Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):	Suhm, Peter Friderich.
Titel | Title:	Peter Friderich Suhms Samlede Skrifter.
Alternativ titel | Alternative title:	Samlede Skrifter.
Bindbetegnelse | Volume Statement:	Vol. 2
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kiøbenhavn : S. Poulsens Forlag, 1788-99
Fysiske størrelse | Physical extent:	16 bd.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

Dynesed

1948.9.722

Kammerherre og Kongelig Historiographi

Peter Friderich Suhms

samlede

Skrifter.

E. Paulsen inv. F. Bradt sc.

Dea[illegible]Sigrid! vil du aldrig gifte dig?

Anden Deel.

Kiøbenhavn 1789. Paa S. Poulsens Forlag
trykt hos Bogtrykker Laurits Simmelkiær.

Subskribenterе.

		Skrivp.	Trykp.
— Kall, A., Professor	Kiøbenhavn	〃	1
— Kern, Contoirist	——	〃	1
— Klingberg, Agent	——	〃	1
— Kreutzfeldt, J. S.	——	1	〃
— Lang, N., Sognepræst for Wilslef og Hunderup Menigheder	〃	〃	1
— Lilienpalm, Capitaine	Kiøbenhavn	〃	1
— Lund, Secretaire i Generalitetet	——	〃	1
— Lund, P. E.	——	〃	1
— Marstrand, Candidatus juris	Kiøbenhavn	〃	1
— Meincke, J. H.	——	〃	1
— Munthe, Præst	——	〃	1
— Oldenburg, F., Academist	Sorøe	1	〃
— Olsen, Contoirist	Kiøbenhavn	〃	1
— Pelt, Professor	Kiøbenhavn	〃	1
— Petersen, Contoirist	——	〃	1
— Pontoppidan, Justitsraad	——	1	〃
— Proft, Boghandler	——	〃	2
— Rahlf	Kiøbenhavn	〃	1
— Rosenkilde, Studiosus	——	〃	1
— Sahl, Professor	——	〃	1
— Schmidt, Forvalter	——	〃	1
— Schmidt, Silke- og Klædekræmmer	——	1	〃
— Scholten, Capitaine	——	〃	1
— Schumacher, Kiøbmand	Helsingøer	〃	1
— Seeler	Kiøbenhavn	〃	1
— Teilman, A. C., Etatsraad, paa Nørholm		〃	1
— Thomsen, P. C., Urtekræmmer	Kiøbenhavn	〃	1
— Uhlstrup, Fuldmægtig	Friderichsborg	〃	1
— Ulgaard, S.,	Warde	〃	1

Længere end jeg havde formodet, har denne Deel tøvet under Pressen, tildeels har og andre Hindringer sinket Arbeidet. De øvrige Deele skal saa meget hastigere følge, for paa denne Maade at tilfredsstille Læsernes Fordringer. For de Mangler, denne Udgave maatte have, udbeder jeg mig Publikums og den saa ædelmodige som lærde, og over al Roes ophøiede Forfatters gunstige Tilgivelse. Skulde jeg i sin Tid opleve en nye Udgave, hvilket

ved

ved den udbredte Læselyst og formedelst det indskrænkede Oplag vel er at haabe, tænker jeg mig bedre i Stand til at give disse Forfatterens Arbeider i Moralen og det Skionne al den typographiske Pynt, de endnu maatte mangle.

Foruden elleve moralske Afhandlinger indeholder denne Deel fem af Hr. Forfatterens almindelig yndede Fortælninger, af hvilke den forlibte Philosoph og Sigrid, foruden de øvrige antegnede, som vil findes i det tredie Bind, ere oversatte i det tydske Sprog. Hr. Justitsraad og Professor Schlegel har i hans Lehrreiche Erzählungen aus verschiedenen Sprachen, Leipzig 1768, leveret en Oversættelse af den første; Hr. C. H. Reichel

af

af Sigrid, de tre Venner og Alfsol, Leipzig 1785, og Hr. Justitsraad og Professor W. E. Christiani af Signe og Habor, Leipzig 1778. Sigrid, som Priisskrift i Veltalenhed, de tre Venner, Signe og Habor, og Alfsol pryde de skiønne Videnskabers Skrifter. Sigrid er eenstemmig erkiendt for Forfatterens Mesterstykke i dette Fag, de andre Fortællinger stride med hinanden om Fortrinet, dog siger Christiani i Fortalen til Oversættelsen af Signe og Habor, at det synes som Forfatteren i den har overgaaet sine andre yndige smaae Arbeider af dette Slags, ja endog sin fortreffelige Sigrid. Den afdøde Doctor Medicinæ, Justus Zadig de Meza har oversat Kammerherrens Euphron, Kopenhagen 1776. I denne Overs-

sæt-

sættelse staaer to og syrgetyve Regierings Regler for Sapor, hvilke kun findes i nogle Exemplarer af første danske Udgave 1774, men i alle Exemplarer af anden Udgave 1779.

Efter Hr. Kammerherrens givne Tilladelse og under hans Opsyn besørger jeg, maaskee naar den danske Udgave heel er udkommen, en tydsk Oversættelse af hans samlede Smaae-Arbeider.

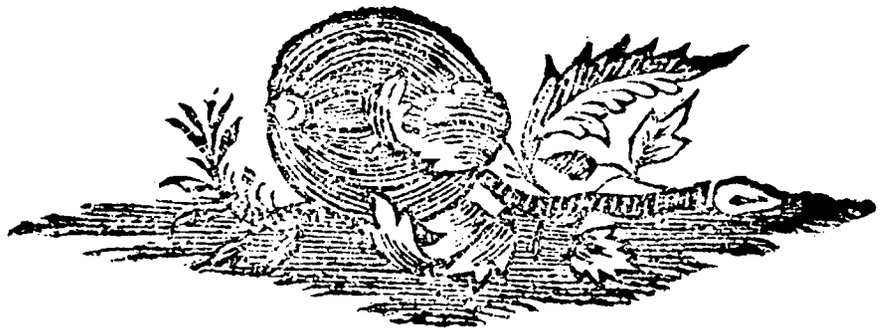
C. Poulsen.

Til-

I.

Moralske og Philosophiske

Afhandlinger.

I.

Om Satyrer.

(skreven 1762.)

Den satyriske Maade at moralisere paa, var de gamle Græker ubekiendt. Lucilius var iblant Romerne den første. Af ham og Varro haves kun nogle faa Levninger. Horatius, Persius og Juvenalis ere endnu i Behold. Den første og den sidste er fortreflig. Hos den mellemste findes vel nogle glimrende Steder, men i Almindelighed er han for mørk og haard. Af det Fruentimmer Sulpicia haves og een Satyre. Alle disse ere paa Vers. Af Seneca og Petronius

tronius haves Satyrer udi ubunden Stil med Vers indmængede. Den første haver drevet Spot med Keyser Claudius, den anden med sine Tiders Sæder, og som det menes med Nero og hans Hof. Grækerne skreve sildigere Satyrer, eller i det mindste Skrifter paa en satyrisk Maade. Men ere de end senere i Tiden end Romerne, saa give de dem dog intet efter i Vid. Juliani Cæsares og Skiæggehader ere og ville stedse blive Mesterstykker, og Lucianus overgaaer efter mine Tanker alle baade nye og gamle Vittige. Ingen af dem haver udvalgt at skrive i Vers. I de midlere Tider laae Konster, Videnskaber, Vid begravne; da maa man ei spørge efter Satyrer. Erasmus, den udødelige Erasmus, trak næsten alle Videnskaber igien frem for Dagen. Han skrev en ypperlig Satyre kaldet Moriæ Encomion. Hans ulignelige Colloquia ere og meget satyriske. Hos de Franske var Regnier den første for omtrent 150 Aar siden. Boileau fortiener at sættes ved Siden af Horatius. Begge have skrevet paa Vers. Quevedo i Spanien er en skarp Satyricus. Rabener i Tydskland og Swift i Engelland give ingen efter. Baron Holberg hos os, og Dallin hos de Svenske, have ei heller udi dette Slags indlagt liden Ære. Vel veed jeg, at der ere mange flere Satyrici end disse, men jeg forbigaaer dem, deels fordi nogle ei fortiene at anføres, deels fordi jeg ei har læst endeel, og deels fordi jeg ei regner dem til de satyriske Skribenter, hvis Egenskaber ere at være bidende, skarpe, bittre og noget lystige. Ere de alene skarpe, men derhos

alvor-

alvorlige, som la Bruyere i sine Characterer, saa fortiene de vel billigen Sted iblant Moralister, men ei iblant Satyrici. Ere de vel bidende, men derhos alt for lystige, som Cervantes i Don Quixotte, og Scarron i Roman comique, saa bør de regnes til Comici. Men findes alle ovenmeldte Egenskaber hos een Skribent, saa er han upaatvilelig en Satyricus. Imidlertid besidder neppe nogen alle de Egenskaber i lige Høide. Hos Juvenalis og Erasmus i Moria hersker mest Skarphed; de ere derfor og undertiden noget for alvorlige. Det er ligesom de har taget sig Verdens Fordærvelse virkelig nær, og ere derfor blevne af en ond Lune. Hos Horatius og Holberg Lystighed. De bestride derfor mest det Latterlige hos Menneskет, og det er ligesom de fornøie sig over at have fundet sligt, for desto bedre at fordrive Tiden. Hos Rabener en bidende Stiil, som synes at vise, at han begierligen haver betragtet Menneskenes Daarligheder for desto bedre at vise sit Vid. Hos Seneca, Julianus, Swift herske Bitterhed og Galde, som nesten gior dem til Menneskehadere; de glæde sig ligesom over Menneskets Ondskab, for at have desto bedre Leilighed at igiennemhegle dem. De ere enten alles eller visse Personers Fiender. Lucianus alene har efter mine Tanker besiddet i lige og meget stor Høide alle disse Egenskaber, og Boileau vel ogsaa dem alle i lige men i mindre Høide. Jeg skriver ei dette for at forringe nogen af disse store Mænd, som jeg bær den største Ærbødighed for, og anseer for Menneskeslægtens Lærere og Ziirater, i Henseende til

Vid,

Vid, men kun for at vise enhvers Hoved-Character, betagende derfor ingen af dem den Ære at have besiddet alle udfordrende satyriske Egenskaber, men kun paastaaende, at en vis Egenskab haver hos dem havt Overhaand over de andre.

At Satyrer jo bør regnes, naar de ere gode, iblant det menneskelige Vids Mesterstykker, det kan ingen nægte, som haver mindste Smag; at de og fornsieligen fordrive mange Timer, aabne Hiernen, og give Forraad af lystige, klygtige og artige Indfald, som opmuntre Selskab, det er og unægteligt. Derimod nægte mange, at de forbedre Menneskет, og ville de end tilstaae det om nogle, saa gaaer saadan Tilstaaelse dog alene ud paa de alvorlige. Hvorimod de, som indeholde mindste Spøg, kun tiene til at opvække Latter, at see Næstens og ei sine egne Feil, saasom de ei trænge til Hiertet, og derved ere saa langt fra at forbedre, at de snarere fordærve, saasom de opvække og understøtte den unødentlige Egenkierlighed, Dadle- og Skumlesyge. Men efter min ringe Indsigt er saadan Dom meget for vidt drevet, thi Menneskernes Gemytter ere adskillige. De Dumme have hverken vndt eller godt af Satyrer; de forstaae dem ikke, de læse dem ikke, og begynde de at læse dem, saa kaste de dem dog snart bort; al Verdens Vid er spildt for dem; de have ingen Smag, ingen Følelse, og disse udgiøre Hoben. De Alvorlige, de Eftertænksomme, som altid ere de færreste i Tallet, have aldrig nogen Skade af at

læse

læse Satyrer, og forbedres de ei ved dem, saa forværres de ei heller, og finde dog Leilighed at føre sig een og anden Anmærkning til Nytte. De Lystige, Uefter-tænksomme, Letsindige ere nest de Dumme flest i Tallet. Det er umueligt at bringe saadanne til at tænke eller læse alvorlige Ting. Man har derfor vundet meget, naar man kun kan bringe dem til i eet Qvarteer at læse i en Bog, men da maa den være skrevet med Smag og Vid, og indeholde Skiemt paa alle Sider. Er den nu skrevet til Dydens Beste, saa skeer det let, at een og andet hænger ved, og kan give dem Anledning til Eftertanke og Forbedring; thi virkelig og bestandig at forbedre Hiertet, skeer sielden ved nogen Bog, end ikke den alleralvorligste og grundigste, med mindre andre Aarsager komme til. Med dem, som blive vrede, naar de læse Satyrer, er man værst faren, dog kan dette Onde ogsaa forebygges, dersom Menneskket fra Ungdommen af blev underviist om, at aldrig hverken han eller nogen anden vredes over Satyrer, med mindre han finder sig truffen. Det er altsaa et ubedrageligt Kiendetegn, at et Menneske er skyldig i den Last, som Satyren, Comoedien, Fablen, Moralen foreholder ham, naar han vredes over den. Hvorfor saadanne gisre best, at de tie hos vittige Folk. Den, som ei er skinhellig, hvorfor haver han nødig at ærgre sig over Molieres Tartuffe; den, som ei er gierrig, tager sig aldrig hans Avare nær, og den Doctor, som ei er Qvaksalver, leer over hans Malade imaginaire. Den beste Maade at vise paa, at man ei er skyldig i de fore-

stilte Laster, er at lee med andre, og at berømme Skrif-tet, dersom det ellers er godt skrevet. De gamle Sa-tyrici brugte at nævne levende lastefulde og latterlige Personer. Det kunde ei andet end forbittre og ei for-bedre. Dog gaae de for vidt, der forbyde at nævne levende slette Skribentere, da de dog jævnligen skarpere og udførligere criticeres i Journaler. Boileau haver derfor heller ingen Betænkning giort sig over at nævne Cotin og andre. Skribenteres Handlinger ere offent-lige, bør derfor og offentligen dømmes. De kan være slette Skribentere og derfor dog gode og dydige Bor-gere og Mennesker. Desuden er det Publicum magt-paaliggende, at slette Skribentere tvinges til at lægge Pennen ned, eller og at forandre og forbedre sig. Ere de derhos onde og ugudelige, spotte de Gud, Religio-nen, Dyden, da fortiene de al Satyrens Salt og Pe-ber, og det er maaskee den eneste Maade, hvorved de kan læges, saasom forfængelig Roes og Bifald er alt det de jage efter. Alminbelige Dyder og Laster bør være Satyrens Hoved-Diemerke, thi saadanne Satyrer nytte altid og overalt. Horatii: Qui fit Mecœnas, og Juvenalis Credo pudicitiam, læses derfor af alle, der forstaae Sproget, hvori de ere skrevne. Nationale og visse Tiders Feil, især de latterlige, ere mindre nyttige, helst i Længden, thi paa den Tid de skrives, kan de synes mere nyttige, ja maaskee ogsaa virkelig være det. Molieres Precieuses ridicules var, da den blev skrevet, meget nødvendig; hans Misanthrope, Tartuffe, Avare blive derimod evig ved. Med Tiden blive de særdeles

Sæder,

Sæder, Latterligheder ubekiendte, som Satyren dadler, hvorover den bliver mørk og uforstaaelig. Saaledes gaaer det med Horatii: Ut Nasidieni. Boileau og Swift ere alt mørke paa mange Stæder, helst for dem, der ei ere indfødte Franske og Engelske, eller ogsaa ei studere dem, hvorved de og enten tabe deres fornemste Styrke og Salt, eller og ikke blive læste, saasom de fleste ei have Tid til at læse 50 Bøger for at forstaae een, eller og ei agte saadan Bog den Umage værd. Men derfor paastaaer jeg ikke, at en Satyricus skal alene afhandle almindelige Ting, thi da vilde han baade blive mindre nyttig og behagelig for sin egen Tid, som man dog meest maa see paa; efterdi det er uvist, om eens Skrifter fortiene at bevares til Eftertiden, iblant den Mængde af dem, som nu ere; eller og om de fortiene det, at det derfor virkelig skeer. Menanders Tab havde vi da vel ei havt Aarsag at beklage.

En Satyricus, som vil nytte baade nærværende og tilkommende Alder, og som tænker paa sine Værkers Evighed, maa derfor afhandle baade almindelige og særdeles Ting, men de sidste saa tydelig som muelig, uden at Satyren derfor taber sin Kraft. Det var og godt, om han selv paa de mørkeste Steder føiede korte Anmærkninger til, men de maa og være meget korte. De ville ei engang blive overflødige for den Tid, han lever i, thi Fremmede ere ofte i saadanne Ting ligesaa ubekiendte, som de der leve et tusende Aar efter os. Uden Studering forekommer os en Indvaaner af

Constantinopel hans Sæder, Skikke, Leve- og Tænkemaade ligesaa sælsom, underlig, mørk som deres, der for to tusinde Aar siden have levet i Athenen og i Rom.

Men fornemmelig maa en Satyricus, som alle andre Moralister, nøie tage i Agt, at han altid skriver til den sande Dyds og Religions Beste, i hvilken Henseende det, hvad den sidste angaaer, er best, at han holder sig ved de almindelige Ting, paa det han ei skal henrives af sin Sects Meninger og forsvare Vildfarelser. Han maa og altid bestride Laster og Overtroe, men Ukydskhed aldrig for tydelig, som dog Juvenalis haver giort i den ellers ypperlige Satyre: Credo pudicitiam, og Horatius i Ambubajarum Collegia, hvilke derfor ei heller bør læses uden af satte og alvorlige Folk.

II.

Beviis at Videnskaber ere unyttige og skadelige helst for Standspersoner.

(skreven 1762.)

Saasnart jeg seer en Mand af Rang, som bær sin Høyheds Stempel paa sig, synes mig at see en Mand af Klygt, Vittighed, Viisdom. Undseelse og Frygt overfalde mig. Jeg er da saa bange for at begaae noget, som dette mægtige Genie skal have Aarsag til at dadle. Alt hvad han siger, er lutter Oracler for mig. Ei skiælver en Slave saa meget for sin Herre. O! hvor stort Fortrin, tænker jeg, giver ei Stand, Fødsel og Høihed for Flid og Studering. Al Klogskab følger de Fornemme fra det Øieblik af de blive til, og udvikler sig tilligemed deres Legemer. Deres Opdragelse sætter Forgyldningen herpaa. En stolt, foragtende, medlidende Mine viser, hvor høyt de ere ophøiede over alle andre Kreature, med langt større Forskiel end den, der er imellem Elephanten og Madiken. Sandt nok, de lære intet, de bestille intet, de tænke

intet.

intet. Men hvad skader det, naar de dog vide alle Ting, som man maa slutte deraf, at alle Embeder ere i deres Hænder, og at alle de, der ved Flid ere blevne vittige og lærde, dagligen opvarte dem. Er det ei en Konst uden at have lært noget, at dømme i Sager, at afgiøre de vigtigste Tvistigheder, at anføre Krigshære, at foreskrive Love? Men hvorved erfarer man, at de vide intet. Deraf, at de saa ofte i daglig Tale røbe deres Uvidenhed, og dernæst af de Domme, som de fælde over Videnskaberne og deres Elskere.

Til Beviis paa det første vil jeg kun anføre følgende: En høifornem Dommer citerte alvorligen den ottende Bog i den Danske Lov; der handledes kun om en Bagatelle, om et Menneskes Liv. En anden fød i Sielland spurgte, om den var en Ø. Nok en vilde med al Magt femininisere Cometa. Jeg troer, han var paa Veien at give Planeten Venus den til Opvarterske. En vis grundlærd, fornem Mand lod sig ei afdisputere, at Kobber og Jern have eet Navn paa Græsk hos Homer, hvilken han havde læst paa Fransk. Trondhiems Domkirke maatte efter en andens Mening endelig være bygt for 1500 Aar siden; jeg kan tænke, at den først har været indviet til Thors Ære. Friderichshald giordes af en til Fæstningen ved Trondhiem. Wien blev af en anden giort til Hovedstaden i Spanien, og Themsen flød efter hans Formening i Polen. Men et af de kløgtigste Indfald var dens, som flyttede Venus vs nær paa een Miil. Jeg tør ei opholde mig

længere

længere ved disse Indfald, thi ellers frygter jeg for, at Jorden tilsidst bliver flad.

Dommene over Videnskaberne og deres Elskere falde gemeenligen saaledes, at de ere unyttige, Hjernespind, overflødige, og de, som legge sig efter dem, Grillenfængere, Phantaster, Pedanter, hvilket sidste særdeles er deres Liv-Ord, en Talemaade, som de overmaade høit elske. Historiske Undersøgninger, sige de, hvortil tiene de? Staten staaer uden dem, det kan være lige meget, enten man troer, at Alexander Magnus haver levet et tusinde Aar sildigere eller tidligere. At læse Manuscripter fordærver kun Øinene. Poesien er en brødløs Konst. De ere Narrer, som legge sig efter det græske Sprog. Algebra, hvortil duer det Snaus. Uden Mathematik, uden at kiende Magneten, haver man seylet paa Havet. De krumme Linier gisre kun krumme Begreber. Juristerne hænge i Formaliteter. Naturhistorien, Experimentalphysiken er Dukketøi. Saaledes tale de, saaledes handle de, og imidlertid styre de dog Verden, og den gaaer sin Gang, hvorimod de, der dyrke Videnskaberne, styres af dem. Er det da ei skadeligt, unyttigt at legge sig efter Videnskaber. Hvad bør man derfor gisre; søge saa meget som mueligt, at bringe sig ud af Hovedet de pedantiske Griller, gisre sig uformuende til at tænke, hvorved man svinger sig op til de Høyestes Selskab, og endelig kiøbe sig et Nobilitations Patent, eller anden Æres-Titel. Da, og ellers aldrig, vide Folk først, hvad man er, hvor meget man gielder.

Jeg

Jeg seer derfor og, at Lærde, Geistlige, Konstnere, Kiøbmænd ile i Hobetal at forlade deres Stand, og at bære Navn af det, som de aldrig ere, og aldrig tænke at blive, men som dog giør den Virkning, at de efterhaanden aflegge at være det, som de hidindtil virkelig have været, og derover tilsidst blive lutter Entia in Potentia, muelige Embryoner, Skygger, Lignelser, Overskrifter. Titler, Characterer ere kraftige Midler til at udrydde Pedanterie. Thi om noget deraf hænger ved deres første Erhververe, saa bliver dog deres Afkom, de velbaarne Junkere, saa pedantløse, fri for at tænke, artige og lette, at de ei veie mere end een Fiær, saa at det er en Lyst at see paa, dog maa nogle faa undtages, som ei undsee sig ved at lade sig indskrive paa Pedanternes Liste. Med faa Ord: det grundige forsvinder, og man nærmer sig Naturen i dens pure Uskyldighed. Plato, en af de gamle Abekatter, stod i den Formening, at jo mere Menneskет nærmede sig Guddommen, jo fuldkomnere blev det. Indbildning! Drømme!

Vore unge Herrer vise ved deres Exempel, at Menneskets Herlighed bestaaer i at slægte Heste, Papegøyer, Østers paa. Og dersom de ey elskede at være i stadig Bevægelse, saa ønskede de gierne, at være Træer, Steen. Dog de vide ogsaa at forene tvende stridige Ting sammen; Lighed med Fugle i Henseende til Legemet, med Marmor i at tænke. Der er et vist naragtigt Land til i Verden, hvor Titler ei gielder,

hvor

hvor Vittighed, Lærdom, Kundskab, alle Talenter, af hvad Art de ere, skattes høit, saa at de usle Mathematici, foragtelige Poeter, daarlige Philosopher begraves ved Siderne af Konger. En Newton, en Locke, en Pope agtes der mere, ere mere bekiendte end en Jacobus den første, Carolus den anden, Jacobus den anden. Underligt, vanvittigt Folk, som ei vil begribe, at Fødselen giør alt, at skinnende Klæder fortiene vor Høiagtelse. En mægtig Iver bemestrer sig mit Sind, Blodet er oprørt i mine Aarer. Skynder Jer, imedens min Nidkierhed paastaaer; antænder et Baal, bringer hid Aristoteles, Plato, Cicero, Leibnitz, Linnæus, Reaumur, nok af barbariske Navne (jeg frygter ellers, at det vil skiære i Velbaarenhedernes kiælne Øren) kaster dem og al deres Selskab paa Baalet; en Glædes Ild! nu ere de udryddede. Spadille og Basta skal alene herske.

Ligesom der er Pøbel iblant de Fornemme, saa ere der og Fornemme iblant Pøbelen. De have allerede de Fornemmes Gebærder, de efterligne dem og i at foragte Videnskaberne. Iblant er en Landsbye-Præst ei kommet videre i Regnekunsten, end at han med Møie kan de fire Species; dog fælder han myndig saadan Dom; de, som legge sig efter Mathematik, ere Narre, hvad skal de mange Nuller til, jeg seer Kaars og Streger som i Hexe-Bøger; de Giække vil maale Himlen, og hvor langt der er til Solen, lad dem først reise did. Jeg skrækkes og skielvende siger: Domine Pastor, Nytten vil jeg ikke trætte om, thi det vilde være det samme,

som

som om jeg forundrede mig over, hvi Domine Pastor læste i Stresows Postil, men tillad mig dog at regne disse stakkels Figurer ud, siden det er min Fornøielse. Hvad, raabte han fnysende, hvad Fornøielse; den saliggiørende Lærdom er alene Fornøielse, alt andet er Fias og syndigt. Jeg merker nok, at Hr. Pastor havde været vel skikket til at leve i det tiende Seculum, thi da tog man gode Indkomster, og læste andægtigen sit Breviarium, uden at forstaae det. En Graver, som al sin Tid ei har giort andet end at grave Graver til andre, paastaaer, at det er en let Sag at skrive i Historien og Antiqviteter, saasom den hele Kunst bestaaer i at kunne læse og udskrive gamle Skiøder, og mener han, at det er det samme at grave i Jorden og i Documenter. Den, som bestandig har i Magelighed, med Tobakspiben i Munden liggende paa Sengen, trukket sine Renter, forundrer sig over, hvor nogen kan være saa daarlig at samle rare og gamle Mynter, og lade dem ligge frugtesløse isteden for at sette dem ud med Fordeel.

Naar jeg overveier, at Menneskene ere sielden enige, men at Store og Smaae, Unge og Gamle, Ringe og Fornemme, Mænd og Qvinder næsten med een Mund raabe Videnskaberne ud for unyttige, skadelige og pedantiske, saa seer jeg mig tvunget til, hvorvel min Følelse siger mig andet, at troe, at de fare med Sandhed, og at vi alle ere skabte at være som Midas; at Dumhed og Uvidenhed er vor Lod, og at

vi

vi igien bør opsøge Skovene og Hulerne til vore Boliger, og springe som Markatten fra den ene Green paa den anden. De som ei ville bifalde mig, erklærer jeg for Narrer, thi det er den almindeligste og nemmeste Maade at argumentere paa nu omstunder, for halstarrige, egensindige Folk, som alene af Stolthed ville have noget forud frem for alle andre, og som sætte de væsentlige gode Ting, Legemets Vellyster tilside for Hjernespind. De, som ville mene, at dette ei er mit Alvor, kan jeg ikke hielpe, de faaer at reise til Anticyra; imidlertid skal Uvidenhed herske, blomstre, regiere, og Graveren skal kaste Jord paa Videnskab og Konster, Rentenereren betale ham, og ovennævnte Landsbye-Præst holde Ligtale over de Afdøde.

III.

Om Bibelen.

(skreven 1762.)

Dersom man end alene vil betragte Bibelen, som et menneskeligt Skrift, og tilsidesætte, at det er guddommeligt, saa var det dog vor Læsning, vor Undersøgning, vor Granskning værdig frem for alle andre Bøger. Thi en Elsker af Historien og Antiquiteten kan vel ei finde sin Fornøielse hos nogen meer end hos Moses, den ældste Historieskriver; en Sag, som den ivrigste Atheist, Deist eller Naturalist ei kan nægte. Thi vil man nægte, at Moses enten har været til, eller og at han har skrevet de Bøger, som gaae under hans Navn, saa kan man og nægte, at Henrik 4. eller Christian 4. have regieret i Frankerige og Dannemark, ja kuldkaste al historisk Vished, hvilket er det samme, som at fraside sig Fornuften. Naar man overveyer alt hvad Hedningerne, nogle faae undtagne, have skrevet om Verdens og Menneskeslægtens Oprindelse, saa vil endog en maadelig Forstand finde, at

det

det er barnagtigt og urimeligt, hvorimod Mosis Fortælling strax vil finde meer Bifald, og dens Troværdighed bestyrkes, naar man mærker, at det beste, Hedningerne have skrevet om disse vigtige Ting, kommer meget overeens med hans Beretninger, hvilket enhver Upartiisk let skal finde ved at jævnføre Moses og Plato. At Fornuften, naar den tænker best, kommer saa nær Skriften, og derimod værre og værre, jo meer den viger derfra, det synes mig at være en stor Styrke og et stort Bevis for Skriftens Guddommelighed. Om Aarsagen til det Onde i Verden og dets Udspring have Hedningerne lidet eller intet vidst. Historien heraf finde vi alene hos Moses. Fornuften, som endnu ei er oplyst og understyttet af Guds Aand, vil vel i nogle Ting synes underlig om den, men den maa dog tilstaae, at det Onde er, det er desværre! alt for føleligt for at nægtes, og Oprindelsen hertil findes alene beskrevet hos Moses. Vor Jord bærer næsten overalt Vidne om, at den engang ved Vand haver lidt en mærkelig Forandring; Hedenske Skrifter tale vel om særdeles Floder, men ingen uden Moses beskriver en almindelig, der er i Stand til at forklare de mange paa vor Jord forekommende Phænomena. Aarsagen til de mange Tungemaal, og hvorledes de ere opkomne, har ingen hedensk Viis kunnet give os. Moses lærer det. Vel have de hedenske Skribenter beskrevet den gyldne Alder, men derhos iklædt den i saadanne Fabler, og gjort tydeligen Mennesker til Guder, at en sund Fornuft strax maa vænnes herved. Hos Moses der-

imod findes en rimelig Beskrivelse over de første og ældste Tider, og en stadig Lærdom om en eeneste Gud, en Lærdom, som Fornuften strax maa antage. Hos Moses alene findes en uafbrudt Tidsregning, Efterretning om Folkenes første Stiftere, Staders Anlæggelse, Rigers Opkomst, hvilket enten aldeles mangler hos hedenske Skribenter, eller og er udført paa saadan Maade, som den Ægyptiske, Chaldaiske og Chinesiske ældgamle Historie noksom viser, at den Fornuft, som vil troe sligt, maa enten være meget sløv, eller og meget indtaget af Fordomme. Endelig er det jo en Vished, at Jøderne have fra de ældste Tider af været et Folk for sig, og havt Skikke og Sædvaner imod alle andre Folks paa de Tider. En underlig Ting, og om hvis Aarsag de hedenske Skribenter enten give aldeles ingen, eller og megen utilstrækkelig Efterretning. Da derimod deres besynderlige Indretning let er at fatte, dersom man troer, hvad Moses beretter, og hvorfor ei troe ham, naar han alene giver grundig og tilstrækkelig Efterretning om saa mange vigtige Ting? En saadan Skribent er jo vel værd at læse, at pønse paa. Hvorfor de som foragte ham, lad være de ei engang erkiende noget Guddommeligt hos ham, røbe deres liden Indsigt, og at de høre til de smaae, de uefterтænksomme, de gemene Geisters Rige. Strabo, Numenius, vise Hedninger, rose hans Love, hans Viisdom; og Longinus, som af alle gamle Critici haver besiddet den fineste Smag, roser hans Stiil. Alle disse Betragtninger, som efter

mit

mit ringe Skiøn ere uimodsigelige, kan let lede os til at troe, at Mosis haver været sendt af Gud, og følgelig at tilstaae hans Bøgers Guddommelighed, hvortil efterfølgende Betragtninger end meer skal føre os.

De historiske Skrifter fortsætte Tildragelserne af det forunderlige jødiske Folk, og give os tilligemed de sikreste Efterretninger om det Syriske, Chaldæiske og Assyriske Rige, tilligemed den eneste paalidelige Tidsfølge og Regning.

Psalmerne og Prophcterne, særdeles Esaias, ere fulde af de høieste og ædelste Tanker, og derhos meest prægtige og poetiske Beskrivelser, saa at den, der alene indtages af Stilens Sødhed og Høihed, kan endog finde sin Fornøielse i disse Bibelens Bøger.

Ordsprogerne indeholde mange gode og nyttige Levnets Regler, og hvo vil vel nægte, at Jobs Bog og Prædikerens besidde mange grundige og dybe Tanker, og lære os, hvor vidt Menneskenes Kundskab da i mange Ting haver strakt sig.

Evangelierne indeholde jo den reeneste, pureste og simpleste Morale, imod hvilken endog Socratis egen er som intet at regne. For at blive overbeviist herom har man kun nødig at læse Christi Biergprædiken med Agtpaagivenhed.

Apostlernes Gierninger beskrive os en forunderlig Fremgang af en Religion, der var tvertimod alle andre da herskende Troes Bekiendelser, og hvis Oprindelse og Fremvext er vard at vide, da den endnu antages og troes i saa mange Lande, thi jeg vil nu sætte tilside, at den er sand.

At Epistlerne helst Pauli indeholde mange nyttige Levnets Regler, og derhos prægtige Beskrivelser og Tanker over Guddommen, samt dybe Undersøgelser om det Ondes Oprindelse, om Menneskets frie Villie, om vore Gierningers Moralitet, alt dette nægter vel ingen.

Naar nu hertil legges, at alle disse opregnede Skrifter ere af en meget høi Alder, følgelig underrette os om de ældste Ulders Bedrifter og Tænkemaade, saa giver dette Bibelen en nye Vard.

Enhver Upartisk, som med Agtsomhed læser Skriften, maa tilstaae, at jeg her ei har fremført en eeneste urigtig Ting, og er jeg vis paa, at den ivrigste Modstander af den Christne Troe ei kan nægte det, naar han kun vil give sig saa megen Stadighed, at han vil læse den. Thi at nogle imodsige dette, ja ere endog saa uforskammede, at de vor udraabe Bibelen for en unyttig Bog, der ei er værdig at læse, og ligne den ved saadanne Skrifter, som jeg blues ved at nævne, det alene kommer deraf, at de enten aldrig have læst

den,

den, undtagen maaskee i deres Ungdom, som Papegoier, eller og have saadant Had til Religionen, gemeenligen for desto friere at føre et ondt Levnet, at dem synes aldrig dybt nok at kunne nedtrykke en Bog, paa hvilken den alene grunder sig, og derfor ere frem for alle andre mindst i Stand til at fælde en grundig og upartisk Dom, da de allerede længe forud have afsagt Dommen.

Staaer det nu fast, at Bibelen indeholder mange vigtige philosophiske og historiske Sandheder, ja saa mange, som ingen anden Bog, saa bør den og læses og betragtes frem for alle andre; og er jeg vis paa, at hver den, som jevnlig læser og overveier den, vil, helst naar han eftertænker, at saa mange adskilte Tider, adskilte Folk og adskilte Personer, have holdt den for guddommelig, ogsaa efter nogen Tid finde sig overbeviist herom.

Thi hvad kan vel med Grund indvendes imod visse Spaadomme, som findes hos Esaias og Daniel; de ere jo saa klarligen opfyldte i Christo og i ingen anden, at man, naar Christi Historie er en bekiendt, skulde tænke snarere at læse virkelige Tildragelser end Spaadomme hos dem.

Jøderne have jo i saa mange Tider levet adspredte, uden Tempel og uden Stat; og at saa skulde ske, haver Christus forudsagt for sytten hundred

Aar siden. Denne Spaadom kan dog vel ei være giort, efterat Tingen var skeet, som gemeenligen er de Vantroendes elendige Udflugt.

Havde Christus og Apostlerne været Bedragere, saa havde de vel ei alle underkastet sig saa stor Fare og Besværlighed, saa havde deres Morale vel ei været saa ypperlig i alle Poster, saa havde de vel søgt nogen Slags verdslig Fordeel, saa havde de vel ei saa reent tilsidesat deres egen Magelighed og Velfærd, blot alene for at underviise andre. Men de ere selv blevne bedragne; jeg kan tænke, de vare dumme Folk. Har den været dum, som gav os saa herlig en Morale, saa have vist alle hedenske Philosophi været dumme, da deres Morale er saa meget slettere. Har den været dum, som skrev saa herlig om Gud, om Fri-Villien, om Dyden, saa bør Grotius, Leibnitz, Wolf med langt større Grund regnes til de smaa Geister. Desuden, hvo haver bedraget Christus og Apostlerne? De gode Folk maatte vel have nogen Hensigt hermed, de vilde vel høste nogen Frugt af deres Anlæg; men man finder dem ingensteds, de sees ei paa Skuepladsen, hvorfor? fordi de aldrig have været til.

Jeg veed vel, at de som læse dette, ville sige, det har en Præst skrevet, men jeg kan forsikre dem paa min Ære, at jeg ikke er det, ei heller tænker nogensinde at blive det, følgelig skrives dette ei for Betaling; en Indvending, som ofte ommeldte smaae Geister gjøre imod Geistligheden.

IV.

Gudelig Tale om Kierlighed.

(skreven 1762.)

I visse Henseender er denne Tale indrettet som en Prædiken, thi der tales som til nærværende Tilhørere, Slutningen skeer og ved en Bøn, og er nogenlunde efter den brugelige Prædikemaade; men for det øvrige er den aldeles ei lig de Taler, som hos os kaldes Prædikener. Her er ingen Indgang, ingen Deelninger, og, det som meer er, ingen ret ordentlig exegetisk Forklaring over en Text. At kalde saadan Tale en Prædiken, det vilde synes alt for usædvanligt i vore Tider, hvorover jeg har kaldet den en gudelig Tale, hvilken Titel jeg dog ei vil troe, at nogen kan bestage den. Sandt er det, hos Patres findes Homilier af samme Art og Beskaffenhed, men da vare Prædikenerne endnu ei bievne til en Konst, hvorover det neppe vilde gaae an at forsvare sig med en konstløs Tid. Men det maa nu være med Navnet, som det kan, saa vil jeg dog ei haabe, at nogen med Billighed skal kunne stode sig over denne Tales Indhold, i det mindste har jeg giort min yderste Flid for at undgaae sligt.

Elskelige Brødre! mange herlige Sprog, mange trøsterige Ord findes i den hellige Skrift, men der ere vel faa af større Nytte, af større Dybhed, af større Kraft end disse Apostelens Johannis Ord i hans 1. almindelige Epistels 4. C. 16. v.

Gud er Kierlighed, og hvo som bliver i Kierlighed, bliver i Gud, og Gud i ham.

For ret at forstaae disse Ord, maa vi først vide, hvad Kierlighed er, hvad der betegnes ved Kierlighed. Kierlighed er en Sinds-Tilbøielighed til en anden levende fornuftig Person, som giør, at jeg finder min største Fornøielse i at behage ham, og at jeg ellers ikke er ret fornøiet uden i hans Selskab og Omgang.

Jeg siger med Villie, at Kierlighed er en Tilbøielighed til en anden levende Person, thi jeg kan vel finde Lyst til og Behag i, ja om man endog vil ikkaae til døde, til livløse Ting, men aldrig Kierlighed. Men overalt er Kierlighed en Ting, der, som alle andre Sindets Lidelser, bedre lader sig føle, fornemme end beskrive. Og da der vel er ingen iblant eder, i hvor kold, i hvor følesløs han end maa være, der jo engang i sit Liv haver elsket, haver havt en særdeles Behag i een frem for i andre, saa er der overflødigt vidtløftigere at udføre denne Sag. Men som der ere saa mange og saa adskillige Personer i Verden, saa mange, som staae i adskillig Forhold imod os, saa maa der og blive

mange

mange Slags af Kierligheden, mange Grader i den. Dog hvem det endog er, vor Neste, det er alle Mennesker, vor Fiende, vor Ven, vor Fader, vor Moder, vor Ægtefelle, vore Sedskende, Bekiendte og Ubekiendte, da bør vi elske dem alle, bare Kierlighed til dem alle, skiøndt med Forskiel. Heri er den store Forskiel imellem den naturlige og den christelige Kierlighed. Den første lærer os ikkun at elske vore Venner, vore Slægtninge, vore Foraldre; den anden derimod at elske alle, alle uden Forskiel, uden Hensende af hvad Alder, af hvad Kiøn, af hvad Stand, af hvad Folk, ja af hvad Troe de ere. Den naturlige Kierlighed kan i det høieste ei bringe det videre, end til ei at giøre sine Fiender ondt, ja maaskee og iblant at bevise dem nogen Tieneste; men ei til inderlig at elske dem, altid at bede godt for dem, velsigne dem, ingen Forskiel giøre imellem sig selv og dem, thi det heder: Du skal elske din Neste ligesom dig selv a); og det er vel alle og enhver af eder bekiendt, at ved vor Neste forstaaes alle Mennesker, ingen undtagen, følgelig ogsaa vore Fiender.

Johannes siger: at Gud er Kierlighed, og viser derved, hvorfor vi bør lægge Vind paa Kierlighed; thi da Gud, som den Allerbeste, elsker ikke alene Kierlighed, men er selv Kierlighed, saa kan og bør jo intet være os mere kiert, mere angelegent, end af al Magt at stræbe efter at blive Gud lig, at blive forenet med ham, at kommie i saa nær Omgang med ham, som det

er

a) Matth. 22, 39.

er Dødelige muligt; thi da enhver af os tragter efter Lyksalighed, ja den høieste Lyksalighed, som vor Natur er i Stand til at modtage, og Gud bestiber og er den høieste Lyksalighed, det høieste Gode, en Sandhed, som jeg haaber at ingen af Eder tviviler paa, og følgelig ingen Lyksalighed, inter Godt kan opnaaes uden ved og i Gud, saasom han besatter al Lyksalighed i sig, saa maae vi jo derfor vende os til Gud, søge Veien til ham; og Kierlighed er Veien til Gud, thi Gud er Kierlighed. Ville vi derfor komme til Gud, ville vi foreenes med ham, ville vi blive lyksalige, anse vi Fred, Rolighed og Glæde i vort Hierte for noget bedre end Uroe, Angst og Kiedsommelighed, da bør vi legge Vind paa Kierlighed, saasom der er ingen anden Vei til Gud. Paulus b) siger det tydeligen: Dersom jeg taler med Menneskernes og Englernes Tunger, men haver ikke Kierlighed, da er jeg bleret en lydende Malm eller en klingende Bielde. Og dersom jeg haver Prophetier, og veed alle Hemmeligheder, og haver al Kundskab, og dersom jeg haver al Troe, saa at jeg kunde flytte Bierge, men haver ikke Kierlighed, da er jeg intet. Og dersom jeg giver de Fattige alt mit Gods, og mit Legeme hen til at brandes, men haver ikke Kierlighed, da er det mig intet nyttigt.

Mærker! hvor stor Priis Apostelen sætter paa Kierlighed, hvor fornøden, ja unisselig den er! De haardeste Pinsler, ja Døden selv, om jeg end leed

den

b) 1. Ep. til Cor. 13, 1-3.

den for den sande Troe, nytte mig intet, dersom jeg udstaaer den af urene Hensigter, af en forfængelig Begierlighed efter Ære, dersom jeg ei imodtager den af en inderlig Attraae, en ubeskrivelig Kierlighed til Gud, saa at jeg til ham henfører alle Ting, og ei gior noget for min egen Skyld, for min egen Ære, for min egen Fordeel. Om jeg gav min Næste alt mit Gods, og forbeholdt mig selv aldeles intet, og det ei skeede af en inderlig Forbaarmelse over hans slette Tilstand, af en hiertelig Medynk, af saadan Kierlighed, der var blevet til saadan Vane, til saadan Habitus, at den ei kunde giøre andet end godt; men af en daarlig Tragten efter en ligesaa daarlig Roes, af Hovmod, af Indbildning, da vilde denne ellers i sig selv gode Gierning ei blive mig til nogen Nytte, ei befordre min Lyksalighed. Apostelen gaaer end videre, og sætter umuelige Ting for at vise Kierlighedens Fornødenhed; thi det er vel umueligt at nogen kan prophetere, og giøre sande Jertegn uden at være et Guds Barn, og følgelig uden at have Kierlighed; men Apostelen sætter dog for at vise Kierlighedens Ypperlighed, at om man endog havde al Klogskab, alle Naadegaver, og manglede Kierligheden alene, saa havde man dog intet, saasom man sattedes det beste, det som skulde give Liv, Kraft og Bevægelse, til alle de andre Dyder, ja til Troen selv.

Kiereste Venner! siden Kierlighed er saa nødvendig en Sag, saa umisselig, at ingen uden den kan

være

være en Christen, ingen uden den blive salig: thi hvo som ikke elsker, kiender ikke Gud, thi Gud er Kierlighed c). Hvoraf kommer det da, at der er saa liden Kierlighed iblandt Eder, at I saa lidet legge Vind paa den, som om den ei alleneste ikke var nyttig, men endog skadelig til Eders evige Velfærd at erlange. Betenker dog, at Gud er Kierlighed, at han haver elsket os først, og haver udsendt sin Søn til en Forligelse for vore Synder d), at hans Kierlighed haver fra Evighed af elsket Eder, Eder, da I endda var intet, Eder, som han forudsaae at ville blive nogle Rebellere, Utaknemmelige, ja ret saadanne, som I nu fremstille Eder for ham, Eder, som han saae at ville nøde sig til, at give sin Søn, den Eneste hen i Døden for, thi derudi er Guds Kierlighed aabenbaret i os, at Gud haver sendt sin Søn den Eenbaarne til Verden, at vi skal leve ved ham e), og endelig Eder, o Jammer! o Mod! o Skade! at Sandhed tvinger mig til at sige det, Eder, som han fra al Evighed af, forud vidste om, at I vilde træde hans dyrebare Guns Blod under Eders Fødder, foragte hans Naade, som hiin Judas forraade ham paa nye, nye Jøder jevnligen korsfæste ham, og saaledes selv modtvilligen tilintetgjøre den Naade, den Kierlighed, som han bevisr Eder, og blive ved at fremture i Eders Ondskab. Jeg seer, at I ere bestyrtede, at Taarene staae Eder i Øinene, at I sukke, vride Hænderne, see op til

Him-

c) Joh. 1. Ep. 4, 8. d) Joh. 1. Ep. 4, 10.
e) Joh. 1. Ep. 4, 9.

Himmelen; um vel disse Bevægelser ere gode, men lad dem ikke allene yttre sig udvortes, lad en inderlig Anger og Kuelse bemestre sig Eders Hierter, lad aldrig disse Tanker udsletres af dem, bærer dem stedse hos Jer, hvor I end ere, naar I staae op, naar I legge Eder, lad dem blive til en levende Kraft hos Eder. Kortelig: Viser Eders Tro i Eders Gierninger; elsker ikke med Ord ei heller med Tungen alene, men med Gierningen og i Sandhed f).

I have hørt, og jeg haaber, at I ere overbeviste om, at Gud haver i Gierningen elsket Eder, og den hele Natur, hvorhen I end kaste Eders Øine, overbeviser Eder om, den Dag i Dag, at Gud elsker Eder endnu, ville I da være saa utaknemmelige, saa uforskammede alene at elske Gud med Ord og ei med Gierning. Mene I, at han vil være forvisset hermed, eller at I ere i Stand til at bedrage ham. Tænke I ikke paa, at den samme Gud, som er barmhiertig, naadig, kierlig, er og ligesaa retfærdig. Hvad Straf mene I vel, der bier Eder, og hvad Straf maa I ikke selv tilstaae at have fortient. Trøster Eder ei ved Christi Forsoning, den nytter ingen uden dem, der have en sand Kierlighed til Gud og Næsten, der dagligen mere og mere stræbe efter at leve ustraffeligen. Men ville I vel sige: Gud fordrer ei umuelige Ting: Vi ville gierne elske ham, elske vor Næste, befliitte os paa Dyd og gode Gierninger, dog forstaae kun meget,

som

f) Joh. 1. Ep. 3, 18.

som det er os mueligt; ingen, som lever, er jo retfærdig for Gud, og synde vi, saa have vi en Talsmand hos Gud og Faderen, den Herre JEsus Christus. Godt nok! jeg veed saare vel, at det er umuligt for Eder og for alle her i Verden, at opnaae en fuldkommen Hellighed og Retfærdighed; at det er ei gierligt at opnaae Christi Lovnets Fuldkommenhed, som ellers er sat os til en Regel og Rettesnor. Men jeg veed ogsaa, at mange, og maaskee dessværre de fleste, undskylde sig hermed, og derover lade alting bestee, komme ei videre paa Christendommens Bane, og aftage i Stedet for at tiltage i Dyder og gode Gierninger, trøstende sig ved, at Gud er god og barmhiertig, og at Christus haver fyldestgiort for deres Synder. Men seer til, at I ikke bedrage Eder; beder Gud om Naade, holder idelig ved i Bønnen, randsager flittig i Skriften, og andre gode gudelige Bøger, tager vare paa Eder selv, legger Eder aldrig til Hvile og til at sove, uden at undersøge: hvad Godt har du i Dag giort? Hvad Leilighed har du havt i Dag til at giøre Godt, og maaskee skammelig forsømt, hvori har du forseet dig? Dersom I saaledes vilde vedblive den ene Dag efter den anden, da skulde I og fiendeligen marke, at Gud skal give Eder Naade og Kraft til at blive alt bedre og bedre, og til at forfremmes i Eders Christendom. Blive I da saaledes ved, og beholde en varig Attraae efter Hellighed og Kierlighed, da skulle I formærke, at det ei er saa vanskeligt at være en Christen, som I nu tænke, og at Gud langt fra ei fordrer umulige Ting

af

af Eder; og skulde det da hænde, at I af Skrøbelighed, af Overilelse forsee Eder, synde og falde, som ingen, end ikke den beste Christen, kan sige sig fri for, saa bliver dog ei liggende, men staaer stedse paa Vagt, reiser Eder igien, og søger at dæmpe denne liden Gnist, at den ei skal blive til en Brand; beder Gud uden Forhaling om Forladelse, og sætter Eder for, ved hans Bistand herefter, saa meget som mueligt er, at vogte Eder for denne Synd. Thi uden dette sidste alvorlige Forsæt, og dets Fuldbyrdelse, nytter Omvendelsen, og det I bede Gud om Forladelse, Eder intet, ja, jeg tør sige i Eders Øine, at I i saa Fald mene intet dermed.

Naar I saaledes have faaet i Eders Hierter befæstet en ret brændende Kierlighed til Gud og til Næsten, saa viser den og i Eders Levnet, thi ellers have I hverken Troe eller Kierlighed. Apostelen Jacob g) siger: Viis mig din Troe af dine Gierninger, og jeg vil vise dig min Troe af mine Gierninger. Gierninger, forstaae gode Gierninger, ere saaledes Kierlighedens og Troens rette Frugter og Prøvesteen, uden hvilke ingen haver enten Troe og Kierlighed, og uden hvis Fremkrydelse ingen anden heller kan vide, om vi have Troe eller Kierlighed, det er at sige, om vi ere Christne. Vel kan et Menneske giøre tilsyneværende gode Gierninger, og dog ei være en Christen, saasom de ei skee af Kierlighed til Gud og Næsten; men hvilke

g) Epist. 2, 18.

der gjøre dette, derom ere vi Menneſker ei i Stand til at dømme, men maae overlade dem til den alſeende Gud, der alene kan prøve Hierte og Nyrer. Kierlighed byder os dog altid at dømme det beſte om dem, ſom vi ſee at udøve Kierligheds Gierninger. Derimod rekker vor ſvage Forſtand ganſke vel til at ſkiønne, at de ei beſidde Kierlighed, følgelig ei heller ere Chriſtne, ſom leve ugudeligen, og ei legge Vind paa gode Gierninger.

Kierlighed deles almindeligen ind, ſom vi tilforn have ſeet, i Kierlighed til Gud, og i Kierlighed til Næſten, men dette ſkeer kun for Ordens og Tydeligheds Skyld, thi i ſig ſelv er Kierligheden ikkun een, og kan man ei rettelig have Kierlighed til den eene, uden man og haver den til den anden; ſaaſom Kierlighed til Næſten grunder ſig paa Kierlighed til Gud: thi jeg elſker min Næſte, fordi Gud haver befalet det, ſaavel ved ſin ſkriftlige Lov, ſom ved den naturlige, der er indprentet i mit Hierte; og jeg efterkommer Guds Befalinger, fordi jeg elſker ham, thi hvo ſom holder hans Ord, i ham er ſandelig Guds Kierlighed fuldkommet; derpaa kiende vi, at vi ere i ham h).

Kierlighed til Gud yttrer ſig i følgende udvortes Pligter: Flittig Kirkegang, idelig Læſen og Beden, jævnlig Altergang og Afhold fra al Banden og Svergen, og flere ſaadanne udvortes Tegn. Nu har man vel,

h) Joh. 1. Ep. 2, 5.

vel, Gud være lovet, ei just saa stor Aarsag til at klage over Forsømmelse i Kirke- og Altergang. Men herhos maae baade agtes, at disse tvende Ting for sig betragtet uden Sinds Forbedring, ere de letteste af den ganske Christendom, saa og, at der bør eftersees, om disse flittige Kirke- og Altergiengere i andre udvortes Ting vise Kierlighed til Gud: Om de hiemme i deres Huse, hver efter den Naadesgave, som han haver annammet af Gud, finde Lyst i at tale om Guds Ord, læse gierne i gudelige Bøger, fornemmelig i den hellige Skrift, tale aldrig om Gud og Religionen uden med Ærbødighed, og endelig entholde sig fra de saa meget giengse flemme Eeder og Bander. Finder man da, at de een og anden Gang forsee sig heri, eller og vise sig lunkne og efterladne i at høre og tale om og eftertænke Guds Ord, da er det at beklage, dog kan man ei derfor strax dømme, at de ikke staae i Guds Naade; skeer det noget ofte, da seer det meget farligt ud med dem, og skeer det jævnlig og altid, da kan man sikkert dømme, at de ei ere Christne, og at de høiligen trænge til en alvorlig Omvendelse og Sinds Forbedring. Saaledes kan vel en Christen lade falde en Eed, dertil forledet af Overilelse, Vrede eller og ondt Selskab; men bør strax mærke det, fortryde det, og siden desto nøiere i den Post vogte sig selv. Mærker han ei, at han haver svæget, da seer det kun slet ud med hans Christendom, thi det viser, at han ei giver Agt paa sig selv, og at den Synd er blevet til en Vane hos ham. Denne samme Regel kan ligeledes

anvendes paa de andre ommeldte Ting. Men om Kierlighed til Gud, for saavidt den yttrer sig i udvortes Pligter, vil jeg for nærværende Tid ei mere handle; og derimod begive mig til at betragte Kierlighed imod Næsten, saasom den almindelig mere forsømmes, hvorved vises, at de Pligter, som vi udvortes bevise Gud, ei skee af nogen sand Kierlighed til ham, men blot alene enten af Hyklerie eller en Slags Mode, en Vane, saa at vi gaae i Kirken, naar vi høre at det ringer, for at forslaae den Tid, og gaae ligeledes til Alters paa visse bestemte Tider om Aaret for at undgaae Folks Eftertale, og ei blive holdte for ugudelige Mennesker og Guds Bespottere.

Der er intet, som den hellige Skrift mere driver paa end Kierlighed til Næsten, og dog intet, som just bliver mere forsømt end denne vigtige Sag. Saaledes siges der: Hvo som siger, at han er i Lyset, og hader sin Broder, han er i Mørket endnu; Hvo som elsker sin Broder, bliver i Lyset, og ingen Forargelse er i ham, men hvo som hader sin Broder, er i Mørket, og omgaaes i Mørket, og veed ikke, hvor han gaaer, thi Mørket haver forblindet hans Øine i). Deri ere Guds Børn og Dievelens Børn aabenbare, hver den som ikke giør Retfærdighed, er ikke af Gud, og hvo som ikke elsker sin Broder: Thi dette er det Budskab, som I have hørt af Begyndelsen, at vi skal elske hverandre, ikke ligesom Cain var af den Onde og myrdede sin Bro-

der,

i) Joh. 1. Ep. 2, 9. 10. 11.

der, og hvorfor myrdede han ham? for hans Gierninger vare onde, men hans Broders retfærdige k). I Elskelige! lader os elske hverandre, thi Kierligheden er af Gud, og hver den som elsker, er fød af Gud, og kiender Gud l). Ingen haver nogen Tid seet Gud, dersom vi elske hverandre, bliver Gud i os, og hans Kierlighed er fuldkommet i os m).

Paa saadan Maade søger Johannis søde Pen at overtale os til at elske hinanden, en Sag, som vi af os selv burde gisre, og som vor fælleds Natur forbinder os til, da intet er lettere og behageligere. Det er ingen Under, at Johannes forestiller denne Sag paa saa let, paa saa behagelig en Maade, thi han var af Naturen tilbøielig til at elske andre, og derfor var han og den Discipel, som Jesus elskede. Man kan af alle hans Skrifter mærke, at han haver havt en brændende Kierlighed til Gud og Næsten, og at det haver været hans Lyst at efterkomme Guds Bud. Derfor siger han og paa et andet Sted: Denne er den Guds Kierlighed, at vi holde hans Bud, og hans Bud ere ikke svare n).

O! hvor vilde jeg ønske, at vi alle havde Johannis Sind, da skulde vi i Sandhed befinde, at Guds Bud ere ei svare, og langt fra ikke saa tunge og

k) Joh. 1. Ep. 3, 10. 11. 12.
l) Joh. 1. Ep. 4, 7.
m) Joh. 1. Ep. 4, 11.
n) Joh. 1. Ep. 5, 3.

kiedsommelige, som de fleste forestille sig. Men da desværre! saa faa findes af hans Sind, saa vil det Gode, Tillokkelser og Løfter ofte ikke hielpe, men der maae Straf og Trudsler til. Hører da, hvad vor Frelsere, den Herre Jesus Christus selv siger, og hvorledes han paa den yderste Dag vil tiltale Eder I ugudelige, I forhærdede, I i Synden sovende Mennesker: Gaaer bort fra mig I forbandede, i den evige Ild, som er bered Djevelen og hans Engle: thi jeg var hungrig, og I gave mig ikke at æde, jeg var tørstig og I gave mig ikke at drikke, jeg var fremmed, og I toge mig ikke til Eder, jeg var nøgen, og I klædte mig ikke, jeg var skrøbelig og i Fængsel, og I besøgte mig ikke; da skal de svare ham og sige: Herre! naar have vi seet dig hungrig, eller tørstig, eller fremmed, eller nøgen, eller skrøbelig, eller i Fængsel, og have ikke tient dig; da skal han svare dem og sige: Sandelig jeg siger Eder, saameget som I ikke have giort een af disse mindste, have I og ikke giort mig o). Mærker du som sover, vaag op fra de døde, at Christus maae lyse for dig! Seer! vor kierlige Frelser spørger dig ikke her om din Troe, han taler aldeles intet om den, enten den har været saa eller saa; han agter ikke, at du rigtigen haver vidst og troet alle Troens Artikler, din hele Catechismus, ja om det end var et heelt System, han spørger kun om dit Levnet, han vilde gierne see dine gode Gierninger; da han ikke kan finde dem, da fordømmer

han

o) Matth. Evang. 25, 41-45.

han dig. Om du end haver propheteret i hans Navn og giort underlige Gierninger, da vil han dog ikke kiendes ved dig, saasom dit Levnet ei haver svaret til din Lærdom. Det staaer altsaa fast, at rigtig Lærdom og Begreb om Gud er vel nyttig og fornøden, men at Levnets Reenhed gaaer langt over Lærdommen. Giver vel Agt herpaa i Skriftlærde, I Fortolkere af Guds Hemmeligheder! leder ei Christi Hiord paa vilde Stier; taler ei saa meget om Troen, om det indvortes Menneske, at I derover forglemme Levnets Forbedring. De Artikler, som vi bør troe og vide, og som ere umistelige til vor Salighed, de ere ikkun faa; men Pligterne derimod, fornemmelig til vor Næste, strække sig vidt, de kan ei nok fortolkes, ei nok udlegges. Eet er fornøden. Uden Hellighed skal ingen see Gud. Vorder Ordets Giørere og ikke alene dets Hørere p). Vilder Eder ikke ind, at Gud har indsat Religionen alene for de Kloge, for de Spidsfindige; nei, den hele Religion bestaaer i Praxis, i Øvelse. Ei aabner det os Veien til Himlen, om vi vide at igiendrive alle vrange Meninger, om vi nok saa ziirligen kunne buldre og klamres paa de høie Skoler, om vi med Fynd kunne paa en Prædikestoel, hvor vi tale ene, igiendrive de saakaldte Modstandere af vor Troe. Nei, her vil andet til, her maae kiempes imod Djevelen, Verden og vort eget Kiød, her maae Selvfornægtelse til, Taalmodighed i Lidelser, Hengivenhed i Guds Villie, Medlidenhed imod Elendige, Gavmildhed imod Nød-

p) Jac. Ep. 1, 22.

trængende, Venlighed imod alle, og Mildhed imod dem, der fare vild endog i Troens Sager. Den er sandelig ingen Christen, som glæder sig over, at det gaaer dem ilde, der ere af andre Meninger i Troen end vi, om de end ere Jøder, Tyrker, Hedninger; der forbander og udskielder dem, som iblant os vige fra den herskende Mening; der med Magie søger at fange andre i deres Ord, for at gisre dem til Kiettere og Vildfarende; en Sag der er lettere end nogen kan forestille sig, siden vi i Hovedet og paa Papiret have faaet en konstig, en broderet Theologie, og Gudsfrygt derimod er udrydded af vore Hierter. Den er sandelig heller ingen Christen, som mener, at Sagtmodighed er ei Evangelii rette Kiendemærke, som under Navn af Nidkierhed for Guds Ære forfølger andre for at mætte sin egen Hevngierrighed, som betitler alle dem for Pietister, der legge Vind paa Levnets Forbedring, som mener, at Gud skal alene see paa hans Troe, og lukke Himlen op for hans rene Hierne, uden at see paa hans skidne Hierte, hvori hersker Avind, Hevngierrighed, Grumhed, Gierrighed, Stolthed, som tænker, at det er tilladt at bagvaske, underminere, forfølge, fængsle, aflive andre, fordi de ere af ulige Meninger med ham, og som endelig staaer i den Indbildning, at Religionen er ei givet os af Gud til at sætte i Øvelse, til at leve efter, til at bringe Fred og Eenighed paa Jorden, indføre Sagtmodighed og Kierlighed iblant Menneskene, og til at begribes af alle, men at Gud snarere haver sat os den til en Snare, til noget,

hvorom

hvorom vi skal kives og klamres, noget som de Hvilærde efter mange Aars Slæb og Arbeide ikke engang forstaae, noget, som alene tiener til at opfylde Jorden med Tvedragt, Ulykke, Krig og Mord.

Kiereste Venner! de som gisre saadant, de have ikke Kierlighed. Ei heller have de Kierlighed, som uden Aarsag bytte Venner om, som i Dag ere mine Venner, i Morgen opsøre sig, ligesom de aldrig havde seet mig. Saadanne lerfindige Mennesker have ikke Kierlighed. Den som viser en Staadder fra sig, uden at give ham noget, han haver ikke Kierlighed, med mindre han er fuldkommen overbeviist om, at samme Staadder vilde anvende hans Gave ilde, eller og er i Stand til at arbeide, og kan faae Arbeide. Men mange vis: dem altid bort, og foregive til deres Undskyldning saadanne Ting, uden at de dog nogensinde have forespurgt sig herom, saa at deres Ubarmhiertighed bliver derfor deres eneste Undskyldning. De have ikke Kierlighed, som vegre sig ved at give efter Evne deres Lærere, Præster og andre, at hielpe deres betrængte Næste, som have lidt Skade ved Ilds eller Vands Vaade, at komme forfaldne eller afbrændte Guds Huse og Kirker til Hielp, at staae de Fattige bi med Almisse, at løse Fanger af Fængsel, og meget andet saadant mere. De have ei Kierlighed, som i dyre Tider sælge deres Vare, sardeles Korn, alt for hoit, lad være, at de end vare virkelige Kiøbmænd, thi da burde de lade sig nøie med en maadelig Fordeel. De have ei

Kierlighed, som i almindelige Paalægger og Skatter, klynke, naar de have Vane til at betale, og som ville undslaae sig for at bære Byrden med deres Medborgere. De have ei Kierlighed, som bruge falsk Maal og Vagt, eller begaae Toldsvig, og saaledes for en ringe timelig Fordeel satte deres evige Salighed paa Spil. De have ei Kierlighed, som for haardelig begegne dem, der ere dem gieldbundne, ei tænkende paa, hvor megen Gield Gud dagligen eftergiver dem. De have ei Kierlighed, som idelig laane, og aldrig tænke paa at betale. De have ei Kierlighed, som bruge for haard Omgang med deres Tienere, som uophørlig knurre og skielde, som selv ei vide, hvorledes de ville have det, og som endelig aldrig ville tilstæde dem nogen sømmelig Frihed. Endelig haver ingen af dem Kierlighed, som i mindste Maade begaaer nogen Slags Falskhed, Bedragerie, Svig, Haardhed, Bagtalelse om sin Næste, Vrede, Fremfusenhed og mere saadant.

Allerkiereste Venner! prøver Eder nu selv; jeg frygter for, at der bliver aldeles ingen iblant Eder, som jo ofte haver forseet sig i een af disse Ting, og mange, som have forseet sig i mange af dem. O! saa ydmyger Eder da for den store Gud, og beder dem af Eders Næste om Forladelse, som I have giort imod; fatter derhos et alvorligt Forsæt fremdeles at vogte Eder for saadant, thi med mindre, at I fra denne Dag af forbedre Eder, kan I ingen Maade vente hos

Gud.

Gud. Eders Kirkegang vil da blive Eder til Ulykke, Eders Skriftemaal til Anklagelse, og Eders Altergang til evig Fortabelse. At bede Gud om Forladelse, at begræde, beklage sine Synder, det er nyttigt, det er godt, det er uomgiengeligt fornødent; men det er ikkun Begyndelsen. Blive I derved staaende, da bliver det sidste værre med Eder end det første. En sand Sinds Forbedring, en alvorlig Omvendelse, et helligt Liv og Levnet udfordres, om I skal faae Deel i Guds Naade, om I skal faae Indgang i de evige salige Boliger. Frygter ellers for, at det vil hede til Eder, som til hine Ugudelige paa den yderste Dag: Gaaer bort I Forbandede i den evige Ild, som er bered Dievelen og hans Engle.

Vel have vi nu hørt endeel af de Pligter, som Kierlighed til Næsten medfører, men der staaer endnu meget tilbage, til hvilket at forklare en heel Dag ei vilde forslaae. Jeg vil derfor kun tage nogle visse Stykker. Christus siger: Vil du være fuldkommen, da gak hen, sælg, hvad du haver, og giv Fattige det, og du skal have et Liggendefæe i Himmelen q). Men da dette er sagt ved en vis særdeles Leilighed, og det derhos kræves af dem, som ville være fuldkomne, saa vil jeg ei gaae Eder saa nær, der endnu ikkun ere Børn i Christo, og Gud give! at I vare Børn! men saa meget vil jeg fordre af Eder, fornemmelig af Eder, I Rige, at I indskrænke noget Eders daglige overflø-

dige

q) Matth. Evang. 19, 21.

dige Levemaade, at I afkorte et Par Retter i Eders Gjestebuder, at I klæde Eder mindre herligen, paa det I kan blive i Stand til at gjøre de Fattige godt, at hielpe Eders Medborgere. I ville vel sige, at mange nyde godt af Eders Overflødighed, men gjøre I dette Gode af Kierlighed til Gud og Næsten? Vel ere I noget dristige, men saa uforskammede ere I endda ei blevne, allerhelst da I vel maae tilstaae, at I gjøre det for at forsøie Jer Vellyst, Jer Hovmod, Jer Forfængelighed. Ville I i den Henseende, at gjøre Næsten godt, begynde at blive sparsomme, da skal ingen legge Eder det ud til Karrighed, men I skulle derfor blive yndede baade af Gud og Menneskene; spare I derimod for bestandigen at forøge Eders Midler, for at legge Dynge til Dynge, da Vee Eder I Rige, thi et Cabeltoug skal da snarere gaae igiennem et Naaleøie, end I skulle komme ind i Himmeriges Rige. Og vil det ei være skammeligt for Eder paa hiin Dag, at en Cimon, en Epaminondas, Hedninger skulle staae op og bebreyde Eder, at de bedre have betient sig af Rigdom end I. Fremdeles udfordrer Kierlighed, at vi sætte vort Liv til for Brødrene, om det behøves, thi saa siger Apostelen Johannes r): Derpaa have vi kiendt Guds Kierlighed, at han har sat sit Liv til for os, og vi ere skyldige at lade Liv for Brødrene. Mærker, hvor vidt Kierligheden gaaer! Dersom Eders Kierlighed er ei saaledes beskaffen, at I driste Eder til at lade Eders Liv for Brødrene, det er „Eders Medchristne,

da

r) 1. Ep. 3, 16.

da duer den ikke, da have I ikke Kierlighed, da ere I ikke Christne. I som ikke have en Drik koldt Vand tilovers for en Nødlidende, seer heraf, hvor lanot I endnu ere fra at være Christne, ja Menneſker. Men da denne Prøve kommer i vore Tider næsten aldrig, eller dog ikkun heel sielden for, saa vil jeg begive mig til en anden, som vel enhver af os haver og kan have Leilighed til at udøve.

Jeg mener den Dyd, som Christus saaledes beskriver: Elsker Eders Fiender, velsigner dem, som Eder bande, gisrer dem godt, som Eder hade, og beder for dem, som overfalde Eder, og forfølge Eder s). Da der vel er ingen, som jo i sin hele Livs Tid haver eengang havt en Fiende, eller om han endnu haver levet saa kort, viſt nok vil faae den, inden han dør, saa kan der letteelig findes Leilighed til at udvise denne Dyd, en af Christendommens fornemſte Prøvesteene. Men ak! hvor frygter jeg for, at der ere saare faa iblant Eder, som sætte den i Verk, og som jo snarere bande, end velsigne, og saa fremdeles. Da der neppe findes nogen, som taaligen lider Uret og Forfølgelse, hvor meget ferre vil der findes af dem, som elske deres Fiender? Vi høre jo dagligen Knur og Mur af Menneſkene imod Gud, som dog gisr os ei andet end idel godt; nu klages der over formegen Regn, nu formegen Tørke, nu tvivles der paa, at Gud skal give os vort daglige Brød, maaskee fordi

vi

s) Matth. Evang. 5. 44.

vi ere med os selv vidende, at vi bede slet derom, hvoraf kommer saadant? Kommer det vel af andet end af Vantroe, af Mistillid, af Ufierlighed til Gud. Og naar vi saaledes opføre os imod Gud, for hvilken saa mange Ting dog forbinde os til at bære, baade Kierlighed, Ærbødighed og Frygt, hvad Under da, om vi ei begegne Menneskene bedre, og fornemmelig vore Fiender.

Det er og et stort Bevis paa Mangel af Kierlighed, at man overalt hører fælde saa haarde, saa ubillige, saa bidske Domme af den ene over den anden. I Stædet for at skiule endog virkelige Feil med Kierligheds Kaabe, giør man sig Flid for at sværte endog uskyldige Gierninger, og at dreie dem paa en latterlig Kant. Man umager sig med at vide alt, hvad andre bestille for at faae noget at skumle over, og giver imidlertid ei Agt paa, hvad man selv gier. Jeg overlader til Eder selv at dømme, om det er Christendom, om det er Kierlighed.

At alt det hidindtil sagde er ei nogen løs Snak, noget tomt hen i Veiret, det mener jeg, at I baade ere og burde være overbeviste om. Men for at legge det endda tydeligere for Dagen, saa vil jeg adspørge Eder: Holde I ikke Mandbrab for Synd, og en Mandbraber for en Misgiernings Mand? Jeg veed vist, at I alle vilde med een Mund raabe, om Anstændigheden tillod det: Jo! Jo vist! Godt; men

om

om jeg nu viser Eder, at den, der ei haver Kierlighed til Næsten, den, der forseer sig med srie Villie ofte og bestandig i nogen af de opregnede Stykker, at han, siger jeg, er en Manddraber, hvorledes ville I vel da blive tilmode; nu er det ei mig, som siger det, men Guds Aand ved Apostelen Johannes t): Hver som hader sin Broder, er en Manddraber, og I vide, at ingen Manddraber haver det evige Liv blivende i sig. Betænker herfor, kiere Venner! i hvilken Fare I styrte Eder, om I ei alvorligen legge Vind paa Dyder, og frem for alle Ting stræbe efter at faae Eders steenhaarde Hierter ombyttede med Hierter blussende af Kierlighed til Gud og Næsten.

Aarsagen, hvi alle de hellige Mænd, ja Gud selv saa hyitigen anbefale os Kierlighed til Næsten, giver ofte ommeldte Apostel Johannes tilkiende: Dersom nogen siger, jeg elsker Gud, og hader sin Broder, han er en Løgner; thi hvo som ikke elsker sin Broder, som han haver seet, hvorledes kan han elske Gud, som han ikke haver seet u). Erfarenhed bekræfter dagligen dessværre denne Sætnings Rigtighed, thi der ere mange, som gisre sig Flid for at tvivle paa Guds Værelse eller og paa hans Forsyn og Magt, blot fordi de med deres legemlige Øine ei kan see ham; og hvorledes skulde de elske den, som de ikke troe at være til, eller og ei at kunne gavne dem noget. Atter andre see vi, som ved deres slette Opførsel imod Næsten,

t) 1. Epist. 3, 15.

u) 1. Ep. 4, 20.

sten, tydeligen vise, at det er ikkun Skrømt med deres Kierlighed til Gud, endskiønt de vel bekiende ham med Munden, og at denne deres Bekiendelse aldrig er kommet til nogen Kraft og Overbeviisning i Hiertet.

Paa det enhver af Eder, mine Brødre, kan desto bedre prøve sig selv, om der i hans Bryst findes mindste Gnist af Kierligheden, saa vil jeg her anføre den herlige Beskrivelse over denne søde Dyd, som Apostelen Paulus v) giver os: Kierligheden er langmodig, er from, Kierligheden er ikke nidsk, Kierligheden bruger ikke Fortrædelighed, opblæses ikke, den haver sig ikke uskikkelig, søger ikke sit eget, forbittres ikke, tænker ikke ondt, den glæder sig ikke over Uretfærdighed, men glæder sig ved Sandhed, den fordrager alle Ting, troer alle Ting, haaber alle Ting, lider alle Ting. Prøver Eder nu efter denne Beskrivelse, sætter al Egenkierlighed tilside, gaaer ind i Eders eget Hierte, og seer efter, om I finde der, jeg vil ei sige alle, men ikkun en eeneste af disse Egenskaber. Ere I langmodige? Gud bedre det! Lad kun nogen af Eders Tienere og Tienerinder, af Eders Venner, af Eders Bekiendtere, af dem I dagligen omgaaes med, prøve herpaa, og gisre Eder end det allermindste imod, men ei strax Eders Røst forandres, Eders Ansigt omskiftes, Eders Hænder blive bævende, Eders Tale skielvende, Eders Tunge fuld af Galde, og fremførende Skieldsord, Banden og Svergen. Er dette Kierlighed? Jo! Saadan

en

v) 1. Cor. 13, 4-7.

en Kierlighed, som Dievlene i Helvede have imellem sig. Ja, men I ere jo fromme? mon I selv tør give Eder det Vidnesbyrd, thi andre ville ikke give Eder det. Men Eders Gavmildhed er stor? jo, naar det kommer an paa at gisre Eders usle Legeme tilgode, at kræse op for Eder, at spilde Tiden ved Spil, og derved ofte at forspille den evige Salighed; men naar Arme skal forsørges, naar Skoler, Enker og Faderløse hielpes, naar enhver have sin tilbørlige Betaling, naar Studeringer ophielpes, samt Konster, Videnskaber og Haandværker, hvoraf nogle ere nyttige i dette Liv, andre endog i det tilkommende, da klynke I, da vride I og vende Eder, da er endog den rigeste fattig. Paa samme Maade besidde I de andre gode Egenskaber.

Kiereste Venner! er det Eder om at gisre, at blive forligte med Gud, at faae Fred i Eders Siele, Roelighed i Eders Samvittigheder, Frimodighed i Døden, Dristighed paa den yderste Dag, Deel i den evige Salighed, at komme i Selskab med Englene, og de afdøde Salige, og at beskue Gud Ansigt til Ansigt, da maae I forandre Eders Opførsel, da maae I legge Vind paa rette Dyder, da vil her mere til end et blot Veir, et blot Ord; her vil strides, her vil kiempes, her maae Angest udstaaes, her maae mange Forhindringssteene ryddes af Veien, her maae læres Taalmodighed, Ydmyghed, og fornemmelig Kierlighed, her maae stræbes efter at dæmpe vore egne Tilbøielighed, her maa en Almisse, en god Gierning, en

Hielp beviist imod en Nødlidende agtes høiere end al Verdens Fornøielse, al Verdens Rigdom, som er ikkun Muld og Støv, al Verdens Ære, al Verdens Magt, ja al Verdens Viisdom; thi det er større, det skaffer mere sand Ære, det erhverver en uforgiengeligere Berømmelse, ei alene i denne Verden, men fornemmelig i den anden, hvor den eneste sande Ære findes, at hielpe en eeneste Fattig, ved at overvinde sin egen Gierrighed og Vellyst, ved at indskrænke sine ellers tilladelige Udgifter, at sætte en eeneste Skole paa Fode, at hielpe eet eneste Menneske til Lykke og Brød i Verden, at redde en eeneste Siel ved sin gode Underviisning og Exempel, at forfremme en eeneste ringe Part af en nyttig Videnskab, forstaae, naar alt dette skeer af Kierlighed til Gud og Næsten, end at indtage den hele Jord, end at være Alexander eller Cæsar.

Nu Du store, Du evige Gud, Du al Miskundheds Kilde, Du alle Barmhiertigheders Fader, Du ubegribelige, Du usynlige, Du eene vise, mægtige og gode Herre! see til os dine arme Creature; da vi vare intet, da tænkte Du paa os, Du o! Kierlighedens Gud; Du saae forud, at vi vilde blive dig ulydige, at alle Dine Velgierninger vilde indtil denne Dag blive spildte paa os; og dog frembragte Du os af intet, alene paa det Du kunde giøre vel, og fordi Du ei kunde andet end være god; da Du kunde have dannet os liig de andre Creature, ja endog ligesom de

livlose

livløse Ting; saa gav Du os ei alene Livet, men endog Fornuft og Eftertanke, hvorved vi kunne, om vi ville, komme til at kiende, ære og prise Dig; ja Du lod det ei blive derved, Du gav os Udødeligheden, en Aand, som aldrig kan forgaae, og derved giorde os paa en vis Maade deelagtig i Dit Væsen, og til et af de Led i den prægtige Kiede, som Du af alle Ting haver beredt, der ere Dig nærmest; end mere Du sendte Din Søn, da vi ved Synden vare faldne fra Dig, her ned paa Jorden, deels for at give os det fuldkomneste Exempel af et helligt Liv og Levnet, hvorefter vi bør indrette vor Vandel, og fornemmelig for at udslette alle vore Synder, deres nemlig, som ved Omvendelse, Troe, Kierlighed, og Hellighed gjøres dertil beqvemme; og herved lagde Du Lyksalighed til vor Udødelighed, thi hvad havde ellers en ulyksalig Udødelighed gavnet os. Leg nu denne Naade til de forrige, at vi med skiønsomme Hierter maae betragte alle disse Dine forunderlige Godheder, at vi med taknemmelige Øine maae beskue al Din Herlighed, at vi med villige Øren maae høre paa Dine livsalige Ord, og fornemmelig at vi med et redebont Sind maae af al Magt, af al Evne, af al Styrke, af al Formue stræbe efter i Liv og Levnet, i gode Gierninger, i Ærbødighed for Dig, Du o Aandernes Fader, i indbyrdes Kierlighed, at vise os taknemmelige imod Dig, kierlige imod vor Næste, og eftertænksomme imod os selv, paa det vi dog engang kan leve Dig til Ville, endskiønt vi vel vide, Du Kongernes Konge, at Din Ære, Din Magt, Din Sa-

lighed ei ved vor ringe Tieneste kan formeres, saasom den er uden Grændser, men alene paa det Din Godhed ei skal vorde forgieves, og Du, o! uendelige Magt, Du som Himlenes Himle ei kan begribe, som paa eengang findes i saa mange tusinde utallige Verdener, ei forgieves skal have anvendt Din Miskundhed paa os, ved det vi skammeligen misbruge den Frihed i at vælge og tænke, som Du selv haver givet os. Giv da, kiereste Fader! Kraft og Styrke til at ære, tiene og tilbede Dig, thi uden Dig formaae vi slet intet; men ved og i Dig ere vi mægtige til alle Ting. Fremdeles bede vi, ikke at Du trænger til vore Paamindelser, men for at udvise efter Din Befaling vor Kierlighed til Næsten, at Du vil med et naadigt Die see til alle Mennesker, dog fornemmelig til de Christne, og disse Landes Indvaanere, at Du vil ved Magt holde alle med Din Tilladelse stiftede Regieringer, Orden og Skik, og fornemmelig have Din Haand over vor Konge *), din Tiener, og over hans ganske Slægt. Herre! overtyd Dem, som vildfare i Troen, lad os aldrig indbilde os, at vi have Evne til at bringe dem paa rette Vei, langt mindre Myndighed til at bruge Vold imod dem, for at tvinge dem til vore Meninger, men giv baade dem og os ydmyge og kierlige Hierter, Lyst og Formue til at øve os i christelige Dyder, og Kraft til, at hensætte til Dig, Du alvise Gud, for hvilken intet er skiult, at bevæge deres Hierter,

*) (At kalde Kongen Majestæt i en Prædiken, og naar der tales til Kongernes Konge, er høist upasseligt.)

ter, samt fastsætte Tid, og berede Midler til at ophæve de Tvistigheder, som ere imellem os angaaende Troens Hemmeligheder, styrk alle Svagtroende, giv de Døende Frimodighed, omvend de Ugudelige, og lykksaliggiør alle de Forretninger, som ere til vor Nytte; alle vore andre Bekymringer overgive vi til Dig, udbedende os Styrke til at hvile tryggeligen og fornøiet i Dit Forsyns Arme, tilbedende Dig, Du o vor Fader, som er i Himmelen, helligt ꝛc. Dig hør Lov, Pris, Styrke, Herlighed og Magt, Du al Kierligheds Gud, Du naaderige Fader, Du mægtige Herster, Dig tilligemed Din eenbaarne Søn, vor Herre Jesus Christus, og Din den gode Aand, som trøster os i al Nød, fra nu og udi Evighed Amen, udi Jesu Navn Amen.

V.

Verdens Bygning.

(Skreven 1763.)

Himlene fortælle Guds Ære, og den udstrakte Befæstning hans Hænders Gierning; saaledes taler Guds eget aabenbarede Ord. Men om det end tiede, saa vidne Gierningerne selv, og den Aand, som boer i os, at dette er en Sandhed, en af de dyrebareste; thi ei alene Himlene, hvilke Guds Aand i Særdeleshed nævner, som de herligste og fornemste af de skabte Ting, men endog det mindste Sandskorn vidner om Guds Ære. Himlene og de store skabte Gierninger falde alle i Øinene, og nøde enhver, der kun med mindste Fornuft betragter dem, til at erkiende, at underlige og store ere hans Gierninger, og hvo kan fortælle dem. Thi vel findes nogle, der see paa alt dette uden mindste Eftertanke og Rørelse, og aldrig ere i Stand til at svinge sig op i Veiret fra Creaturenes Betragtning til Skaberens, ja som endog understaae sig at nægte den Gud, som dannede dem. Men jeg

vil

vil ei tale om saadanne Umennesker, der sætte Fornuften aldeles tilside, og gisrè sig ringere end Dyrene, men jeg vil vende mig alene til dem, som ere overbeviste om, at vi ere her satte, som paa et Forberedelses Sted, for at tænke, for at betragte, for at prise Gud, for at indsee hans underlige Gierninger, endskiønt i megen Ufuldkommenhed, og det altsammen for eengang siden i Evigheden at skue og betragte alt dette i et klarere Lys. Dette er Physikens største og tilligemed almindeligste Nytte; thi man behøver ikke just at gisre denne Videnskab til sin Hovedsag, hvilket Omstændighederne forbyde de fleste, men kun at have nogen Indsigt i den, at læse de letteste Bøger, for at være i Stand til at gisre saadanne Betragtninger. Men har man slet ingen Indsigt i Physiken, da kan vel hvert fornuftigt og dydigt Menneske have af de skabte Tings Betragtning et almindeligt Begreb om Guds Magt, Godhed og Viisdom, men han kan ikke med nogen retskaffen Indsigt og Overbeviisning anvende dette almindelige Begreb paa nogen vis Ting især, fordi han ei kiender dens Egenskaber, Virkninger, Sammensætning, Love og Forhold imod andre Ting; ei at tale om, at tusinde Ting aldeles undgaae saadan eens Syn, fordi man ei kan komme efter dem uden ved Studering. Det skaaer altsaa fast, at jo større Indsigt man haver i Physiken, jo større er og Evnen til at indsee Guds herlige Egenskaber. En ukyndig i Physiken troer i Almindelighed, at Gud er vis, men fast uden at vide hvorfor; en kyndig derimod indseer i mange Ting tem-

melig tydelig, hvorledes Guds Viisdom har indrettet dem. Og denne Guds Egenskab bliver ogsaa frem for alle hans andre Egenskaber sat i det største Lys hos os ved Physiken, thi hans Magt og Godhed, og fornemmelig den første, falde enhver i Øinene, der kun løseligen betragter de skabte Ting; dog drives Kundskaben om dem end videre ved Physiken. Herligen siger derfor den vise Hedning Galenus, og slutter sin Anatomie af Menneskt med disse Ord: Jeg har nu frembragt Guddommen den herligste Lovsang, ved at vise dens Gierningers Viisdom og Ypperlighed. Det synes og ofte for den ukyndige i Physiken, at mange Ting kunde have været bedre og bequemmere indrettede i Verden end de ere, og mange efter hans svage Tanker skadelige og unyttige Ting blevne reent borte; men den kyndige indseer med en fast Overbeviisning, at alting er nyttigt, fornødent og godt. Ønskeligt var det derfor, om alles Omstændigheder vare saaledes, at de ret med Grund kunde legge sig efter denne ædle Videnskab, hvis Kundskab anføres i Bibelen som et af de fornemste Beviser paa Salomons Viisdom. Men da sligt Ønske er forgieves, saa er det dog enhvers Pligt at legge sig saa meget efter den, som det er ham muligt; og forstod han sin egen Fordeel, saa vilde han og finde, at det var hans Fornøielse, thi jo fuldkommere vi ere overbeviste om Guds Magt, Godhed og Viisdom, jo større maae og vor Fortroelighed, Hengivenhed, Ærbødighed blive for ham, jo større vor Sieleroe og Tryghed, jo mere brændende vor Andagt, jo

fastere vort Haab, jo uryggeligere vor Troe, jo fyrigere vore Bønner. Hvor mange fornøielige og tilligemed nyttige Timer kan da ei de leve, som derimod andre bortdrive kiedsommeligen og fortrædeligen, eller og i Lediggang, uden Tanker, hvilket er det samme, som ei at leve, ja endog i Synder, hvorved de alt komme længere og længere fra Guddommen, den eeneste virkelige Ulykkalighed, da de første derimod forene sig meer og meer med ham, den eneste sande Lykkalighed, thi hvert Skridt de gaae, hvert Pust de drage, hvert Øiekast de giøre, minde dem om ham, denne alle Tings Skaber; den ganske Natur afmaler for dem ham, hans store, hans mange, hans elskværdige Egenskaber. Og for at bevise, at dette er ei Hiernespind, som maaskee en Ugudelig, en Letsindig, en Ufornuftig vil tænke, saa vil jeg korteligen igiennemgaae de fornemste Gierninger i Naturen.

Vor Jord er dannet som en Kugle, der dog er trykket imod Polerne. Den svæver midt i Luften, og har sin egen Atmosphære om sig. Var den ei rund, den kunde da ei have bevæget sig saa bequemmelig som nu, den havde da ei havt saa stor en Overflade som nu, følgelig kunde den ei have ernæret saa mange Creature som nu. Havde den ei havt en dobbelt Bevægelse, saa havde Nat og Dag ei kunnet være, ei heller Vinter og Sommer, som nu ere saa nødvendige efter den Bygningsmaade og Indretning, som alle Legemer paa vor Jordklode have, derved faae de Hvile,

og Tid at forfriske sig, derved ere vi i Stand til at føle Fornøielser, som vi uden Afvexlinger ei vilde have følet, derved er det, at hele Kloden kan beboes. Havde Nat og Dag overalt været bestandig lige lang, saa vare nogle Steder enten forbrændte af Hede, eller og forfrossene af Kulde. Men alt dette er fremkommet enten af en Hændelse, eller og været stedse til ved Nødvendighed, eller og have skabt sig selv? Menneskets, den ædelste synlige Skabning, kan med al sin Fornuft ei begribe den tusinde Deel heraf, end sige frembringe noget; alle andre synlige Ting ere mindre fornuftige end Menneskets, det Hele tilhobe har ingen Fornuft, følgelig har det ei kunnet frembringe sig selv. Alle Tings idelige Forandring, dog efter visse Love, det eenes Død som er det andets Liv, tusinde Tings tilsyneværende Undergang, og dog ingens virkelige Forliis, fornuftige Skabninger, som betragte alt dette, støde aldeles overende Verdens Nødvendighed i og af sig selv, og vise, at den er tilfældig. At det eene passer sig til det andet, vort Øie og Lyset, vort Øre og Luften, det kuldkaster al Hændelse, et Ord, som aldeles intet betyder, det latterligste af alle Ord, og viser uovervindelig, at et eeneste nødvendigt Væsen uden for og adskilt fra Verden maa være til; thi Verden er her, dens Værelse kan ei nægtes, som Gudsfornægtere gierne giorde, om de kunde. Denne Betragtning har jeg her anført een for alle Gange, endskiønt den kan gjøres over hver af Guds Gierninger; og hans Egenskaber deraf uovervindeligen beviises, thi den, som ha-

ver

ver dannet Øret, skulde han ei see, og den, som haver plantet Øret, skulde han ei høre; thi jeg skiønner ei vi-dere om at befatte mig med Atheister og Spinozister, disse elendige, forblindede, og ynkværdige Mennesker, som den hele Natur igiendriver.

Vor Jordklode bestaaer af mange Ting, men fornemmelig af Jord, Vand og Luft. Jorden søger ved sin Tyngde Centrum, dens Particler holde sig derover tæt sammen, og derved bliver den i Stand til, at saa mange adskilte Dyr og Planter kan finde Sted paa den, som i en mindre compact Materie vilde synke til Bunds, og derover omkomme. Men hvad er Tyngden, hvori bestaaer den? Her maae vi legge Haanden paa Munden, og bekiende, at Guds Viisdom langt overgaaer vor; imidlertid er Tyngden, og dens Love og deraf følgende Ulighed i Bevægelserne, som skee ved Trykning og Stød, nogenlunde bekiendte. Jordarterne ere mange Slags, nogle ere fine, som Muld, Sand, Leer, andre grove, som Metaller, Stene. De sidste ved at knuses smaae, frembringe ofte de første, og de første igien ved at sammenblandes de sidste. Saaledes omskiftes alle Ting, forandres bestandig, ere i en uophørlig Bevægelse, og dog forgaaer ei den allermindste Deel af det mindste Sandskorn, af den ringeste Græspibe, af den foragteligste Madike. Hver af disse Jord-Arter er bequem at frembringe sine Planter, som i andre enten aldeles ikke trives, eller og meget slet, og hver af disse Plan-

ter

ter føder igien sine Creature. Denne Forskiellighed, som nogle uforstandige ansee for en Uorden, tiener altsaa til at underholde saa mange flere Slags af Planter og Creature, og derved at foraarsage desto flere Forandringer i Verden, som baade tiene til at gisre dens Ophold desto yndigere for de fornuftige Creature, og tilligemed til at give dem rigere Anledning til at betragte Guds Egenskaber i hans Gierninger. Jorden er overalt ujævn og besat med Bierge, hvilke endeel Uforstandige have ansect for overflødige og unyttige; men om de ei vare, da var Jordens Overflade ei saa stor, da vilde ferst Vand mangle, thi fra Biergene tage alle Floder deres Udspring, de trække Skyerne til sig, som derved entledige sig deres meget Vand, de frembringe, og holde Strømme og Søer ved lige. Visse Planter og Træer voxe ogsaa alene i Hsiderne. De hedeste Lande blive derved deelagtige i de koldestes Vexter. Gemeenlig er og Climaten sundere paa Biergene end paa det Flade. Hvilken Afvexling og hvilken Fornsielse give ei biergefulde Lande. Hvor Bierge ere, der ere ogsaa Dale, der samles store Vande, som ere saa umistelige for vor Jordklode. Men vil nogen maaskee indvende: Lad saa være, at Bierge ere nyttige, de kunde dog have bestaaet af Jord og ei af Steen, da havde de kunnet frembringe flere Vexter. Men hvor stor Nytte have vi ei af de mangehaande Stene; Metaller findes allene i Stene. Bestode Biergene af bare Jord, da vilde Floderne og Regnen tilsidst gisre dem jævne, og den ganske Klode blive en flad Mark,

hvilket

hvilket en saa haard Materie, som Steen, nu længere forhindrer. Desuden tiene maaskee Fiældene til andre, og for os skiulte, Hensigter. Det er ei uvimeligt, at de holde Jorden sammen, thi man seer jo, i hvilken Bevægelse Havet er, fordi det er flydende. Men havde det ei været bedre, at hver Jord og Steen-Art havde lagt for sig, da havde man mageligere kunnet komme til dem. Men denne store Forskiellighed og Sammenblandelse opvækker den ei just Fornøielse? Alt for megen Orden, og afpasset Væsen havde nødvendig frembragt Kiedsommelighed. Desuden var det Guddommens Villie, at Menneskет skulde arbeide, som i alle Henseender er ham tienligt. Derfor ligge i Metaller, Mineralier, Stene saa dybt i Jorden, de fornsdenste, og som ei uden stor Besværlighed kan undværes, vise sig øverst i Jordskorpen, men de mindre nødvendige ere mere fordulgte. Til hvor herlige Betragtninger give ei Stenene Anledning, ved de Ting af andre Riger, Fiske, Planter, som de indeholde. I hvilket Slags Bernstenen er særdeles merkværdig. Alt dette sætter Menneskenes Forstand i Arbeide, bringer dem til at opfinde den ene Hypothese sindrigere end den anden, og tilsidst at erkiende, at ingen Fornuft er tilstrækkelig, for tilgavns at udfinde al Sammenhængen af Guds Gierning. Vande, som have den Kraft at drage alting over med en Steenhinde, ja endog at trænge sig ind i Træers inderste Parter, og derved efter Øiesyn at forvandle Træe til Steen, synes at give stor Vægt til den Mening, at de haardeste Ting have

engang

engang været flydende. Østerbanker af nogle Mile, som findes dybt i Jorden i Frankerige, utallige ubekiendte og nu til Steen blevne Dyr, giemte i Jordens Skiød, og som Hændelser bringe for Dagen, en heel Skov uden Grene og Rødder, bare Stammer, hvis Træer alle ligge efter en vis Strækning, og som det underjordiske Tydskland praler af, alt dette tilhobe viser, at en stor Forandring ved Vand engang er skeet paa vor Jord. Den Maade, paa hvilken Stene endnu dannes af Vand i Baumans Hule, i Grotten paa Den Anti-Paros, beviser, at nogle Slags i det mindste, om ei alle, voxe og blive til dagligen, hvilket ~~samme~~ Basalterne og Chalcidonerne og synes at vise. Sandelig, naar man betragter Stenenes Adskillighed og Mangfoldighed i Henseende til deres Tyngde, mangehaande skinnende og spillende Farver, Dannelse, Haardhed, Jævnhed da maae man staae forundret og henrykt over Guds Viisdom, som saa konstigen har indrettet dem, Godhed, som saa kierligen har meddeelt os dem, og Magt, som saa kraftigen har af intet frembragt dem. Men den forunderligste af alle er Magneten, en uanseelig Steen, og som dog bryder og bestandig vil bryde de meest slebne Hierner, thi hvo kan vel udfinde den sande Aarsag til dens Pegen imod Norden, til dens Misvisning, og til dens til sig dragende Kraft, som er saa stærk, at om man legger Guld imellem den og Jernet, saa drager den dog Jernet til sig, og vilde vist nok forene sig med det, dersom ei Guldet giorde Skillerum. Det alene at giøre rigtige Tabeller over

dens

dens Misvisning overalt paa Havet, er en Sag, som endnu i mange Aarhundrede ei kan bringes til fuldkommen Rigtighed, allerhelst den forandrer sig; endskiønt den er af største Nytte, og beroer alene paa Erfarenheder. Hvilke utroelige Ting kan Menneskket ei ved denne lille Steen udrette! Hvor haver den ei forandret og beriget Staterne, Videnskaberne, Kundskaben! Maaskee mange andre Stene kan have lige saa forunderlige og end herligere Egenskaber. Hvilken særdeles Egenskab er det ei ved Ædelstenene, at mange af dem lyse, naar de en Tid lang have lagt i Solen; maaskee de med Tiden kan blive brugte i Stædet for Lys. Hvad er forunderligere end at saa jevn, saa glindsende en Materie, Glas nemlig, bliver af saa ujævne, saa lidet skinnende Materier. Hvilke forhen utroelige, men nu bekiendte Egenskaber hos Glasset, at det slebet paa visse Maader giør Tingene store, smaa; langt fra, nær hos, klare, mørke, omvendte, hvorved en nye Verden er saa at sige bleven opdaget for os; at det ved at rives, ei alene selv lyser, men bringer og andre Legemer til at lyse og gnistre, ja sætter dem endog i Stand til at antænde Dunsterne af let brændende, flydende Materier, og ved bemeldte Dunster samme flydende Materier selv. Denne electriske Kraft, den største physiske Opdagelse i dette Aarhundrede, vil bestandig blive en rig Kilde til Opdagelser, sande Forlystelser, og Betragtninger for alle opmærksomme Siele.

Gemeen-

Gemeenligen meenes Stenene intet Liv at have, som dog maae blive falskt, dersom de voxe ved deres egen Kraft efter nogles Mening, og end meer, dersom man maaskee engang kommer til at bevise, at de fortplantes ligesom alle andre levende Ting. Thi hvad! Planterne, som man tilforn kun tillagde en voxende Kraft, de ere man jo nu overbeviste om, at de avles, næres og dse ligesom alle Dyr. Han og Hun findes iblant alle Planter, Hunnen bær ingen Frugt, og er ufrugtbar, dersom hun ei gisres frugtbar ved Støvet og Frøet af Hannen. Planterne ere mange tusinde, og alle følge denne Regel. De fleste, helst de smaa Planter, ere Hermaphroditer, thi havde den alvise Skaber ei indrettet det saaledes, saa vilde disse Planter, hvis Mængde er nødvendig, ei have formeret sig tilstrækkelig, ja tilsidst have maaskee reent uddøet, efterdi Vinden vilde have bortblæst det meste. De store Planter, helst Træer, ere derimod gemeenligen hver for sig, Han og Hun, thi ellers vilde de blive for mange og qvæle alt andet. Et hvert Frøe indeholder den hele Plante, som man i nogle af de største tydeligen kan see ved Microscoper, saa at al Avling bestaaer kun i en Udvikling, og Hunnen tiener kun til at bevare Frøet, imedens det er spædt, for onde Tilfælde, og i den Tid at give det fornøden Næring. Naar man betænker, at i hvert Frøe, ligger ei alene den tilkommende Plante, men endog alle de Planter, som skal af den Plante igien komme indtil Verdens Ende, saa bliver vor Imagination og Tænkekraft alt for sløv,

Mate-

Materiens uendelige Smaahed og Deelighed overgaaer al vor Indbildning, og vi finde os nedsænkte, druknede i Guddommens Dybhed. Hvor langt vi end gaae i vore Tanker med Materiens Deelighed, saa komme vi dog aldrig til Ende dermed; efterat have skrevet Millioner Tal af Millioner, kan i og uden Ende Millioner tilsættes. Gud selv er uendelig; hvad Under, at hans Gierninger ere uendelige. Planterne staae i Jorden, de trække Safter og Vand til sig, hvo har lært dem at drage kun saadanne, der komme overeens med dem, thi vi see ofte gode og giftige Urter, Urter af adskillig Slags at staae om hinanden i samme Jord. Heraf kan intet andet sluttes, end at Aabningerne i hver Plante er forskiellig, og at derfor ingen anden Saft end den, som har en vis Skikkelse, og kommer overeens med Planten, kan komme i den. Var dette ikke, saa maatte Planternes Slags sammenblandes og kunne forandres, ja nye Slags frembringes, som dog er umueligt for al menneskelig Viisdom og Konst, Dette er et af de herligste Beviser for den grundsande Meening, at et forstandigt Væsen haver efter visse Anlæg indrettet alle Ting. Var det mueligt, at Havre kunde blive til Rug, saa mistede vi et af vore beste Argumenter for Guddommens herlige Egenskaber. Dette overveie maaskee ei mange af dem, som saa dristeligen paastaae slig Umueelighed, og derved røbe deres ringe Indsigt i Physiken, hvor Gud har anordnet saadan Lov, at Lige skal frembringe Lige. Er det ei forunderligt, at Næringssaften i alt Frøe stiger først

ned i Roden, og det saalænge indtil den er bleven stærk nok, da den gaaer op efter og skyder Stænglen i Veiret. Af den ene Kant af Frøet kommer altid Roden ud, og af den anden Stænglen eller Stammen. Naar nu Frøe saaes af os, da kommer det just ei til at ligge saa lige, Rodkanten vender ofte i Veiret; den spirer dog altid først frem, og, efterat have voxet noget lidet i Veiret, bøier af til Siden og voxer ned i Jorden. Derpaa udspirer Stænglen; voxer først noget ned i Jorden, bøier derpaa af til Siden og skyder i Veiret. Et Experiment med en vis Plante sat i Vand beviser dette tilfulde; thi saa snart Stænglen, som vendte ned ad, bøiede sig op efter, blev Planten omvendt, da Stænglen vel i kort Tid endda blev ved at voxe ned efter, men strax derpaa bøiede sig og voxte op efter. Dette blev foretaget med samme Plante tre Gange, og baade Roden og Stænglen holdt sig bestandig denne Lov efterrettelig. Dersom dette ei var af saadan Beskaffenhed, saa vilde det blive vanskeligt, ja umueligt for os at faae noget, hvorfor vi ei nokfom kan takke og prise den tilbedelseværdige Godhed, der herudi, som i alt andet, har sørget saa vel for os.

Hvilken Viisdom, hvilken Konst, hvilken Bygning opdages ei i hver en Deel af den mindste Plante. Roden er saaledes dannet: Den yderste Deel er som en Bark fuld af smaa Blærer, hvilke ligge paa hverandre, og ere af seie Rør, der see ud som Traader. Igiennem disse Rør drages Næringssaften, som siden

tilbe-

tilberedes og afsondres i Blærerne. Derpaa følger en anden Hud, som en Bast, der atter bestaaer af runde Blærer, som falde sammen, naar Basten bliver tør, og vide sig ud ved Fugtighed, og af adskillige Rør, som ere ligesom vævede under og iblant hinanden, og indeholder deels vandagtige, deels melkhvide, deels adskillige andre Arter af Fugtigheder, som fra ovenmeldte første Blærer føres til dem. Inden for denne Bast sidde igien Blærer, som ere hefstede til Bastens Blærer, og Træe-Rør, som gaae om hverandre, og deels ere fyldte med Safter, og deels med Luft. Allerinderst sidder Marven, som dog ei findes i alle Rødder, og bestaaer sielden af andet end lutter Blærer. Hvor stor Overflod er ei anbragt alene for Roden af en eneste Plante, og med hvilken Omsorg blive alle Safterne beredede, saa at de kan være bequemme og tienlige for hver Deel. Alle chymiske Operationer tages langt nsiere i Agt i Naturen, end i nogen menneskelig konstig Operation, og de udrettes saa meget bedre, som de gaae langsommere, og uden at bruge Vold ved Ild eller Gift. Stammerne og Stænglerne ere næsten af samme Beskaffenhed, i det de bestaae af Blærer og Rør, men som paa andre Maader, og i andre Skikkelser ere sammensøiede, og det i tusind Tal. Der ere Afsondrings og Tilberedelses Kar, Rør, som føre Safterne, som fordele Luften, som uddunste de overflødige Væsker, ligesom i Creaturene. Bladene tiene fornemmeligen til at føre Føde og Luft til Planterne, ja de giøre det meer end Rødderne, derfor voxe Træer

ei heller om Vinteren, og derfor voxe de saa meget senere i de kolde, end i de varme Lande. Saaledes ere Bladene ei alene til Nytte for os, ei alene til Prydelse for Træerne, men og til en væsentlig Nytte for Planterne selv, en Betragtning som Mængden ei giør. At beskrive Bladenes, Blomsternes, Frugternes Structur vilde blive for vidtløftigt; nok sagt, at de endda langt overgaae Rodens. Men hvor forunderligt er det ei, at af saa mange Millioner Blade aldrig findes tvende hinanden fuldkommen lige. Denne Adskillighed i een og den samme Ting, viser allermeest Uendeligheden af Guds Viisdom og Ideer. Men ei alene tvende Blade findes aldrig fuldkommen lige, tvende Ting af alt, hvad man vil tage i den ganske Natur, ere af samme Beskaffenhed. Den mindste Vand-Draabe, den mindste Næringssaft. Her taber sig atter Fornuften, og kan ei andet end falde bort i dyb Henrykkelse over Guds Viisdom og Almagt. Hver Plante har sit eget Slags af Insekt, for hvilket Planten er en Verden. Een og den samme Plante tiener ofte altsaa til Føde for Mennesker, Dyr, Fugle og Insekter. Dens Blade, og naar den er forraadnet, dens Aske, giør Jorden frugtbar, og frembringer den sorte Muld. Saaledes er intet, endog det som vore Sandser afbilde os, som det styggeste og foragteligste, intet, siger jeg, unyttigt, intet spildt, intet forgieves, og alting kommer i en Cirkelgang tilbage til det Slags igien, som det var først, dog saaledes at de første Grunddeele ei forvandles, men kun Phænomena, kun Repræsen-

tatio-

tationerne, som for Exempel, at jeg nu skal tage Exempel af det Konstige, Papiir er og bliver Papiir, indtil det opløses, men imidlertid kan det sættes i mange Figurer.

Dyrene, jeg betragter nu kun dem, som gaae paa det Tørre, ere mange Slags. De ere ypperligere end Planterne, de kan bevæge sig fra et Sted til et andet, de have Siele, endskiønt ei fornustige. De fleste tamme Dyr, som nære sig af Planter, elske Selskab; de vilde derimod, Eenlighed og Ørkener, thi ellers vilde de ødelægge alle andre. Men som de og skulle leve, og derrs Føde er Kiød, saa ere de gemeenligen hurtigere, listigere og stærkere end de tamme, hvilke ved en Art af Fortroelighed og Uskyldighed, foruden deres Nytte, formaae Menneskerne til at sørge for sig. De fleste glubende Dyr gaae kun ud om Natten, til en stor Trøst for Mennesker og Dyr. De ere og bange for Ild, hvorfore Reisende i Africa og paa andre saadanne Steder tænde om Natten en stor Ild an. De store Dyr faae sielden mere end een Unge af Gangen, og gemeenlig kun engang om Aaret; de mindre derimod to til tre Gange om Aaret, og mange af Gangen. De allerstørste som Elephanten, Oxen, Hesten, Camelen, Næshornet, leve af Græs. Aade de ogsaa Kiød, da vilde de fleste andre smaae blive et Rov for dem. Dyrene fortplantes paa samme Maade som Menneskene. Han og Hun; i de førstes Sæd ere smaae Dyr, mange tusinde i Tallet, som alle om-

komme saa nær som nogle faa; de sidste ere fulde af Æg, i hvilke de smaae Dyr indlogere sig, indtil de ere blevne saa store, at de komme for Dagens Lys. Utroelige og ubegribelige Indretninger ere giordte for at danne Sæden, Æggene, at vedligeholde dem, at løse dem, og siden at føde og ernære Foetus, og endelig at frembringe det. Dette er, om man saa maa tale, efter den store Vallisneri Sigende, af alle Guds Mesterstykker det største Mesterstykke. Mængden betragter det ei paa den Maade; det seer kun paa den forgiengelige Lyst, og ved det den ei eftertænker nogen Ting, finder den ei noget ubegribeligt i dette Guds Mirakel, som den er bleven vandt ved, fordi det skeer saa ofte. Den siger, at det er noget naturligt, thi den veed intet af de ugemeene Anstalter, de utallige Omveie, som Naturen eller rettere Gud, bruger for at bringe et eeneste levende Dyr tilveie. Medici og Anatomici indsee derfor ofte bedre Guds Viisdom end Theologer, der ere aldeles uerfarne i Physiken. Insekter findes vel og paa Jorden, men da visse Arter af dem ogsaa ere i Luften og andre i Vandet, saa vil jeg længere hen handle om dem, hvorved jeg dog maae anmærke, at jeg, for Kortheds Skyld og for at undgaae Deelninger, regner Slanger og andre saadanne Dyr iblant Insekter, endskiønt de med Ritte ansees af alle Naturkyndige, som et Slags for sig.

Efterat jeg har betragtet de Ting, som findes paa Jorden, undtagen Menneskет, som jeg giemmer

tilsidst,

tilsidst, vil jeg vende mig til Luften. Dette er et tyndt Legem, som ikke kan sees, og som dog har en anseelig Tyngde, og en Kraft at vide sig ud. Hvor tung den er, kan best erfares, naar det blæser, særdeles stærkt, thi al Vind, al Storm er intet andet end Luften selv, sat i Bevægelse. Hertil hielpe Biergene meget, thi de ofte frembringe, og jevnlig standse og forandre Vinden. Men den almindeligste Aarsag til Vindene er Varme og Kulde. At maadelig Vind er nyttig, derpaa tvivler ingen. Men den stærkeste Storm er og nyttig, ligesaavel som Feberen i Legemet, thi stærk Storm fordriver de usunde Damper, Dunster og Taager, som ellers vilde foraarsage mange Sygdomme, og hindre altings Fremvext, Frugtbarhed og Sundhed. Hvor stærk Luftens Tryk er, vise os best Experimenterne med Luftpumpen, og er det lagt for Dagen, at et voxen Menneske trykkes af Luften med en Kraft af tyve tusinde Pund, som ganske vist vilde knuse ham, dersom han ei blev trykket jevnt lige om, og dersom han ei trykkede imod igien. Derfor er det og, at vi føle saa stor Modstand, naar vi gaae imod en stærk Storm, hvorvel vi da spende alle vore Kræfter an; men dog kan den undertiden blive saa stærk, at man nødes til enten at vende Ryggen imod den, eller og at legge sig plat ned paa Jorden. Jo meer Luften indskrænkes jo stærkere bliver dens Kraft, naar den kommer ud, hvilket kommer af dens udvidende Kraft. Og dersom Luften ei havde saadan Egenskab, da vilde al Sang ei høres. Det er afgiort, at Dyr ei kan leve uden Luft,

maaskee fordi Circulationen af Blod og Safter da ei kunde skee, og altsaa ingen Bevægelse i Dyrene. — Uden Luft vilde hverken Syn eller Hørelse være til. Planterne behøve Luften uden Tvist, og Jord, Stene og Metaller vilde blive aldeles compacte, dersom Luften var borte, da nu ingen Ting i Verden er aldeles tæt, men Guldet selv fuldt af Poris. Ilden udslukkes, naar Luften betages den. Dunster og Vand kunne ei i andet end Luften stige i Veiret. Var vor Jord ei omgivet med Luft, da vilde hverken Morgenrøde eller Tusmørke være, som saa meget tiene til at forlænge Dagen. Jo høiere man kommer i Veiret, jo tyndere bliver Luften, ja saa tynd, at paa de høieste Bierge er det neppe mueligt at leve for Mennesker, og dersom de kunde komme lidet høiere i Veiret, maatte de døe. Nær Jorden er Luften just indrettet efter vore og alle andre Legemers Beskaffenhed; men jo dybere man kommer i Jorden, jo tykkere bliver Luften, og tilsidst saaledes, at ingen os bekiendte levende Legemer kan begaae sig der. Af alle bekiendte Dyr kan Sneglene hielpe sig med mindst Luft, thi man har Exempel paa, at nogle af dem have levet, efterat de have ligget to Dage i Luftpumpen. Jordens Naboeskab giør, at Luften bliver opfyldt med mange fremmede Legemer. Det samme giør og Solen. Mange af disse foraarsage, at Luften bliver usund og ureen, som i sig selv er puur og sund. Disse Deele bringe alle Luftsyne tilveie, som Taage, Torden, Lynild, Regn, Hagel, Snee, Isslag, Circler om Maanen, Regnbuer,

buer, Nordlys, hvilke tildeels ere meget nødvendige for vor Jord, og tildeels tiene til at oplyse Luftens, Lysets ꝛc. Egenskaber, og foraarsage derhos behagelige og merkværdige Forestillelser, undertiden ogsaa skræksomme, men derhos nyttige; thi den er bleven rørt ved Torden, og har da lagt den første Grund til sin Omvendelse, som alle Guds Velgierninger ei har formaaet at røre.

I Luften opholde sig mange Creature, Fuglene nemlig. De give rig Anledning til at indsee Skaberens Viisdom. Da de ere dannede til at lette sig i Veiret, saa ere og deres Been, paa det de skulde være lettere, hulere inden i end noget andet Dyrs, men derhos ogsaa stærkere, paa det de ei snarere end andres skulde brækkes. Deres Vinger ere saaledes beskafne, at de slaae dem lige ned, og hæve dem igien op i Veiret. Dernæst ere de neden under noget indhulede, for destobedre at fatte Luften, og oven til noget udbøiede, for destomindre at imodstaae Luften, naar de hæves i Veiret. Det mærkeligste er, at Vingerne ei ere i deres fulde Brede fæstede til Kroppen, men kun et lidet Stykke af dem, saa at een Punct alene er ubevægelig, Resten derimod af begge Vingerne bevægelig, hvilket foraarsager, at kun de fremmeste Dele af Vingerne igiennemskiære Luften, naar Vingerne løftes i Veiret, hvorved Luftens Modstand bliver mindre, og følgelig Fuglens Flugt befordres. Ved denne Bevægelse opvækkes en Vind, som gior, at Fiedrene i

Vingerne antage Skikkelsen af en Kile, som er spidsest bag til Ryggen, og bredere ved Brystet. Da nu Kilen trykkes paa begge Sider af Vinden, saa bevæger den sig hen til den bredere Side, og paa den Maade kommer Fuglen fort i Luften, da den første Bevægelse, nemlig i det den nedslaaer sine Vinger, kun foraarsager, at den opholdes svævende i Luften, og ei falder ned. Bedre Maade for at komme hastig fort flyvende kan umulig optænkes, og herudi kan man bristeligen trodse al Verdens Mathematici, hvilke om de end vare i Stand, uden forhen at have seet saadan Maskine, selv at opfinde saadan en, hvorpaa man dog har Aarsag hvilig at tvivle, siden ingen af dem har i Lignelse efter Fuglene endnu giort en Maskine, der ligesaa behændig kan flyve som de, saa, siger jeg, var det dog derhos aldeles umueligt for dem, at giøre saadan en flyvende Maskine, som derhos var levende, og kunde frembringe andre slige Maskiner. Hvor stor maae da ei dens Forblindelse være, som paastaaer, at Hændelse eller en blind Skiæbne, Nødvendighed, har frembragt saadan Maskine. Mange og ligesaa mærkværdige Ting kunde jeg endnu fremføre om Vingernes Skikkelse, som jeg nu forbigaaer, siden jeg ei skriver nogen Physik, men alene giør nogle Betragtninger over Verdens store Bygning, for deraf at tage Anledning til at opvække Folk at ære, dyrke og prise Skaberen.

De smaae Fugle, som opholde sig i Tiørnerne, have en Hud, hvormed de kan bedække deres Øine, saaledes

ledes at de baade ere sikkre og dog derhos kan see noget med dem. Svandsen betiene Fuglene sig af, ligesom af et Roer, bøie det op, naar de vil flyve i Veiret, og ned, naar de vil flyve ned ad. Men intet tiener mere til at befordre Fuglenes hastige Flugt end den Kraft, som er lagt i de Muskler, der bevæge Vingerne, thi den er ti tusind Gange større end Fuglens hele Vægt. Fiædrenes Konst og Væv er ubeskrivelig. Microscoper vise os utroelige Ting, de fineste Kniplinger ere intet at regne derimod. Farverne de falde enhver i Øinene. Hvor herligen skyggede ere de. Ingen Maler formaaer fuldkommen at gisre dem efter. Hvilke Betragtninger opvække ei Fuglenes konstige Reder, den Omsorg, de bær for deres Unger, den Kierlighed imellem Han og Hun af visse Arter, deres Maade at forsvare sig paa, særdeles Reigerens imod Falken, nogles Træk fra et Sted til et andet, nogles Ophold om Vinteren i Moradser og Vande, hvor de ligge i Dvale. See vi alene paa os selv, hvilken Nytte have vi da ei af Fuglene, hvad Fornøielse, hvor herligen pryde de Skoven, og fylde den med deres Sang. Vare de ei, da maatte vi forgaae af Fluer, Myg, og i nogle Lande af Slanger. Store ere Dine Gierninger, o Herre! hvo kan fortælle dem?

Vandet er enten salt eller sødt. Uden det sidste kan Mennesket og de fleste Dyr ei leve. Utallige Arter Fisk, Skiæl og andre Dyr findes i dem begge. Af det salte faaes Salt uden stor Møie. Men Havets

for-

fornemste Nytte bestaaer deri, at Reiser og det ene Lands Omgang med det andet, skeer langt hastigere og bequemmeligere derpaa, end paa det Tørre. Om end Havet var indrettet som det er, og ei Luften, saa kunde ingen Seilads skee, thi man veed, hvor langtsomt det gaaer med at roe. En fornuftig Skabning, Menneskket, har indrettet Skibene og Seilene, hvilke, om de vare tvertimod, vilde være aldeles uduelige til at komme frem paa Havet. Hvorledes er det da muligt, at nogen kan være saa affindig at indbilde sig, at det Væsen ei skulde være fornuftigt, ja langt fornuftigere end Menneskket, som har dannet baade Menneskket selv, Havet, Luften, Lyset, Solen, Magneten, Træet, Jernet, Hampen, Tiæren og utallige flere Ting i saadan Overeenstemmelse og af den Beskaffenhed, at, naar det blev anvendt paa en vis Maade, da saadan Ting, som Seiladsen, vilde komme ud. Saa flydende som vi see Vandet at være, saa compact kan det dog blive om Vinteren, ei til ringe Nytte for mange Lande. Det er flydende, tungt, klæbende, igiennemsigtigt, trængende sig igiennem alle Ting, opløsende de fleste, fugtigt, deleligt uden Ende, otte hundrede Gange tungere end Luften, men fiorten Gange lættere end Qvikssølv, det suer Jldparticlerne i sig, og gisr, at de forsvinde for vore Øine, det opløses i Dampe, som stige op i Luften, og siden igien nedfalde paa Jordkuglen, naar mange af dem have foreenet sig sammen, saa at de ere blevne tungere end den under dem sig befindende Luft, hvilken Vandets Opstigen og Nedfal-

den

den foraarsager, at Havet, Søer, Floder, Kilder, hverken udtørre ei heller løbe over, og at Jorden over alt faaer sin behørige Vædske. Havets bestandige Bevægelse, og fornemmelig dens Ebbe og Flod er meget merkværdig, hvilken sidste foraarsages enten ved Maanens Trykning eller Attraction, og Jordklodens daglige Omdreielse om sin Axe. I hvor smaa Dele Vandet kan deles, er allerbest deraf at slutte, at en Cubictomme Vand er i Dunster bleven opløst og deelet i ti tusinde Millioner Deele, hvoraf lettelig kan sluttes, hvor meget Vand der i en Dag maa dunste ud. Og dersom Vandet ei kunde deles i saa smaa Parter, saa var det umueligt, at det kunde stige i Veiret i Luften, som er saa meget lættere end det. De som ei ere Mathematici, og derfor enten af Uvidenhed eller Stivhed ei ville troe dette, saasom de ei troe andet end det, de ere vante til og kan tage og føle paa med Hænderne, de kunne nogenlunde blive overbeviste om Materiens utrolige Delelighed, ved at eftertænke, med hvor lidet Guld det er mueligt at forgylde et ubeskriveligt stort Stykke. Halley haver viist, at det Vand, som dagligen opstiger i Dunster af Middelhavet og andre saadanne Hav overgaaer anseeligen alt det Vand, som de mange Floder, der flyde i det, dagligen føre did; og hvilken Mængde det er, vise best de Beregninger, Mariotte har giort over, hvor meget Vand Seinefloden alene aarligen fører til Havet. Men denne Afgang erstattes rigeligen ved den nedfaldende Regn, som i de meest tørre Aar har beløbet sig over ganske Frankerige til syt-

ten Tomme Vand, og i de meest fugtige til tre og tyve, hvilket udgiør otte Gange saa meget Vand, som Seinen aarlig fører til Havet.

Havets Beboere, Fiskene, ere ei mindre Betragtning værdige end Havet selv. Dersom de, som de fleste andre Dyr, vare altid omtrent af een og den samme Vægt, saa maatte de i tungt Vand altid svømme oven paa, og i let stedse falde til Bunds. For at hindre dette, maatte de have den Evne at kunne giøre sig tungere og lættere efter eget Behag. Til den Ende ere de indvortes begavede med tvende Blærer, som ere fulde af Luft. Saa længe de udvide Fisken saa vidt, at den er just ligesaa tung, som Vandet vilde være, der opfyldte det Rum, som nu Fisken indtager, saa bliver Fisken hængende i Vandet. Men Luften, som er i Blærene, søger idelig at udvide sig i Følge den elastiske Kraftes Love; skeer det nu, at Fisken ei trækker meer saa stærk de Muskler sammen, som omgive Blæren, saa vider den sig virkelig ud, hvorved skeer, at Fisken indtager større Rum, og følgelig den Deel af Vandet, som veier meer end Fisken, altsaa bliver Vandet, som staaer over Fisken mindre, følgelig Vandets Vægt, Trykning og Modstand mindre, og saa længe dette varer, stiger Fisken i Veiret. Trækker Fisken derimod Muskelerne, som omgive Blæren, stærkere sammen, saa presses Luften tættere sammen, Blæren bliver mindre, Fisken ogsaa mindre, tager altsaa mindre Rum ind, Vandet derimod mere, som derhos ogsaa

tilta-

tiltager i Vægt; Fisken maa altsaa nødvendig synke dybere og dybere, og endelig tilsidst komme paa Bunden. Altsaa kan Fiskene bevæge sig, hvorhen de ville, uden enten at blive tungere eller lættere, men alene større og mindre, hvilket var fornødent, efterdi Vandet jevnlig forandrer sin Vægt. Dyr og Fugle opholde sig i en lættere Materie; behøve derfor ei saadan Indretning, have den ei heller. Fiskene leve i en langt tungere Materie; behøve derfor saadan Indretning, have den ogsaa. Jeg kan tænke, at dette er ved en Hændelse blevet saaledes? Maa man ei være underlig for at tænke saa. Dersom Luften altid blev den samme i Blæren, saa vilde dog Fisken have Møie med at svømme, naar Vandet forandrede sin Trykken, og Luften afvexlede med Kulde og Varme. For at hindre dette, gaaer et smalt Rør fra Blæren til Maven, hvorved de igiennem Munden kan lade Luften ind og ud, hvorfor man ogsaa ofte seer dem i Vandskorpen, at bevæge Munden. Svandserne betiene de sig af som Roer, derfor ere de saa brede og stærke men derhos bøielige, paa det de kan satte destomere Vand, og bevæge det med Styrke. Middelpunkten af deres Tyngde er paa Ryggen, derfore maatte de svømme paa Bugen, som man og seer de døde Fiske at gisre, hvis de ei vare begavede med Finner og Flydefiædre, som sidde under Bugen. Flydefinnerne paa Siderne tiene til, at de kan formindske Bevægelsen som deres Svands giver dem, og vende sig til Siderne, naar de strække dem ud. Deres Øine ere anderledes skabte end andre Dyrs, og de

maatte

maatte saa være, om de tydelig skulde see i Vandet. Deres Øine bestaaer alene i tvende runde Huller af samme Aarsag, thi de fleste Naturkyndige tvivle nu ikke mere paa, at jo Fiskene kan høre. Deres Føde, deres Forplantningsmaade, som vel skeer ved Han og Hun, men dog anderledes end andre Dyrs, nogle faa Fisk-Arter undtagne, det altsammen kan og give riig Anledning til Betragtninger. Deres utroelige Formerelse, i det hver Hun har nogle tusinde Æg i sig, er ei en af de mindste Merkværdigheder. Hvad skal man sige om Havkatten, hvor baade Han og Hun har det dobbelt, som fast alle andre Dyr har enkelt. Og som intet Spring skeer i Naturen, saa ere der Dyr i Havet og Vandet, Flodhesten, Crocodillen, Haaen, Sælhunden, Søekoen, Søeløven, Rosmer, som ere ligesom Mellemslag imellem firfødde Dyr og Fiske. Ja Østers, alle Skiæl-Arter, hvilke sidde fast paa Grunden og paa Klipperne, ere de nederste af Dyrene, og fylde Rummet imellem Dyre- og Planteriget. Skiællene, hvor mange tusinde Arter deles de ikke i, hvor mange smaae Hav-Insekter tiene ei dem til Føde, og til hvor mange større Dyrs Føde tiene ei de igien. Hvor spille de ei med deres prægtige og forundringsværdige Farver, som beskiemme alle Maleres Konst, og udgiøre Naturaliesamlingers prægtigste Zirater, og dog er deres Huus kun Kalk. Fra umaadelig Størrelse, to Alnes Længde, tabe de sig saaledes i Smaahed, at de undgaae Synet. De herlige Coraller, hvo skulde tænke om dem, at de kun ere

ringe

ringe Insekters Bolig, og dannes af dem, som Ellis haver viist.

Insekterne ere i Mængdens, i Almuens, Tanker de foragteligste, ringeste Dyr, som ei tiene til andet, end at søndertrædes og ødelægges. Men at jeg nu ikke skal tale om Biens Honning og Vox, Silkeormens Silke, Cochenille-Ormens Farve, som man tilforn har tilskrevet Planten, Purpursneglens Farve, en vis Flues Galæbler, Myrenes Virak, de spanske Fluers til sig trækkende eller sugende Kraft, mange Slangers lægende Gift, Øglens sunde Kiød, og deres haandgribelige Nytte, saa have de ypperlige Mænd, Swammerdam, Reaumur, Schäffer og mange flere tydeligen viist deres skiulte Nytte, og de herlige Betragtninger over Guds Egenskaber, som man kan drage af deres konstige Bygning og al deres Indretning og Levemaade. De fleste krybende Dyr og Insekter parre sig sammen, og Hunnerne legge Æg; Ægene ere mangfoldige i Tallet. Men nogle ere Hermaphroditer, saa at de paa engang baade besvangre sig selv, og bringe til Verden. Nogle af dem have Fødsels Lemmerne foran paa Hovedet. En Art parrer sig saaledes, at Hunnen stikker sit Lem ind i Hannens. Nogle føde deres Unger igiennem Ryggen. Men alle avles de af Han og Hun, og af Æg, som er en uforanderlig Lov i Naturen, med mindre Polyperne og Bendel-Ormen i Menneskет og i mange Dyr og Fiske herfra skulde undtages, thi om den sidste rives eller skiæres over, da

voxer den efter føie Tid lige lang igien, og kan den blive tolv til fiorten Alen lang, men er ei tykkere end en Syetraad, og Polyperne maa man skiære over, hvor man vil, og i aldrig saa mange Parter, saa bliver efter faa Timers Forløb hver Part levende, og af samme Dannelse som den hele. Heraf slutter man, at denne Insekt er ikke een, men en Klede af mange uendelige smaae. Dog kan det derfor vel være, at de fra det første af avles af Æg. Nogle fødes, voxe, avle, døe, altsammen i een Dag. Nogle, som Fluen, der bliver af Silkeormen, giør sin hele Levetid, som varer i een, i det høieste i tvende Dage, intet andet end at holde Bryllup, og Hunnen, saasnart hun har lagt sine Æg, hvilket skeer strax efter Parringen, og i anseelig Mængde, døer ogsaa strax bort. Den Omhu, de have for at legge deres Æg, er ubeskrivelig. Om Sommeren sees mange Arter af Fluer og Myg at sværme over Vandet. Dette skeer alene for der at legge deres Æg paa Planter, Træestykker, Straae og hvad andet de kan komme over. Nogle ere forsynede med lange Braadder, hvormed de stikke Hul paa Blade, Træer, Kiød, for deri at legge deres Æg. Nogle legge Ægene i Kvernes Kroppe imellem Hud og Kiød, andre i Næseboerne af dem og af Hestene, andre i Rumperne af dem, andre i raadent Kiød, hvor de først blive til Orme, og siden faae Vinger, om man giver dem Tid dertil. Almuen bilder sig vrangeligen ind, at de der avles af Forraadnelse og sure Vædsker. Men intet organiseret Legeme kan paa saadan Maade frem-

komme. Ja de foragteligſte Planter, ſom gemeenligen anſees for Jordens Excrementer, Moſſe, Svamper, Mugenhed paa Mælk og alt andet ere virkelige Planter, ſom avles ligeſom de andre, og have deres Fructification. Deres Smaahed er utroelig. I hver Draabe Vand findes forſkiellige og mange Inſekter, bevæbnede med Horn og Knibere, ſom æde den ene den anden op, og ſom ei kan ſees uden ved Microſcoper. Paa Sandskorn findes Inſekter, ſom ere een Million Gang mindre end Sandskornet. Naar nu betænkes, at intet Dyr kan leve og er til uden Hoved, Hierne, (undtagen nogle faa Arter Inſekter, ſom ere hovedløſe), Aarer, Hierte, Fødſelslemmer, Mave, Tarm, Affondringskar, Pori, Sener, Muſkeler og Safter, saa ſtandſer Imaginationen, thi hvor ſmaa maae ei hver Draabe af ſaadan Saft være. For os er dette forunderligt, og viſer i viſſe Maader mere Guds Almagt end de ſtørſte Legemer; men for ham er hverken Storhed eller Smaahed. I Eddike har man i en eeneſte Draabe fundet nogle tuſinde Orme. Den Uhumſkhed, ſom ſætter ſig paa vore Tænder, er fuld af Orme. Hvert Aandedræt, vi giøre, hver Drik Vand, vi drage i os, føre utallige levende Dyr, Frøe og Sæd i os, ſom ſvømme idelig i Luften og Vandet. Er det da værd at ſpørge, hvorfra Orme komme i os. Snarere er det forunderligt, at vi ei plages meer af dem, men utallige gaandes, ſpyttes, ſvedes ud igien, og de fleſte omkomme paa Veien i dem ubekiendte Canaler. Nogle ere begavede med mange Fødder, og

kaldes derfor Tusindbene. En Art af dem har og virkelig et hundrede og otte Fødder, og en anden et hundrede og fire og firesindstyve. Nogles Vinger ere saa konstigen sammenflættede, at ingen Konst formaaer at efterligne dem. Det Støv, som findes paa Sommerfuglenes Vinger, og som der frembringer de herligste Farver, er igiennem Microscoper befundet at være virkelige Fiædre. Skulde men ei næsten sige, at den af Deilighed uskateerlige Fugl Colibris, som ei er større end en Bie, dens Fiædre derimod kunde næsten ansees for Støv. Hvor mange ere ei Insekternes Arter. De hidindtil opdagede beløbe sig til tolv tusinde Species. Og her taler jeg kun om egentlige Insekter, thi Ormenes Species ere tre tusinde. Alle Insekter trække Luft, men alle have ei Luftrør, men nogle ere fulde af utallige Huller paa Ryggen. Det bliver vel umueligt at pumpe Luften fra dem, men legges de i Olie, da døe de. Af den Art er Bendel-Ormen. Forunderligt er det, at Fluer og mange andre, kan ligge som døde, og i Dvale, hele Vintren over, og komme ved Varmen igien til Live. Nogle, som en vis Art af Sommerfugl, legge over sex hundrede Æg. Deres Forvandling er mærkværdig; thi mange ere først Æg, siden Orm, som undertiden voxer til ansеelig Størrelse, over een Finger lang, som Ruperne, derpaa Nymphe, da deres Liv er meget unærkeligt, og tilsidst Fugl eller Flue, hvad man vil kalde det. Men alt dette er i sig selv dog ingen virkelige Forvandlinger men kun Udviklinger. Store Forandringer skee og med

Pad-

Padderne og Frøerne. Hvor smaae ere de Orme, som befinde sig i Sæden, da Leeuwenhoeck har seet over tusinde i saa megen Sæd, som kunde sidde paa Spidsen af en Knappenaal. Nogle Insekter løbe meget hurtigen. Man har observeret, at en vis liden Orm, som maatte sees igiennem Microscoper, løb tre Tommer i een Secund, og bevægede sine Fødder over tusinde Gange. Den listige Maade, paa hvilken mange Insekter søge deres Føde, er forskiellig og forundringsværd. Myren, Vederkoppen, og Myreløven synes herudi at fortiene Fortrin. Hvor konstigen bygge ei Bierne, Humlerne, Bræmserne deres Boliger, ligesom Castoren eller Bæveren iblant Amphibia. Biernes Republik er af alle Insekt-Indretninger den forunderligste. I hver Sværm er kun een Hun, som Naturkyndige kalde Dronningen, hun legger alle Ægene, hun regierer den hele Sværm. Hun har et vist Antal af Mænd, som Ukyndigheden kalder vilde Bier, thi de giøre ei andet end opvarte hende, og skaffe Republiquen Borgere, og leve paa de andres Omkostninger. Alle de andre ere af intet Kiøn, og arbeide og føde Dronningen og hendes Mænd. Voxet føre Bierne hiem klæbende ved deres Fødder, og deraf bygge de sine Huse; det fineste af Blomsterne sue de i sig, og give siden ved den naturlige Gang fra sig igien, og det er Honningen. Nogle lyse om Natten ligesom Ild, deriblant den saa kaldte St. Hans Orm og en Flue-Art i America, som Spanierne bruge i Stæden for Laterner. I Havet findes og mange saa-

danne. Den saa kaldte Blodregn er intet andet end Sæden af en vis Orm, hvoraf bliver meget smukke Sommerfugle, og undertiden er den intet andet end frossen Paddeleeg. Den saa kaldte Meeldug bestaaer af lutter Insekter. De bløde Insekter i Havet synes undertiden ved første Øiekast ei at være levende Skabninger, men ikkun Slim. De almindelige Fluer, og mange andre lige artede Dyr have ubevægelige Øine, men som ere slebne med saa mange Kanter, at de belobe sig til otte tusinde, hvilke erstatte den anden Mangel, og gisre, at de kan see rundt om sig, hvorfor de og ere saa agtpaagivende. Paa deres Fødder have de mange smaae ligesom Kroger og Hager, hvorved de ere i Stand til at hæfte sig fast paa de tilsyneværende meest jevne Vægge og Speile. Slange-Arterne, hvor mange ere de, hvor forskiellige, hvor prægtige af Farver, hvor kunstige af Bygning, hvor listige i at røve?

Hvad Ilden angaaer, da har jeg giemt den til sidst, som den allerforunderligste, og i Henseende til sin Art meest ubekiendte Ting paa vor Jordklode. Tvende Hovedmeninger ere om dens Væsen. Den ene, at alting kan blive til Ild, naar det kun deles i mange smaae Parter, og disse sættes under hinanden i Bevægelse; den anden, at Ilden er et virkeligt Legeme, som ligger skiult i alle Ting, og som ei viser sig for os, uden de Dele, som det ligger i, sættes i Bevægelse, og bliver stærkere og stærkere, jo mere Luft der kommer til, da og Flammen viser sig, som kun er en

tilfæl-

tilfældig Egenskab af Ilden, og ligesaa meget hører til Luften. Denne sidste Mening synes meest rimelig for de beste Naturkyndige; dog er den endnu ei bragt til nogen Vished. Men hvor uendelig smaae maae et Ildens Dele være, da de aldeles ei gisre de Partertun ere, som de hænge sig ved. Spørgemaal, om ei al den Ild, som er i Luften, Vandet og Jorden, kun ere Soelstraalerne, som blive her tilbage. Naar Luften ganske fratages det Sted, hvor Ilden er i sin beste Flor, strax bliver den borte, og unddrager sig for vore Øine. Vandet gisr vel og samme Virkning, men ei saa hastig. De konstige Phosphori synes best at bevise, at Ilden kan blive til et fast Legeme. At tale om Ildens Nytte er overflødigt, siden den er alle bekiendt.

Men førend jeg svinger mig op i Luften, vil jeg kortelig betragte de fornemste Naturlove, som først i dette og forrige Seculum ere blevne ret undersøgte af Menneskene, og uden hvis grundige Kundskab ingen kan være en retskaffen Physicus, og som ei kan ernaaes uden dyb Indsigt i Mathematiken. Den første Lov er den, hvorved Delene hænge sammen, hvad enten man nu vil kalde den Cohæsion eller Attraction. Dersom denne Lov ei var, saa vilde ingen synlige eller følelige, overalt ingen grove Legemer være til. Hvor stærk denne Kraft er, og hvor forskiellig tilligemed i hver Art af Legemer, vise Stenene, Metallerne, Ilden best. De første kan ei skilles ad, og Cohæsions-Kraften hos dem ikke overvindes uden ved

Ilden, som igiennemtrænger dem i alle deres Dele, og giør dem flydende, visende dermed, at det er det subtileste af alle os bekiendte Legemer. Denne Kraft er uddeelt saaledes, som enhver Tings Brug den udfordrer. Hvad om Blodets Dele hang ligesaa tæt sammen som Benenes? hvor ond Virkning deraf vilde blive, sees best, naar Blodets Dele hænge tættere sammen end sædvanligt, og det bliver tykt. Den anden Lov er den adskillende Kraft, hvilken, om den var borte, snart vilde foraarsage Verdens Undergang, og er denne tvertimod den forrige. Den tredie er den flydende Kraft, som uden Ophør er i den hele Natur, og giver Livet til alt. De Dele, som synes at være meest i Roe, støde dog hinanden indbyrdes i deres mindre Dele. Stor Forskiel bliver i denne Lov, naar tvende Legemer med lige Kraft, i lige Tid, og i lige Rum støde paa hinanden, eller og med ulige i alt dette, eller og kun med ulige i noget af dette, eller ogsaa at det ene Legeme støder, og det andet saa at sige hviler, indtil det saaer stødt. Denne Kraft i alle sine Forandrigheder foraarsager alle forskiellige Bevægelser, og er aldeles underkastet Mathematikens Udregninger. At saa utallige Legemer, der alle ere uden Forstand, tiene til ved deres mangfoldige, afvexlende Bevægelser at frembringe saa herlige Virkninger, og saa deilig en Verden, det beviser uovervindeligen, at en Gud, det er et evigt Væsen, som besidder alle Fuldkommenheder i den høieste Grad, har budet og indrettet dem at handle saaledes efter visse Love. Den fierde Lov er

Tyng-

Tyngden, hvilken gior, at alle Legemer søge Middelpunkten. Den femte er de flydende Materiers Tryk, som skeer baade ned ad og op ad, til Siden og skievt. Den siette er Hstidens eller Ligevægtens Lov, som gior, at vi og alle Dyr kan leve i Luften. Og begge disse sidste kan nøie udregnes. Og dersom de flydende Materier ikke ogsaa rettede sig efter Sidetrykkets Lov, saa vilde Havet paa mange Steder overskomme Jorden, og ingen Dæmning kunde da giores, som var i Stand at imodstaae det. Endelig regne ogsaa nogle til disse Love den til sig trækkende og den fra sig drivende Kraft, som og i mange Henseender ei vel synes at kunne nægtes.

Gaae vi med vore Tanker op i Himlen, da møde os Ting, som endnu langt, langt overgaae alt, hvad vi hidindtil have betragtet, ja hvad vi ere i Stand til at forestille os. Der see vi Uendeligheden i det Store, ligesom her paa Jorden Uendeligheden i det Smaae. Solen er midt i vort System, og har Mercurius, Venus, Mars, Jorden med sin ene Drabant Maanen, Jupiter med sine fire Drabanter, og Saturnus med sine fem rundt om sig *). Selv staaer den stille i Midten, undtagen, at den dreier sig om sin Axel, og drager de andre rundt om sig, som desuden vælte sig om, da den første Bevægelse gior Aaret hos dem, og den sidste Dag og Nat; og paa samme Maade drage de igien deres Drabanter om sig. Den electri-

*) Siden har Herschel opdaget Uranus.

ſſe Kraft ſynes at være meget tienlig til at forklare dette. Solen, ſom er ſkabt til at oplyſe, opvarme og bevæge saa mange og store Legemer, ſom ere saa langt fra den, er og derfor bleven dannet saa ſtor, at den kunde være i Stand til at frembringe alle diſſe Virkninger, og derfor er den en Million Gange ſtørre end vor Jord, ſom dog har fem tuſinde og fire hundrede tydſke Mile i Omkreds. Til at udfinde dette, legger man Jordens halve Diameter til Grund, hvoreſter Solens Parallaxe beregnes, og betiener man ſig derhos af Solens, Maanens, Martis og Veneris Formørkelſer, hvortil dog allermeeſt kan hielpe den ſidſtes Gang forbi Solen. Diſſe Formørkelſer beviſe ogſaa, at alle himmelſke Legemer ere runde. Solens Diſtance fra os er tyve tuſinde halve Jord-Diametere, en utrolig Længde, et ugemeent Rum, ſom ventelig ikke er tomt, da vi dog ei vide, at derudi findes andet end Soelſtraalerne. Derſom Solen var os nærmere, da vilde alting paa vor Jord forbrænde, og var den længere borte, alting forfryſe. En uendelig Viisdom maae derfor have ſat vor Jordklode paa ſaa bequemt et Sted, thi ellers nødes man til at ſætte, at Hændelſe, Nødvendighed, Verden er viis. Naar man betænker, at Solen er ſaa langt borte fra os, at en Kanonkugle, om den ſtedſe fremgik med lige Geſvindighed, vilde behøve en Tid af fem og tyve Aar for at komme fra os dithen, ſaa maae man forundre ſig over Lyſets eller Solens Straalers ugemeene Geſvindighed, ſom giør ſamme Vei i en Tid af ſyv og et halv Minut. Naar

derhos

derhos betænkes den uendelige Mængde af Straaler, som ideligen udstyde af Solen til alle Sider, saa er det neppe fatteligt, hvorledes Solen uden at formindskes, kan holde det ud, med mindre man vil sige, at den paa nogen Maade faaer dem igien erstattet, hvorom dog endnu intet er os bekiendt. Dersom Lyset samlede sig sammen, saa kunde det i en kort Tid i Hensende til sin Geswindighed, og den Vei, det har at løbe, ødelægge vor Jord, thi saa mange Lysdele, samlede sammen, som veie een-attendeel Gran, vilde med samme Kraft støde an paa vor Jord, som en Kanonkugle af elleve Pund. Nu at dette ikke skeer, saa vi kun finde Lysets nyttige og ei skadelige Virkninger, det kan nødvendigen ei tilskrives noget andet Væsen end saadan et, som Guddommen er. Vore Brændspeile vise os, hvad Kraft Lyset har til at brænde, naar mange Straaler foreenes i een Punct, thi da brænde vaadt Træe; Bly, Tin, Kobber, Jern smelte, altsammen i et Øieblik, Leerkar fulde af Vand, Asbest og Guldet selv blive til Glas. Hvad om dette skeede engang med alle Straalerne? Vor Jord vilde da i et Øieblik blive til en Glaskugle. Og at dette ei skeer, det maae jo alene tilskrives Guds viise Indretning. Straalernes Mængde kan best fattes, naar man betænker, at Saturnus staaer ni og en halv Gang længere fra Solen end vor Jord, hvoraf følger, at den Kugle, som Solen med sit Lys opfylder, er 11852352000 Millioner Gange større end vor Jord. Men hvor mange ere ei de Indstalter, som ere anordnede, paa det vi kunde see. Lyset

farer

farer saa gesvindt og uden Ophør fort, paa det der ingen Mangel skulde være paa den lysende Materie, vort Øie er indrettet saaledes, at det kan see, Legemerne kaste Lysets Straaler fra sig til alle Sider, uden hvilket det havde blevet umueligt for os at see nogen af dem, de af sig selv lysende undtagne, Luften sees ikke, thi ellers vilde vi vandre som i en bestandig Taage, og vort Syn være meget urybeligt. Dersom Lyset ei var, saa vare ei heller Farverne, som nu tiene baade til saa stor Fornøielse, og til saa stor Nytte, at vi ved dem kan adskille og erindre os Tingene. Enhver Straale kan ved et Prisma brækkes, og viser da uforanderligen og i samme Orden syv Straaler, og heraf opkomme alle Farver, som ei ere noget Legemerne virkeligen tilhørende, men kun en Glands, Lyset sætter paa dem. Den sorte er altsaa ingen Farve, men en Mangel af Farve, i det de Dele, hvoraf den bestaaer, fluger Lyset i sig. Den hvide viser sig derved, at dens Dele kaste Straalerne tilbage uden at brække dem. Men alle de andre opkomme ved det, at Solens og Lysets Straaler brækkes paa adskillig Maade. Af alt dette kan enhver let slutte Lysets ugemeene smaae Dele, som overstige al Indbildningskraft og al Udregning. Maanen er to og halvtredsindstyve Gange mindre end Jorden; derfor er den os saa nær, siden den skulde lyse for os, derfor er den et fast, et ujævnt, og ei sort Legeme. Dens Skin varmer ikke, thi varmede det, saa vilde vor Jord ei vedergvæges om Natten, og Dug ei falde paa den. Naar Maanen er os nærmest,

saa

saa er den kun tredsindstyve halve Jord-Diametre fra os, og naar den er længst borte, er og tredsindstyve. Nu er en halv Jord-Diameter otte hundrede og tredsindstyve tydske Mile, følgelig er Maanens største Distance fra os kun to og halvtredsindstyve tusinde fire hundrede og tredsindstyve Mile. Mercurius, som af alle Planeter er Solen nærmest, og derfor sielden kan sees, er syv og tyve Gange mindre end Jorden, Venus omtrent lige saa stor som vor Jord, Mars noget over tre Gange mindre, men derimod Jupiter otte tusinde Gange større, og hver af dens fire Drabantere ei mindre end Jorden, og Saturnus syv og tyve tusind Gange større. Mercurius er otte tusinde halve Jord-Diametre borte fra Solen, Venus fiorten tusinde, Mars tredive tusinde, Jupiter et hundrede og to tusinde og Saturnus et hundrede og halvfemsindstyve tusinde. Mercurius løber i en Tid af tre Maaneder om Solen, Venus i syv og en halv Maaned, Mars i to Aar, Jupiter i tolv, og Saturnus i tredive Aar. Heraf følger, at Jupiter for Exempel farer igiennem Himlen med en Gesvindighed, som er fire og halvtredsindstyve Gange hastigere end den, hvormed en Kanonkugle bevæges. Det rareste er, at alle disse Bevægelser om Solen ei skee i en Cirkel, men i en Ellipsis, thi ellers kunde hverken Sommer eller Vinter være. Om Vinteren ere Planeterne nærmest Solen, og da falde dens Straaler skiæv paa dem, og om Sommeren længst borte, men da falde Straalerne lige. Forinærkelserne vise, at alle Planeter ere faste og mørke Legemer.

mer. De fleste af dem have Drabanter eller Maaner om sig, for at lyse dem om Nætterne, naar Solen er borte. Deres Gang giør, at de nødvendig maae have Sommer og Vinter. Maanen og Solen giør vel os stor Nytte, de andre Planeter derimod kun ringe. Naar man betragter Maanen igiennem Tuber, da see de, der forstaae Optiken, Bierge, Dale, flat Land, Hav, Øer. Her paa Jordens Overflade ere vel de fleste Ting egentligen til vor Nytte, men den samme Plante, som føder os, føder ogsaa Insekter. Gud kan ved een og den samme Ting opnaae mange Øiemærker. Her paa Jorden ere vi den eeneste fornuftige bekiendte Skabning, hvorfor ingen Under om de fleste Tings Nytte samler sig endelig tilsidst i os, som i et Centrum. Guds Egenskaber ere aldeles fuldkomne, og uendelige, hvorfor de, som nægte, at der ere Skabninger, ja fornuftige Skabninger i alle Planeter, enten ikke kiende Guds Egenskaber, og synde da af Uvidenhed, eller om de kiende dem, da i høieste Maade begaae Crimen læsæ Majestatis divinæ. Men til at kiende dem retteligen, er det ei nok at have en løselig Idee om dem, og at tilstaae dem med Munden, uden derhos nogenlunde at fatte, hvad de Ord: Almægtig, Evig, Uendelig, God og Viis i høieste Grad vil sige, og de fattes sandelig af ingen, saavidt som vi her kan fatte dem, uden af Philosopher alene, det er saadanne, der gaae paa Grunden af Tingene, ville vide deres Sammenhæng, eftertænke alle Ting, slutte det ene af det andet, og ei lade sig nøie med blotte

Ord

Ord og en historisk Kundskab, thi ellers kunde man sige, at enhver Bonde, enhver der er bleven underviist i sin Cathechismus, havde ligesaa fuldstændigt et Begreb om Guddommen, som den største Philosoph. De Theologer derfor, som nægte utallige Verdeners, Skabningers og fornuftige Creaturers Mueligheed, have sandelig endnu et saare ringe, ufuldstændigt og mørkt Begreb om Gud, og intet kan undskylde dem, uden Forsømmelse i at tænke Tingene nøie efter. Men hvad skal man da sige om de Theologer, som herfor forfølge retskafne Philosopher, mecnende, at de Sætninger lede til Atheisterie, da snarere de Meeninger, som saadanne blinde Theologer forsvare, gjøre det, ifald de vidste, hvad det er at raisonnere consequenter, thi en afmægtig Gud er ingen Gud. Men at komme til min Materie igien, hvor forunderlig er da ikke den overmaade store Ring om Saturnus, som rimeligen tiener til at bræfke Solens Straaler, og derved at forlænge Dagen paa bemeldte Planet, hvor ellers Natten vilde vare for længe. Cometerne, som gaae tvertimod Planeterne, hvor forunderlige ere de ikke, hvor store, hvor ulige i deres Gang, og dog holdende en ordentlig Gang, i saa at der er Haab, at den engang kan udregnes: hvor skrækkelig deres Svands, og dog efter al Formodning kun et Skin.

Det hidindtil betragtede er stort, men det følgende overgaaer dette i Storhed, ligesom dette hidindtil

sagde

sagde den mindste Insekt paa det mindste Sandskorn. Thi Stiernerne hvor utallige ere de, hvor langt borte. Den allerstørste Tubus gior dem ei i mindste Maade større, men snarere mindre, i det den Gnistren, som gemeenligen er ved dem, er da borte. Astronomi holde for, at Sirius er den nærmeste af Fixstiernerne; de have lagt Diameteren af det Rum, som Jorden aarligen igiennemløber, til Grund for at udregne dens Parallaxe, men forgieves, dette store Rum er som intet, heraf kan dens uendtlige Distance fra os sluttes, som, ifald bemeldte Diameter havde strakt til, vilde være saa stor, at en Kanonkugle skudt ud fra os havde, fortsættende sit Løb i lige Geswindighed, først efter syv hundrede tusinde Aar landet der. Og hvo veed nu, hvor meget større denne Distance er. De saa kaldte Skyestierner ere ved Tuber befundne at være en Mængde Stierner, som kun deres Distance giver saadan en mørk Udseende, ja Melkeveien er intet andet end utallige tusinde Stierner. Naar nu betænkes, at alle disse Fixstierner nødvendigen maae være Sole, som have deres Lys af sig selv, thi ellers kunde de i saadan Længde ikke sees af os, og at de, siden de ei ere skabte forgieves, nødvendigen hver maae have Planeter om sig, nogle maaskee ferre og nogle flere end vor Soel, thi hvo vil nægte, at det er mueligt, at den kan være, som haver Millioner Planeter om sig, saa bliver man ganske borte i slig Tanke, allerhelst man ved Tuber jevnligen opdager nye Fixstierner, saa at alting tilsidst synes for Øiet at være Stierne, og man

figer

kiger fra den ene Verden ind i den anden bort i Uendeligheden.

Menneſket ſtaaer nu alene tilbage at betragte, og er det ogſaa frem for alle Ting vor Betragtning værdig, baade ſiden det af alt er nøieſt underſøgt, ſaa at intet i Verden kiendes omſtændeligere, ſaa og fordi det overgaaer alt andet, vi kiende, da det er begavet med Fornuft, ſig ſelv bevidſt og udødelig. Hertil kommer den ſtore Fordeel og Fornøielſe, vi tage i dets Betragtning, ſiden det angaaer os ſelv. Forunderligt er det, at Sielen kiender hverken ſig ſelv eller ſit Legeme, uden den ſaa at ſige gaaer ind i ſig ſelv, ſtiller Betragtninger an over ſig ſelv, og med Flid udſtuderer ſit Legems Dannelſe, og dog med alt det ei bliver i Stand til fuldkommen her at kiende ſig ſelv og ſin Dyrlig; hvor meget mindre da fuldkommen at kiende andre Ting, der ere uden for den. Legemet vil jeg først korteligen betragte. At vore Tænder ei ere, ſom faſt alle andre Been, bedækkede med en fiin Hud, ſom har en ſtærk Følelſe, men at de, ſaavidt de ſtaae over Tandgierdet, ere blotte, det kan jo ei være dannet ſaaledes af nogen anden Aarſag, end paa det vi ikke ſkulde føle beſtandig Smerte, naar vi ſpiſte, hvorimod de ere bedækkede med en Art af Glaſur, ſom forſvarer dem imod Luften. Det Spyt, ſom er i Munden, tiener til, at vi deſtobedre kan ſvælge, og fordøie, ſaa at det aldeles ei alene maae anſees for en overflødig Vædſke, ſom Naturen ſkiller ſig af med. Tungen be-

staaer af utallige Kiødfibrer og nogle Druser, som befugte den, og var den anderledes dannet, da kunde den ei tiene til de mangehaande Ting, som vi nu bruge den. Dersom sex Muskler ei sadde i Svælget, saa var det os umueligt at svælge. Luftrøret gaaer til Svælget. Dersom det var aabent, vilde Mad og Drikke komme deri, og vi qvæles, var det altid lukt, bleve vi og qvalte. Et Dæksel er derfor giort over det, som lukker sig, saasnart det føler Tyngden af Maden, og naar den er gaaet over, da lukker sig op igien, og giver Luften frie Vei. Maden kommer igiennem Spiserøret til Maven, deels ved sin egen Tyngde, deels ved de Muskler, som sidde i Spiserøret, og som trække sig ud og ind, og derved drive den fort, hvilket og skeer ved Rørets Fugtighed. Maven fordøier Maden ved sin Bevægelse, Varme og Saft. Maden bliver der til en Vælling, kommer i Tarmene, hvilke er sex Gange saa lange, som det hele Menneske, hvor alle de adskillige Safter af Maden skilles fra hinanden, og blive førte hver sin Vei, og det reent unyttige til Mast-Tarmen. Alle disse og alle andre indvortes Bevægelser og Afskillelser, som ere aldeles unisselige til Livets Vedligeholdelse, skee paa en mekanisk Maade, og uden at vi vide det allermindste deraf; kunde det ei skee, uden vi vilde, da finge vi formedels dets Mangfoldighed og Adskillighed ei Tid til at tænke paa andet, eller giøre andet, og det vilde endda ei blive os mueligt at giøre det tilgavns. Følgelig maatte vi omkomme.

De fleste udvortes Bevægelser ere derimod satte i vor Magt, deels fordi deres Øvelse ei uophørligen er nødvendig, deels fordi deres generale Actioner ei ere saa mange, at vi jo gierne kan forrette dem, og dog derhos ei forsømme andre Ting, deels fordi deres Virkninger ofte ere moralske, og endelig fordi nogle af dem vilde vanhælde vort Legeme, om de skeede uden vort Vidende. Saalænge vi derfor ere sunde, trække de Muskler, som tilslutte Urin og Excrementgangen, sig ei fra hinanden, uden vi selv ville. I visse Sygdomme staae de altid aabne, men hvor vederstyggelige og incommoderede ere vi da ikke?

Dersom Hiertet ikke var, saa kunde Blodet ei løbe om, i hvilket det bestandig løber ud og ind, dets Beskrivelse, samt de andre indvortes Parter, vilde blive alt for vidtløftigt; nok at deres Konst og Sammensætning overgaaer alt. Aarerne ere tvende Slags; Puls-Aarer, som føre Blodet fra Hiertet, og Blod-Aarer, som føre Blodet igien til Hiertet. Alt Blodets Vægt sættes i det mindste at være femten Pund, og i det høieste fire og tyve. Dette gaaer altsammen i det mindste tolv Gange i en Time igiennem Hiertet. Heraf sees, at ingen Strøm flyder med den Hurtighed, som vort Blod, hvor stor maa da den Kraft være, med hvilken Hiertet virker. Havde vi ingen Nerver, saa havde vi ingen Følelse. De tage alle deres Udspring fra Hiernen, hvilket giør det nogenlunde fatteligt, hvorledes vor Siel kan forestille sig de sandselige Ting.

Den Kraft Muſklerne have, naar de forkortes og træk-kes ſammen, er utroelig. Derſom et Menneſke, der veyer et hundrede og halvtredſindstyve Pund, ſpringer to Fod i Veiret, saa anvende de Muſkler, ſom hertil tiene, en Kraft af tre hundrede tuſinde Pund.

Rygbenet er giort af lutter Hvirvel-Been. Var det ei saa, da kunde vi ei røre os hverken frem, til-bage, eller til Siden. Hvor konſtigt og ſimpelt er ei Øiet. Et Camera obſcura kan beſt forklare det. Hvor kommer det, at vi ei ſee alting dobbelt, da dog Bille-det af hver Ting males i hvert Øie, at vi ei ſee alting forkeert, da det dog saaledes foreſtilles i vort Øie. Hvorledes Øres Structur kan formaae, at vi høre, er endnu ei fuldkommen oplyſt. Lyden bringes til os ved Luften, men det ſkeer ei nær saa haſtigt ſom Lyſet. Smag og Lugt entſtaaer ved nogle nervagtige Vorter. Hvor lykkelige ere vi, at de ere anbragte paa de Steder, ſom de ere, og ei paa andre.

Alle Aarer, Gange ere forſynede med Klapper, og deels vide, deels ſnevre, ja mindre end Haar, saa at alle Saſter, Blodet, Lympha, Chylus, Mælken, Urinen, Sæden, Gallen, Spyttet, Taarerne blive afſondrede hver paa ſine Stæder, tilberedte, og førte deres egne Veie. Og hvor mange Tuſinde, ja Mil-lion Tuſinde ere ei diſſe Dele.

Men

Men denne prægtige, konstige Maskine vilde være ubevægelig, uden Liv, uden Følelse, dersom ei et andet, et immaterielt Væsen, var i det, virkede i det. Men hvo kan begribe og forestille sig, hvorledes Sielen virker paa Legemet, og hvorledes Legemets Følelser igien blive bragte til Sielen. Jeg tænker: Jeg vil bevæge min Arm; strax sættes utallige Maskiner i Bevægelse; Armen bevæges i samme Øieblik. Jeg vil standse dens Bevægelse, det skeer og strax. Den Kloge, som nogenlunde veed, hvilke Parter af Legemet der bevæges, naar dette skeer, og hvorledes og i hvad Orden den ene Part bevæger den anden, giør denne Bevægelse ei bedre end den, som er aldeles ukyndig herudi, og begge vide de intet om, hvorledes Sielen virker paa Materien.

Men endnu meer, vor Siel er fornuftig, den tænker, den betragter, ei allene sig selv, men endog de Ting, som ere uden for den, den er uophørlig i Bevægelse, den bevæger sig selv, og varer følgelig evig ved. Dette er Guds Mesterstykke, at han haver frembragt Væsener, der ere ham selv nogenlunde lige, ligesom Skyggen Legemet, enkelte Væsener, evige Væsener uden Ende, endskiønt med Begyndelse, og af en successiv Evighed, og som derfor heel uegentlig kaldes Evighed, thi ingen uden Gud besidder en absolut Evighed, og ei heller er nogen anden absolut Aand uden han alene, da alle de andre Aander have subtile og sig altid følgende Legemer.

Den som af det lidet her anførte, som ei er den tituſinde Deel af det, vi med Visheb kiende af Naturen, ei vil tilſtaae og erkiende Guds Storhed, Magt Godhed og Viisdom, maae være ſeende blind. Vel de lykſalige, de, ſom henføre alle deres Betragtninger, alle deres Idrætter, alle deres Studeringer, til Gud, ſom deres fornemſte Maal og Sigte, thi Siel, Fornuft er os givet fornemmelig for at kiende, priſe, love den alle Tings Skaber, Herſker og Styrer.

* * * * * * * *

Ja! jeg vil evig priſe Dig, Du Menneſkenes Fader! Du Aandernes Herre! Du ubegribelige, ſom begriber alle Ting, og dog ei begribes af nogen, over alt nærværende, og dog ei at finde, nær hos og langt fra paa eengang, alene at kiende i Dine Gierninger; Gierninger, ſom saa mange af os, der endog tilſtaae Dit Væſen, Dine herlige Egenſkaber, overſee, foragte, holde ei vore Betragtninger værdige, overgivende ſig til Ladhed, Ledliggang, unyttig Tidsfordriv, Vellyſt, nedrige, ſkadelige Forretninger. Lad mig, o Herre! ei giøre saa, men hendøe i at betragte Dine Gierninger i os ſelv, i Verden, i alle Tider, paa det jeg hiſſet kan opvaagne fortſættende diſſe Betragtninger. Hvert Løv, hver Inſekt paa Løvet, hvert Træe, hver Fugl paa Træet, hver Græsſtraae paa Marken, hvert Dyr paa Jorden, hver Vanddraabe i Havet, hvert Creatur i hver Vanddraabe, hvert Solegran, hver Aare i os,

hver

hver Blodsdraabe i hver Aare udsige Din Priis, Din Lov, forkynde Din Almagt, Din Naade, ligesaavel som hver Planet, hver Soel, Millioner Tusinde Verdener. Du var alene, og for Resten intet, det Tomme herskede i Rummet. Du sagde: Bliv! Verdener uden Tal, uden Ende tumlede sig om, Materien udvidede sig, og der var ingen Grændser for den. Tusinde Slægter kom op, Tusinde gik under. Aarene bleve, det ene fordrev det andet, og de vare ikke mere. Alting var og bliver i bestandig Bevægelse, snart op, snart ned; et dør, et andet faaer Liv; men Du er evig, uforanderlig, stedse den samme. Ach! hvor skrækker mig Din Storhed! Jeg vil skiule mig; hvor? Kunde jeg end indskrænkes i den mindste Draabe af det mindste Insekt paa det mindste Sandskorn, saa fandt Du mig dog, Du er allevegne. Kunde jeg end udvides, at jeg blev utænkelig større end alle Verdener, saa at de alle stode som smaae Dele i mit Blod; jeg var dog intet, Du Alt. Men, o Triumph! o Glæde! Du frembragte alle Ting, da de vare intet. Af idel Naade frembragte Du dem. Du sørgede ligesaavel for Sandkornets Beboere, som for den ganske Verdens. Min Frygt forsvinder, min Glæde voxer, mit Haab er uovervindeligt. Du frembragte mig, du skal og opholde mig; du gav mig en fornustig Siel, Du skal og evig bevare den. Evig skal jeg leve, evig skal jeg være hos Dig, Du min Herre og min Gud. Om end Verden faldt, Verdener bleve borte, og de vare ikke mere, Du skulde dog give mig Kraft ei at forfærdes,

Du skulde lade mig skue Din Herlighed, evig skulde jeg kiende Dig. O evige Guddom! o kierlige Fader! o mægtige Aand! forbarme Dig over mig! Giør mig duelig til det Gode, thi uden Dig formaaer jeg intet, men i Dig alle Ting. Lad mig saaledes betragte Dine Gierninger, at min Kundskab, Tro, Tillid, Kierlighed jevnlig maae voxe. Udbred jo længer jo mere Kundskaben om Dine Gierninger. At kiende alle Insekter, Fugle, Planter, Steen, Dyr, Fiske, Stierner, alle Naturens Kræfter, nytter saare lidet, i det mindste kun for en kort Tid, dersom de ei føre til Din Kundskab, den eeneste Ting, som fortiener, at man ret med Iver legger sig efter den, thi derved er man lykkalig her, lykkalig hisset; til hvilken Lykkalighed Gud føre os allesammen.

VI.

Om Selskab, Omgang.

(skreven 1763.)

Selskab forstaaer jeg ei her paa en politisk Maade, da det betegner Staterne, men jeg forstaaer her under de Sammenkomster, som Folk af Stand og Midler holde imellem sig, hvad enten de nu ere fastsatte til visse Tider, eller ikke, eller og skee dagligen, da det kaldes at holde aaben Taffel. Hertil sigte ei Philosopherne, naar de sige, at Mennesket er animal sociabile, det er et omgiengeligt Dyr, og af hvilken Sætning nogle udføre vore Pligter; thi Philosopherne betragte da Omgang, som en moralsk Dyd; og kan et Menneske gierne være philosophisk omgiengelig, uden derfor at komme ud af sit Huus, naar han kun derhos er beleven imod dem, som komme til sig, tienstagtig, villig og bereed til at give dem gode Raad, og ellers at hielpe dem, og i alle andre Ting iagttager en god Borgers Pligter. Dog maa herhos agtes, at dersom han er riig, bør han paa alle andre Maader søge at

vælte Gierrigheds Mistanke fra sig, saa at Folk blive overbeviste om, at han ei af Gierrighed, men af Lyst og efter sit eget Sindelaug, følger saadan eenlig Levemaade, thi endog den strængeste Philosoph bør være omhyggelig for sit gode Navn og Rygte for trende Aarsager: 1) Det er umueligt, at nogen kan aflegge slig Omsorg, med mindre han er umenneskelig, følgelig udydig: 2) En retskaffen Philosoph bør søge at opbygge andre ved sit Levnet, som umuelig kan skee, naar andre tænke om ham, at han er gierrig, thi Gierrighed udelukker gemeenligen alle Egenskaber af et godt Hierte: O3 3) dersom en riig Mand lever paa forommeldte eenlige Maade, og derhos ei ved noget andet Middel befrier sig fra Gierrigheds Last, men idelig søger at legge Capital til Capital, saa er det ikke Sparsommelighed, men virkelig Gierrighed; saa tager ei Publicum feil i sine Domme over ham, saa kan han være forsikret paa, at han er forhadt af alle, en skrækkelig Forestilling! alles Had! saa kan han, om han vil, kun gaae ind i sig selv, let blive overtydet om, at han er gierrig, følgelig saa langt fra at være en Lærer og et Exempel for andre, at just ingen meer end han behøver Sinds Forbedring, og maaskee ei kan reddes uden ved den meest overordentlige Guds Naade. Den Ødsle er bedre Philosoph end han, saasom han dog har mere hos sig! af en Art Menneskekierlighed. Den Gierrige er Guds, sin egen, alles Fiende. Han elsker ingen, ingen elsker ham, med mindre Penge skulde paa engang ved et sært Mirakel faae Følelse. Vel

veed

veed jeg, at det Slags Gierrige, som bare gnie sammen, og ei egentlig directe fornærme nogen, ville sige: Hvad kommer det andre ved, hvorledes vi leve, vi gjøre ei nogen noget ondt. Jo vist kommer det andre ved; Publicum har Magt at censurere alle, denne publica Censura er det eeneste, som tvinger til visse Dyder og afholder fra visse Laster. Og enten nu Publicum har Ret dertil eller ei, saa sver den dog denne formeente, eller virkelige, Ret. Kan du binde til for alles Munde. Ja siger du, lad dem snakke, jeg gior hvad mig lyster. Vel, du viser derved, at du har opnaaet den høieste Grad af Gierrighed, thi intet uden denne fæle Passion kan dæmpe al Frygt for Eftertale, og al Lyst til Bersmmelse; følgelig er du kommet til de yderste Grændser af Ondskab og Nedrighed. Nogle hundrede Dalers Udgift om Aaret formaaede at befrie dig fra alt dette. Naar en rig Mand lever eenlig, men derhos hielper Fattige, underholder Enker, føder Faderløse, sætter Folk i Arbeide, understøtter Skoler, Hospitaler, forfremmer Videnskaber ved sine Midler, da er hans Eenlighed ei alene ikke Gierighed, men endog priisværdig, da kan han gjøre sit Sindelaug til en Fortieneste. Billige, oplyste Gemytter tillegge ham da ei heller Gierrighed, og de faa, som gjøre det, tage feil, og vise slet Indsigt i Menneskenes Hierter. Saadan Person rider mendaciæ fama.

Modens, Verdens Omgang er ingen Pligt, som Dyden paalægger os, undtagen i det Tilfælde, om vi ere Embedsmænd, thi ingen kan vel forestaae sit Embede uden at kiende de Personer, som han haver at bestille med; og et kort Besøg, Samtale om Forretninger aabenbarer sandelig ei deres Gemyts Beskaffenhed. Det er derfor fornødent at omgaaes ofte, længe med dem. Jo høiere Embedsmand, jo meer fornøden er Selskab. En Embedsmand, som lukker sig inde, er altid foragtet; en foragtet Embedsmand, kan ei tiene sin Konge, sit Fædreneland, som han burde. Men om saadan Embedsmand lever eenlig ei af Gierrighed, men af Sindelaug, og beviser det ved at giøre meget godt, har han da ei Lov at følge sin Natur; net har han ikke; han har Lov til at vægre sig for at imodtage Embedet, om han ei finder sig i Stand til at overvinde sit Sindelaug, men han har ei Lov til at vanære det. Handler den Embedsmand dydig, som veed, at han betager sig nogle af de Midler, som kan tiene ham til at forrette sit Embede vel, som veed, at han, ved at underkaste sig sine Undermænds Foragt, ei kan andet end forrette sit Embede slet. Hvad om han lever saa indgetogen, at han, uden at trænge dertil, beriger sig anseelig, legger op af sin Løn, som han dog egentlig nyder ved sine Medborgeres Sved, saa kan han neppe undgaae Eftertale. Der ere Omstændigheder, hvor en Embedsmand endog bør sætte til af sine egne Midler; saadanne ere, naar han haver

haver at befale over et heelt Rige, en heel Krigshær, er sendt i Gesandtskaber. Saa stor Fortroelighed, som Staten viser imod ham, kan han ei betale med Penge. Af mindre Embedsmænd bør man derimod ei fordre, at de sætte mere til, end Staten giver dem. Dog er det langt fra, at jeg taler for Overdaad, men jeg vil kun, at man bør nøie bestemme, hvad Overdaad er. Naar jeg undtager de forommeldte første Embedsmænd, saa begaaer hver den Overdaad, som fortærer meer end sine Indkomster; thi da han maae laane hos andre, saa ødelægger han jo Kone og Børn, og stiæler fra sine Medborgere; en Art af Tyverie, som burde langt haardere straffes, end det som almindelig kaldes Tyverie.

Hver den, som ei er Embedsmand; er ei forbunden til at leve efter Modens Omgang, saafremt hans Sindelaug er derimod, naar han kun ellers paa andre Maader unddrager sig fra Gierigheds Last. En Kiøbmand, hvis Hovedhensigt er og bør være at fortiene, dog paa en ærlig Maade, giør derfor ilde, om han holder alt for stort Huus; de Penge mister han i sin Handel; med dem kunde han have underholdt Søefolk, Manufacturister; nu drage Kokke, Lakeier, Tienestepiger, Heste, Hunde af med dem; Personer, hvis Mængde altid viser, at Staten er syg, at Dyden er forsvunden, at Laster regiere, at Letsindighed, Forfængelighed agtes høiere end Grundighed.

Det kaldes nu omstunder Selskab, at forstaae Levemaaden, at gaae jevnlig til Bords selv tyvende, at have i det mindste en Snees Retter paa Bordet, i to til tre Gange eller Anretninger, at besidde flere Klæder end Bøger, at hente og bruge Vine fra alle Verdens Hiørner, at age i forgyldte Karosser med fire Tienere bag paa, at sidde fire Timer til Bords, at gaae derfra til Kaffebordet og siden til Spillebordet, at oppudse sine Værelser med forgyldte Meubler. Hvo der ei kan gibre dette med, er en lumpen Karl, som ei bør sees i anstændige Selskaber. At sove saaledes Tiden bort, det kaldes at leve. Paa den Maade æder man sig igiennem Verden. Ved Bordet tales som oftest intet; undertiden tale alle paa eengang; derpaa bliver det med eet stille. Fornøielsen er saa stor, at man gaber af Kiedsommelighed. Havde man ei Kiæbebene, og Maden stod for een, da vilde Existencen blive til en Byrde. Nogle Sundheder sætte ligesom visse Grændseskiel i dette Kiedsommelighedens Land. De-viser tiene til samme Brug. De slutte gemeenligen denne Tragicomoedie. Man staaer op bleg, belæsset med Mad, som fører Krig i vore Indvolde. Det Sure strider imod det Søde, det Bidske mod det Skarpe, Alcali mod Acidum; der bruser ligesom i et oprørt Hav. Man svælger Podagra og Steen ned. Alle Sandser bedrages. Fisk seer ud som Steeg, Steeg som Fisk. Det er fornødent, at en Tiener gaaer om, og siger hvad hver Ret heder. Endda er man lige klog, dersom man ei med samme Flid har studeret

ret Kokkesproget, som Mathematicorum Sprog, Algebra. Vanvittige Natur, som ei blandede ti til tolv Ting sammen. Dog nei! Verden havde da maattet undvære Kokkekunsten. Den er Apothekerkunstens Fader, og af den fremspirer igien Medicinen. En Gotter, som sætter saa mange Kokke i Arbeide, er derfor nyttig; hvo vil nægte den store Sandhed. Paa nogle Stæder forsværges Føddernes Brug, indtil Kaffeen kommer ind; paa andre er man dog saa naadig at unde dem nogen Bevægelse imellem hver Anvetning. Men Resten af Dagen anvendes dog nyttig. Man søger med Flid at bringe Videnskaber i Veiret. Nye Opdagelser skee i Quadrille, l'Hombre, Picquet, Trisset eller Trichet, (jeg er uvis, hvorledes dette sidste skal skrives, allerhelst nogle, som paastaae at være meget grundige i Philologien, formene, at alle Spil bør kaldes Trichet,) Moderne, Lansquenet, Comete, Bassette. Disse Videnskaber drives til det høieste. Mathesis mener ei at fornedre sig, naar den anvendes til Spille-Udregninger. Naar den besynderlige Hurtighed betragtes, hvormed Kortene voltigere i Hænderne, da kan det tiene til Mechanikens Forbedring. En dyb Taushed herskер; ei et Ord tales, uden det vedkommer Materien. Spadille, Basta, Ponto, Manille, Matadorer, Stik; Pique, Coeur, (naar det høres skulde man tænke, at Elskov var paa Gang,) Caro, Treste, maae vel være en Levning af Retterne, som endnu sidder i Hovedet, Murcler, Champignon burde føies til, Mediateur, Totus, Sans prendre, (som

dog

dog ei forstaaes om Pengene), alle disse Ord ere helligede Navne. Man skulde tænke, at et Offer gik for sig. Det gaaer og virkelig for sig. De Gamle ofrede Oxer, Svin, Bukke, Faar. Penge, Navn, og Rygte, Sindsfornøielse, Samvittighed, Siel ere her Slagtequæget og Offeret. Qvinden er gemeenlig at ansee som den ypperste Præst. Hun veed, hvortil Offeret nytter, hvad Hensigt det har. Tiden er det eeneste, som ei ofres, thi den anvendes meget vel. Dog har en stor Dame, vel erfaren i alle Spil, selv engang tilstaaet, at nogen Tid gaaer unyttig bort. Hun var Catholsk. Hendes Skriftefader, en fortrædelig, pedantisk Mand, straffede hende, fordi hun brev saa megen Tid unyttig bort med Spil. Hun svarede: min Fader! det er sandt, megen Tid spildes, imedens man blander Kortene. Den gode Frue tænkte rettelig, at den Tid, som anvendes paa Spillet selv, er vel brugt. Man bør troe enhver i sit Fag. Vittige, artige, belevne Frankerige! Vi kan aldrig nok skiønne paa dig. Du har lært os at spille. Hvilken Velgierning.

Men at sætte Skiemt tilside, og at tale Alvor, saa er det langt fra, at jeg anseer enten Giestebuder, Spil eller andre saadanne Fornøielser for syndige, aldeles unyttige, uanstændige, naar de kun bruges med Maade, ei alene, og i visse Ting anderledes. Jeg er langt fra at fordømme slige Lystigheder, tvertimod jeg holder for, at de ere umistelige for de fleste.

Men

Men dette paastaaer jeg kun, at de bør være Lystigheder, Fornøielser. Ei heller er jeg af dem, der finde Behag i at dadle alle vore Tiders Skikke, og alene at ophøie de gamle. Tvertimod jeg tænker, at vi i Almindelighed leve artigere, bequemmere og med mere Smag end de gamle; men derfor seer jeg dog vore Feil, og ønskede gierne, at nogle af de Gamles Skikke bleve igien optagne. Vor Levemaade kan ei forandres og forbedres, førend Opdragelsen først er blevet anderledes. Dette sætter jeg forud at være skeet, og derom agter jeg at handle paa et andet Sted. Efter mine Tanker, som jeg dog gierne underkaster andres, burde Selskab indrettes saaledes:

I hver Hovedstad eller anden særdeles anseelig Bye, burde i det mindste to eller tre af de Fornemste og meest Bemidlede holde aaben Taffel to til tre Gange om Ugen. Dette er ei alene en Prydelse for en saadan Stad, men endog en stor Bequemmelighed for Fremmede, som derved i en Hast blive bekiendte, og ellers ere ilde farne i mange Maader. Wien skal herudi have Fortrin for alle andre Stæder. Andre Selskaber, vilde jeg, skulde saaledes indrettes, dog skriver jeg kun for Bemidlede, og legger altid denne Hovedregel til Grund, at ingen bør fortære mere end sine Renter. Middagsmaaltider, helst naar de bestaae af bare Mandfolk, bør neppe bære Navn af Selskab, thi gemeenligen begiver hver sig hiem til sit, efterat have drukket Kaffee, og ere siden forlegne med deres Personer. In-

gen stor Samling fortiener Navn af Selskab, uden Fruentimret er med. Frankerige har, ved at unde det allevegne Rum, afskaffet det fæle Fylderie, som var brugelig hos vore Forfædre, og giort os artigere, belevnere og høfligere, end vi vare tilforn. De flestes enten offentlige eller særdeles Forretninger tillade dem ei at giøre Middagsmaaltider, i det mindste ofte, og har Skikken derfor indført, at Folk skal samles til Middag, saa flyder heraf, at de samles sielden, og at Selskab til sidst næsten ophæves. Men enten Samlingerne skee Middag eller Aften, saa bør de være frie i høieste Grad. Enhver bør staae og sidde, ligesom han vil, sætte sig ved Bordet, paa hvad Plads han vil; ingen Rang iagttages, thi smaae Genier have indført den, Vanen holder den alene ved Lige, og ingen uden de mindste Genier, Pauvres Esprits, som Franskmanden kalder dem, støde sig over, at andre betage dem deres Rang, med mindre det skeer i offentlige og høitidelige Ceremonier, saasom endog de Visseste hæfte da som en Art af Ære derved. At drikke hverandres Sundheder burde reent afskaffes; ligeledes at nøde andre enten til at æde eller drikke, hvilket sidste særdeles viser en stor Mangel paa god Opdragelse, men som dog nogle imod deres Villie tvinges til at giøre, ved det at Giesterne, formedelst en ligesaa slet Opdragelse, ei vilde spise noget, uden de blive nødte. Men have de havt en god Opdragelse, da ere de frie for Blyhed, den største af alle Feil. Det er jo ei troeligt, at Verten har ladet fremsætte Retterne, paa det at Giesterne

ei

ei skulde spise af dem. Skulde nogen Vert være saa gierrig, da vilde jeg just spise brav; den Straf burde han have. At fastsætte Retternes Tal er ei mueligt, thi det kommer an paa deres Storhed, Beskaffenhed og Giesternes Mængde. Men i Almindelighed kan man sige, at det er bedre at have net end kostbar Anretning, faa og vel tillavede, end mange og ilde tillavede, Retter, smaa end store Fade, thi de sidste ere ubehagelige for Synet, og man kan heller have to, ja fire Assietter med eet Slags paa. At blande mange Ting sammen er utienligt, thi det skader Sundheden, og smager ei uden fordærvede Ganer. Jeg fordømmer ei Fricasseer, Sauser, Ragouter, Pasteyer, fyldte Sager, naar de kun ere simple, og, om det var muligt, slet intet Indianst Kryderie paa dem, thi jeg vil gierne troe, at det er tienligt for os som en Medicin, men ei som daglig Føde. Climatens Forskiellighed bør nøie tages i Agt. At fylde Bordet saaledes op, at der er neppe saa megen Plads tilovers, at Tallerkenerne kan staae, og at man ei kan overse det hele Bord, og for høie Opsatser og Pyramider ei see hinanden, det er latterligt, og viser at man har ingen Smag. At spise paa Porcellain er baade nettest og sundest. Hvor det er giørligt, er det godt at spise lidet Kiød, men desto mere Frugt, Melk, Fisk, Grønt. At prunke med Snese Arter af Vine er Overdaad, og utienligt; men at have en Viin over Borde, og til Slutning en anden rarere, er ulasteligt. Alle Skue-Retter og andet saadant burde reent afskaffes; deres

Brug er aabenbare Overdaad; dog undtager jeg store Festins og Høitideligheder, som de Fornemste holde.

Om Middagen synes mig, at man burde komme sammen Klokken Eet, og hvor Hoffer ere, Klokken To; og om Aftenen gaae til Bords Otte eller høiest Ni, og da sidde enten til Ti eller i det længste Elleve, thi intet ødelægger meer vort Legeme end Nattevagt. Middagsmaaltiderne derimod, vilde jeg skulde vaere det længste mueligt. Imellem hver Anretning skulde man staae op. Var det Sommer og Hauge ved Huset, da spadsere en Stund i den. De Gamle havde visse Læsere, som over Borde læste Giesterne langtsomt et og andet Stykke for, hvorover hver siden gav sin Betænkning. En ypperlig Indretning. Dog feilede nogle deri, at de toge alvorlige Stykker, som Platons Dialoger ꝛc. Nei, der burde kun læses Fabler, Fortællinger, smaa periodiske Afhandlinger, lystige Epistler, Satyrer, opdigtede Reiser, korte Vers, Stykker af Coemoedier, Tragoedier, Romaner, Levnetsbeskrivelser, Charakterer, og andet, som kunde give Anledning til vittig og uskyldig Skiemt. Dersom nogen af de indbudne havde selv skrevet sligt, da kunde det og oplæses. De Vittigste af dem kunde foresætte hinanden Ænigmata, bouts rimés at opfylde, indrette smaa Lotterier, deels af ringe og ubetydelige Gevinster og deels med Sedler, hvorpaa maatte skrives vittige Indfald. Sang over Borde vilde og være meget fornøieligt. Kortelig, enhver burde legge sit Ord i Lauget,

og

og gisre sit til hele Selskabets Fornøielse. Naar Opdragelsen var anderledes, end den nu er, Børn fra Ungdommen bleve vante til Vittighed, og stedse kom i de Voxnes Selskab, hvor slig Levemaade førtes, da vilde Fornøielse aldrig siden mangle i Selskaber. De som ei taale nogen Skiemt, og støde sig over hvert Ord, vilde da blive meget sieldne; og om nogen saadan endda fandtes, da burde man saalænge skiemte med ham, indtil han enten forandrede sig, eller og med Biørnen krøb ind i sin Hie. Hver Giest skulde og være forpligtet at opfinde en Sundhed. Fruentimret maatte ei undtages fra noget af dette. Hvad er Selskab, naar de ei ere muntre, belevne. Enhver burde have Frihed at gaae ud og reent bort, naar han vilde. Ingen spørge efter ham. Ja Verten selv burde ei udelukkes fra denne Frihed, naar han havde nødvendige Forretninger. I Mangel heraf blive Sammenkomsterne saa rare. Vertinden derimod skulde bestandig være i Selskabet; hun bør da ei have andet at bestille end fornøie sine Giester. Fruentimret er, naar det ret opdrages, skikket til, frem for det andet Kiøn, som Forretninger gisr alvorlig, at opmuntre og fornøie alle. Men ingen af forommældte Ting burde vaere længe, i det høieste ei over en halv Time. Vi ere ei fornøiede, uden vi have Afvexlinger af Fornøielser. og de tilligemed ere korte. Chineserne forestilte Skuespil under Maaltidet. Hvor dette kunde lade sig gisre, var det og en angenem Fornøielse. Naar man saaledes havde anvendt tre til fire Timer ved Bordet, var det

Tid at staae op. Om Aftenen burde da ei spises andet end kold Mad. Enhver kunde siden spille Kort, i Brettet, Schach, Kegler, Fiederbold, Billard, ligesom de vilde. De burde selv giøre deres Partier, thi nu er det latterligt, at Verten og Vertinden giør dem, og de derved ei komme sammen, som helst ville, og vice versa, Vert og Vertinde have for stor Myndighed. De bør ei befale, men Giesterne. De som ei vilde spille, men snakke, skrive, læse, spille paa et Instrument, burde ligeledes have deres Frihed. Ved alle store Byer burde være offentlige Hauger, i det mindste Spadseregange. Der kunde nogle drage hen, og slaae sig sammen i Selskab. Vilde de komme igien om Aftenen, var det vel, hvis ikke stod det til dem selv. Men da intet meer fornøier end det, som kommer uformodentlig, saa kunde Verten lade anrette en Concert, en Dands, sine Giester uafvidende. Havde han Lystgaard, da kunde han foreslaae dem at drage did ud. Vilde de alle, da drog Vertinden med; vilde kun nogle, da drog enten han eller hun, og den anden blev hiemme hos de andre.

Vare Selskaberne om Aftenen, da burde de først samles Klokken fem, men for Resten alting være indrettet ligesom om Middagen, undtagen mindre Mad, kortere Tid, og at man ei drog udaf Byen paa Landet. Fattige Folk kan vel ei fornøie sig paa saa kostbar en Maade, men de kan dog fornøie sig, naar Frihed, som Sielen af alt, hersker i deres Selskaber. Om Vinteren

burde

burde i alle Byer, som ere af nogen Betydenhed, to Gange om Ugen være Bal; begynde om Eftermiddagen Klokken to, og vare til elleve, eller i det længste tolv. Intet uden koldt burde der spises. Hvor det var gierligt, burde musicalske Concerter indrettes, og opføres om Vinteren. Paa Ballerne burde alle skikkelige Folk komme; den tvungne Rang forvises, Borgerdatteren være da lige saa god som Frøkenen. Paa Landet kunde endda opfindes tusinde andre Arter af Tidsfordriv. De som vare vel kiendte sammen, skulde sende Bud til hverandre, i Morgen vil jeg komme til Jer om Middagen, om Aftenen; er det eder beleiligt? Saa og saa mange vil jeg tage med mig. Og paa saadan Maade vilde jeg, at Sammenkomsterne oftere skulde skee end ved ordentlige Indbydelser. Var det den anden ei beleiligt, da burde han reent ud svare det, og den første ei fortryde herpaa. Ligeledes om han ei kunde tage imod saa mange Giester. Aabenhiertighed er Sielen af Frihed, af Fornøielse. Nu er alting tvunget, alting sat paa Skruer; Menneskket elsker af Naturen Fornøielse, Frihed; Gud har skabt os dertil. I Selskaber, honette Selskaber finder han den ei, han bliver derover liderlig og nedrig. Et forkeert Begreb har indført den Skik, at vore Fruentimre, helst de ugiste, skal være pene, tause, ei kunne tælle til fem. Dette tvungne Væsen giør tilsidst melancholsk. Samme Geist, som forestilte sig, at Guddommen fandt Behag i, at Børn brændtes til dens Ære, lærer os ogsaa, at det Høieste Væsen er strængt, umildt, tyranniſk, for-

drager ingen Glæde. Det værste er, at vi indbilde os, at Gud er paaseende i Skikke, Levemaade, og ei i Laster. Den derfor, som giør sig Betænkning over at lee, at skiemte, at dandse, at spille, af Frygt for at støde en suurseende Guddom, tager derimod ei i Betænkning at dømme ilde om alle, at sette sin Opførsel til Regel for alle, at æde sig selv op af Misfornøielse, at ville, om det var mueligt, giøre alle til sine Slaver, at hade alle, mistænke alle, ja undertiden bedrage alle. Nei, naar jeg lever munter og lystig i Verden, og derhos uskyldig, giørende godt imod alle efter min Formue, bærende en dyb Ærbødighed for det høieste Væsen, og hans sande Villie, som jeg let kan kiende i Naturen og Bibelen, om jeg kun selv vil, da kan jeg glad gaae ud af Verden, sigende: vixi, glad opvaagne i den anden, semper victurus.

VII.

Ægteskab.

(skreven 1763.)

Ei alene Mode og Skik, men endog Naturen selv, har indsat, at det ene Kiøn giør Anfald, og det andet Modstand. Mandfolket bliver derfor gemeenligen først forelsket. Dog skeer det undertiden, endskiønt heel sielden, at begge paa eengang treffes af Cupidos Pile; ja endog at det smukke Kiøn først saares. Skeer dette, da er det at beklage, saasom Anstændighed, Blufærdighed forbyde det først at give sin Elskov tilkiende. Dog mener jeg, naar det iagttager samme Regler, som jeg herefter foreskriver Mandfolket, at det gierne paa een eller anden, skiønt indre skiult Maade, som særdeles Venlighed, kan først vise sin Elskov. En Mandsperson bør aldrig frie til et Fruentimmer, med mindre dette først er skeet, at han haver fundet Behag i hendes Person. Men ligesom ei de første Betragtninger bør anstilles over Fødsel, Al-

der, Stand, Rigdom, Dyd og Forstand, saa bør de dog altid siden. Saasnart en Mandsperson synes om et Fruentimmer, bør han skye hendes Selskab, paa det ei Elskov skal overmande Fornuften. Han maae da først undersøge sine Omstændigheder, om han er i Stand til at føde en Kone, dernest hendes, om hun enten kan medbringe ham saa meget, at de ere i Stand deraf at leve, eller og om han kan erlange en god Tieneste, som er i Stand til at føde dem begge. At sætte disse Betragtninger tilside, og at gifte sig paa Guds Forsyn, som det kaldes, det er at være blind i den vigtigste Sag i dette Liv. At være forlovet længe, nesten uden Haab at kunne komme sammen, er ei stort klogere. Er alting efter Ønske herudi, da bør nøie udforskes Forældrenes Art og Gemytsbeskaffenhed, Fruentimrets Opdragelse, hendes Navn og Rygte, som undertiden best erfares af Tienerne. Men hermed maa gaaes meget varlig og skiønsom tilværks. Dernæst maa og hendes Stand betragtes; thi alt for stor Ulighed i Stand giør slette Egteskaber og forringer Børnenes Kaar, helst om et Fruentimmer af Byrd tager en Mandsperson af ringe Stand. Fornemmelig bør Alderen tages under Betragtning, thi lige Børn spille best. Fruentimret bør aldrig være ældre end Mandfolket, og naar det første var over halvtredsindstyve Aar, da burde det aldrig tilstædes Giftermaal uden med gamle Mænd. Ei heller er det godt, at Mandfolket er meget ældre; efter mine Tanker bør det i det høieste kun have 8 Aar forud. Men skulde nogle til sin Skade ei

giøre

gjøre alle disse Betragtninger og Efterspgninger, og uden Fornuft fare lige til og forlove sig, da bør han tage Skade for Hiemgield, og ubrødeligen holde, hvad han har lovet, med mindre han skulde have ladet sig besnære af en gemeen og offentlig Skiøge. Ord og Løfter bør holdes i de mindste Ting, hvor meget mere i slige, hvis Brydelse er saa nærgaaende.

Naar alt dette er skeet, da bør han igien søge hendes Samqvem, for ei alene at lære at kiende hendes Dyder og Forstand, men og fornemmelig om hendes Gemyt og Tilbøielighedder stemme overeens med hans, eller og om hun er af saa føielig en Charakteer, at der er Formodning om, at hun vil finde sig i de Dissonancer, som ere i hans. Paa dette sidste kommer Ægteskabets gode Udfald meest an. Ligeledes bør han og saa upartisk, som det er ham mueligt, undersøge sine egne Dyder, Laster, Feil, saa og Charakteer, om den er føielig, at den kan finde sig i de Dissonancer, som ere i hendes. Men som han nu maaskee allerede bær temmelig Elskov til hende, saa bør han ei lukke Øinene til for hendes Feil, eller om han seer dem, dog ei indbilde sig, at han læt siden skal kunne ændre dem, eller dog overbære dem, men nøie undersøge sig selv, hvor vidt han er i Stand til at taale dem, eller ikke. Særdeles maa han vel vogte sig for, at han ei endnu overlader sig til nogen hæftig Elskov, thi da bliver hans Fornuft ei i Stand til at undersøge. De som ei raadføre sig med Fornuften, men dumpe lige til,

fare

fare derfor og som oftest meget ilde, og fare de vel, da er det, ligesom de havde grebet i en Lykkepotte. Dog en blind Elskov maa være saa ufornuftig, som den vil, saa priser jeg den dog langt høiere end en kold og interesseret Fornuft, som ei elsker Personen men Pengene eller Standen. Hos nogle vilde Folk i Nord-America, som endda næsten leve i den naturlige Stand, og hos hvilke Høihed, Rigdom intet gielde, saasom de ei kiende dem, hersker følgende Skik: Saasnart en Pige bliver mandvoxen, bygge Forældrene hende en Hytte kort fra deres; der sover hun om Natten, havende en Lampe brændende hos sig. Det Mandfolk, som agter at frie til hende, gaaer ind i Hytten, nærmer sig Sengen, hvor hans Deilige hviler; vender hun sig fra ham, da gaaer han stiltiende bort, og intet Exempel skal være paa, at nogen haver foretaget sig noget usømmeligt; vender hun sig til ham, da er det et Naadestegn, han slukker hurtig Lampen ud, og intet uden Døden kan løse dette Ægtebaand. Americaner, som have faa Sindslidelser, hos hvilke ei meget af det forekommer, som giør vore Ægteskaber ulykkelige, Americaner, siger jeg, kan finde deres Regning ved at slutte saa hastig, hos os maa vi gaae mere langsomt. Dog bedre at haste med dem, end langsom med Euclius at tælle Pengeposerne, og ei tillægge Personen selv mindste Tyngde paa Vægtskaalen.

Mange Ting aabenbare Menneskets Gemyt, men en stor Deel af dem forefalde sielden, og Folk, som

frie

frie til hinanden, vide gemeenligen mesterlig at forestille sig, saasnart deres Elskov ei er oprigtig. Viin, Spil og uformodentlige hastige Bevægelser ere de eeneste, som røbe den. Viin kan ei Mandfolket betiene sig af imod Fruentimret, og for Fruentimret er det uanstændigt at betiene sig deraf imod Mandfolket. Det kan derfor kun have Sted i et tredie Selskab, thi ingen Mandsperson er vel saa ubeskeden, at han drikker sig fuld i sin Kiereste Nærværelse. Dette Middel hører altsaa til dem, som man ei selv kan erfare, men hvortil man maa betiene sig af andre. Det er ogsaa usikkert, thi det hænder ofte, at Drukkenskab giør den Frommeste vredagtig, den Stadigste letsindig, og den Kydskeste letfærdig. Altsaa kan man heraf ei slutte noget med Vished, med mindre man ved andre Prøver er bleven overbeviist om den Charakteers Rigtighed, som Vinen har opdaget.

Spil sætter vore Affecter i et større Lys, og, naar man i den Henseende philosophisk betragter det, saa maa man tilstaae, at det er af stor Nytte for at kiende Menneskер. Men de tvende forlibte bør ei spille sammen, naar de ville lære at kiende hinanden. Man kan næsten være vis paa, at den, som spiller med Graadighed, og gierne vil vinde, er gierrig; at den, som bliver utaalmodig og grov i Spil, er det ellers ogsaa; at den, som knurrer og klynker over hvert Spil, han taber, om han end nylig har vundet ti efter hinanden, og om der end spilles om lidet, ja maaskee slet intet, at den siger

jeg

seg, er og i andre Tilfælde fortrædelig og paastaaende, samt indtaget af sine Meninger. Derimod kan man ei dømme, at den, som er koldsindig, beskeden, høflig, ligegyldig i Spil, ellers ogsaa er det; thi Menneskет er en stor Mester i at forestille sig, og gemeenlig saaledes beskaffet, at man af dets onde Gierninger kan dømme, at det er ondt, men derfor ei strax af dets gode, at det er godt. Skulde nogen, naar han spilte med sin Kiereste, ei kunne tvinge sig, men være utaalmodig, og gierrig, da er det best, at han strax faaer sin Afskeed. Dersom ei den anden Person endnu haver mærket, at man haver Tanke til sig, da er det allerbest selv at spille med ham, thi da faaer man Leilighed at sætte ham paa tusinde Prøver.

Hvad uventelige hastige Bevægelser angaae, da røbe de meest af alle Ting Sindets indvortes Beskaffenhed; men det er Lykke og Hendelse, som meest frembringe dem; dog kan Kunsten ogsaa tillave dem, men da maa den være heel fiin, at ei den anden mærker den. Aristippus var en stor Elsker og Kiender af Blomster; Calliste, som han elskede, og som havde mærket det, endskiønt han ei havde aabenbaret sig, og som igien viiste sig, ved adskillige Leiligheder, ei utilbøielig imod ham, befandt sig tilligemed endeel andre i hans Hauge; han brækkede de prægtigste Blomster af, og overleverede dem til hende, hun imodtog dem med Forsmielse, men kort efter fandt han dem strøede omkring i Haugen; og sønderplukkede. Aristippus kunde heraf

ei

ei andet dømme, end at Calliste var enten meget letsindig og uefterteenksom, eller og elskede ham kun lidet, thi den man agter høit, jeg vil ei skrive, elsker, dens Gaver bevarer man ogsaa med Flid, helst naar de ere saadanne, som man veed, at den anden sætter stor Priis paa, og ei gierne skiller sig ved, uden en mægtig Aarsag driver ham dertil. Clitandre havde spadseret i Selskab af Lysandra, som han elskede, og nogle andre ud paa Marken, og hvilet der en Stund. Da han kom tilbage, saae han, at Lysandra feilede sin Vifte. Han tænkte strax, hun maa have glemt den, hvor vi sad. Han spurgte ei videre om den, men fløi afsted som en Lynild, og kom, endskiønt Veien var noget lang, tilbage med den, inden han blev savnet af Selskabet. Han overgav Lysandra den med de forbindtligste Ord; men hun snakkede med sine Legesøstre, tog imod den uden engang at see paa ham, og gav ei Agt paa hvad han sagde. Hun feilede altsaa endog imod den almindelige Høflighed, hvad kunde Clitandre da vente sig, om hun engang blev hans Kiereste. Vor store Olaus Borrichius var forlovet med en Jomfrue; han haltede noget paa det eene Been. En Aften han gik fra hende, og hun lyste ham ud af Stuen, saae han i et Speil, at hun gik bag efter ham og haltede. Han slog strax op med hende. Han giorde Ret. En uhøflig Kiereste bliver altid en ufordragelig Kone. Timotheus var navnkundig for sine Videnskaber, han elskede Dorimene. Engang blev i begges Overværelse talet til Videnskabers Bersømmelse. Tilsidst brød Dorimene ud med

disse

disse Ord: Jeg for min Part vil heller have en god, føielig Mand, end een der er alt for klog. Dette er en Advarsel for dig, tænkte Timotheus, den Pige vil raade eene, om hun eengang bliver gift. Xanthippe sagde: Min salig Mand var saa from, for ham kunde jeg vende op og ned paa Huset; det var en hiertens Mand. Hun havde blevet gift igien, om hun havde kunnet tie. Hector priste den Mand lykkelig, som blev gift med et ungt Fruentimmer, saasom han da kunde danne hendes Charakteer; ja, faldt Helene ham ind i Ordene, være hendes Skolemester. Al Helenæ Skiønhed forsvandt da i Hectors Øine. Acastus havde bestilt Vogn og Tiener til sig Klokken sex; de kom et Qvarteer over Tiden. Han ivrede sig skrækkelig, og truede dem med Hug, Lisette undgik herved hans Lænker. Alexander var listig, men derhos forfængelig og stolt. Han stillede sig an at være meget indtaget i Nerines Person, men efterat han havde kysset hende paa Haanden, viskede han ganske sagte til en hosstaaende god Ven: For en Nat gad jeg nok være hendes Mand. Men Nerine hørte dette, og foragtede ham. Samme Person sagde til nogle vilde Mandfolk: Mene I, at der er noget ærligt Fruentimmer til i Verden, jeg for min Deel troer ikke, at nogen er Jomfrue længer end til fiorten Aar. Saadanne hans Ord burde alle Fruentimmer vide. Pharnaces brystede sig af sin Manddom, og forsikrede høit, at ingen skulde faae Lov til at giøre nogen Overlast i hans Nærværelse, helst om det var imod en Person, han elskte. Den unge og skalkagtige Aramene

var

var da tilstæde. For hende giorde Pharnaces sig megen Umag. Fiorten Dage efter foreslog hun ham, i Selskab med hende, nogle andre Fruentimmer og hendes unge Broder, som kun var femten Aar gammel, at gisre en Spadsere-Reise til Charlottenlund. Hvo der var glad, det var Pharnaces. De komme der og spadsere i Skoven. Paa engang löber en ung Person med blot Kaarde dem i Möde, og raaber: Staae! Pharnaces svarer: Hvo er saa næsvis? Den anden: Det kommer ikke jer ved; det er kun Aramene, jeg vil have fat paa. De andre Fruentimmer löbe deres Vei; Aramene besvimer. Pharnaces siger: Min Ven! skiöt jer selv; det tör ellers bekomme jer ilde. Da stödte den Ubekiendte Pharnaces paa Brystet med Knappen af sin Kaarde, sigende: Holder I ei eders Mund, skal denne staae tvert igiennem jer. Pharnaces havde en stor Kaarde ved Siden, men han fandt det dog raadeligere at tage Flugten. Den Ubekiendte löb efter ham. Pharnaces raabte: Kiære! spar mit Liv, drag af længe nok med Aramene. Imidlertid kom Aramene sig af sin Besvimelse, og gik frimodig den Ubekiendte i Möde, som derpaa forstak sig i Buskene. Min Herre, sagde hun til Pharnaces, jeg havde aldrig tænkt, at deres Tapperhed var saa stor. Ja, svarede den Uforskammede, jeg skræmmede Knægten saaledes ved mit barske Aasyn og alvorlige Tale, at han derover er krøbet i Skiul. Kan vel være, svarede Aramene; jeg mærker nok, at de ere lige lykkelige i at forsvare og skræmme Fruentimmer; kom kun frem Marie.

Hvor skamfuld blev Praleren, da han saae, at den Ubekiendte var Aramenes Kammerpige forklædt. Mange Elskere gjøre store Løfter, ja ville endog opofre Livet for deres Kierester, men vige snarlig tilbage ved mindste Modgang.

Naar man nu paa alle muelige Maader har efterforsket den andens Gemyt, og da fundet, at det kommer overeens med vort, prøvet sig selv, og erfaret, at Føielighed og Fromhed paa begge Sider ville jevne og tildække de smaae Feil, som ere umudgaaelige iblant os Mennesker, saa er det Tid at give sin Elskov tilkiende. Mandspersonen bør da altid først vende sig til Fruentimret selv. Finder hun ei Tilbøielighed til ham, da bør hun saasnart muligt svare ham, at han kun ei giør sig nogen videre Umage. Men staaer han hende an, da at han kan begiere hende hos Forældrene, hvilke, om der ei er at sætte noget ud paa Personen, og Partiet ei er ufordeelagtigt, altid bør bifalde deres Datters Hiertelaug, og ei forkaste det for noget andet Partie, som de kan have sat sig i Hovedet uden hendes Vidende, og som maaskee i deres Indbildning kan være fordeelagtigere. Det er uanstændigt og uærbødigt, om en Pige gifter sig imod sine Forældres Villie, og sætter sig i saadan Stand, at de maae give deres Samtykke dertil for at undgaae større Skam; men endda langt værre er det, naar Forældre opføre sig som Bødler, Tyranner, og tvinge deres Børn til at gifte sig imod deres egen Villie, ret ligesom det var Forældrene, der

skulde

skulde leve og døe med saadanne Personer. Saavidt strækker sig ei Forældrenes Magt. Saadan Opførsel er imod Naturens Lov, følgelig en Last, som bør sættes ved siden af Mord og andre de skrækkeligste Misgierninger. Bør nogen Gierning være frie, da bør Valg i Ægteskab være det. Den Mandsperson, som efterat have faaet Nei af en Pige, vender sig til Forældrene, og tænker at trænge igiennem ved deres Myndighed, fortiener al den Ulykke, som siden møder ham, og ynkes af ingen. Hans Kone faaer en Art af Ret til at behandle ham ilde, og at hævne sig, hvorudi hun kan. Jeg siger kun en Art, et Skin, af Ret, og ei en virkelig Ret. Dog tilveiebringer hun sig visselig Medlidenhed og Undskyldning hos alle billige Gemytter; thi en Contract, som i sin Natur er høist frivillig, høyer op at være det, den er og bør være i sig selv, naar en af Parterne tvinges.

Hidindtil haver jeg opholdt mig ved Prælimina-rierne af Ægteskab; nu kommer jeg til Tingen i sig selv, og som intet kan fattes uden en god Beskrivelse, saa vil jeg vove mig til at give en kort Beskrivelse over Ægteskab. Det er nemlig en Contract, som oprettes imellem tvende Personer af forskiellig Kiøn, af saadan Beskaffenhed, at gemeenlig intet uden Døden kan løse den, og gemeenlig ei heller af nogen af Parterne indgaaes med flere, saa længe en af dem er i Live; hvis Hensigt er at være hinanden til Hielp i alle optænkelige Maader og i alle muelige Tilfælde, og

til fælles Børns beste Opdragelse, og som er grundet paa indbyrdes Kierlighed, Fuldelighed, Fælledskab og Høiagtelse, samt Lighed i alle Ting, undtagen i nogle faa Tilfælde, hvor Mandens Myndighed gaaer for. At Personerne bør være af forskiellig Kiøn, derpaa tvivle ei engang Hottentotterne. Blandt alle polerte Folk kan og gemeenlig intet uden Døden løse dette Baand. En saa kierlig og nær Foreening udfordrer dette; Børnenes gode Opdragelse udkræver det ogsaa. Dersom Konen søger fremmede Guder, saa er det klart, ja og tilladt efter alle Love, at Manden kan skille sig ved hende, saasom hun da selv ophæver Contracten, ved at nøde Manden til at opføde fremmede og sig uvedkommende Børn; men da dette ei kan siges om Konen, saafremt Manden skulde dyrke fremmede Gudinder, saa er jeg ei af den Tanke, at saadan Adfærd giver Konen Ret til at søge Skilsmisse. Man finder derfor og, at Polygamie har været og endnu er ved Love tilladt hos mange Folk, men aldrig Polyandrie; endskiønt for Resten vore Legemers Structur, og Børnenes Opdragelse, samt Fred og Eenighed i Ægteskab noksom vise, at det første ligesaavel strider imod den vise Skabers Hensigt, som det sidste. Hvad Sygdom, hvad Nød, der end siden paakommer nogen af Parterne, saa kan og bør det efter Retten ei ophæve Ægteskabet. Et godt Ægteskab er et Himmerig paa Jorden, men almindelig ligesaa vart, som Fugl Phoenix, hvortil Aarsagerne findes i den store Hast, hvormed Giftermaaler sluttes, den Priis som sættes paa

Stand,

Stand, Ære og Rigdom, og ei paa Personer, Forældres Tyrannie, helst imod Døttre, Ungdommens slette Opdragelse, fornemmelig det smukke Kiøns. Dersom de tvende Personer, som have ægtet hinanden have giort det af Elskov, og derhos besidde gode og retskafne Egenskaber, saa bliver deres Ægtestand upaatvivlelig lykkelig. Den eene vil da, hvad den anden vil, Manden falder da ei ind i Konens Forretning; en Kiøkkenskriver er et Udyr. Konen falder ei heller ind i Mandens Forretning; men spørger han hende til Raads, da siger hun sømmeligen sin Meening. Hvad Midlernes Tilstand angaaer, da dølger en god Mand dem aldrig for sin Kone; de ere ligesaavel hendes som hans, helst efter vore Love, som herudi synes mig bedre end andre Landes Love at have indseet Ægteskabets Væsen, Fortroelighed. En god Mand foreskriver aldrig sin Kone noget vist, som hun skal komme ud med, og en god Kone, som veed sin egen og Mandens Tilstand, forlanger aldrig mere, end deres Omstændigheder det vil tillade. Bliver nogen af dem syg, den anden viger ei fra dens Side. Kommer en af dem i Fængsel, den anden giør alt, hvad den kan for at befrie ham; saa giorde Grotii Hustru. Deres Børn opføde de i Sagtmodighed og Gudsfrygt. De skiemmes ei for, efter nogle daarlige Franskes Viis, at kiøre sammen i een Vogn, at sove i een Seng, at vise hinanden i Selskab, at de ere kierdte sammen. Saadan Fransk Opførsel, Levemaade, Høflighed, hvad man vil kalde den, kommer upaatvivlelig af Koldsin-

dighed, eller og føder den af sig. De vænnes saalænge til at ansee hinanden som Fremmede, og at kalde sig Monsieur, Madame, indtil de blive fortroeligere med enhver anden end med deres Ægtemage. Vel veed jeg, at dette er borgerligt skrevet, men hos Romerne var det eet at tænke ædelt og borgerligt. Saavidt ellers Ægteskabets Væsen tillader det, have de i alle Ting deres Frihed. Ulykkalig Mand, som vil tvinge sin Kone, som vil nægte hende al uskyldig Lyst, som ei tillader hende at gaae et Skridt, udenhan skal være med, som bliver skinsyg, naar hun i Kirken seer paa Præsten, som blegner, naar hun roser et andet Mandfolk. Hverken Laas eller Lukke kan forsikkre os Fruentimrets Hierter; intet uden Dyden kan bevare deres Dyd; intet uden Kierlighed, Godhed, Lemfældighed bør anvendes imod dette elskværdige Kiøn, skabt til vor Lykkalighed, men ofte Aarsag til vor Ulykkalighed, enten som Fædre eller Mænd. Hvo der vil elskes, bør være elskværdig. Ved at tyranniisere over andre, tilveiebringer man sig aldrig deres Kierlighed. Saalænge ens Tilbøieligheder ei ere onde, bør de aldrig tvinges, men opmuntres. Den Mand er lykkalig, som søger sin Fornøielse i sin Kones Fornøielse, som retter sig efter hendes Gemytsbeskaffenhed, som forekommer hendes Begieringer. Hans Ihukommelse, om han end døer, vil aldrig udslukkes i hendes Hierte. Man gifter sig for at giøre sig og andre lykkelig; denne Pligt er hellig. Aldrig bør anden Strid opkomme imellem Ægtefolk end den, som har sin Grund i at overgaae hinanden i

Kier-

Kierlighed og Fødelighed. Hver Dag er da som Bryllupsdagen, som den Dag, de først sagde hinanden Ja. At dette ei er un etre de raison, et løst Hiernespind, en Indbildning, det viser Daphnis og Lycoris i deres Forening. Imellem dem har aldrig været nogen Splid; de saae paa hinandens Øine, hvad de vilde. Sagde den eene, jeg vil kiøre, gaae, ride ud i Dag, have Fremmede i Morgen, den anden var strax villig, glad at kunne giøre noget til sin halve Deels Fornøielse. De nægtede hinanden aldrig noget, og de fordrede aldrig noget ubilligt. O lykſaligt Par!

Men naar Valget ei falder fuldt saa godt ud, og det skal komme an paa en endelig Dom, saa har alle Love overladt den til Manden, saasom han ved sin Opdragelse sluttes at være bedre i Stand til at indsee Tingen end Konen, endskiønt det ofte er tvertimod; hun ogsaa undertiden er i saadan Omstændighed, som en Følge af Ægteskab, at hun ei formaaer, saa vel som han, at indsee Tingen, og derfor maatte, i det mindste i den Tid, overdrage alle Ting til ham. Det er ilde, naar en Art af Myndighed skal have Sted i saadant Selskab som Ægteskab, hvor alle ere lige; men det er et fornødent Onde for at faae Ende paa Sagen.

De fleste Ægteskaber ere koldsindige; udvortes Anstændighed, en Art af Hovmod, Frygt for Eftertale hindre eene, at saadanne Ægtefolk ei blive hinan-

dens Bødler. Hvad Under, om Børnenes Opdragelse forsømmes. Et eeneste ondt Exempel nedbryder mere end tusinde Lærdomme, Formaninger opbygge. Gaaer Uforligeligheden indtil Ægtesengen, 'det eeneste som skulde igien forlige saadanne ulykkalige Folk, da er det ude med alt Haab om Forsoning, da kan Natten ei giøre det godt igien, som Dagen har fordærvet. Den Kone handler daarlig og ubesindig, hun overtræder Naturens hellige Pligt, hun er en Misdæderske, som unddrager sig for sin Mands Favnetag, som vil ligge eene. Hun er Skyld i alle de Synder, han begaaer. En Mand kommer sielden til saadan Øverlighed, og skulde det end skee, da er han gemeenlig let igien vundet ved et eeneste mildt Diekast, thi vort Kiøn kan ei saa let, som det smukke, glemme dem, det engang har elsket. Men sætter en Kone sig paa saadan Fod, da formaaer næsten intet at overvinde hendes Caprice; vort Kiøns Skrøbelighed for hendes, er da Materie til Triumph for hendes Hovmod. Skulde en Mand være saa ulykkelig at have en utroe Kone, da holder jeg for, at han giør best at lade, ligesom han ei mærker det, og ved idelige Kierligheds Beviisninger søge at vinde hende, fornemmelig om hendes Opførsel er ei alt for bekiendt. Dersom Godhed og Kierlighed ei udrette noget her, saa giøre Magt, Trudsler, ond Medfart visselig langt mindre; thi Grunden til hendes slette Opførsel er, at hun finder en anden elskværdigere end han, derfor bør han opføre sig saaledes, at han kan blive den elskværdigste i hendes Øien, om det er mueligt. Men er

hendes

hendes Adfærd, alt for aabenbar og bekiendt, da kan ingen mistænke ham, om han skiller sig ved hende. Nogle Ægtefolk have den høist lastværdige Vane, at de knurre og skiende paa hinanden i andres Nærværelse, endog deres egne Børns og Tienestefolks. Saadant opvækker yderste Foragt, og lærer de Unge at giøre det samme, naar de blive gifte. At den eene af dem beklager sig for uvedkommende over den anden, er ligesaa lidet bersommeligt. Og alle ere uvedkommende, Fader, Moder, Sødskende. "Jeg vilde have min Mand til at kiøre ud med mig, han var saa trodsig, han vilde ei; jeg bad ham om en Klædning af den nyeste Façon, saadan en som N. N. gaaer med, men tænk mig engang Syster, den Gnier vilde ei; min Mand er en Stakkel, han taaler intet, han er strax syg." Slig Fortroelighed er unanstændig; de samme, som høre herpaa med en Art af Bifald, ere undertiden de første, som berette Manden det igien, eller og have de Legesøstre, Veninder, som bringe det ud iblant Folk. Fornemmelig er det en Aarsag til megen Ulykke i Ægteskab, om man indlader sig i Snak med Tienestefolkene om sin Mage; den mindste Uheld er, at de miste den Ærbødighed, som de bør have for deres Herskab. Har jeg, eller synes at have Aarsag, at beklage mig over min Mages Opførsel, da bør jeg gaae lige til ham selv, og paa en from og mild Maade udøse min Bekymring i hans Barm. Det samme bør jeg og giøre, om noget efter mine Tanker er at rette i hans Opførsel i andre Maader. Den Person maae enten være meget ond eller

ilde opdraget, som ei lader sig overtale eller forandre ved sin Mands eller Hustrues kierlige og ømme Advarsel, da dette dog frem for alt andet er Venskabs, følgelig ogsaa Ægteskabets, høieste og umistelige Nytte, naar Verdens Formerelse undtages i den sidste. Det er og en Pest for denne Stand, om en af de forbundne Personer gior noget af Vigtighed uden den andens Vidende, fornemmelig giver noget bort, med mindre den anden veed, at en vis Deel aarligen er hertil beskikket, da det kan være ligemeget, om den og veed, til hvilke den bliver uddeelet. Det hænder ofte, at en Mand meener at have vel forsynet sit Huus, og Konen har imidlertid givet saa meget bort deraf, at det siden maae feile i Huusholdningen. Nogle Koner trække ogsaa deres Mænd op paa den Maade, at de foregive, at der er gaaet mere til i visse Ting, end virkelig skeet er, og imidlertid anvende det overskydende paa unyttig Stads; dog herudi ere Mændene som oftest Skyld, naar de ei meddele deres Koner til Sammelighed, og hvad som billigt er. Alle disse nu opregnede Gierninger ere nedrige, og kan ei begaaes uden af lumpne Gemytter, men allernedrigst og skammeligst er det, naar det kommer til Næveretten, Skielden, Banden og Forbandelser. Man skulde vel ei indbilde sig, at Folk af Stand kunde begaae sligt, som i det mindste have lært Høflighed og Artighed, om de ei kiende Dyden, men Erfarenhed viser desværre! at de undertiden herudi overgaae Fiskerkierlinger, Hyrekudske, Matroser og Kulsviere.

VIII.

Om Dyden.

(skreven 1764.)

Intet Navn er almindeligere end Dydens. Det er i alles Munde. Alle tale om det, og faa ingen kiender det, og veed, hvad Dyden egentlig er, og end færre øve den. Og hvad Under! da næsten ingen fra Ungdommen oplæres og opfostres i den, og onde Exempler sees overalt. Der ere Professorer i alle Videnskaber, Lærere i alle Konster, ja og i Laster, men ingen paatager sig at lære Dyden. Forældre besidde den ei selv; følgelig kan de ei underviise deres Børn i den. Dem, de antage til Præceptorer, Hovmestere for deres Børn, beskikkes kun til at giøre dem lærde, kloge, vittige, artige, belevne, høflige. Vel indprænter man dem nogle moralske Regler, vel lader man dem lære Christendommen, men baade skeer dette gemeenligen meget ufuldkomment og ufuldstændigt, saa at Dydernes rette Grunde og Sammenhæng ei viises, og

den,

den, som har ladet dem lære den hele Cathechismus uden ad, som en Papegoye, meener, at han har giort store Ting, og at det er nok, at de have Dydens Lære i Hukommelsen og ei i Hiertet og Forstanden, hvorover de og strax glemme disse Regler, saasnart de ere slupne frem for Præsten; og deeuden indprentes dem derhos andre Regler, som ere tvertimod de forrige, og umuelig kan bestaae med dem.

En sund Morale og Christendommen forbyde, aldrig at være falsk, og befale, altid at være oprigtig: Modens Opdragelse priser Falskhed under Navn af Høflighed, og dadler Oprigtighed som Grovhed. De første lære os: At alle jordiske Ting ere forfængelige, ja skadelige, om de ei bruges saaledes, at man seer hen til det sidste Maal, Himlen; den anden skiuler Himlen for os, og indvikler os i Verden. De første befale: At vi skal giøre det Gode af Kierlighed til Gud, Næsten og os selv; den sidste raaber: Læg dig efter Skin-Dyder for at blive stor, anseelig, mægtig i Verden! Lad Ergierrighed, Hovmod, Ambition være dit Hoved-Diemærke, og skye derfor de Laster, som ere det imod, eller i det mindste, om du ei kan tvinge dem, da giv dem saaledes, at de ei blive bekiendte.

Men om end nogen nød den allerbeste Underviisning, saa vilde den ei nytte noget, saalænge den Unge seer, at hans Forældre, Foresatte ei selv øve Dyden, thi Exemplerne, som ere altid for Øinene, giøre baade

ved

ved deres Liv og ved det de skee jævnlig, et langt større Indtryk paa Sindet end de herligste Lærdomme, og naar den Unge kommer saavidt, at han selv kan tænke, mener han derfor, at Dyden er kun til, for at tales om, for at give Materie til Selskab, og endelig at den er en skiøn Maske.

Vare end Underviisningen, Exemplerne gode, de vilde dog ei strække til at gisre nogen fuldkommen dydig, thi ethvert Barn, enhver ung Person omgaaes ei alene med sine Forældre, Foresatte, men og med andre, fornemmelig med sine Søskende, Legebrødre og Søstre, og Tienestefolkene, af hvilke han kan lære meget ondt, særdeles Flygtighed, Ustadighed, Dovenskab, Eder, faul og liderlig Snak, Skieldsord, Sladder, Løgn, Forstillelse. Hertil kommer, at fast alle Mennesker ere af Naturen tilbøielige til Legemets Vellyster, Vrede og uordentlig egen Villie, hvilken sidste med Tiden avler af sig Stivhed, Trodsighed, Vaastaaenhed, Egensindighed, og gior saadan en utaalelig i alle Selskaber, lige uskikket til at bære Medgang og Modgang, vægelsindig, heftig i sine Begieringer, urolig. Fast hos alle findes og en skiult Sæd af Begierlighed til at eye, og at være ansee, hvilken, om den ei i Tide undertrykkes, vil siden føre bedrøvelige Følger med sig. For at hindre Vexten af alt dette, er det ei nok, at man straffer de Unge, naar nogen af disse Udyder virkelig viser sig hos dem, men man maae og vænne dem fra Ungdommen til saadanne Ting,

hvor-

hvorved slige Laster enten aldeles forhindres eller og let kan overvindes, om de end fremspire. Dog jeg vil ei her handle vidtløftigere herom, da det henhører til Opdragelsen, men nu lade mig nøie med at viise: Hvad Dyden er, og derhos hvor mange skinnende Gierninger dog virkelig ei ere pure og rette Dyder.

„Dyden er en oplyst og bestandig fornuftig Kierlighed til os selv, som giør, at vi aldrig lade os forblinde af Skingode, men stedse søge vort sande Beste, som bestaaer i intet andet end i Kierlighed til og Forening med Gud.“ Heraf flyde:

1) At de ei ere ret dydige, som søge deres sande Beste i noget andet end i Gud, om det end var i Dyden selv, saasom den uden Gud kun bliver en tom Skal uden Kierne.

2) At her ei findes noget fuldkommen dydigt Menneske, saasom aldrig nogen haver bestandig enten fornuftig elsket sig selv, eller alene søgt sit sande Beste i Gud, men ofte handlet tvert herimod.

3) At det er dog vor Pligt, ja vort eget Vel af alle Kræfter, at tragte efter denne Dyd, fordi vi ellers ikke fornuftig elske os selv.

4) At ingen kan savne Dyden uden at være ulyksalig, saasom det er altid ulyksaligt, at være ufornuftig.

5) At

5) At de ere de dydigste, som mindst have forseet sig imod Dydens her af mig givne Beskrivelse, følgelig de lykkaligste, saa at den, som fra sin Ungdom af haver kun lidet, eller saa lidet, som vor indskrænkede Natur nu tillader, fornærmet Fornuften, er meest dydig og lykkalig, men derhos ogsaa meget sielden.

6) At Dyden er en Videnskab, hvorudi kan gives alt større og større Fremgang.

7) At den ogsaa er en Øvelse, følgelig kan læres.

8) At den i sig selv kun er een, men faaer adskilte Navne efter de adskillige Ting, den har at bestille med.

9) At en Tapper, Godgiørende, Ædelmodig, ei fortiener Navn af Dydig, dersom han er ukydsk, eller vellystig, saasom det viser, at hans Dyder ei beroe paa den rette Grund, og ei øves af de rette Hensigter, følgelig ere kun Skin-Dyder.

10) At vi aldrig falde, uden vor Fornuft fordunkles.

11) At det vilde være umueligt at forsee sig, dersom vi bestandig tænkte fornuftigt, men at vore Lidenskaber nu vugge Fornuften i Søvn.

12) At vi let kan prøve, om vore Gierninger ere virkelig dydige. Styres vi af en sand fornuftig Kierlighed til os selv, saa bør Kierlighed til Gud alene drive os; men nu finder ingen det hos sig, følgelig er in en fuldkommen dydig.

13) At den er meest dydig, som drives fornemmeligst af Kierlighed til Gud, og mindst af andre Bi-Aarsa er, og efter denne Regel bliver uendelige Grader i Dyden.

14) At den Erkiendelse, at vor Dyd ei er saa fuldkommen, som den burde være, gior os ydmyge, fornedrende os selv for Gud i vore Tanker, og saa at sige, bøder paa vor Dyds Mangel.

15) At denne Erkiendelse dog er ufuldkommen, saasom vi dog aldrig ændre os, som vi burde, endskiønt vi indsee, at vi burde ændre os.

16) At denne nye Indsigt gior, at den, der ei kiender Christum, indskyer til Guds uendelige Barmhiertighed som Socrates, og den, der er oplært i den christelige Lære, indskyer til Christum.

17) At den Uchristen og den Christen, som ei gior dette, er ei ret dydig.

18)

18) At alle saadan ens tilsyneværende Dyder nytte ham ikke, saasom han handler enten imod sin Overbeviisning, eller dog drives af ufuldkomne og mørke Grunde.

19) At den er udydig, lastefuld, som aldeles ikke drives af Kierlighed til Gud.

20) At den ingen Kierlighed har til Gud, som saaledes tænker paa andre Ting, at han derover glemmer Gud, og derved viser, at han elsker andre Ting høiere end Gud.

Heraf flyder, at ei mange Hedninger har været dydige, thi de beste af dem have lært, at Dyden bør elskes for Dyden, og om Dyden selv og hvad den er, have de havt mange urigtige Begreb. Plato alene haver lagt Kierlighed til Gud til Dydens Grundvold. De beste af dem have holdt for, at Skiørlevnet, utilladelig haard Omgang med Fanger i Krig, Børnemord kunde bestaae med Dyden, ja endeel have endog meent det samme om utilladelig og unaturlig Ukydskhed. Og om man end vilde tilstaae, at det var mueligt at besidde een Dyd, uden at besidde alle, som dog neppe gaaer an, saa er det dog klart, at mange af dem have ei bestandig øvet een Dyd, ja den Dyd, som gemeenlig tillegges dem, som Hovedkarakteer. Hvo vil nægte, at Nicias var tapper, naar Tapperhed tages efter de flestes Mening, og beroer alene paa Tapperheds Virkninger, og ei paa

dens Grunde. En Soelformørkelse, Overtroe, giorde dog Ende paa al hans Tapperhed; hvilket viser, at den egentlig haver været Ærgierrighed, Mangel paa Kundskab og Indsigt om Fare, Ueftertænksomhed. Alcibiades syntes undertiden at elske sit Fædreneland; dog bekrigede han det ogsaa, og viiste derved, at han elskte det, saalænge han var den fornemste deri. Alexander rørte ei Darii Hustrue og Dronning; at det ei var Kydskhed, men Ærgierrighed og Politik, vise de mange Maitresser, han holdt; ja han sparede intet Kiøn. Augustus blev tilsidst naadig, efterat han saae, at Grusomhed ei var mere i Stand til at befæste hans Throne, og han var mættet af Blod. Diogenes udvalgte et usselt Levnet for at blive æret og ansect; meer stolt i sin Tønde end Alexander paa sin Throne. Gierrighed giorde Crassus tarvelig; Overdaadighed Lucullus godgiørende. De flestes Dyder ere skinnende Laster. Mange ere Hyklere uden selv at vide det. De forestille andre Personer, end de selv tænke. Saa tungt er det at kiende sig selv. Saa mange Vraaer og Vinkler ere i vort Hierte; det er den rette Proteus. De fleste Christne ere herudi ei anderledes end Hedningene. Dyden er et prægtigt Navn. Neppe nogen tragter efter den, og de, som række sig ud efter den, gribe ofte nubem pro Junone, af Mangel paa at kiende den.

IX.

Forsvar for Fritænkerne.

(skreven 1764.)

Fritænkerne ere ikke alle af eet Slags. Nogle forkaste visse Grund-Artikle i den Christne Religion, og antage de øvrige. Andre ville ikke vide af nogen aabenbaret Religion at sige. Endeel nægte Sielenes Udødelighed; somme Guds Forsyn, og at Gud styrer Verden, og de, som gaae længst, Guddommen selv, eller og paastaae de, at Verden, Materien, er Gud. Efter saadanne deres forskiellige Meeninger faae de forskiellige Navne, af Atheister, Naturalister, Deister. Mængden hader dem, og jeg var ogsaa en Tid iblant Mængden, i det mindste agtede jeg dem ikke; men en af de lærdeste og meest oplyste Fritænkere har bragt mig paa andre Tanker ved følgende Tale:

Jeg bær Medlidenhed med dig, og ynkes over din Uvidenhed, og at du stikker i forudfattede Menin-

ger over begge Ørene. Fy, skam dig, at tænke med Mængden; den tænker altid feil. Bilder du dig ind, at levende Maskiner, som Mennesker, Dyr, endelig maae have et fornuftigt Væsen til Aarsag, saadan et som I beskrive Gud. Seer du ei daglig allehaande Insekter fremkomme af Forraadnelse. Det som skeer i det Smaae, kan og skee i det Store. Historien viser os vel intet Exempel paa, at en Kameel, Elephant er frembragt ved Forraadnelse. Men man kan ei lide paa noget mindre end Historien, den er ganske ufuldstændig, følgelig kan det vel være skeet, og det, som kan skee, maae og nødvendig have tildraget sig. Tænker du, at vi har en Siel; aldeles ikke; vi har ingen Siel. Voltaire benægter det. Han er jo en stor Poet, en skion Geist. Overalt er vor Siel ingen Aand. Den er lutter Materie. Materien forgaaer, følgelig forgaaer vor Siel ogsaa. Dit Legem rører sig vel; men et Uhrværk gaaer ogsaa. Du er altsaa en Maskine; den fortreflige de la Mettrie har vidtløftigen udført denne Sandhed. Du vil vel paastaae, at du tænker og at et Uhr tænker ikke. Hvoraf veed du, at et Uhr ikke tænker? og hvoraf, at du tænker? maaskee det har sig med vore Tanker, ligesom med et Claveer, naar man slaaer paa en Streng, give alle de andre Strænge Lyd fra sig. Vore Tanker ere altsaa mechaniske. Det er jo let at begribe. Voltaire begriber det. Han kalder Clarke, une vraie machine a raisonnement. Forskiellen imellem den Kloge og Dumme bliver altsaa kun denne, at Newton er et

Repe-

Repeteer-Uhr, og Bonden en Soelviser. Men dit Legeme er saa smukt, saa ordentligt indrettet. Drømme! En af dem, som vi regne blant vore Anførere kalder det un ridicule etui, un corps de filigrames. Han kan ikke feile. End mere han siger: Le grand Dieu en vain frappera mon monument. Gyldne Ord. Hvad trøsteligere, end at det er ude med os, naar vi ere døde. Vor og Dyrenes Skiebne er eens. Eya! Lad os derfor være lystige, og leve vel, hore, drikke, spille, hoppe det er vor Deel, og sandt at sige, gisre vi ikke det, saa kan vi ligesaa gierne blive ved at troe alt, hvad Almuen troer. Helvede, Dievel, Udødelighed altsammen forsvinder nu. Bødelen alene er den, vi have at frygte for, som de la Mettrie ypperligen haver anmærket. Bødelen er vor Philosoph, vor Theolog, vor Præst; hans Klør maae vi tage os vare for. Det var skammeligt, om en honnet Homme skulde falde i saadan Persons Hænder, og dingle i en Gallie. Visse Fornsielser maae vi derfor nyde i Skiul, saa de ei blive bekiendte, thi Lovene faae vel at staae for den gemeene Canailles Skyld, som ei bør at smage de samme Forlystelser, som de smukke Geister, thi det var at profanere dem. Nu rinder mig en Ting ind. Solen, dens Gang, Stiernerne, altsammen synes at være ordentlig, i det mindste er det mechanisk, følgelig maa et viist Væsen efter eders Meening have dannet det. Stakkels blinde Folk! See I ikke, at det langt fra ikke er saa ordentligt, som I bilde eder ind. Hvortil skal de Ujævnheder?

Hvorfor ligge Jordlagene saa om hinanden? Hvorfor flyder ei Vinen for sig, Melken for sig, saa havde Menneſket havt mindre Umage nødig? Hvortil nytter det tomme Rum, som er imellem Jorden og Solen? Tusindbeenen havde vel kunnet gaae paa to Fødder. Havde Gud været viis, og seet alle Ting forud, saa havde han vel givet mig alting dobbelt, ligesom Havkatten, thi da havde han og forudseet, hvilken Fornødenhed han vilde have giort mig, og hvormeget jeg havde trængt til saadan Indretning. Han kunde gierne have givet mig eet Øie mindre. Jeg veed vel, at I ville komme anstigende med det gamle Argument, at saa snart man seer Stole, Borde og Speile, saa slutter man, at fornuftige Væsener, Haandværksfolk, Mennesker have giort dem, hvor meget mere bør man da ikke slutte, naar man seer Verden, som er saa meget konstigere, at et viist Væsen haver dannet den. Denne Indvending kan besvares paa fire Maader. Først nægter jeg, at Verden er konstigere, smukkere, ordentligere indrettet end et Bord; mit Nei kan jo være ligesaa godt, som eders Ja. Dernæst siger jeg, at et Bord synes os kun smukt og bequemt; en Koe tænker anderledes derom. Ligesaa har det sig og med Verden. Fremdeles, hvoraf beviſes, at Menneſket er fornuftigt; deraf, at det giør Borde, og at Bordet er fornuftigt giort, det beviſes atter deraf, fordi Menneſket er fornuftigt. Ha! ha Monſieur! det kalder man at raisonnere i en Cirkel. Saadant Beviis duer ikke. Er nu Menneſket ei fornuftigt, og Borde

dog

dog giøres af det, saa følger deraf, at en Koe og kunde giøre Borde, naar den kun havde Hænder, som vi, følgelig kan og Verden, der ikke er at ligne mod et Bord, være frembragt af et ufornuftigt Væsen. Men a propos om Verden, den kan jo og have været fra Evighed; ja, naar jeg tænker mig om, saa maae den have været fra Evighed. Det staaer fast; den er fra Evighed. Kunde jeg kun engang faae een Time Tiid at tænke ret paa disse Lumperier, saa skulde de snart blive afgiorde. Men sandt at sige, de Ting ere for smaae for os andre høie Aander. Vi have ikke Stunder at tænke paa sligt. Lad en Leibnitz, en Cartesius, en Newton, saadanne Narre gruble derpaa; de smaae Aander tænke dog som Pøblen. Men vi sætte vor største Ære og Fuldkommenhed i ikke at tænke, thi naar vi have tænkt længe, finde vi tilsidst, at Menneskет er skabt til ikke at tænke, at et Øieblik af følelig, sandselig Nydelse, overgaaer Evigheder af Tanker. Dog, jeg er kommet fra min Materie, hvor var det, vi slap sidst. = = = = Nu, nu; jeg erindrer det. Bordet handlede vi om. Ja det er sandt. Hvorfor skal just en Snedker have giort det? Kan ei en Skoemager have forarbeidet det? Eller, og det bliver det retteste, det er til af sig selv, af Evighed har det været et Bord. Verden er dog saa meget større. Er den til af sig selv, har ingen dannet den, saa kan vel og Bordet være af sig selv. Ja, det kan ei alene være, det maa saa være. Dette Bord, som nu staaer

paa fire Fødder, det har altid staaet paa fire Fødder, og det skal altid blive staaende paa = = = = Nei det gaaer ikke an. Verden bliver dog selv ei altid i samme Skikkelse. Undertiden møde dog Vanskeligheder, men de ere ei større end de, som ofte forekomme i Qvadrille, naar man er uvis om, hvad Kort man skal spille ud. Vore Sandser synes vel at paaminde os om, at en Snedker har giort Bordet. Men vore Sandser bedrage os ofte, maaskee vi ingen Sandser have, maaskee vi bilde os kun ind at have dem, maaskee den Indbildning er ogsaa Indbildning. Det visseste er, at vi ikke ere til, eller, at vi alene ere til. Visselig er vor Kundskab meget indskrænket. Vi vide intet; dette alene er vist, at Gud enten ikke er til, som nogle af os Fritænkere sige, eller ei haver dannet Verden, og lever hen i lutter Fryd og Glæde, eller ikke styrer den, men lader alting gaae sin skiæve Gang, ligesom det selv vil. Det sidste bliver maaskee best at antage, thi en sindrig Skribent siger, at Gud agter endogsaa ikke Kongeriger, de ere for smaa for ham, han maatte og blive træt af idelige Forretninger. En Matros kan jo ei altid krybe op og ned af Tougene. Forundrer eder over min Klygt! Det Indfald vilde jeg ei have mistet for tusinde Daler. Bekymrer Gud sig ikke om Verden, saa skiøtter han ei heller, hvorledes vi leve. Dyden er altsaa kun et blot Navn, mindre end intet. Seer heraf, paa hvor svage Fødder,

eders

ebers christelige Morale staaer. Ere I ikke Narrer, som pine eder her paa et uvist Haab. En af dem, som vi ansee at være af vort Partie, siger derfor: Allez laches Chretiens, que la crainte des feux eternels tourmente. Hvor kan I være saa daarlige at bilde eder ind, at Gud, som er saa god, skulde straffe Synder, om de og ere Synder, med en evig Straf, da Synderne dog kun vare nogle Øieblik. Nei alle, alle uden Forskiel, blive belønnede. Gud er ingen Tyran, og da jeg veed det, saa er jeg nu i fuld Begreb med, og gisr mig al muelig Umag for, at skille mig ved den liden Smule Dyd, som endnu er tilovers hos mig. Hvorfor lade I vel binde eder saadanne Ting paa Ermene, fordi de staae i en gammel Bog. Har I vel seet de Miracler, hørt de Prophetier, som der staae optegnede, og man bør dog ikke troe andet, end det man seer og hører for nærværende Tid, thi det forbigangne er, ligesom det aldrig havde været, og vor Hukommelse og Indbildnings Kraft forestille os aldrig Sandhed. Jeg for min Part troer hverken, at Rom eller Constantinopel ere til. For mig er den største Helt, endog i min Levetid, et Non Ens. Han kan ei tage mig det ilde op, om jeg troer, at han ikke er til, eller i det mindste ei drager Omsorg for sit Land. Forgieves vil han vise mig sine Bygninger, foreholde mig de af ham foranstaltede Love, opregne de Seiervindinger, han haver erholdet. Det er altsammen forgieves. Jeg

bliver ved min Sætning; han er ikke til, han har intet giort af alt dette, hans Land styrer sig selv, og inden faa Aar vil han selv, om han da kunde, sande med mig, naar han er bleven forvandlet til en haandfuld Aske, uden Følelse, ja, hvad siger jeg, uden Tanker i al Evigheds Evighed. Da vil det være, ligesom han ikke havde været til, og een Skiebne overgaae ham og alle, og det, jeg nu siger, er ingen Skam for ham, thi efter visse Philosophers Sætninger, er dette hans Deel. Som jeg nu taler, min Ven, tænke alle Fritænkere, frit, uden Regler, ubestemt, sig selv imodsigende, store Geisters visse Mærke, Skilsmissen imellem retskafne og pedantiske Philosopher, som ville bevise det ene af det andet.

Denne Tale, som Mængden vel vil ansee for Pølsesnak, kom mig saa overbevisende for, at jeg fra det Øieblik af ei har tvivlet paa, at al Religion jo er Digt og Hiernespind, saa sødt forekom det mig at følge mine egne Lyster. Det eeneste, som giør mig noget forlegen, er, at Tankerne ere stridige, og sig selv imodsigende. Thi her siges: Forudfattede Meninger bør skyes; Mængden tænker altid feil; Præjudicium Autoritatis maa man tage sig vare for; Voltaire, de la Mettrie bør troes paa deres blotte Ord; ingen Historie og Bog bør troes: Det som kan skee og er mueligt, skeer ogsaa nød-

nødvendig: Vi har ingen Siel; vi har Siel: Den er materiel, den forgaaer tilligemed Legemet; den bliver evig ved: Vort Legem og et Uhrværk ere det samme; vi tænke ikke, vi tænke: Uhrværket tænker og tænker ikke: Vi ere til, vi have Følelse, Sandser og Tanker; vi ere ikke til, og mangle baade Sandser og Tanker; vi ere alene til: Vi ere et Claveer, et Repeteer-Uhr, en Soelviser: Gud er ikke; han er: Han har dannet Verden; han har ikke dannet den: Han styrer ikke Verden; han belønner evig alle Mennesker: Det som er Uret for den gemeene Canaille, er ei Uret for den fornemme tænkende Canaille: Verdens Indretning er ordentlig; den er uordentlig: Verden er mindre smuk end et Bord; den er og smukkere; Bordet er giort af en Snedker, af en Skoemager, af sig selv: Vi vide intet, dog vide vi, at Gud ikke er til. Dersom en anden end en skiøn Aand havde sagt mig alt dette, saa vilde jeg selv have anseet det for urimeligt og Daarekisteſnak; men nu jeg veed, at en Voltaire, en de la Mettrie, en Edelman, en Chubb, en Woolston, en Morgan, og mange andre, saa at de i Henseende til deres Mangfoldighed ere nær ved at blive Mængde, det er Pøbel, efter deres eget Sprog, at de, siger jeg, tænke ligesaa uvist, ubestemt, skiønt, uordentligt, saa veed jeg, og er overbeviist om, at det maae være rigtigt, at de ei kan feile, at de ere til, og foruden

dem

dem intet andet, i det mindste med Vished, at de ere nyttige og gode Borgere i Verden, siden de forskaffe os Tidsfordriv, og have befriet os fra Fornuftens tunge Aag, ophøiende os til Rang af Oxer, Faar og Svin.

Enhver Læser vil jeg til Slutning have anbedet at troe, at jeg holder Frietænkerne for de fornuftigste og vidfeste Mænd.

X.

X.

Christendommen.

(skreven 1764.)

Intet burde være lettere, og intet er dog vanskeligere end Christendommen. Lettere, naar betænkes de mange Opmuntringer og bevægende Aarsager, som vi have til den, den Sødhed og Fordeel, som findes ved den; vanskeligere, naar betragtes, hvor saare faa, uagtet alt dette, opføre sig saaledes, at de værdeligen kunne bære det ædle Christne Navn.

For ret at vise det første maa jeg beskrive, hvad Christendommen er, afskildre den sande Christen. Christendommen søger, saa vidt det er mueligt, at bringe Fornuften til det Lys, Villien til den Reenhed, som de havde i Paradiis, da Menneskет var i Uskyldigheds Standen. Den byder derfor intet, som er imod Fornuften, intet, som jo er grundet paa Menneskets Natur, og dets virkelige Fordeel, intet, som

strider

ſtrider imod den urykkelige Grund: Den' naturlige Religion. Den ſøger at bringe Menneſket til ſin forlorne Værdighed igien. Den viſer, at Menneſket ei kan erlange den i nærværende Tilſtand, da Fornuften er formørket, Villien ureen, med mindre han understyttes oven fra af Aandernes Fader. Den overtyder, at Fornuft og Villie ere saa fordærvede, at Menneſket, uagtet al denne Hielp, ei kan paa denne Klode opnaae det tabte Klenodie, men falder ofte, udretter det Gode i megen Skrøbelighed, og finder en jevnlig Strid hos ſig ſelv, saa at han ſnart lokkes af Dyden til den ene Side, ſnart drages af Udyden til den anden. Den lærer, at Gud ſelv ſteg derfor ned fra Himlen, og paatog ſig menneſkelig Natur, og forligte Verden med ſig ved ſig ſelv, ved at underkaſte ſig alle Menneſkenes Skrøbeligheder, Synden undtagen, ved at lide, ved at døe, saa at hans Dyder erſtatte den Mangel, ſom findes i vore Dyder, hans Straf opfylder den Straf, ſom vi ellers ſkulde have baaret, dog ſaaledes at vore Dyders Mangel ei kommer af Ondſkab, Gienſtridighed, i hvilket Fald vi ſelv maa bære Straffen, og Chriſti Forſoning nytter os intet; men blot af Ufuldkommenhed og Skrøbelighed, da Naade ſkal gaae for Retten.

Fra den Tid af Chriſtus vandrede iblandt os Menneſker, er igien Veien bleven aabnet fra Jorden til Himlen, fra den Tid af, tør uſle Jordklimpe frembære Bønner for Gudernes Gud, fra den Tid af,

trænge

trænge Maddikers Sukke igiennem Skyerne for Naade-Thronen, fra den Tid af understaae Orme sig at kalde Gud deres Broder, fra den Tid af, er Udødeligheden bleven en Glæde; Udødeligheden tilforn en Byrde, tilforn en Straf; tusinde Billioner af Aar, utallige mange tusinde, tusinde Trillioner; endda neppe begyndt, ingen Ende paa Plager, forhadte Udødelighed døe, tref mig du forfærdelige Gud med din Lynild, giør Udødeligheden til intet, lad den Tid komme tilbage, da jeg ei tænkte, eller i det mindste giør Billioner til Aar, til Dage, til Øieblik; saaledes vilde Menneskет have bedet i sin fortvivlede Tilstand; men nu o Naade! o Salighed! lad Millioner Aar fremskride, Trillioner uden Tal, lad Øieblik blive til Billioner, forgieves Bøn, Glæde forkorter Tiden, om Tid haver Sted i Evighed, saaledes beder og kan nu bede den salige Udødelige, det skinnende Støv, den herliggiorde Aske; ubegribelige Gud! Asken sidder nær Thronen, Asken foreenes med, giennemtrænges af Guddommen!

Hvo haver forjaget Lasterne, Døden, Straffen, hvo haver overvundet Menneskefienden, den gamle Morder, den mægtige Leviathan, hvo haver fordrevet Mørket og frembragt Lyset? Christus, Gud og Mand! Den Høieste og den Nedrigste, den Udødelige og den Dødelige, Herre og Slave, altsammen paa eengang; o Hemmelighed! over Fornuften, dog ei imod den: Aabenbaret Religion maa have Hemmeligheder, et vist Mærke paa dens Sandhed; den svageste Fornuft kan,

naar

naar den sættes paa Spor, begribe, at Gud er til: Englers Forstand fatter ei Guds Natur, Væsen og Egenskaber. Forsængelige Fornuft, som vil bevise og gisre Mysterier fattelige, Tre-Eenigheden Manddoms-Annammelsen; Daarlighed! Den Endelige vil maale det Uendelige, den indskrænkede det uindskrænkede; Ingen kan begribe Gud, uden Gud selv; Engler, Cherubim skielve, naar de tænke paa hans Væsen, de tilbede ham i Taushed og Stilhed, fulde af hellig Frygt.

Fornuft, bevis Bibelens Sandhed, Guddommelighed, det kan du, dertil haver du Frihed, og troe siden, naar Gud haver talet. Du vil være formasselig, om du troer mindre, end Gud byder; overtroisk, om du troer mere. Lad Guds Ord være den Regel og Rettesnoer, hvorefter du indretter dine Tanker, og lad disse Tanker vise sig udvortes i Levnet. Hvilken Trøst, at den, du tilbeder, er Menneske som du, at din Broder frembærer dine Bønner for Gud! Dine Bønner! Nu kan de være fulde af Tillid, nu er Dækket borttaget, som før hang mellem Himlen og Jorden, nu begaaer din Indbildningskraft ei Synd, om den forestiller sig Gud under menneskelig Skabning, nu kan vi fæste vore Øine paa en vis Punkt; tilforn var lutter Mørkhed. Menneske, vær derfor ivrig, uafladelig i Bønnen; alt hvad du seer, foler og nyder, minder dig om at frembære Gud Tak; alt, hvad som er om dig, kan foraarsage din Undergang, og minder

dig

dig derved at raabe til Gud om Hielp; alt hvad som er i Verden, det Store med det Smaa, viser dig Guds Storhed og Magt, og minder dig derved om at yde ham Priis. Ingen elsker en anden uden at føle, at han gierne vil være i dens Selskab, at Sorg beknytter hans Hierte, naar han længe maa være skilt fra hans Omgang. Føler du og det samme i Hensende til Gud? Bønnen er den eeneste Maade, paa hvilken du kan holde Samqvem med Gud. Engenes kostelige Farver, Blomsternes Lugt, Stiernernes Mangfoldighed, Solens Lys, Fuglenes Qviddren bevæge de dig til at ofre Skaberen Priis? Takker du Skaberen for dine Følelser, dine Fornemmelser, dine Tanker, din Sundhed, din Styrke? Nu anfalder Sygdom dig, nu trues de Dele, hvoraf dit Legeme er sammensat, at rives fra hinanden, nu tumles du om paa Havets brusende Bølger, nu fortærer Ilden din Naboes Huus, nu frafalder din falske Ven dig, nu efterstræbes du af din hemmelige Fiende; du frelses: Maaskee du takker Lægen, Lægedommene, Naturen, et intet betydende Navn, Skibet, Styrmanden, Sprøyten, din egen Forstand og Vid, Lykken, en Ting, som ikke er til; du Daare! hvo haver dannet alt dette, hvo haver indsat Midler? Den, hvis Haand skaber og styrer alle Ting. Tak ham, ophøi ham, ær ham, og brug med Forstand de Midler, som han haver givet. Du elsker Gud: men du vil gierne være langt fra ham, du vil ei tale med ham, du skielver, naar hans Navn nævnes, du tænker slet intet paa ham. Din Kiereste vilde anse slig El-

skov for Had; du bør i det mindste elske Gud med samme Attraae som hende, du er forbundet til at stræbe derefter. Vel sandt, Temperamenterne ere adskillige: En kan elske sin Kiereste ligesaa oprigtig, som en anden, men ei med den Iver, den Ild, den Geist, den Flamme; dog uden al Lue er aldrig nogen Kierlighed. Temperamentet kan forsaarsage, at den er noget svag, at den undertiden flagrer og er nær ved at døe ud; men saalænge Elskov er i Hiertet, døer den dog aldrig. Er derfor al Attraae, al Tillid til, al Længsel efter Gud uddøet hos dig, saa vær enten vis paa, at du enten aldrig haver elsket ham, eller og afladet at elske ham. Men det er din Pligt at elske ham; Kierlighed til Gud er Grunden til alt; den giør os Christne i Tiden, salige i Evigheden. Det er altsaa og din egen Fordeel at elske Gud. Anraab ham derfor alvorlig om Kraft, og vær vis paa, at Guds Aand skal oppuste Andagtens Ild i din Siel. Aldrig endnu har nogen forgieves raabet til Gud om Hielp, naar han kun har bedet med Alvor. Er dit Temperament heftigt, brændende, favner du din jordiske Ven med Iver og Glæde, og derhos enten aldeles ikke beder til Gud, og er bange for ham, eller og tilbeder ham heel lunken, saa vær vis paa, at du ei elsker Gud. Men elsker du Gud, saa falder alt andet af sig selv: Du er da medliden, godgiørende, sagtmodig, venlig, forligelig, ydmyg, trofast, kydsk, ærbar; forteelig alle Dyder, virkelige Dyder øves da af dig. Thi om Menneskket end stundom beder til Gud, og derved endog finder en Slags

An-

Andagt, en Fyrighed, en Oploftelse i Sielen, om han end troer alle Religionens Artikler, om han end ofte gaaer i Kirke, og derhos er enten ukydsk, uretfærdig, gierrig, umaadelig, vredagtig, saa maa han være forsikret paa, at al denne Andagt kun kommer af Temperamentet, og aldeles ei af den sande Kierlighed til Gud. Menneskket bør derfor nøie hver Aften prøve sig selv, sit Levnet, og overveie, som endog en Hedning, Pythagoras, siger: Hvad haver du i Dag giort, som du ei burde gisre, hvad haver du forglemt at gisre, som du burde have giort? Har han da begaaet nogen forsætlig Udyd, saa vidner hans Samvittighed imod ham, at han er ingen Christen, og at han enten aldrig har staaet i Guds Naade, eller og er falbet ud af den; da bør han strax bede Gud om Forladelse, sætte sig for at ændre sit Levnet, og ogsaa virkelig ændre det. Ligeledes skulde han øve nogle tilsyneværende Dyder, og derover indbilde sig at være en Christen, saa bør han prøve sig selv, om han og jevnlig beder til Gud, om han ofte tænker paa ham, om han takker, lover, tilbeder ham; beviser han sin Næste godt, saa prøve han sig selv, om det skeer af Kierlighed til Gud og Næsten, eller allene af en Kielenskab, at han ei kan taale at høre Skrig og Klage, af Begierlighed efter Roes og Ære; kommer hans Godgisrenhed og Medlidenhed af det sidste, da duer den ikke, da er den ei christelig, og da skal han, om han nøie vil udforske sit Hierte, finde, at han er tilbøielig til andre Laster, gemeenlig Vellyst

og Ukydskhed, hvis Udøvelse aldeles ei kan bestaae med Christendommen. Hans Dyder flyde da allene af Temperamentet, ligesaavel som hans Laster. Ere hans Kydskhed, Maadelighed byggede paa samme Grund, da skal han fast altid finde, at han derhos er streng, trættekier, gierrig, vredagtig, og hvo der er det, er ingen Christen; thi den hele Christendom bestaaer i Øvelse; Siælen, som er geskieftig, og antændt af Kierligheds Lue, igiennemtrænget og opfyldt af Guddommen, viser sit himmelske Sindelav i alle sine Gierninger, og meddeler andre af samme Flamme, som den brænder af. Christendommen er ei nogen Snak, noget Hiernespind, men den er lutter Sandhed og Kraft.

Saaledes er Christendommen beskaffen; hvorledes er da den Christne? Mægtige Aand! Du som svæver over Seraphim, du blindgiørende Lys, du som findes allevegne, og dog ei findes af nogen, styrk min stammende Tunge, opliv min matte Geist, og giv Menneskets Stemme al den Kraft, som den her formaaer at imodtage, paa det at jeg nogenlunde maa skildre og trække de farvende Streger, som afbilde og adskille Menneskevennen, den sande Helt, den dit Billede, den indkiødede udødelige Aand, det udødelige, aandelige Kiød, den for hvis Skyld Gud selv, den anden Person i Guddommen, nedsteg fra sin Herlighed til Nedrighed, kortelig den retskafne Christen.

Gud

Gud tog Støvet, utallige tusinde Monader (at jeg skal tale med Leibnitz) rørte ved en Monas, sat paa sit bequemme Sted, og gav den Bevægelse og Forestillings-Kraft; af mange Monader dannede han Menneskет, udrustet med fri Villie til at udvælge og forskyde det Onde og Gode efter eget Behag, med Forstand til at skille imellem det, og med Følelse for at elske, heftigen at elske, og afskye det Onde. En ond, men mægtig Aand, en kløgtig, men lastefuld, besmittet med Avind, fordunklede Menneskets Forstand, fordærvede dets Villie, og misbrugte dets Følelser; siden avlede først Menneskет Væsener, sig lige i Ufuldkommenhed; nogle Øieblik før frembragte, havde de derimod været Gud lige. Strid finde alle siden den Tid hos sig; nu vil Menneskет svinge sig op til Himlen, søge det fortabte, og træde Jorden med Fødder; nu atter blindes hans Forstand af Verdens skinnende Guld, saa hans Øie ei formaaer at see mod Himlens Klarhed; nu bøies hans Villie af Verdens tindrende Flitter; nu drages hans Følelser af Verdens liflige Lyster.

Lykkalige Christen! som erkiender denne Strid, som tragter efter den forlorne Herlighed, som derved ydmyges og kaster sig i Jesu Arme: Der finder han Hvile og Liv. Han er derfor altid rolig, fornøiet, hans Hierte svømmer i Glædens Hav. Hvorfor? Han bær Himlen i det, hans Legem vandrer paa Jorden, hans Siel i Himlen; midt i Sorg, i Venners Tab, i Rigdoms Forliis, under sine Forældres, sin

Hustrues, sine Børns Død, ja midt i egen Smerte, i Døden selv er han frimodig, thi han sætter den sande Priis paa alle Ting; Sorgen forgaaer, men Glæden varer evig ved; sine Venner, sine Forældre, sine Børn, sin Hustrue, hans kiereste Eiendeele, er han vis paa at savne igien i Himlen; de ere ei døde, han har ei tabt dem, men de ere reiste hen til et andet Land, hvor Vinden inden faie Tid og driver hans Skib i Havnen; Rigdomme ere uvisse, deres Natur er at de maae omskiftes; i Himlen allene findes bestandig Rigdom: Men Smerte? Ja han føler den; han anseer den som Guds Riis for Menneskets almindelige Synder, for hans egne særdeles Synder; han anseer den for et Middel i Guds Haand til at overbevise ham om Verdens forgiengelige Lyster, om Erigheds Nærmelse; han anseer den, som uforbigiengelig foreenet med hans Natur, som den Vei, den Port, igiennem hvilken han skal indgaae til Herligheden: Nu Døden; ja den er kun en Omskiftning for ham; hver Aften afdrager han sig sine Klæder; engang skal han afdrage sig Kiødet, og overgive det til en lang Søvn; Kiødet skal sove, medens Sielen vaager og glædes; Kiødet skal opstaae, foreenes med Sielen, og begge nyde evig Salighed; Jesu Efterfølger skrækkes ei for Døden, tvertimod overvinder den Gysen, som Naturen føler mod dens Komme, ved det faste Haab af en salig Udødelighed, ja derfor glædes endog, naar den nærmer sig, og anseer den for Guddommens største Velgierning imod Menneskeslægten.

Den

Den Christne lever, som han tænkte at erhverve Saligheden ved Levnets Retfærdighed; den Christne tænker og beder til Gud, som overbeviist om, at al Levnets Retfærdighed er intet, og Troen til Christus alt. Han forbinder begge Deele sammen, Levnets Helligheed, og Ydmyghed og Troe. Han veed, at Dyder ei ere Dyder, ei christelige Dyder, naar Døbte tænke ved deres egen Kraft at udrette det Gode, naar de indbilde sig af egen Styrke at opfylde Loven; men han veed og, at Troen er et blot Navn, et forfængeligt Munds Veir, naar forsætlige Synder bedrives, naar Skrøbeligheds og Arve-Synder ei dagligen afbedes.

Den Christne, den sande Christen lader derfor aldrig nogen Dag gaae forbi, at han jo ydmyger sig for den vældige, majestætiske Gud, beder til ham, priser ham og tænker paa ham. Derved opfylder en gudelig Vane hans Stel, saa at han intet foretager sig uden at erindre Gud. Ingen Dag forsvinder, uden han har merket den ved en god Gierning: nu har han rækket den Fattige Haanden, nu har han opfyldt Embeds-Pligt, nu har han trøstet den Bedrøvede, nu har han stiftet Fred imellem Uvenner, nu har han dæmpet en hos sig opstigende Vrede, nu har han været Anledning til, at en Synder har begyndt at slaae i sig selv, og at forlade sine Veies Ondskab.

Lykkalige Christen! du er altid rolig, fordi du har Fred med dig selv, fordi du tragter ei efter noget,

men modtager Tingene, ligesom deres Følge og Kiede frembringer dem, fordi du er fornøiet i Armod, da du veed, at den tilsendes dig af din Gud til dit Beste; fordi du er varsom i Rigdom, overbeviist om, at Gud haver sat dig til Huusholder over den, for at uddeele deraf til Nødtrængende; lykkalige Christen! du elskes, fordi du gior alle godt, fordi du elsker alle, fordi du altid er sagtmodig og venlig, og skulde nogen hade, forfølge dig, da væbner du dig med Taalmodighed og Tillid til Gud, og bringer derved ofte din Fiende til at beundre, at elske dig; lykkalige Christen! du er fri for mange Smerter, mange Plager, mange Bekymringer, mange Uroeligheder, som Verdens Børn bebyrdes med, fordi du ei ledes af de Sinds Bevægelser, Vrede, Had, Misundelse, Hevngierrighed, Ærgierrighed, Pengegierrighed, Stolthed, Utugt, Umaadelighed, som lede de Lastefulde; afskyelige Sinds Bevægelser, der strax føre Uroe med sig, og tilsidst Smerte og Ulykkalighed; lykkalige Christen! du forfølger ingen, du hader ingen, du misunder ingen, du foragter ingen, og just derved besidder du Fordele, som ingen kan røve fra dig, hvorimod Verdens Guld veier som inter, Fred, Roelighed, Sinds Lighed, Lykkalighed.

Give Gud! at Verden kiendte din Lykkalighed her paa Jorden; om den da ei vilde troe din tilkommende i Himlen, saa maatte den dog søge at træde i dine Spoer, for at nyde din nærværende, og derved uformerkt komme i Vane med det Gode, og tilsidst

ogsaa

ogsaa blive overbeviist om den forventende Belønning, Udødeligheden, Saligheden, Evigheden.

Saa lykkelig, saa lykkalig er den Christne; hans Lykkalighed er tydelig: Sandheden deraf skinner alle i Øinene; og dog er de Christnes Antal saa lidet, dog løbe saa faa paa Christendommens Bane. Hvi saa faa? Ak! denne Undersøgning er vanskelig og sørgelig. Christendommen er sød, behagelig, fører sin Belønning med sig her i Verden, og lover end større i den anden; Vantroe, Ugudelighed, er bitter, ubehagelig, fører, blant nogle faa Fornøielser, mange Smerter med sig i denne Verden, og trues med end større i den anden; og dog ere de Vantroe, Ugudelige saa mange; de Christne saa faa. Hvo kan finde Rede i dette Mørke; allerhelst Mennesket af Naturen asskyer Smerte, og attraaer Fornøielse, Glæde.

Sagen er denne: Christendommen er i Begyndelsen vanskelig og forrigfuld; jo længer man vandrer paa Christendommens Vei, jo meer forsvinde Vanskelighed og Sorg, og give Lethed og Glæde Rum: Tvertimod har det sig med Verden; dens Løb er i Førstningen let og liflig, dens Veie bestrødte med Roser, men efterhaanden forsvinde Roserne, og Tornene blive allene tilbage. Vist nok er det, at Christendommen vilde altid være let, om nogen var saa lykkelig fra Ungdommen af at nyde en god, en gudelig Opdragelse, at see priisværdige Exempler i Huset om sig, at være

i en troefast Mentors Selskab, naar Alderen føre Passionerne med sig, og dernæst tidligen at blive gift, en Sag som er saa vanskelig, naar Bønder og de nedrigste Stænder af Almuen, og de allerøverste af Herrerne undtages, i vore fordærvede og ilde indrettede Stater, en Sag, som dog derhos er saa billig, saasom den avles af en retmæssig, af en nødvendig, af en nyttig Passion, indplantet af Gud selv, og ligesaa fornøden som Mad og Drikke. Paa slig Maade kunde Christendommen blive en Vane hos saadant Menneske, saa at han stedse siden, næst Guds Bistand, kunde ei andet end være dydig, gudfrygtig, og undgaae at fortrylles af Verdens ødsvende Lyster. Men om end nogen nød alle disse Fordeele, og ei den sidste, saa vilde han dog, helst om han var af et fyrig Temperament, staae Fare for at glide ud af Dydens Vei; sandt nok, han kunde maaskee lettere end en anden komme igien paa den, dog er det farligt nogensinde at vige fra Dyden, og altid lettere at bevare end igien at erlange den. Men nu er det saa langt fra, at alle disse Fordele falde i manges Lod, at tvertimod man neppe kan opvise een saadan iblant ti Tusende, og de fleste derimod savne en eller anden af disse Fordele, ja mange alle. Naar nu et Menneske enten aldeles ei veed sine Pligter, eller og anseer dem med Ussye, og i det høieste holder for, at den hele Religion bestaaer i at gaae til Kirke, til Skrifte, til Alters, og det endda med Modbydelighed, og i begge Tilfælde lever et ondt og liderligt Levnet, hvad Under da, at Gudsfrygt fal-

der

der ham tung, at Dyden er en Spot for ham, at han anseer dem for ulykkalige, der elske Gud og Dyden. Vel føler han ofte sin egen Ulykke, thi Smerte, Sinds Uroe lærer ham at kiende den; men han kan dog ei begribe, at der er andre Fornøielser til end de Lyster, som han nyder: Han slutter derfor, at de Gudfrygtige, som holde sig fra dem, have ingen Fornøielser, og dog samme Bekymringer som han, thi han vil aldeles ei tilstaae, at hans Uroe flyder af hans Lyster; og som han nødes at tilstaae, at de legemlige Smerter ere Døttre af Lysterne, saa anseer han dem enten som blotte naturlige og nødvendige Følger, men aldeles ei som Baand lagde af Gud paa Lysterne, eller og meener han, at man for at annamme det Gode, maae og tage imod det Onde. Han overlader sig derfor frit efter sin Tilbøielighed til Forfængelighed, Stolthed, Vellyst, Penge, Ære, Hevn. Er han nu kommet i Vane med at synde, saa søger han enten tilsidst at overtale sig til at troe, at der er ingen Gud til, at Udødelighed, Siel, Dyd ere blotte Navne, eller og anseer han Gud for sin Fiende, for en Tyran, der vil straffe de Lyster, som han selv har givet ham, og har, efter hans Tanke, sat ham i saadanne Omstændigheder, at han nødvendig maatte overtræde hans Bud.

I slig Tilstand, hvor kan da ventes Sinds Forbedring, Omvendelse. Let at begribe, hvi saa mange ere Ugudelige, hvi saa mange fremture i deres Ugudelighed til det Sidste, eller og da bortdøe i For-

tvivl-

tvivlelse, i Selv-Bedrag; thi mange stifte sig ogsaa selv en Religion, foreenende deres Lyster, og den udvortes Gudstieneste, og bildende sig ind, at Gud seer igiennem Fingre med de første, naar kun den sidste iagttages. De sove ind med Himlen i Tanker, og opvaagne i Helvede.

* * * * * * * *

Nu, almægtige Aand! du som svæver over Himlene, du som Himlenes Himle ei kan begribe, du treeenige Gud, Fader, Søn og Hellig Aand! vær os naadig for din Søns Skyld, vor Herre og Frelsere Jesus Christus, sand Gud og sand Menneske! lad vor Troe til ham og dig aldrig forrykkes, om end Verdens Lyster lokke os, om end vort eget Kiød vil bedrage os, om end falskeligen sig saa kaldende og selv indbildte Philosopher ville foragte os, spotte os, ingen Under! siden de spotte dig, om end med Magt udrustede vilde give os onde Exempler, og prædike en længe igiendreven ugudelig Lærdom; ja, giv os Kraft til at imodstaae alle disse Fristelser, at være ubevægelige i Troen til dig, bestandige i et helligt Levnet, og lad os elske dem, som hade os, bede for dem, som forfølge os, sætte Prisis paa de gode Egenskaber, som du selv haver givet vor og dit Navns Forhaanere, ønske, at disse Naturens, eller rettere, dine Gaver ei siden maae blive dem til desto større Straf; lad os inderlig længes efter at samles med vore Fiender, vore Forhaanere, vore

Be-

Bespottere, vore Forfølgere i din og de Saliges Himmel, paa det at ingen maatte vorde fortabt, men alle blive evindelig lykkalige; styrk os, at vi maae opføre os saaledes, at disse Christendommens Fiender midt i Christendommen maae tilsidst indsee og erfare, at din Kundskab er nyttig til alle Ting, og at den beste Christen er og den beste Undersaat, den beste Borger, den eeneste og sande Helt, paa det at din Godhed kan erkiendes, dit Navn æres, din Ære udbredes, din Magt forherliges, og vor Broder, vor sødeste Jesus, blive i os, at vi kan blive i Ham. Amen!

XI.

XI.

Tarvelighed.

(skreven 1771.)

Philodant Anmerkning er vel i sig selv rigtig, at vort Folk er af Naturen mere hengiven til Tarvelighed og Sparsommelighed, end til Vellyst og Overdaadighed. Den tykke og taagaglige Luft, som vi bee i, gior os vel og i Almindelighed jævne, roelige og frie fo. stærke Passioner, og derved tilbøielige til en vis Maadelighed i alle Ting. Den pure og reene Luft i Norge seer man derfore tvertimod, at gisre dens Indvaanere mere hurtige, opvakte, men derhos mere følende sig selv, og følgeligen mere tilbøielige til stærke Passioner, til hvad der kan gisre Opsigt, og til Udgifter. Dog hindre begge Landes naturlige og borgerlige Ufrugtbarhed, i Forhold mod andre Lande, dem endda mere fra Yppighed, og dæmper den hos de Norske. Med alt dette maae man tilstaae, at Yppigheden haver dog paa nogle Aar giort stor Fremgang

her

her i Hovedstaden. Hvad Under! den fandt Bifald, den blev understøttet og ophidset ved indbildt Rigdom, bygget paa en Papirs Grund, den æredes ved at være Fransk; og da den stedse for en Tid geleides af gode Dage, Magelighed, Fornøielse, Vellyst, saa syntes den behagelig. Men den avler tvende onde Ting af sig; først forarmer den Landet, naar den fører meer ind, end ud, og dernæst fordærver den Sæderne, og Sæderne fordærvede, alting fordærvet; dog herom vil jeg nu ikke handle, da jeg allerede haver giort det i det fierde Stykke af nærværende Seculi Characteer. Men dette maae jeg sige, at Vanskeligheden at komme til de gamle Sæder igien, og at udjage Yppighed, naar den især bliver skadelig for Staten, ved at forarme den, er just ikke en af de mindste Ulykker og Følger af Sædernes Fordærvelse. Thi ved mindste Indskrænkelse af den saa kaldte gode Levemaade skriges og klynkes af alle, endog af dem, som meest prædike imod Yppighed, og som dog oftest øve den meest. Men hvad' er Yppighed? Denne saa tvetydige og saa ofte omtvistede Sag. At jeg nu skal sætte til Side den, som alene fordærver Sæderne, som ved slet Huusholdning ødelægger private Folks Tilstand, saa er det uden Tvivl en offentlig Yppighed, hvorved Landet forarmes, hvorved flere Vahre føres ind end ud. Den maa, den bør standses, helst naar man er ved Bredden af sin Undergang, saaledes som vi ere. I Lande der ere Rige og Handlende nok, er det ei Yppighed, som er Yppighed hos os. Der kan man længe

nok

nok tale om Yppigheds gode Virkninger, høfligt og artigt Væsen, smukke Kunster, Bequemmelighed ꝛc. Men hos os handles derom, ei om vi skulle være et artigt, et elskværdigt, et nydeligt, et parisisk Folk, men om vi skulle være et Folk, om det Danske og Norske Navn ei reent skal udslettes. Foruden den utallige Mængde af undværlige Ting, som indføres aarligen til os, hvorom man ikkun haver nødig at læse Capitaine Lütkens ypperlige oeconomiske Tanker, saa betænke man, hvor megen Skat vi aarligen maa give til Fremmede, jeg mener Renterne af den Landet trykkende Gield. Og dog haver man kunnet overtale sig til, at begynde med at betale den indenlandske Gield, og at lade den udenlandske staae, under Paaskud af den urigtige Grund, at tvinge Vexel-Lagien, som dog er mere end høi nok, og som evig vil blive det, saa længe vi ere i Under-Ballance med Fremmede. Hvad er nu ved dette at gjøre? Intet uden den strængeste, saavel offentlige, som private Tarvelighed kan redde os. Men hvorledes skal denne igien indføres iblandt os tilligemed Rigdom og Velstand, og de flygtige Sæder kaldes tilbage. Det skal skee ved Hoffets Exempel, ved at igienkalde Tilladelse at bære Guld og Sølv, ved at indskrænke de andre kostbare Dragters Brug, ved at fastsætte Retterne i Giestebuder, ved reent at forbyde visse Tings Indførsel, som Kniplinger, Kammerdug, lugtende Vande, ved at indskrænke andres, som Viin, Kaffee, ved at afskaffe de alt for mange unyttige Statshester, ved ei at lade noget indføres udenlands fra, som allerede

gjøres

gjøres her i Landet, ved at opmuntre vore egne Fabriker, Bergværker, Fiskerier, og fornemmelig Agerdyrkning, ved at sætte Belønninger for Kornets Udførsel, om det er mueligt, ved at standse den, naar Kornet kommer her i Landet til en vis Priis, omtrent fiorten Mark for en Tønde Rug, ti Mark for en Tønde Byg, sex Mark for Havre, ved lempeligen at forbedre Bondens Vilkaar, ved at lade Norge faae sin egen Myndt igien, og derved spare de Penge, som aarligen for Sølvets Nedbringelse ydes til Sverrige, og flere derved følgende unyttige Bekostninger, ved lempeligen at formindske og tilsidst afskaffe de skadelige een Rigsdalers Bancosedler, ved at give Island og Finmarken efterhaanden frie Handel, ved at nedsætte den i visse Poster alt for opskruede Told og Consumtion, ved at være sparsom udi Characterers Uddelelse, ved at udrydde Brændevinets Brug, om det er mueligt, og ei anse den for en Kilde til Kongens Indkomster, ved nøie at see til, at Forordninger blive holdte, ved at afskiere alle virkelige unyttige og overflødige Udgifter, ved ei at spare og tage med den eene Haand, og at udgive med den anden, ved at opmuntre Handelen imellem Rigerne og Provindserne indbyrdes, og befordre Fragthandelen, og den Handel, hvorved der føres ud, ved nøie at beregne Landets Tab og Vinding, ei alene efter Toldbøgerne, men og efter Vexel-Lagien og efter Gieldens Renter, ved at indføre en god og bestandig Mynte-Fod, ved at opmuntre Ægteskaber. Bliver det da ei mueligt, med alt dette at holde Bal-

lance, og aarligen at afbetale noget paa den udenlandske Gield, saa er det ude med vort kiere Danmark, enten maae det da reent forarmes, eller og maae det reent miste sin Credit. Men Sygdommen er vel ei saa fortvivlet; et Rige haver jo altid mange Udveie og Hielpemidler tilbage, naar man ikkun retteligen kiender og vil bruge dem. Jeg er vis paa, at naar endeel af de her foreslagne Midler sættes strax i Værk, og stivt holdes over, fornemmeligen de, som sigte til at forringe Indførselen, saa bliver Riget i Stand til, aarligen at afbetale noget paa sin Gield, og naar de andre Midler efterhaanden bringes til Fuldkommenhed, fornemmeligen de som sigte til at formere Udførselen, saa vil Gielden snarere blive afbetalt, end man troer, og vort kiere Fædreneland være inden dette Seculi Udgang riigt, mægtigt, lykkeligt, og misundet af sine Naboer. Men herved maae vel iagttages, at man ei alene seer paa at formindske Kongens Udgifter, hvilket dog ogsaa kan have sin Nytte, men at man betragter det hele Lands Indtægt og Udgift; thi ved nok saa meget at indskrænke de første, kunde dog det gandske Land tilsidst blive forarmet, dersom man ei iagttog at opmuntre og udvide Udførselen og at indskrænke Indførselen. For Resten er intet vissere, end naar Hofferne blive sarvelige, saa følge Landene snart efter, og saa formindskes derved Indførselen. Hvad den indenlandske Gield angaaer, da kan det være lige meget, om den end aldrig blev betalt, thi det er at tage fra den eene Haand og legge i den anden, da Kongen og Staten ere eet.

Naar

Naar den sidste er riig, da er Kongen ogsaa altid riig. Mogol skal engang have havt nogle hundrede Millioner i sit Skatkammer; hans Undersaatter derimod havde intet. Mon Mogol altsaa var virkelig riig. Det viiste sig, da tredsindstyve tusinde Perser holdte ham og hans Hær, bestaaende af fire hundrede tusinde Mand, indsluttede i deres Leir. Ingen vilde figte for ham, og han og alle hans Rigdomme fulde i Schach Nadirs Hænder. Men det sidste og største Middel, for at føre gode Sæder igien ind hos os, og tilligemed Tarvelighed, er at vise saavel i Ord som Gierninger, en stor og sand Ærbødighed for Religionen. Og da, som jeg forhen haver sagt, det er kun Hovedstaden, der fornemmeligen er fordærvet, hvorvel de andre Stæder og Egne ogsaa ere efter deres Maade noget fordærvede, hvilket dog letteligen vil ændres ved Hovedstadens Exempel, saa haver man største Aarsag til at haabe, at Tingene kunne snart igien komme paa en god Fod. Men for alle Ting maae herved iagttages, at den eengang lagte Plan med Bestandighed følges, at visse Regler legges efter nøieste Overveining til Grund for de følgende Tider, med deres hosføiede Beviser og Aarsager; thi ellers er det endog bedre at følge en maadelig Plan, end ideligen at omskifte med gode. Man kunde maaskee alene efter Forordningerne skrive en Historie om de adskillige Planer, som ere blevne fulgte ei alene i hver Konges Regiering, men endog ved hver ansеelig Ministers Forandring; og skulde man da finde, at man alt for ofte haver uden gyldig

Aarsag viget fra ældre Grundregler, helst de som stode ved Magt under den store Kong Friderich den Fierde, og som man for en stor Deel vel bliver nød til, igien at optage. Hvad om man i de halvtredsindstyve Aar, som ere forløbne siden Freden, havde bestandigen fulgt de af ham lagde Planer, og rettet, forsget og forbedret efter Omstændighederne noget paa dem, i hvilken blomstrende Tilstand vilde da vort Dannemark og Norge befinde sig. Og denne samme lyksalige Tid kunne vi nu erhverve for vore Børn, dersom vi alvorligen legge Haand paa Plougen. Ved at troe intet at kunne gisre, bliver intet giort. Mod og Forstand overvinde alle Vanskeligheder, og gisre det umueligt mueligt.

II.

Fortællinger.

I. Den forliöte Philoſophus

eller

Galli og Lycoris Elſkov,

deelt i 36 Bøger.

(ſkreven 1749.)

1. Bog.

Verden havde allerede i nogen Tid begyndt at høste Frugten af en ønskelig Fred, som Keiser Augustus havde erhvervet den ved sine seierrige Vaaben og fornuftige Regimente. Man saae Videnskaberne paa nye reise deres Hoveder op af Støvet, og skinne endda langt herligere end tilforn. Handel og Vandel blomstrede allevegne. Fred, Enighed, Samdrægtighed, Velstand havde i alle Stæder og Lande indfundet sig og fordrevet Krig, Uenighed, Usamdrægtighed, Væstand. Den muntre Venus, den elskværdige Cupido, og de yndige Gratier begyndte paa nye, som sædvanligen, at antænde en langt behageligere Lue, end den Krigen tilforn antændte. Ingen kunde imodstaae deres dødelige Skud og Pile; de bemestrede sig alles Hierter; fra Keiseren af, der beboede de høie Palladser, indtil Hyrden, der boer i Hytter.

Een eeneste imodstod deres Magt, og blev lige som Cato ubevægelig staaende, da den ganske øvrige Verdens Kreds var undertvunget. Denne Modstand ophidsede Venus til Vrede, som ellers aldrig pleier at føre andet end Lyst, Glæde og Venlighed med sig. Ja, hun blev herover saa fortørnet, at hun endog agtede som intet alle de Hiærter, hun indtil den Dag havde erobret, saafremt hun ei skulde have den Lykke at erobre dette med. Forbittrelse lokkede hende derfore disse Ord af Munden: Hvad gavne mig alle mine Seiervindinger, naar een eeneste dog skal kunde rose sig af, at have giort alle mine Anslag til Spot? Og hvad for een? Een i sin bedste Ungdoms Blomster, da aldrig nogen tilforn har kunnet imodstaae mine Anfald. Jeg maa forsøge, om jeg kan overvinde ham; een saadan Seier vil erhverve mig mere Ære, end alle de jeg hidindtil har erholdt: thi den vil koste Umag, Møie og Arbeide; hine har jeg derimod erlanget uden Konst, saasom de vare ligesaa villige til at komme og blive mine Slaver, som jeg var villig til at undertvinge mig dem. Men jeg vil derhos vise den gode Philosophus, hvad det er at sætte sig op imod en Gudinde. Min Søn Cupido skal saaledes handle med ham, at han al sin Livs-Tid skal tænke paa mig. Som sagt, saa giort. Cupido fik Befaling ved Leilighed at saare ham med en Guld-Piil, at deraf i hans Hierte kunde optændes en Elskovs Lue, og derimod med en Blye-Piil at skyde i det Fruentimmers Bryst, som han havde forelsket sig i, paa det hun maatte hade ham ligesaa meget, som han elskte hende.

Men

Men nu er det Tid, at jeg viser, hvo den Person var, som saa modig satte sig imod Gudindens Magt, og derhos opregner hans Herkomst, Forældre og Fødsel. Thi jeg skriver ikke Vers, agter derfor ikke heller at følge Homeri Maade, eller i Prosa at giøre et heroisk Poema, som nogle utidige Liebhabere af en vis navnkundig fransk Roman have villet paastaae, var mueligt at giøre, hvorved de tildeels have forringet de høie Tanker, man ellers bar for dette ypperlige Skrift. Men at jeg ei med Undskyldninger og unyttig Tale skal opfylde et Værk, som er opofret Venus, saa vil jeg strax uden videre Omsvøb begive mig til min Heltes Herkomst.

Paa den Tid, da Sulla førte de blodige Krige i Grækenland imod Mithridatis Øverster, satte sig een af hans gamle Soldater, udmattet af Arbeide, Alderdom og idelig Krig, ned i det Landskab Thessalien, i den deilige Egn kaldet Tempe, som vandes af den Flod Peneus. Denne var min Heltes Oldefader. Hvad min Helt selv angaaer, da var han fød i det ulykkelige Aar, som Cæsar blev myrdet, og Hirtius og Pansa vare Borgemestere. Hans Fader eiede et temmelig stort Stykke Land, og hans Moder var af en adelig Thessalisk Stamme. Moderen mistede sit Liv, i det hun gav ham Livet, og fødte ham til denne Verden. Faderen besluttede derpaa aldrig mere at gifte sig efter en saa troe og elskværdig Ægtefælles Død; men han henvendte alle sine Tanker til sin Søns Optugtelse, som derfor ogsaa blev saaledes opdraget, at ingen Borgeme-

sters

ſters Søn i Rom kunde deri ønske ſig det bedre. Han blev oplæst baade i det Græſke og Latinſke Sprog, og læſte de beſte Skribentere i dem begge. Han forſtod vel alle Poeter, særdeles Homerus, som han faſt kunde uden ad; ſelv giorde han ogſaa Vers, hvorved han ikke ubilligen fortiente Sted iblant de beſte Græſke Poeter. I Orationer vigede han snart ingen uden Demoſthenes ſelv. Men hans største og fornemſte Egenſkab var en særdeles Kierlighed til Philoſophien; dog var han ei af nogen vis Sect, men udvalgte af hver det bedſte, endſkiønt han ellers meeſt elſkede Plato. Samme Gallus, thi ſaaledes var denne unge Perſons Navn, havde dog med alle ſine fortreffelige Egenſkaber en Feil, ſom beſtod deri, at han holdt for, at Elſkov i Almindelighed, i hvordan den endog maatte være, ſtred imod Dyden, og at aldrig nogen kunde paa engang elſke og være dydig. Han ſkyede derfor al Fruentimmer-Selſkab, og meente, at ved dem kom al Ulykke i Verden. Ligeſaaſnart han ſaae et Fruentimmer, ſlog han ſtrax ſine Øine ned til Jorden, ja undertiden endog gik iligen bort. Hans Fader, hvis Navn var Cnejus Pompilius, bedrøvedes inderligen herover, ſaaſom han gierne havde ſeet ham i ſit levende Live giftet med en rig og fornem Slægt. Men Sønnen var albeles ikke at bevæge hertil, ſaaſom han betragtede Elſkov, ſom en ſkadelig Gift og en Forhindring i Studeringer. Ja hans Iver gik ſaa vidt, at alle de Bøger, ſom ikke handlede om andet end Elſkovs Sager, og ſom fulde i hans Hænder, maatte blive et

Offer

Offer for Ilden; Anacreon selv kunde ikke undgaae denne hans Hidsighed. Imod saadan en Fiende var det, at Venus befoel sin Søn at skærpe sine Pile, og tvinge ham til at erkiende hendes Magt. Ikke destomindre tvivlede hun dog selv meget om Sagens lykkelige Udfald, hvorover hendes Glæde og var ubeskrivelig, da den faldt bedre ud, end hun havde haabet.

Den Stad Larissa laae ikke langt fra det Gods, Galli Fader opholdt sig paa. Denne Stad brammede med et Academie, hvor Lærdom længe havde haft som sin Bolig. Didhen besluttede Pompilius at sende sin Søn for at blive endda mere fuldkommen i alle Videnskaber, Konster og Legems Øvelser. Han gav ham en forstandig Person ved Navn Publius Horatius, af Fødsel en Romer, med paa Veien, baade at han skulde holde ham med Selskab, og derhos give nøie Agt paa alle hans Idrætter og Gierninger. Ubi Staden Larissa boede paa den Tid en riig, formuende Mand af Navn Nearchus, som var Gallus nær beslægtet. Denne Mand havde tvende smukke Døttre, hvoraf den eene heed Nearcha, og den anden Myro. Hans Hustrues Navn var Alecto. Derforuden havde han tvende andre Fruentimmer i Huset hos sig, af hans nærmeste Slægt, som vare Galli Mosters Døttre. Den ældstes Navn var Lycoris, og den yngste Megæra. Man kunde aldrig finde større Forskiel end den, som var imellem disse Personer.

Near-

Nearchus var en smuk velskabt Mand, som havde et meget ærligt og aabent Ansigt, et frit og utvungent Væsen, ikke ubehagelig i Selskab, fast altid ved et Sind, hverken for meget bedrøvet, ikke heller for meget lystig. Han lagde intet paa Hiertet, tænkte paa intet, men lod alting gaae af sig selv, som det best kunde. Var frimodig og tænkte paa ingen Fare, Sorg eller Ulykke, uden just i det den hængte ham over Hovedet; saa tabte han og alt Mod, saae fortvivlet ud, og var færdig at hænge sig selv. Men Faren var ei saasnart over, førend han ikke mere huskede paa den, men levede ligesaa fuldt hen i Taaget, som han altid havde giort. Naturen havde givet ham smukke Gaver, et hurtigt Hoved, og en aaben Hierne, men han forsømmede sig selv ganske, og giorde sig ikke mindste Umage for at bruge de Gaver, som Naturen saa rigeligen havde meddeelt ham. Han havde intet lært, og skiøttede ikke om at lære noget. Han spillede gierne, og satte deri mange Penge til. Han aad og drak ogsaa med Fornøielse noget godt, naar han kunde faae det. Med alt dette havde han dog intet ondt Hierte, og undte villigen alle andre de Fornøielser, som han selv nød.

Alecto, hans Hustrue, svarede til sit Navn, thi hun var virkelig som een af Helvedes Furier, og man skulde hartad sværge paa, at hun var Søster til Tisiphone. Hun var omtrent fyrretyve Aar gammel, af middelmaadig Størrelse, ganske mager, bleg og run-

ken.

ken. En idelig Hosten og Harken gav en kærende Sygdom tilkende. Hun var ligesaa vederstyggelig udvortes som indvortes. En lang spids Næse, tørre indfaldne Kinder med dybe Huller i, kulsorte og faa Haar, Øienbryne saa rigelig forsynede med Haar, som Skoven med Løv om Vinteren, smukke lange, store og røde Øren, hule og røde Øine, der laae tvende Fingrebred langt ind i Hovedet, store hængende blaae Læber, Tænder af Beegfarve, saa smukt i Orden satte, som en Flok sorte Faar, der løbe iblant hinanden, en liden artig Tunge, bemalet med grønne, gule og blaae Farver, zirede hendes fortræffige Ansigt og ypperlige Hoved overmaade meget. Hendes Hænder saae ud som graae haarde Marmelsteene, beprydede med blaae, hvide, gule, sorte Aarer, der giorde en fortræffig Virkning, saa man ei uden Forundring kunde anse disse konstige Hænder. Hendes Hals hang med største Konst over til den eene Side, ligesom visse Taarne. Resten kan jeg ei tale om, saasom jeg ikke har seet det, og ikke heller forlanger at see det. De fleste Tider skulde man sige, at hun var maallss, men naar Vreden og Vinen, som hun rigelig for Sundheds Skyld brugte, begyndte at virke i hendes Pande, saa blev dette stille Faar paa engang forandret til en grum Løve. Det var umueligt at begribe, hvor hun kunde faae saa mange Ord fra. Hun sprang og skreeg som en Besat; Øinene løb rundt om i Hovedet paa hende. Haaret reiste sig som Svineborster. Fraaden og den hvide Skum stod hende ud af Munden. Tilsidst kunde hun

ikke

ikke tale af Harme og Vrede. Man skulde sværge paa, at en Aand virkede alle disse forunderlige Ting i hende. Den, man best kunde ligne hende med, naar hun befandt sig i slig Tilstand, var Pythia Apollinis Præstinde i Delphis. Forskiellen imellem dem bestod alene deri, at af Pythiæ Mund udgik Spaadomme, Trøst og Velsignelser for hele Folket; af hendes derimod ogsaa Spaadomme, men af en ganske anden Art; Forbandelser og Eder. Kort sagt, denne Qvinde beherskedes af alle Laster uden at besidde nogen Dyd. Hvo kan af denne Beskrivelse ei kiende Alecto? Manden, som var from og sielig, levede dog meget vel med hende, og gav efter i alle Ting, og med alt dette kunde han dog neppe have Hussred, men maatte hvert Øieblik frygte for at blive jaget paa Porten.

Nearcha var af en from og dydig Natur, thi hun havde arvet mere af Faderens Egenskaber, end af Moderens. Hendes Skabning var meget smuk. Hendes Gang, hendes Væsen, hendes Ansigt, hendes Dannelse, alting behagede meget. Hun havde en ydig Latter, et utvunget og frit Væsen, var høflig i Omgiengelse, og dog derhos ærbar og blueærdig. Moderen søgte af al Magt at fordærve hende, og at giøre hende sig lig. Og hvad formaaer ei en Moder? Hun havde allerede indprænter hende høie Tanker om sig selv, og ringe om andre. Hendes Væsen var derfor ikke heller eens. Thi snart var hun ydmyg, snart slog hun ned Øinene af Folk, og opførte sig høsmo-

dig

dig og stolt. Skade er det, at gode Gemytter falde som oftest i onde Menneskers Hænder, ved hvis Selskab og Omgang de fordærves.

Myro derimod var vel af temmelig smuk Legems Skabning, men af desto værre Gemyt. Hun lignede allerede i alle Ting sin Moder, saa man tydelig kunde mærke, at i hende stak en liden Alecto, og at hun med Tiden vilde blive til en fuldkommen. Med faa Ord, hun var saaledes, at Moderen ei havde fornøden at lære hende noget, men hun var i Stand til at lære sig selv saa meget hun behøvede. Kort sagt, Naturen havde udtømmet alle sine Kræfter, som den har til det Onde, da den dannede hende.

Men Lycoris var Kronen af det heele Huus: Hendes Gemyt, Sæder og Hierte svarede i alle Ting til hendes udvortes Skabning. Hendes Gang var mandig og hendes Trin visse. Hendes Skabning deilig, ja saa deilig, at man fra Hoved indtil Fod ei kunde finde mindste Lyde eller Feil. Hendes Bryster vare smaae og veldannede. Hendes Hud og Farve hvidere end Sneen. Hendes Ansigts Skabning af en langagtig Runding. Hendes Hals saa lige, som om den var dreiet. Hendes Hænder som Pariſk Marmor med blaae Aarer. Hendes Kinder, som den hvide Himmel, naar den er allerklareſt, og Solen tidligſt om Morgenen rødgior den med ſine gyldne Straaler. Hendes Øine glindſede ſom Solen midt paa Dagen,

gen, naar den blinker allermeest og skinner herligst. Hendes Næse var velskikket, hendes Pande hverken for høi eller for lav. Gratierne sadde i hendes Øienbryne, og Cupidines fløi omkring hendes Læber, der hverken vare for store eller for smaa, men noget lidet ophævede, af alle hendes Yndigheder den største. Men alle Hierter maatte indtages og give sig hende til Livegne, naar hendes rosenfarvede Mund smilede, thi saa var det, som naar Venus smiler. Lange, kruse-hvide, askefarvede Haar zirede hendes Hoved, hvis Herlighed endda blev forøget ved utallige kostbare Rubiners Glands, som paa mangfoldige Steder viiste sig, og derved forestilte, som den store Himmel, naar den er beprydet med utallige Stierner. En ædel Siel beboede saa ædelt et Legeme. Mands Mod og Hierte boede i et Qvindebryst. Forstand og Vittighed havde som fæstet sit Sæde i hendes Hoved. Dyden havde udvalgt sig hendes Hierte til Tempel. Yndighed, Belevenhed, Tækkelighed, Ærbarhed, anstændig Skiemt, Høflighed, Gavmildhed, Ydmodighed, Bestandighed vare de mindste af hendes fortræffelige Egenskaber og Dyder. Slige Dyder, hvoraf een alene gior, at saa mange andre roses og priises, fik man ei engang Tid til at betragte hos hende for andre langt større; thi Forstand, Viisdom, Medlidenhed, Kierlighed, Gudsfrygt, prydede hende endda langt mere end alt andet. Men jeg vil ikke længer tale om dette ypperlige Fruentimmer, at Folk ei maaskee skulde troe, at jeg beskriver en, som aldrig har været til, og at hun mere maae takke min Hierne, end sig selv.

Hen-

Hendes Søster Megæra liignede hende derimod i intet, og skulde man snarere have sagt, at hun var Søster til Alecto, end til Lycoris. Hendes Beskrivelse vil jeg ikke gisre her, saasom man af Historien selv nokſom skal kunne erfare, af hvad Art og Gemyt hun har været. Dette maae jeg dog sige, at hun var meget hæsselig, vanskabt, lam, skievbeenet og eensiet, og derfor ei vel kunde paastaae, at nogen skulde forelske sig i hende.

Jeg har sagt, at Gallus var tillige med sin Læremester P. Horatius reist til Larissa, i hvilken Stad han aldrig tilforn havde været, saasom hans Fader stedse opholdt ham paa sine Godser, som en Fiende af Byelevnet, men Elsker af Landlevnet. Dagen efter at Gallus var anlanget i Larissa, gik han alene hen til Nearchi Huus, og begierede at tale med ham. Men hverken Nearchus eller hans Hustrue vare hiemme; thi lod han sig anmelde hos hans Døttre, til hvilke han ogsaa strax uden Forhaling blev ført. Dette var den Time, Skiebnen og Venus havde besluttet at fælde Gallus, og for en stor Deel af hans Levnet at gisre ham ulykkelig. De tvende hans Mosters Døttre Lycoris og Megæra vare hos Nearchi Døttre. Strax tog Cupido Leiligheden i Agt, han saarede med en Piil den hidindtil uovervindelige Gallus midt i hans Hierte, saa at han optændtes af heftig Kierlighed til Lycoris; derimod skiød han en Blyepiil i hendes Bryst, som foraarsagede, at hun ei nogen Tid ret oprigtig og

bestandig kunde elske ham, og en idelig indvortes Strid bevægede hendes Hierte snart hid, snart did. Naturen, Skiebnen, Lykken og deres Slægtskab bragte hende til at elske ham, men Venus og hendes Søn med sin Blyepiil stod derimod, og bragte hende til at hade ham. Hendes Gemyt vankede derfor længe ustadig imellem tvende hæftige og stridige Begierligheder, Elskov og Had. Og denne Strid og Uvished giorde baade hende og Gallus ulykkelige i lang Tid.

Gallus var da, som jeg allerede forhen har sagt, hæftig antændt af Kierlighed. Han havde alt tilforn været beladt med denne Passion; dersore kiendte han den ikke heller i Begyndelsen, men meente, at han havde faaet en Feber paa Galsen, thi han befandt sig ganske underlig. Blodet kogte i ham, og dog var hun kold over heele hans Legeme; hans Die kunde ei andet end see paa Lycoris Ansigt, og stedse være fæstet paa det. Men han formærkede snart, at det var ingen almindelig Feber, men Kierligheds Feber eller Raserie. Thi det hændte sig, at Lycoris gik ud et Dieblik. Strax syntes Gallus, at ham fattedes noget; han glemte al sin Philosophie, og hidindtil førte ærbare Levnet, og fulgte hende strax efter uden videre Betænkning, og uden at tage Afskeed fra nogen i Selskabet. Han var neppe kommen ud af Kammeret, førend han i det uden for mødte Lycoris. Da begreb han først, hvad han havde giort, og hvad Feber han var behæftet med. Som han nu ikke vilde, at nogen

skulde

skulde mærke hans Skrøbelighed, saa nærmede han sig Lycoris med stor Ærbødighed, og søgte at skiule sin Elskov ved følgende Ord, som dog just først nogenlunde forraadte ham. Han sagde da: Deilige Lycoris! tag ikke ilde op, om jeg saa hastig gaaer bort, en paakommende Svaghed nøder mig imod min Villie til at skille mig for en Tid ved deres angenemme Omgang, da jeg dog ønskede stedse at kunne see deres deilige Ansigt. Derpaa bukkede han sig dybt, og gik bort, uden at oppebie noget Svar. Veien over fra deres Huus af indtil hans var han saa forvirret, at han gik fast ganske hen i Taaget uden at tænke paa noget; han var ei heller saasnart kommet hiem, førend han strax kastede sig paa Sengen, og der udmattet af Haanhed over hans Fald, Forbittrelse og Forvirring faldt i Søvn, om man saa kan kalde en Slummer, der ved idelige og skrækkelige Drømme og Forestillelser var ganske uroelig, og giorde Legemet og Sindet endda mere betyngede, end de tilforn vare.

Efter tvende Timers Søvn vaagnede han op, og brød da ud i følgende Ord: Ak ulyksalige Reise! ulyksalige Larissa! ulyksalige Gallus! Er du derfor kommet til denne Stad? Give Gud, at du aldrig havde seet den! Ja, gid du var død, førend du kom her! Men anstaaer saadanne Ord den, som haver læst Plato, som vil følge Plato, som er forelsket i Plato. Nei, du maae sætte slige Tanker til Side, og tage fat paa samme ypperlige Mands Skrifter, og læse deri

saa længe, indtil du haver glemt dette Narteric. Han tog da Platonis Phædrus, og læste noget i den. Men kort efter kastede han den fra sig og raabte: Ak! jeg mærker, at der er noget i mig, som er mere end Plato, som virker stærkere end han. Derpaa, efterat han havde gaaet nogle Gange op og ned i dybe Tanker, gik han ud af sit Kammer, og hen til den Kone, som han boede hos. Denne Kone var henved syrretyve Aar gammel. Hendes Navn var Achradina. Hun var af temmelig smuk Legems Skabning. Af artig og behagelig Væsen, og kunde vel indtage Folk. Hendes Gemyts Beskaffenhed var ikke med det beste. Hun var falsk, underfundig, trædsk, ikke Hader af Vellyst og Legems Fornøielser. Hun vidste fortreflig at skikke sig i Tiden, og blive alle dem lig, hun omgikkedes med. Snart var hun ydmyg, hellig, og talte om intet andet end Himlen, Guder, Templer, Oracler. Snart sagde hun derimod: Hvo ville vel frygte for Guderne? Har ikke Apollo i Nolighed anseet, hvorledes Tyve have plyndret hans Tempel? Har ikke Jupiter og Æsculapius giort det samme? Nei, lad Narre dyrke dem, lad Narre vente Hielp af dem. Vi andre kloge Folk bryde os ikke om saadant. Lad andre græde, hyle, plage deres Legemer. Vi ville giøre os tilgode i Verden, imedens vi ere til. Naar vi ere døde, saa ere vi døde. Saa kan vi jo ikke mere æde og drikke. Saaledes talte hun. Man maatte enten sige, at der boede tvende Siele i een Kones Legeme, eller hun maatte være den største Hykler og Skielm, der kunde gaae paa Jorden. Gal-

lus

lus gik ofte til hende, thi han kiendte hende ikke i Begyndelsen. Derfor gik han og nu til hende, og meente at forslaae sine Tanker i hendes Selskab. Men hvor meget han end havde søgt at forstille sig, saa var han dog saa usædvanlig tankefuld, bedrøvet, og saa at sige henrykt, at Achradina, det første han traadte ind i Kammeret, begyndte med høi Røst at raabe: Hvad nu? Hvad fattes eder? Hvor er eders Munterhed henne? I maa enten være syg eller forlibt. Syg er jeg ikke, svarede Gallus. Da er I forlibt, sagde hun. Ved disse Ord stundsede Gallus noget. Endelig sagde han: forlibt! hvorledes kunde det være? Jeg har jo intet Sted været? Hvem har jeg seet? Da jeg kom her, var jeg jo munter og lystig? Og sandt at sige, jeg veed ikke heller, at jeg nu har været anderledes, end jeg pleier altid at være. Dog, dersom jeg har syntes dem mere tankefuld end sædvanlig, saa kan det ei være kommet af andet end en Bog, jeg nu læste i, der maaskee har forandret mig noget, skiøndt mig selv unasvidende. Achradina begyndte strax at tale om noget andet, og bragte saa mange adskillige Ting paa Baren, at Gallus tænkte, at hun nu ganske havde forglemt det forrige. Efter vidtløftig Tale begyndte hun endelig at sige: Men hvor var de nyelig henne? De blev ikkun saa kort ude? Gallus svarede hende uden at tage sig i Agt: Jeg var hos min Slægtning Nearchus, men havde ikke den Lykke at finde hverken ham eller hans Hustrue hiemme. Dog saae jeg begge hans Døttre. Det er et Par artige Piger, sagde hun der-

paa. De tvende andre Jomfruer, som ere der i Huset, ere saa men og gode Børn, det kan jeg forsikre dem. Jeg troer det nok, svarede Gallus, dog kan man ei sige, at den yngste er alt for smuk. Nei da giorde man hende saa men Uret, sagde hun. Men den ældste er derimod desto smukkere. Intet er vissere, svarede Gallus, og kan jeg neppe befinde mig at have seet smukkere Ansigt. Achradina, som, imedens denne Samtale varede, nøie havde betragtet hans Ansigt og Gebærder, mærkede da hos ham en liden Bevægelse, som frembrød, hvor meget han end søgte at skiule den. Denne listige Qvinde fattede strax herover Mistanke; og som hun var meget for at vide alle andre Folks Sager, og gierne vilde have dermed at bestille, saa var hun ei saa taabelig at lade sig forstaae med, hvad hun havde merket. Men hun besluttede paa en fiin og listig Maade at komme efter alt dette. Da Gallus havde siddet noget hos hende; begyndte han at blive uroelig, og ønskede sig paa et andet Sted, endskiønt han ikke vidste hvor. Han forlod hende derfore, og gik igien op paa sit Kammer, hvor P. Horatius strax efter kom til ham. Samme Mend forundrede sig meget over hans usædvanlige Taushed og stille Væsen. Han giorde ham derfor mange Spørgsmaal, saa at Gallus tilsidst blev bragt i Knibe, og svarede endelig, at han havde læst i Platonis Phædrus, og var blevet saa tankefuld af dens Læsning, fordi han saae, at Mennesker ikke toge sig nok til Hierte, hvad der stod skrevet i denne Bog. Horatius, som ikke tænkte paa Fruentimmer og Elskov,

og

og vel vidſte, at det ikke pleiede at være Galli Væſen, meente, at dette Svar var ſandrue; thi ſøgte han ved en meget alvorlig og ſmuk Tale at overbeviſe Gallus om, at en Philoſophus ikke burde forſtyrre ſit eget Gemyts Roelighed for andres Skyld, men nok ſøge at forbedre dem, og bringe dem paa andre Tanker, dog uden ſelv derved at aftage i ſin Lykſalighed og Dyd. Gallus hørte ham med Fornøielſe og maatte give ham Ret, lovede og, at Bøgers Læsning herefter ikke ſkulde giøre den Virkning hos ham.

Nogle Dage forløb, uden at Gallus gik hen til Nearchus. Han havde endnu ſaa megen Philoſophie, og ſaa mange Kræfter tilovers, at han imod ſin Elſkov havde beſluttet ei at gaae didhen, men at bie ſaa længe, indtil han ganſke kunde have faaet den udryd det af ſit Hierte. Et mandigt Anſlag! ſom viſer, at hvor Philoſophien endnu formaaer ſaa meget, der har Elſkov ingen fuldkommen Overhaand eller ſikkert Herredømme. Jeg tvivler ikke paa, at jo Venus havde tabt Slaget og blevet overvundet, dersom ei Gallus imod ſin Villie var bleven nødt til at gaae til Nearchi Huus. Horatius, ſom forundrede ſig meget over ſaadan Efterladenhed, og ei kunde begribe Aarſagen hertil, bebreidede ham den, og at han ſaaledes forſømmede at beſøge ſin næſte Slægt. Gallus undſkyldte ſig med, at han engang havde været der, og at Horatius ſelv havde paamindet ham om, vel at tage ſig i Agt for at blive befængt med dette Huſes Laſter. Horatius tilſtod ham, at det var ſandt,

men sagde derhos, at eens Slægt, endskiønt de vare onde, saa vare de dog eens Slægt, og at deres Ondskab ei kunde tilintetgiøre den Skyldighed og Ærbødighed, man var dem pligtig. Endelig sagde han, at det var hans Faders Villie, at han skulde holde Omgang med dette Huus, og ei legge sig ud med det. Gallus maatte saaledes imod sin Villie gaae didhen.

Nearchus kom ham i Møde, og bebreidede ham, at han saa længe havde været i Byen, og ei endnu besøgt dem, da han dog vel vidste, at deres hele Huus stod til hans Tieneste. Gallus undskyldte sig med sin Svaghed, og sagde, at han igien skulde oprette denne Forseelse ved at komme desto oftere. Nearchus førte ham ind til sin Hustrue Alecto, over hvis Aasyn Gallus blev saa forfærdet, at han neppe var i Stand til at frembringe de almindelige Høflighedet. Myro, som havde staaet ved Døren, og baade seet og hørt, hvorledes Gallus tiltalede Lycoris, da han gik bort, og som desuden var meget mistænkelig og spidsfindig, sagde til ham: mig synes, at den Svaghed har ei taget meget paa dem, man skulde hartad sige, at det var ikkun en opdigtet Sygdom. Gallus mærkede vel strax, hvorhen dette sigtede, men han svarede dog intet derpaa, for ei derved at gisre sig desto mere mistænkelig. Lycoris var ikke inde i Stuen, thi hun var syg og laae til Sengs. Gallus lod, som han ikke agtede det, og spurgte ei engang om hende. Men ved det han forstilte sig saa meget, mærkede Alecto og Myro lettelig, at han ikkun

søgte

søgte at skiule sine rette Tanker. Nearchus, som aldeles ikke var af nogen mistænkelig Natur, forundrede sig høilig over Galli Opførsel heri, thi tog han ham med sin sædvanlige Frihed ved Haanden, og sagde: De maa enten ikkun ringe kiende Skiønhed, og sætte liden Priis paa den, eller der og maae være saa stor Mængde af dem paa det Sted, de er kommet fra, at de ei længes efter at see den største Skiønhed i vor Stad, som alle Borgere fast tilbede. Gallus kunde ganske gierne have undskyldt sig for at følge med, men han tænkte saaledes; det har vel ingen Fare; jeg vil ikkun blive der kort; jeg kan dog ei uden Uhsflighed undslaae mig herfor; hvorden det endog gaaer, saa er det jo da ei min Skyld; jeg maae da tænke, at Skiebnen endelig saaledes har villet have det. Saa bedrageligt er Menneskets Hierte! saaledes smigrer det for sig selv! saaledes veed det at besmykke de Ting, det gierne vil have, og at velte Skylden paa andre derfor, og betragter ei, at det er dets egen Villie. Et meget behageligt Syn faldt Gallus i Øinene, da han traadte ind i Kammeret. Lycoris laae oven paa Sengen og sov. Hendes Klædedragt, Udstafferen og Haar var i en yndig Forvirring. Gallus blev som stum, og endskiønt Elskov i samme Øieblik satte an med største Heftighed paa hans Hierte, saa vilde han dog af Ærbødighed gaae tilbage. Men Nearchus vilde ei lade ham slippe; han nærmede sig Sengen, og rørte saalænge ved Lycoris, indtil hun vaagnede op. Hvor forskrækket blev hun ei, da hun saae tvende Mandspersoner inde i sit Kammer, og tilligemed betragtede, i hvad Stand

hun

hun var. Hun glemte sin Sygdom, og løb strax bag Sengen for at skiule sig. Men Nearchus gav hende saalænge gode Ord, indtil hun endelig, efterat hun nogenlunde havde faaet sig pyntet, saa at hun ei mere saae saa forvirret ud, kom frem. De sadte sig derpaa ned, og talte adskilligt med hinanden. Nearchus gik efter kort Tid ud, hvilket Gallus gierne saae, saasom han nu ikkun ønskede Leilighed at komme til at tale alene med Lycoris. Men da nu Leiligheden var der, torde han formedelst Frygt, Ærbødighed, Blusel ei fremsige sine Hiertens Tanker. Talen blev derfore ved, ligesom den havde begyndt, og den faldt ei uden paa uvedkommende Ting. Dog gav al Galli Opførsel, hans Sukken, hans dybe Eftertanke, hans forvirrede Svar nokſom tilkiende, at en indvortes hæftig Passion forurolige hans Hierte. Lycoris, som var meget skarpsindig, mærkede lettelig, hvad han dermed vilde sige. Fornemmelig røbede ham dette; naar han undertiden længe i dybe Tanker havde seet paa Lycoris, og hendes Øine og hans kom imod hverandre, slog han strax sine af Blusel ned til Jorden, og blev rød i Ansigtet. Efter nogen Tids Forløb taug de begge i lang Tid stille; hvorpaa endelig Gallus, som vaagnende op af en dyb' Søvn eller Henrykkelse, sagde disse Ord sagte til sig selv: Ulyksalige Gallus! flye fra dette Sted, hvor din Frihed staaer Fare; hvor din Philosophie vil lide Skiibbrud? Hvi holder du dig saa længe op her? Han stod herpaa op, tog Afskeed fra Lycoris, og kyste hendes Haand, i hvor meget hun end vegrede sig derfor.

Han

Han havde neppe forladt hendes Kammer, førend Nearchus kom til ham, og bad ham spise med sig Dagen efter om Aftenen, hvilket Gallus lovede ham.

Da Gallus havde forladt dette Huus, og der forladt sin Frihed og Hierte, var han meget bekymret; paa den eene Side forestilte han sig, hvor haanligt det var for ham, som stedse havde givet sig ud for at ville følge Viisdommen og Philosophien, ved første Anfald at være bleven overvundet af et skrøbeligt Fruentimmer. Han betragtede og, at hans Fader for mange Aarsager neppe vilde give sit Samtykke til saadan Foreening, thi hvor vel hans Passioner vare hæftige, saa sigtede de dog ikkun alene til et lovligt Maal. Saa meget kan Dyden formaae! Dyden, som nedrige og lumpne Gemytter ikke kiende, hvorfore de som oftest ikkun søge at forføre uskyldige Fruentimmer, og bringe dem i Vanære; ja endog undertiden ere saa ublue, at de tør rose sig af Gunst og Bevaagenhed, som de aldrig have erlanget. Paa den anden Side mærkede Gallus nok, at det var ham fast umueligt at giøre sig løs fra denne Elskov. Engang fattede han vel den Tanke, at ville forlade Staden Larissa, og forføie sig i sin forrige Eenlighed paa Landet, hvilket og havde været det beste og eeneste Middel imod denne Sygdom. Men han forestilte sig da, at hans Fader ikke vilde være fornøiet hermed, og ugierne see ham forlade sine Studeringer i Larissa. Saaledes bedrog han sit Hierte; det han meente at giøre for at undgaae sin Faders

Vrede,

Vrede, og ei handle imod hans Villie, det bragte Elskov ham til, den søde Gift, den yndige Forførerske, som var endda langt stærkere i hans Hierte, end han selv kunde mærke.

Lycoris befandt sig imidlertid ikke i bedre Omstændigheder. Hendes eget fromme og milde Hierte, Galli Deilighed, Yndighed, Forstand, deres Slægtskab, altsammen raadte hende til, om ikke at elske ham, saa dog i det mindste ei at hade ham. Men Cupidos forgiftige Blyepiil, som stak i hendes Hierte, bragte der en Bevægelse tilveie, som hun aldrig før havde kiendt. Der faldt hende ofte mange Tanker ind, at han var vard at hade; at hans Dristighed, at han torde elske hende, fortiente Straf; hun besluttede derfor ofte aldrig at ville see ham mere; at flye alle de Selskaber, hvor han befandt sig, og ikke mere at imodtage hans Besøgelser. Men slige ubarmhiertige Tanker kunde dog ei faae nogen fuldkommen Overhaand i saa fromt et Hierte. Men om Gudinden ei ganske erholdt sin Villie deri, at hun skulde hade Gallus, saa var det dog nok for at giøre disse tvende Personer ulykkelige, at hun ei kunde elske ham. Hendes Tilstand var endda langt ynkværdigere og beklageligere end Galli; thi han elskte vel, hvilket eene Ord befatter nok Elendigheder i sig, men han havde dog Haab, han havde tusinde søde Indbildninger, som giorde, at han undertiden nød utrolige og ubeskrivelige Fornøielser. Men Lycoris befandt sig i langt andre Omstændigheder;

hen-

Hendes Hierte var deelt imellem Elskov og Had; hvoraf snart den eene, snart den anden rev det til sig; det var ligesom Havets Bølger, naar de allerhæftigst bevæges og drives hid og did af Stormvindene; eller og som et Skib, der nu synes at ville fæste sin Bolig iblant Stiernerne, nu derimod at fare ned i Afgrunden; og saa skrækkelig en Pinsel varede længe; der forløb megen Tid, inden hun kunde bringe sit Sind til Rolighed, inden hun kunde fatte nogen fast Slutning om hvad hun skulde gjøre. Jo blødere og bevægeligere et Hierte og Gemyt, hun besad, jo mere heftig blev det og af Passionerne angrebet. Om Dagen havde hun ingen Roe; om Natten gik det hende ikke bedre. Ak! sagde hun ofte, naar hun ikke kunde sove, og betragtede Himmelens Stierner; I Stierner have mere Roe end jeg! I have dog en stadig Gang; men jeg ikke: Intet formaaer at rykke eder fra jer Plads, og mit Hierte derimod rykkes til tusinde Sider; gid jeg kunde enten hade eller elske ham? Dog, hvad siger jeg? hade! det var jo ubilligt? Hvormed haver han forskyldt det? Gid jeg da kunde elske ham! men Ak! jeg finder at det er umueligt. Jeg hader, jeg elsker, jeg er grum, jeg er medliden, jeg vil, jeg vil ikke, jeg vil døe, jeg vil leve, jeg vil see ham, jeg vil ikke see ham, altsammen paa eengang. Hvad vil jeg? Jeg veed ikke, hvad jeg vil. Ak, ubarmhiertige Venus! ugudelige Cupido! Skil mig af med disse Passioner, eller lad mig døe. Nei; I ville mig ikke saa vel; I ville, at jeg længer skal plages; maaskee I derover forndie eder?

Nei;

Nei; jeg troer dog, at J ville bønhøre mig; jeg skielver, jeg bæver, jeg er i Angst, jeg veed ikke selv, hvor jeg vil hen, hvor jeg er, hvad jeg giør, mig synes, at jeg bliver hovedsvimlet, den kolde Sved løber langs ned af mig, jeg ryster, jeg er ikke til, jeg kan ikke mere, min Aande kan jeg ikke mere drage; mon jeg ei døer? Nei, J bedrage mig. J have eders Glæde af at see mig plaget. Med slige bedrøvelige Tanker plagede den ulykkalige Lycoris sig; og vare hendes Sinds Bevægelser langt hestigere end Galli; saasom hendes Gemyt ei var saa stærkt bevæbnet med Bestandighed og Philosophie, og hendes Plage ogsaa var ulige større end hans.

Dagen efter gik Gallus efter Løfte hen til Nearchus. Han havde med langt større Omhyggelighed end tilforn pyntet og prydet sig, hvilket han meente at giøre af Høflighed, da han dog giorde det af Elskov. Han var længe i Tvivl, om han skulde gaae didhen, hvor hans Frihed og Sinds Roelighed stod saa stor Fare. Philosophie og Elskov strede længe imod hinanden. Dog vandt Elskov omsider under Høflighedens Navn; og feilede der ikke meget i, at den jo beklædte og skiulede sig med Philosophiens hæderlige Titel. Saasnart han var kommet didhen, kom Alecto ham meget mild i Møde, forstaae, saa mild som hun kunde være. Han førte hende ved Haanden ind i hendes Kammer, hvor de begge satte sig ned. Efter nogen Tid saae han sig allene hos hende, thi begge hendes Døttre, der med hende

vare

vare komne ham i Møde, havde saa uformærkt sneget sig bort. Alecto tang lidet stille, hvorpaa hun begyndte saaledes at tale: Min kiere Gallus, dine Forælbre have uden Tvivl ofte talet til dig om mig, og sagt dig, hvor stor Kierlighed jeg altid har baaret til dig; de have nok ogsaa formanet dig igien at begegne mig paa samme Maade. Din artige og behagelige Opførsel, hvorved du vinder alles Hierter, forsikrer mig ogsaa noksom derom. Vid da, at du i dette Huus haver draget alle Hierter til dig, men fornemmelig eet. Hvem? jeg? raabte Gallus fuld af Forundring, hvis Hierte kan det vare. Min kiere Søn, blev Alecto ved at sige, du vil endda langt mere forundre dig, naar du hører hendes Navn. Den dydige Lycoris elsker dig, hun haver bedet mig om, at aabenbare dig hendes Elskov, som jeg og med al Fornøielse gior, thi ellers havde jeg maattet frygte for, at hun ei havde undseet sig for selv først at frie til dig. Lycoris elsker mig? raabte Gallus ude af sig selv, er det mueligt? Hvilken Lykke! Ingen Lykke, mit Barn, sagde da Alecto; gid du ikkun kiendte hende saa vel som jeg. Hvorledes det? spurgte Gallus. Det skal jeg sige dig, svarede Alecto. Af alle Fruentimmer, jeg nogensinde har kiendt, er Lycoris det allerletfærdigste. Hun forelsker sig i hver en Mandsperson, som hun seer. Hendes Elskov og Hiertelaug flyer fra en til en anden. Hun har aldrig havt stadige Tanker og vil aldrig faae dem. Mig synes, at jeg seer paa dit Ansigt og dine Gebærder, at du ei fæster Troe til min Tale. Herover kan jeg

ei nok forundre mig, thi jeg haver altid hørt dig rose for din Forstand og Klogskab; og jeg har ogsaa selv i Gierningen hidindtil af alle dine Idrætter mærket, at du deraf besidder saa meget, som det er et Menneske mueligt at besidde. Du kan jo lætteligen dømme af denne hendes ublue og uforskammede Dristighed, hvor letfærdig og løsagtig hun maa være, at hun har understaaet sig at give mig det i Hænder, at bevæge dig til at elske sig. Et ærligt og Dydelskende Fruentimmer gior aldrig sligt. Hun tager sig ei alene i Agt for Gierningerne selv, men endog for Rygtet, at hun ikke ved sin Opførsel skal give Anledning til Mistanke. Et dydigt Fruentimmer frygter ligesaa meget for Folks Eftertale, som for Tingen selv. Denne underfundige Tale foraarsagede, at Gallus faldt paa adskillige Tanker; han kiendte endnu ikke ret Alecto eller Lycoris. Hans Elskov raadte ham vel til at frikiende den sidste; men hans Fornuft, som endnu ei ganske havde forladt ham, at undersøge alting med Skiønsomhed og Overlæg. Han holdt Alecto for et ærligt Menneske, og meente, at der var intet ondt hos hende. Han tænkte, at det var umueligt, at hun var i Stand til at opfinde saadan en Historie. Kort sagt: Han dømte alle andre efter sig selv. Han indbildte sig, at alle Mennesker vare ærlige, oprigtige, sandrue, uden Skrømt og Falskhed. Som han nu tænkte, at Lycoris virkelig havde sagt dette til Alecto, saa vidste han ei, hvad han derom skulde dømme. Elskov vilde vel undskylde hende. Den sagde til ham: du kan jo hos dig selv

mærke,

mærke, hvor meget Elskov formaaer; hvi vil du da være ſtræng imod andre, og mild imod dig ſelv? Alle dine Ønſker og Begierligheder ere jo alene gangne derhen, at hun vilde elſke dig? Nu elſker hun dig, hvi vil du da forkaſte din egen Lykke? Saaledes ere Menneſkene, naar de have opnaaet hvad de tragte efter, ſaa giøre de ſig ſelv Umage for at forringe det, og ſætte ringe Priis derpaa. Saa ſindrige ere de i at opfinde Plager at plage ſig ſelv med. Hans Fornuft foreſtilte ham derimod: At ſaadan Gierning var et dydigt Fruentimmer uanſtændig. Og at, naar Elſkov kunde tvinge hende til at vige fra Dyds og Forſtands Vei, ſaa var det ikke juſt afgiort, at den alene giorde det for hans Skyld, og ei for andres. I ſlig Forvirring og Sinds Uroelighed ſatte denne Alectos Tale ham; hvorfore han og ſvarede hende, uden ſelv at vide, hvad han ſagde: At hun havde Ret, at han vilde følge hendes Formaning, tage ſig vare for Lycoris, og ſaa meget mueligt ſøge at undgaae hendes Selſkab. Alecto roſede ham, og forſikrede helligen, at hun alene havde giort det for hans eget Beſte.

Den liſtige Alecto var nu meget glad, at den første Deel af hendes onde Anſlag var lykkedes hende ſaa vel.

(Tillagt 1764.)

Saavidt kom jeg i min Roman; da dette paa eengang faldt mig ind: Tør du vel og underſtaae dig at føre Pennen i ſaa rar en

Materie, og forøge de mange nyttige Arbeider, som Verden tilforn har i dette Slags. Men du vil blive i Stand til at opnaae de fortrefflige Mynstere af Elskovs og Krigs Romaner: Astræa, Cyrus, Cleopatra, Cassandra, Octavius, Hercules og Herculiscus, Arminius, Eromena, Arcadia, Tarsis og Zelie, hundrede nye Historier, den Ungerske Krigs Roman, Spinelli, Pharamund, Aramena, Pamela, Sophies Reise, Sigvard, Carl von Burgheim og flere saadanne, som Frankerige, Engelland og Tydskland har tilveiebragt, og hvis skarpsindige Hoveder endnu dagligen ove sig i at bringe saadanne fornødne Fostre for Lyset; nei det maae du ei indbilde dig. Du har neppe skrevet tiende Deelen af en Bog færdig, og begynder alt at mangle Materie; hvor vilde du vel da komme afstæd med sex og tredive Bøger. Din stakkels Bog vilde maaskee faae Størrelse af en ussel Tellemaque, eller hait en mager Don Quixotte; og saadanne Bøger ere nu af Moden; da man alene læser Romaner i mange Volumina, som dog endda kun have viist sig i Stikkelser af Octaver og Quarter, men vist nok; om de blive saa ved at vore, ville smukke Foliant-Hylderne. Ja, om du end kunde faae sex og tredive Bøger fyldte, saa vilde de dog komme til at opvække samme Virkning hos Læseren, som Doctor Junkesi Betragtninger hos Klim; anderledes end de foromtalte store Mynstere, hvilke ei tilfulde Øinene, men rense Hiernen og Hiertet. At jeg dog haver udgivet dette Stykke saa ufuldkomment, som det er, dertil har været denne Aarsag; jeg har tænkt, maaskee en Dansk Romanskriver kan opstaae, og fuldføre dette Værk, men i en mere Pamelisk Stiil, end du Stakkel var i Stand til at giøre; og Dannemark til sin uudsigelige Gavn derved faae en Dansk Pamela, saa meget kydskere in Superlativo, end den Engelske, og følgelig naturligere og rimeligere, som her begge Hovedpersonerne forestilles at være pamelliserede, og i den Engelske derimod, Pamela alene er det kydske Amphibium. At dette maa skee, ønskes af Hiertet, paa det at Verden, og fornemmelig vort kiære Fæderneland, ei skal blive skildt ved saa nyttigt et Værk.

II. Religionen.

(Freyen 1765.)

Alethophilus havde saaledes fordybet sig i Tanker, at han befandt sig langt fra sit Huus udi en Dal ved Midnats Tid. Denne Dal var stærk bevoxet med allehaande Træer, baade høie og lave, som giorde den temmelig mørk, endskiønt Luften ellers i sig selv var klar, thi det var først i Julii-Maaned, da noget Lys altid er tilovers paa Himlen udi Norge. Han havde sat sig ned paa Græsset, og vel i en Time overveiet de vigtigste Ting, Gud, Sielen, Udødeligheden, Verden. Paa eengang vaagnede han op, som af en Søvn, og slog sine Øine i Veiret, men Mørket og Stilhed mødte ham allevegne, saa at han fuld af Forfærdelse raabte: her er jo intet; men som han i det samme stod op, og rev sig paa en Rosen-Torn, skreg han; au, det giorde ondt; du maa dog være til, siden du føler, men maaskee du er alene til, dog nei, det, som du rev dig paa, maa vel og være til; du er altsaa

til, og andre Ting ogsaa. Han gik videre frem, dog med Møie, saasom han maatte bane sig Vey igiennem Torne og Buske. Imidlertid fortsatte han sine Betragtninger. Du har ei alene Følelser, men du veed og, at du har dem, du veed, at du er til, du maa altsaa tænke. Imedens kom han op af Dalen, og paa det Flade, hvor han satte sig ned, træt af den besværlige Vei. Derfra havde han Udsigt ned i Dalen, igiennem hvilken gik en liden Bæk med en sagte Susen, som var overgroet med Hækentræer, hvis hvide Blomster stode nu i fuld Flor, og forsøde Diet med den behagelige Afvexling af grønt og hvidt. Fra Dalens Dybde af reiste sig en høi Klippe i Veiret, hvis Spidse truede Skyerne, trods de Ægyptiske Pyramider; paa den voxede de ranke Furrer, de spidse Graner; en Bæk styrtede sig med en brusende Lyd, og skummende ned øverst fra Toppen, og søgte slangevis hen i Dalen, forenende sig der med en anden. Paa begge Sider af sig havde Alethophilus store slette Marker, som prunkede af grønne, gule, blaa, røde og hvide Farver; den ene var saa lige som en Snor, Øiet tabte sig i dens Vide, nogle blaae Hvider syntes dog at sætte den Grændser, men man kunde ei noie skille dem fra Luften; den anden gik meget lidet ned ad, men ganske jævnt, og befugtedes af Havet, som igien tabte sig i Luften. Baq ved ham laae mange smaa Høie, deels betakte med Mosse, deels beprydede med Græs og Blomster, deels besatte med Birker, Asper og Graner; imellem dem saae man nu Luften, nu Havet, nu

Huse,

Huse, nu det lysegrønne, hvormed Ceres smykker sit Hoved sidst paa Vaaren, nu den Stad, som Sanct Oluf har giort navnkundig. Høiene vare at ansee, som ligesaa mange Perspectiver; satte de selv Grændser for Øiet, saa gave de det derimod dog fri Udsigt langs deres Sider, og forhøiede derved Værdien af deres Gaver. Hvorhen Øiet vendte sig, kunde det skee med Behag; ingen blindgiørende Klarhed skar det; det var lyst, og dog ikke lyst, ret ligesom naar Solen er nylig nedganget. En sagte og angenem Vesten-Vind rystede Træernes Blade; Aspen skialv som i en Storm; Urterne vederqvægedes, og Dug befugtede Jorden. Efterat Alethophilus havde nogle Øieblik mættet sine Øine, kom Søvnen og lukte dem, da han var indtaget af dybe Tanker. Han syntes da at see en usædvanlig Klarhed i Luften, som mere og mere fordeelte sig, naar han stirrede længe og nøie paa den; tusinde Personer i skinnende hvide Klæder stege da op og ned i Luften, og raabte: Ære være den, som sidder i det Høie, som maaler Himlen med sin Haand, som ryster Jorden med sin Finger, som opholder alting med sin Aande. I det samme blev der en Aabning i Luften, hvorudi viste sig en blaae Saphir-Throne, fra hvilken udgik saadant Lys, saadanne Straaler, at ingen kunde see derpaa; bemeldte hvide Personer skiulte derfor Ansigterne med deres Hænder, og raabte: Ingen formaaer at skue Herlighedens Glands. Alethophilus blev forfærdet, og søgte en Hule at skiule sig i; men en af de skinnende Mænd kom til ham og sagde: Frygt ikke;

thi den Herres Godhed, hvis Glands du nu har seet, er ligesaa stor, som hans Majestæt; han haver fra Evighed af dannet alle Ting; han opholder dem og i al Evighed; han er alle Tings Kilde, Oprindelse og Aarsag; han er, før noget blev; han er et bestandigt Nu; Var og Bliv findes ei hos ham; han alene er aldeeles frie for alt legemligt; han er ei alene Aandernes Fader, men han er og den eene virkelige Aand; alle andre Aander udflydde fra ham, og ere de alle foreenede med noget legemligt, meer og mindre fuldkomne, ligesom de have meer og mindre Materie, dog alle fuldkomne hver i sin Stand; thi som han selv er fuldkommen, saa er og alt det, han haver skabt, fuldkommen, hvert efter sin Orden; en Engel, et Menneske, et Dyr, en Plante, en Steen, besidde hver saa mange Fuldkommenheder, som de bør have, efter den Hensigt, paa det Sted, og til den Tid de ere skabte; Aanderne indsluttede i Legemer stige op fra den ene Fuldkommenhed til den anden, ligesom de paa en viis Maade forflyttes fra det ene Legeme til det andet, og betynges med mindre Materie; fra et Menneske til en Art af Engel; denne Flytning har ingen Grændser; den ræcker ind i Evigheden; Tingenes Orden og Kiede er uendelig; Guds Gierninger ere uendelige, ligesom han selv er uendelig; alle Aander have Evne at tænke, men Materiernes Mængde og Vanskelighed at bevæges hindre mange af dem for en Tid; vare Aanderne frie for Materie, saa vilde de og stedse tænke, men da vilde de paa en vis Maade være Gud, thi han er den

eneste

eeneste absolute Aand; naar derimod en Aand har begyndt engang at tænke, saa aflader den aldrig, men dens Tanker blive stedse dybere og større; da Gud er god, saa er og alt det godt, som han haver skabt; det Onde bestaaer altsaa enten kun i eders egen Indbildning; eller og varer saa kort, at det neppe bør kaldes Ondt; der er intet væsentligt og virkeligt Onde til; det Skin-Onde, som derhos kun varer kort, er godt for det heele, godt for eder selv; Slutningen viser fuldkommen, at det I kalde Ondt, har kun været et mindre Gode; sandt nok, at de Mennesker, som ei have opført sig efter den Orden, som Gud har foreskrevet dem, straffes altid i eders Verden, ja ofte ogsaa i vor; men om Straffen varer evig, vide vi ei engang, maaskee den er kun en nødvendig Luttrelse; eftersom Aanderne synes aldrig at kunne gaae tilbage, men stedse at maae gaae frem; deres Kundskab voxer altsaa ved hvert Trin; de indsee følgeligen de Feil, som de forhen have begaaet; dette smerter dem, men det gior dem ei fortvivlede; Christi Forsoning strækker sig til alle Tider, ind i Evigheden; han er Gud, Gud er evig, Gud er god, Gud er evig god; Godheden alene bragte Gud til at skabe, at lyksaliggiøre Creaturer var hans Diemeed; hans Magt veed af ingen Grændser; overvei denne min Tale min Søn, betænk den, troe da, skue da, betragt da og nyd. Brug den Fornuft, som Gud haver skienket Mennesket, og vær da vis paa, at du snarere skal komme til Maalet, og det uden Hinder og Stød, end de der alene over-

give sig til Sandserne, og nedbøie deres Siele til Jorden; vær overbeviist om, at ingen bliver lyksalig, uden for Christi Skyld, og ved hans Forsoning, endskiønt Anderne maa efter deres nu værende Orden og Natur stedse gaae frem, saasom Gud kunde lade dem gaae tilbage, men har viseligen fra Evighed af lænket sammen deres Natur og Christi Forsoning, som ogsaa kommer dem til gode, der ei her kiende ham, men for hvilke høiere Kundskab er bereed i vor Verden, samt fortgaaende Belønning for dem, der have stridet under Dydens Fane, og Straf og maaskee Lutring for dem, der have favnet Lasterne. Hvad din Fornuft, Guds almindelige Ord, ei kan lære dig, det lær af Bibelen, Guds særdeles Ord; følg din Fornuft i at forstaae den; der findes intet, som strider mod Fornuften; men nogle Sandheder, som ingen Fornuft kunde have aabenbaret dig i din Verden, og som du vel siden i vor havde faaet at vide, men nu har forudseet; og er det ei lidet at vinde Tiden, thi dens Fremgang er vort Væsen, og vor Fornøielse; at tegne og udmærke hver Tid ved nye Lyksaligheder, hvilken Glæde; at være vis paa, at Lyksaligheder ne aldrig udtømmes, at tusinde nye stedse kan legges til tusinde gamle, hvilken Forsikring. Hver Bibel-Forklaring, som strider mod Fornuften, den forkast; lad en længe nok lære, at Friheden er Slave; lad Calvinus sige, at Gud har bestemt nogle til evig Fordømmelse; Amsdorf, at gode Gierninger ere skadelige for Saligheden; Paven, at det er en hellig Gierning, at forsværge Naturen, og ei fortplante

Ver-

Verden, og at krybe i Huler, for der at leve, andre til ingen Nytte; Fornuften prøver disse Sætninger, befinder dem falske, og forkaster dem; leder saa i Bibelen, og mærker med Forundring og Glæde, at de ei heller findes der.

Med det samme skeede et stort Brud, alting forsvandt, og Alethophilus aabnede sine Øine; en dobbelt Klarhed oplyste ham da; Tusmørket var forsvundet; Solen, som da nylig var opganget, oplivede den forhen dunkle Natur, og spillede med tusinde forunderlige og yndige Farver: En særdeles Munterhed havde saaledes indtaget Alethophili Sind, at han fuld af Haab og Fortrøstning fortsatte Veien til sit Huus, som var temmelig lang. Alle Tvivlsmaal vare nu for en Tid forsvundne; et nyt og usædvanligt Lys var antændt i hans Siel; Roligheb havde der fæstet sin Throne. Solen var det første Billede, som drog hans Opmærksomhed til sig. Han løftede sine Øine mod den, og dens Pragt lokkede følgende Ord af hans Mund til Skaberens Lov: Du prægtige Soel, som i vor synlige Verden ei haver din Lige; som med dine Straaler opfylder et utroeligt Rum; som sætter Farve paa alting; som giver Liv, Bevægelse, Vext; som i det store Øde omdreier saa mange Verdener, og dog selv svæver i det; hvo opholder dig saaledes i det Tomme? En usynlig Haand, som styrer alle Ting; af hvis Glands du kun er et svagt Billede! af hans Herlighed et usselt Udkast! Herlighed og Glands hos Guder-

dernes Gud! Den er ubegribelig; han selv er ubegribelig; hans Ære, hans Magt forfærde mig; Tungen stammer i min Mund, mine Læber formaae ei at udsige hans Ære; Engler ere for svage dertil; hverken Tanke eller Sprog fatte den: Mægtige Gud! Himlen er din Stoel; Himlenes Himle begribe dig ikke, men du begriber alle Ting; ak! denne prægtige Soel er kun et Støv-Gran for dig! Millioner Sole flyde om i det store Vidde; de og alle deres Verdener veie intet paa din Vægtskaal; vendte du kun dit Ansigt et Øieblik fra dem, de maatte da vende til deres forrige Intet igien; de vare i din høire Haand; du udkastede disse Kugler, og de trille evig; du udkastede dem til Nytte for utallige endda uskabte Creature; din Godhed alene bragte dig hertil; den forsikkrer mig imod din Storhed; thi var du alene stor, da maatte jeg forgaae; men nu du er god, saa er din Storhed min Trøst; du formaaer alt hvad du vil, og du vil ei andet end mit, end alles Beste; derfor skal alle evig prise dit Navn, evig ophøie det, evig tilbede dig.

Neppe havde Alethophilus endet denne Tale, førend han, slaaende sine Øine til Jorden, fik en Myre Hob i Sigte, hvis flittige Beboere vare i fuld Bevægelse frem og tilbage. Forunderlige Gud, brød han ud, du er lige stor, lige viis i det smaae, som i det store! Elephanten vidner om din Magt; Hvalfisken vidner om din Magt; men Myren, det lidet Dyr, denne vandrende, besielede Sole-Gran, vidner ogsaa

om

om din Magt. Den lever, den gaaer, den aander, den føler, den fornemmer, den formerer sig, Safterne løbe om i dens Aarer, den fordøier, den svælger; Vunderværke, utallige Vunderværke, flyde sammen, i een Punkt, Skabningens Kræfter indskrænkes i saa smalle Grændser; for Gud er alting eet, for ham er hverken det Smaae eller det Store, hverken Indskrænkning eller Uindskrænkning, hverken tungt eller let: Du haver begavet dette lille Dyr med en rar Eftertanke og Omhyggelighed, saa at det længe forud seer hen til Fremtiden, og samler ei alene for sig, men og for sine Medbrødre, visende derved os Menneſker den Omhue, den Pligt, den Kierlighed, den Behielpsomhed, som vi ere hverandre skyldige O! at Menneſket uforuuftig midt i al sin Fornuft, assindig midt i al sin Viisdom, ubarmhiertig midt i alle de Leiligheder og Grunde, som det har for sig, til at være barmhiertig, o, at han denne ubegribelige, sig selv modsigende Skabning, vilde erkiende dette, og lære af Myren.

Da disse sidste Ord bleve udtalte, hørtes et forskrækkeligt Skrig, som kom af en næst hos liggende Granesko. Alethophilus var uden Vaaben, dog iler han med hurtige Skridt didhen, hvor Lyden kom fra. Det kan være en Røver, en Biørn, en Ulv; at kaste sig ubevæbnet i deres Klør; slig Tanke falder ham ei ind; Medlidenheds-Røst raaber paa ham; en Følelse, gaaende forud for al Betragtning, driver ham afsted; stedsevarende Betragtning af de Grunde, som føre

til

til Medlidenhed, havde giort Medlidenhed til en Vane, saa at hver Sands ved alle forefaldende Leiligheder forestillte ham Slutningen af mange i een Kiede hængende Grunde, det sidste Led af denne lange Kiede. Dyden er da først Dyd, naar den er blevet til en Vane; naar Menneskets ei kan andet end være godt; naar Pligten stedse ligger i den ene Vægtskaal, og den anden altid er tom for Modsigelse og Tvivl. Alethophilus havde ei sprunget langt ind i Skoven, førend han saae en Mand med dragen Kaarde holdende et Fruentimmer, der laae paa Jorden, i Haartoppen, og just i Begreb med at støde hende Sværdet ind i Brystet. Alethophilus fik da Vinger; hvorpaa den fremmede Mand, forstyrret ved den Lyd, som han giorde i Buskene, slap Fruentimmeret og stod nogle Skridt fra hende. Alethophilus stilte sig midt imellem dem, og raabte: holdt inde Ugudelige, Veien til hende er igiennem mit Bryst. Den anden, som stedse havde holdt Kaarden i Veiret, lod den da af Forbauselse falde. En maalløs Scene fulgte herpaa. Endelig blev den saaledes brudt af den anden: Alethophile, er det eder. Jeg forundrer mig over eders Gierning; thi enten have I kiendt mig og hende, eller ikke; er det sidste, da er det ubegribeligt for mig, hvad som haver kunnet bevæge eder til at tage ubekiendte i Forsvar; er det første, da falder det mig endda vanskeligere at begribe, thi vi have altid været Uvenner, og hendes Opførsel har I stedse dadlet. Nei, sagde Alethophilus, jeg kiendte ingen af eder, Atrox, men havde jeg kiendt jer, saa havde jeg saa

meget

meget desto snarere ilet til Undsætning, for at giøre en Uven til Ven, for at bringe en Ugudelig paa den rette Vei. Men hvad bevæger eder til at myrde Hedone, at myrde eders egen Kone? Spørger I derom Alethophile? Jeg mener, at I, saavelsom alle, har seet og hørt hendes alt for frie, hendes uanstændige Opførsel. Endskiønt hun vidste, at hun derved giorde mig jalour, endskiønt jeg tusinde gange havde sagt hende det, endskiønt jeg idelig knurrede derover, saa blev hun dog ved at giøre det, mig til Trods. Jeg passede derfor paa hende det bedste, jeg kunde, jeg vaagede saa at sige Dag og Nat, hvor hun foer, hvor hun drog, var jeg altid i Hælene af hende. Jeg nægtede hende ofte nye Klæder, hvormed hun kun smykkede sig for at drage andres Øine paa sig. Med alt det kunde jeg ei formærke, at hun foredrog nogen vis Mandsperson især, men hun var frie og lystig med alle, loe, fiasede og spøgte med enhver. Dog som Blandus syntes iblant alle dem, der omgikkedes med os, og havde Adgang til vort Huus, meest at holde sig til hende, og desuden saae best ud, var høflig og altid behagelig, underdanig og føielig mod hende, saa fattede jeg Mistanke til ham, hvorvel han efter Ansеende nød intet Fortrin hos hende frem for de andre. For at komme ret efter dette, lod jeg ligesom jeg vilde reise bort til en af Værkerne. Men jeg kom uformodentlig samme Nat tilbage, og traf ham i hendes Arme. Han undgik min Hævn ved at springe ud af Vinduet; men hende har jeg slæbet hid, for at lide sin velfortiente

Straf, som I dog har opholdet for en Tid. Her taug Atrox stille, og de andre ogsaa. Endelig begyndte Alethophilus at sige: Sagen er vigtig, men tillad mig at dømme imellem eder. Atrox gav sit Minde med et tydeligt ja, men Hedone, som endda laae paa Jorden, svømmende i Taarer, nikkede kun hertil. Alethophilus vendte sig da til hende, og spurgte: Om hun ei havde noget at indvende mod hendes Mands Fortælling. Hun tilstod, at det var rigtigt, at hun havde forseet sig med Blandus, men bad derhos Alethophilus overveie, om han ei af hendes Mands egen Beretning kunde formærke, at hans haarde Omgang, og Blandi derimod venlige kunde meget tiene hende til Undskyldning. Efterat Parterne vare forhørte, faldt Dommen saaledes: Den faste og ubevægelige Dyd overvindes ei ved nogen Fristelse, men da den sielden findes, ja maaskee aldrig, saa bør Menneskets Dyder og Feil veies efter Omstændighederne. Hedone har havt en frie Opdragelse, hun er ung og smuk, af et lystigt og jevnt Gemyt, som, naar det havde faldet i en from og sœielig Mands Hænder, vilde upaatvivlelig have giort hans Lykſalighed. Atrox derimod er ærbar, knap, knurrevoren, mistænkelig, og maaler alting efter den strængeste Pligt. Han burde havt en Husholderske til Kone. Det er klart, at disse tvende Gemytter ei stemme overeens. Hedone havde blevet den beste Kone, om hun havde faldet i en sœielig Mands Lod, og Atrox en taalelig Mand, om han havde faaet en Kone af et stivt Sind. Men endda er

det

det mueligt, at just disse begangne Feil kan føre, om ei til et lykſaligt, saa dog til et forbrageligt, Ægteſkab, saafremt Atrox vil tilgive sin Kone den begangne Forseelse, og herefter handle lemfældigere med hende, tht jeg er vis paa, at Erkiendtlighed vil da virke i Hedones Hierte, det som Pligt ei har kunnet. Neppe vare disse Ord endte, før Atrox faldt ham om Halsen, sigende: Min største Ven finder jeg i den, som jeg tænkte at være min Uven. Tak at du haver bragt mig paa rette Vei. Jeg tilgiver Hedone af Hiertet, og haaber, at hun og ændrer sin Opførsel. Ja, stammede Hedone Ord frem, blandede med Suk og Taarer, du skal altid finde en Kone i mig, siden jeg har fundet en Mand i dig. Denne Dag anseer jeg for min rette Bryllupsdag.

Alethophilus græd af Glæde, og skiltes derpaa fra dem, efterat han endnu havde meddeelt dem nogle gode Raad. Det øvrige af Veien indtil sit Huus underholdt han sig selv med disse Tanker: Vor Dyd er dog kun svag, ringe, ja næsten ingen, den beroer paa vort Blods meer og mindre hastige Omløb. Løber det stærkt om, da ere vi tilbøielige til Vrede, men derhos muntre; løber det svagt, da ere vi sagtmodige, men derhos nedslagne og mistænkelige. Forretter Maven sin Giæring vel, og deles Vædskerne ud paa behørig Maade, strax bestorme Sandserne og Fornøielserne os; Løsagtighed er gemeenlig den Klippe, paa hvilken vi da strande; men Aabenhiertighed og Gavmildhed pleie derhos ofte at være dens Ledsagere. Er Maven svag, saa flyde Vædskerne, ei som de bør, vi have da Tilskye til Verden, vi

tænke da om os selv, hvilke Helgene vi ere, men lad Sundhed og Styrke uformodentlig komme igien, da forsvinder Helligheden, og Verden bliver nu yndig, som før var grim. I saadan Tilstand ere vi og almindelig knarvurne, uforbragelige, gierrige, haarde, Hadere af Mennesker, og beundre og elske ingen, uden os selv. Af dette bør bringe os til at erkiende, at vi intet formaae, uden Guds Naade; at vi have ham at takke for, om vi ei geraade i saadanne Fristelser og Omstændigheder, som vilde gisre reent Ende paa vor svage saa kaldte Dyd. Ham bør vi takke for den Kraft, som sætter os i Stand til at overvinde vor Temperament, at dæmpe vore Tilbsieligheder. Vel sandt, at Gud har befalet os at leve vel; det bør vi og gisre, og naar han seer, at det er vor alvorlige Meening, og hører, at vi paakalde ham, saa giver han os ogsaa Aand og Naade til at kunne udføre dette gudelige Forsæt. Uden ham formaae vi slet intet, men ved ham alle Ting. Usle Menneske! hvi bryster du dig da af din Dyd? En Dyd, som den mindste Ting kan omstøde; hvi foragter du din Broder, fordi han er mere lastefuld end du, eller og lastefuld paa en anden Maade? Han gaaer paa liderlige Huse, du er mere betænksom, du frygter for onde naturlige Følger, du skiammes for Folks Estertale, du vil gierne være anseet for ærbar, du kan dog ei overvinde din Natur, saasom du aldrig har med ret Alvor raabt til Gud om Hielp, du begaaer stumme Synder. — Af! du ansees for bedre, og er dog værre! han følger i det mindste Naturen; du fordølger, forsvaar-

sværger, vanærer den; Dommens Dag, den forfærdelige Dag, vil paa en retviis Vægtskaal veie dig og ham. Dog — vore Indretninger, vor Klygt, vor Politik er Skyld i alt dette. Gud har dannet begge Kiønnene saaledes, at det ene ei kan undvære det andet. Naar disse Drifter ere stærkest, da forbyde vor Pragt, vor Overdaad, vore Skikke dem at fuldbyrdes paa en lovlig Maade, og Ære og Dyd paa en ulovlig. Menneskket uden Roer paa det vilde Hav, uden Compas, uden at see Soel eller Stierner, maae nødvendig drives hid og did af Vindene, og blive et Rov for Bølgerne. Retfærdige Gud! Dine Domme ville uden Tvivl blive ganske anderledes, end vi tænke, end de beste og meest oplyste af os tænke. Du har dannet Menneskket med Tilbøielighedder, nødvendige Tilbøieligheder, kierlige, lykkalige Tilbøieligheder, du gav ham en frie Villie; du saae, at han ofte vilde bruge den imod dine Hensigter; og dog gav du ham den, dog skabte du ham. Hvorfor? for at giøre ham evig ulykkalig, for at vise din Magt, for at herliggiøre din Retfærdighed, for desto mere at befæste de Gode, for at æres af dem. Ak store Gud! behøver du Ære? Er det din Ære at nedtræde Madikker? Hvad skal jeg med Livet? Tag det, og giør mig til Intet. Intet — forskrækkeligt Ord! evig ulykkalig dog værre — Men Godheden selv kan den saa handle? Nei; ny Trøst oprinder hos mig: Du saae, at alting var godt, og saare vel; det Onde bestaaer kun i vor Indbildning: Her er det flygtigt og ubestandigt, og vor egen Fore-

stilling haver alene giort det evigt hisset; et evigt Onde, kommende fra et evigt Væsen, sætter forud, at dette Væsen er ondt; men et evigt Gode, kommende fra et evigt Væsen, viser, at det er godt; kan da Gud paa eengang være ond og god? Ingenlunde, han er væsentlig god, følgelig ikke ond, følgelig paafører han intet evigt Onde, som alene bør kaldes ondt. Lad os ei tage Exempel af Mennesker, der straffe og belønne, da deres Straf kun varer kort, og udøves af dem mod frie Væsener, der ere til uden deres Villie. Men Gud har skabt alle Ting, da der tilforn var intet. Saae han forud, at mange, ja de fleste, vilde blive evig ulykkelige, hvi skabte han dem, eller hvi lod han dem ei vende til deres forrige Intet igien? Godhed bragte Gud til at skabe; han vilde danne Lykkelige; jeg er for svag til at sætte mig imod hans Villie. Jeg er vis paa, at jeg engang skal blive lykkelig uden Ende. Dog paa hvilke Afveye geraader jeg i mine Tanker, naar alting er prøvet og tænkt, bliver Bibelen den eeneste Regel at følge. Jeg vil derfor stræbe, saavidt mueligt, at opfylde hans Villie, jeg vil frygte ham, jeg vil leve, som om Helvede var til; jeg vil elske ham, jeg vil have Haab og Fortrøstning til ham, ligesom jeg troede, at intet Helvede var til. Udi sit Ord, udi Bibelen haver han truet med evig Straf; lad mig ved mit Levnet søge at undgaae den, saa er jeg vis paa hans Naade, saa behøver jeg ei at trætte, om evig Straf er til eller ei, saa kommer jeg til fuldkommen Rolighed, da jeg ellers maae leve i Tvivl, og stedse frygte for, at Gud

maaskee

maaskee ligesaavel holder sine Trudsler i Hensende til Straffen, som Løfter i Hensende til Belønningen. Ved dette sidste vil jeg fast blive; troe Gud, troe Helvedes Evighed, ei lade mig forblinde af en ophidset Indbildnings- og Forestillings-Kraft, men indrette mit Levnet saa, at jeg kan undgaae evig Straf. Udi saadanne Tanker kom Alethophilus uformærkt til sit Huus; han fandt der for sig en Skare af Bønder, som formedelst den dyre Tid og store Hungers Nød vilde sælge deres Eiendoms Gaarde, for át kiøbe Brød. De saae ganske gustne, magre og affældige ud; Fødderne vilde neppe bære deres usle Legemer; Hungeren stod tegnet i deres Ansigter. Bedrøvede Qvinder og Børn vare med dem. De fulde alle ned for hans Fødder, men han reiste dem op med en mild Belevenhed. De skrege: Vi døe af Sult; Taarene runde ned af hans Kinder. Endelig frembragte de efter nogen Taushed deres Ærinde. Alle vilde dog ei sælge; nogle vilde laane og pantsætte deres Gaarder. Alethophili Broder kom i det samme. Han havde fra intet og med to tomme Hænder arbeidet sig op til stor Rigdom. Han laante gierne, naar han saae sig sikker. Saasnart Renterne udebleve, strax greb han Pantet an, og havde derved lagt Gaard til Gaard. I den da værende dyre Tid solgte han Rugen een Mark lettere Tønden end andre; og derved blev han den største Sælger. Men for denne Velgierning maatte Kiøberne pantsætte ham Huus og Gaard, og alt hvad de eiede. Naar da Tiden kom, at Renter skulde betales, og de ei kunde, krævede han alting med

yderste Strænghed. Mænd, Hustruer og Børn bleve da drevne fra deres Fæderne Jorde, eller og fra Odelsbønder forvandlede til Leilændinger, der ere noget bedre end vore ynkværdige Siellandske Bønder. Under Lovenes Beskiermelse begik han de største Ubarmhiertigheder, uden at kunde beskyldes for Uretfærdighed, langt mindre straffes derfor. Saadan var denne Mand, som uden at give sin Broder Tid at svare, sagde til disse Ulyksalige; ebers Tilstand gior mig ondt, jeg vil derfore gierne laane eder Korn imod Pant i Gaardene og tilbørlig Rente; gierne ogsaa kiøbe eder Gaardene af for en billig Priis; og jeg tviivler ei paa, at min Broder jo er af samme Tanker. Aldeles ikke, svarede Alethophilus, thi hvormed skulde disse elendige ernære sig, naar de have solgt deres Gaarder, og hvoraf skulle de andre betale Renter, om den dyre Tid varer ved; de blive jo da ogsaa nødte til at forlade deres Gaarder. Dersom man vilde giøre sig saa mange Betænkninger i alle Ting, faldt Harpax, thi saaledes var hans Navn, ham ind i Talen, da kunde man ei foretage sig noget i Verden; hvo veed, om de dyre Tider vaere ved, og maae de endeligen forlade deres Gaarder, da kunne de jo tiene for deres Brød. Ak, svarede Alethophilus suk-kende, du har aldrig min Broder følt den haarde Skiebne at blive fra en Herre til en Tienere, fra en Frie til en Træl; tvertimod, baade du og jeg ere fra Tienere blevne til Herrer. Ei, var Harpaxes Gienssvar, der skeer jo disse Folk intet andet, end hvad de selv ville have; dersom man ei fyldestgior deres Begiering, saa

maae

maae de jo omkomme af Hunger; altsaa skeer dem ingen Uret, men tvertimod alt godt, og dersom vi ei giøre det, saa findes der utallige andre, som ville fortiene Penge, og tilligemed redde deres Jævn-Christen. De kan rædes, var Alethophili Svar, uden at drives fra Huus og Hiem. Hør mine Børn, blev han ved, vendende sig til dem, saa meget Korn, som I for det første behøve, kan I faae hos mig, eller og Penge til at kiøbe Korn for, hvorimod jeg forlanger intet andet af eder end blotte Beviser, at ville, naar Tiderne blive igien gode, betale mig enten med Penge, eller med Korn, ligesom eders Leilighed falder dertil. Penge med Penge eller Korn med Korn, eller og det sidste beregnet efter den gangbare Priis, som det nu gielder, dersom I betale med det istædet for annammede Penge. De som vare komne bedrøvede, ginge herover glade bort. Du bliver dig dog altid selo lig, overfusede Harpax sin Broder; maaskee bliver du nok salig, men aldrig rig; og med disse Ord gik han vreed bort. Alethophilus gik fornøiet ind til sin Kone, og sagde: Du maae ei fortryde paa, om jeg haver paa nye maaskee formindsket vore Midler. Nei min hiertе Mand var hendes Gientale, det er vist ei skeet uden efter din gamle Vane, ved at giøre godt; paa saadan Maade forringer man ei sine Midler, men forøger dem, ved at sætte dem ud paa Rente, hos en Mand, som er sikker, og betaler ti dobbelt igien, saa vel i denne som hiin Verden, og, som jeg er overbeviist om, ganske vist søger for vore Børn. Fortreflige Mage, raabte Alethophi-

thophilus, saadanne Grunde kan Religionen alene give, Religionen alene kan føre Menneſket tilbage til ſin forlorne Værdighed, Religionen, den Religion, ſom i vore Tider saa lidet agtes, saa hsiligen forhaanes; Fornuften ene gaaer let vild, men i Aabenbaringens Selſkab gisr den ſikkre Trin. Som hun kort efter maatte forlade ham formedelſt ſine Huus-Sager, overlod han ſig til de ſøde, til de ædle Fornemmelſer, ſom en god Gierning altid fører med ſig. Under diſſe Betragtninger randt ham ogſaa i Sinde; enhver havde dog ei giort dette; du maae dog være bedre end andre. Ved diſſe Tanker foer han ſammen, og foreſtillede ſig, at Ydmyghed er en Chriſtens Hoved-Kiendemærke, at indvortes Hovmod er den farligſte af alle Laſter, juſt fordi den er den fineſte, at Skriften ſiger, at, naar man end haver giort det allerbedſt, maa man dog erkiende ſig for at være en unyttig Tiener, fordi man ei haver giort andet, end hvad man burde gisre. (Om det og er tilladt at anføre Skriften, da den neppe engang kan faae Sted i Prædikener efter den nyeſte Smag). Diſſe Overveielſer bragte ham til at udraabe: hvor ſvagt er Menneſket, gisr han ei godt, da er han aabenbar Guds, Religionens, Menneſkelighedens Fiende, og gisr han godt, da beſudler han det ved Hoffærdighed, ved egen Roes, da berøver han ſig ſelv Belønningen; Ufuldkommenhed hænger dog ſtedſe ved os, og Gud maa bære over endog med Abrahamer. Et fælt Skrig forſtyrrede her hans Betragtninger. Han ſaae ud af Vinduet. Det første Syn, ſom viiſte ſig for ham, var hans eeneſte Søn nedfaldet af det tredie Loft

og

og liggende død, og hans Kone, besvimet ved Siden af ham, og omgivet med sine Døttre og Huusfolk, som vare i Færd med at hielpe hende. Han ilede, han fløy og kom did hen. Læger bleve hentede, Badskere kaldte; men alt var forgieves; Sønnen var og blev død. Konen kom sig endelig efter en lang og haard Sygdom; men en dyb Kummer fulgte hende allevegne. Alethophilus følte og sin Byrde. Om Fader; hvad Under, at Sønnens voldsomme Død smerte ham; om Ægtefælle; hvad Under, at hans Kones Taarer komme ogsaa hans til at flyde. Han vilde trøste, og behøvede selv Trøst; Ordene døde ham i Munden. Ofte vilde han være glad, men Hiertet sagde Nei. Fuld af Følelse ved Guds Tugt, fuld af Tillid til hans Viisdom, fuld af Forsikring om hans Godhed, holdt han engang saadan Tale til sin Kone: Utallige Velgiernin-ger have vi oppebaaret af Gud, vi have levet mange Aar uden nogen Ulykke, da syntes os, at vi vare stærke, at intet skulde formaae at rokke os, at vi uden Knur skulde kunde taale al den Modgang, Gud vilde paalegge os. Men nu en eeneste Modgang, ja en eeneste — Dog haard, det er sandt — Mit Hierte brister — Evige Gud! du seer en Fabers Taarer, en Moders Suk, du seer vor Utaalmodighed, men du seer og vor Skrøbelighed, du seer Fristelsens Storhed, du forbarmer dig og over Støv og Aske — Nu vor Søn er død — En voldsom Død — Al Død er voldsom, den nedbryder Naturen — Døden er dog naturlig — Men den Unge at døe, den Gamle at leve, den Unge at døe, Søn før sin Fader, en Moders eeneste Søn — Er det naturligt? Nei; jo, alle leve ei lige længe. Tak

os at yde Gud for den Tid, vi have havt ham; han kommer ei til os, men vi til ham. Vi ere visse paa, at han er hos Gud, han døde i sin blomstrende Alder, uforsøgt af Verden, ubedærvet af den, reen og uskyldig. Maaskee flere Aar, længere Levetid havde berøvet os vor Søn — Græsselige Tanke! Maaskee evig fortabt — nu evig salig. Lad os tilbede, nedfalde, nedsynke, nedsænke os for Guddommen, i Guddommen; den Guddom, som gior alting til det Beste, som fra Evighed af haver veiet alting, vore Gierninger, Tanker, Skiebne, det vi gior, vilde giøre, og kunde giøre. Hisset, ja evig hisset skal jeg see dig, min kiere Søn, hvorledes vilde mine Favnetag blive? — En Faders — jeg seer dig udstrække dine Hænder mod mig, du glindser af en evig Ære; Solens Lys er svagt mod dit — Ja min allerkiereste, min Kone, dyrebarere Navn veed jeg ikke, lad os tilbede Guds skiulte Raad, lad os sige: Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet. En Strøm af Taarer hindrede ham fra at tale mere i nogen Tid; endelig frembragte han disse Ord: Herre, du som er mægtig i de Skrøbelige, kom min Skrøbelighed til Hielp. Hans elskværdige Hustrue, hans Euphrosyne svarede ham; allerkiereste Mand! vel vidste jeg, at Gud kræver store Offere, jeg haver og forud forestilt mig alt, hvad han kunde kræve, jeg haver forestillet mig dem tunge, besværlige, jeg haver ret ophidset min Indbildningskraft, for at giøre dem levende, og for tilligemed at veie min Styrke, om den kunde staae imod, og det haver aldtid syntes mig let, at kunde overvinde. Men hvor meget større ere ei visse Ting i Virkelighed, end i Indbildning. Det er

let

let at være kiæk, naar man kun forestiller sig Modgangen, men naar den møder, da kommer Dyden ret paa Prøve. Jeg veed intet at ligne med den Smerte, som jeg nu føler, uden den Glæde, som jeg fandt, da jeg fik dig. Du alene kan trøste mig for en elskværdig, en eeneste Søns Tab. Mine Forældre ere døde; du er mig Fader og Moder, du er mig ogsaa Søn; du er mit Alt i denne Verden. Da nu Gud har igien ladet mig dig, som min beste Skat, saa bør jeg og søge at finde mig i den mig tilsendte Sorrig, saa godt som mueligt; en Sorrig, som desuden noget lindres ved det faste Haab, ved den fulde Forvisning, at jeg og du, ja jeg og du, skulle igien finde en lyksalig Søn i de Levendes Lande. Ved disse Ord traadte Hierus, en Præst, som var en Ven af Huset, en Præst til Ven! ind i Stuen. Kiereste Venner, begyndte han sin Tiltale med, lyksalige Venner, lyksalige midt i Sorgen; I føle Guds tugtende Naade, I erkiende hans Rævselse, men I lide dog, som Mennesker, som Christne; I have i alt eders Liv opført eder som fornuftige Christne, lige langt fra Overtroe, og fra Vantroe, lige langt fra Hyklerie, og fra Koldsindighed, lige langt fra den Tanke, at en indbildt Troe til Christi Forsoning nytter uden gode Gierninger, og at gode Gierninger fortiene Salighed; I skiæmme eder ei ved Gud, ved Christus; ophøiede Helte! Religionens Helte! Religionen skal belønne eder; Religionen giør eder rolige, lykkelige her, lyksalige hisset, naar al Verdens Ære, al Verdens Høihed er forsvunden; naar Verdener ere for eders Øine som Sole-Gran, og hvor blive Kongerigerne da af? Naar, naar, paa en Tid, da intet uden en god Samvittighed holder Prøven ud, da Troe, Haab, Ly-

dighed, Kierlighed, Gierninger, virkelig gode Gierninger alene følge os; da alHøihed afklædes; da der ei spørges om, hvad Embede har du forvaltet, hvilken Throne har du besiddet, hvor høit, hvor mægtig, hvor stor har du været, men hvor god, hvor dydig, hvor gudfrygtig, hvordan har du forestaaet dit Embede? Der staaer du for Guds Ansigt, nøgen, uden Hielp, forladt af alle. Vel dig! om Religionen da kan trøste dig. Men endog paa Sygesengen vil der spørges efter Religionen. Den alene formaaer at trøste, hufvale, lindre, oprette, at gisre det nemlig tilgavns; paa en Tid, da intet andet kan hielpe; da tusindes Liv, om de og vilde give det hen for dig, ei formaae at redde dit; da ingen List, ingen Krigshar hielper, thi Fienden er inden i os, er os selv. Forfærdelige Ord Religion, dersom du da giæster et Menneske, som aldrig har tænkt paa dig, som har foragtet, bespottet dig; du trøster ei da, men knuser, du læger ei, men saarer. Helvede bliver da vis; Diævelen troes; det, man aldrig før har villet troe, ja undertiden det, man ei burde troe, det som en maadelig Forstand foragter; den stærke Aand lader sig da indsvøbe i en Capuciner-Kappe. Tænk derfore paa din Skaber i din Ungdom, imedens de gode Dage endnu vaere, og de Dage endnu ei ere komne, om hvilke du skal sige, de behage mig ikke. Men I mine Venner, I skulle glædeligen gaae hen til eders Hvile, til eders Sovekammer, for med end større Glæde at opvaagne til den Salighed, som intet Øie har seet, intet Øre har hørt, og ei er opkommet i noget Menneskes Hierte.

III. Sigrid eller Kierlighed Tapperheds Belønning.

En Fortælling som Priisskrift i Veltalenhed.

(Anledningen er tagen af Saxo 7de Bog S. 125-126).

(skreven 1772.)

Udi Sielland boede en Konge ved Navn Syvald, som var berømmeligere ved sine Forfædres, end ved egne Bedrifter. Vel havde han maattet tilfigte sig Kronen, men siden levede han, imod de Tiders Sædvane, meget fredelig, og delte sig imellem Omhu for sit Folk, og for sin Datter, som hed Sigrid, og som ved sin Opførsel ogsaa var den Kierlighed værdig, han bar for hende. Naturen havde begavet hende med Skiønhed, hvilken hun ved Mildhed og Blufærdighed forhøiede, og satte derved Deiligheden i sit rette Lys. Blufærdighed var dog da neppe en Dyd, i det mindste ei en Fortieneste, saasom alle Fruentimmer vare blufærdige. Man havde endnu intet Navn paa Frekhed, og en lykkelig Uvidenhed giorde Kiønnet uskyldigere, end nu omstunder alle Leve-Regler ere i Stand til at udrette. Man var blufærdig, fordi man tænkte, at Fruentimret ei kunde være anderledes. Kydskhed i og uden Ægtestand viiste, at Kiønnet mente det al-

vorligt, og at Last ei paatog sig Dydens Ansigt. Men Sigrid var derhos mild og venlig, og besad derved en Dyd, som var over hendes Tids Levemaade. Det jevne og rolige Sind, hvoraf hendes Fader var, havde ligesaa meget, som hans Formaninger, frembragt den Yndighed og Mildhed, som viiste sig i hendes Miner, og ved Blufærdighed fik deres rette Værd. Nu var hun sexten Aar; Tiden var forhaanden, da Friere sædvanligen begynde at indfinde sig. En øm Fader føler da Glæde, han seer sig da nær Maalet, som skal krone baade ham og Datter for havde Møie; men han føler og Skrek. Et slet Val, et Feiltrin kan tilintetgiøre al hans Omsorg, og styrte hans Barn i Ulykke. Syvald var Fader, og han var saadan øm Fader. I slig Beklemmelse tiltalte han sin Dronning Gunhild saaledes: Elskelige, du veed, med hvilken Attraae jeg søgte dig, og hvor lidet du og satte dig imod min Længsel, dertil bevæget af det Svar, som Freyrs Orakel gav ved sin Præst i Skara, at du skulde blive til Deel for Laugurens Beboer og Gefions Søn; hvilket jeg forklarede at betyde en Indvaaner og Prinds fra Sielland; en Forklaring, som de Erfarne og Vise i vore Oldsager strax bestyrkede. Men nu vil Oraklet intet svare, forgieves adspørge vi den mægtige As. Thorkil siger, at et bedre Orakel skal svare, men hvor finde vi det? Ja, Elskelige! hvor finde vi det? Svar, vær du mit Orakel! Guderne have ofte givet Svar igiennem vise Qvinders Mund. Den sneehvide men stolte Gunhild svarede: Forhaling giver ofte Sorg, men

Snar-

Snarraadighed frelser fra Fare. Hvor mange Konger, Jarler, ypperlige Mænd ere ei komne i stor Uleilighed, i Krig og Ulempe, ja have mistet Rige og tilsat Liv, fordi de alt for længe have forhalet med deres Døttres Giftermaale. Utaalmodige Elskere have derover røvet dem, og besteget Brudesengen, rygende af deres Svigerfædres Blod. Mit Raad skal derfor være, at opsøge strax en Brudgom til Sigrid, og ei, som visse kielne Fædre gjøre, at overlade det til hendes eget Valg; thi derved opsettes Tingen, og faaer ogsaa ofte et slet Udfald. Ungdom og Uerfarenhed vide ei at vælge; Stolthed og Kræsenhed vrage alting; imidlertid kommer en hidsig Elsker og borttager med væbnet Haand, det man ei med Gode haver villet lade ham faae. O elskelige Gunhild! var Kongens Svar, du raader altid til det beste; men mon din Ømhed for mig ei denne gang fører dig noget ud fra den rette Vei? Sandt nok, jeg elsker Fred; men jeg haver dog ogsaa Mod nok til at drage Sverdet, naar min Ære, mit Lands Beste, min Datters Velfærd det udfordre. Endnu er hun ei heller saa gammel, at man har Aarsag at befrygte noget fiendligt Overfald for hendes skyld. De ere endnu kun faa, som have seet hende. Den meste Tid er hun jo i Fruerstuen assides i Skoven, og fornøier sig med at spinde og væve. Hun har baade Fornuft og Fasthed i Sindet, saa at hun vel er i Stand til at vælge. Mon det derfor ei var best, at overlade Vallet til hende selv, og at gjøre dette bekiendt? Du raader selv herfor, Herre, var Dron-

ningens Gienſvar, men overvei vel, at du ikke ſkal komme til, engang at fortryde, at have været for øm en Fader, og for lidet ſøielig en Ægtemand, og ſige: Gid jeg ei havde ladet mig beherſke af Sigrid! Og ved diſſe Ord ſtod Dronningen op, trak Øienbrynene i Veiret, ſlog med Nakken og gik bort. Saadan Opførſel rørte ei Kongen; en lang Vane havde maattet hærde ham, ſaafremt ei hans eget jevne Sind havde lettelig overbaaret ſaadant. Imidlertid var han dog uvis, hvad han ſkulde giøre. Endelig beſluttede han, at lade Odins Præſt Thorkil komme.

Denne ærværdige Mand kom, krum af Alder, ſtøttende ſig paa en Stav. Ægirs Herſker, ſagde han, hvad vigtigt er nu forhaanden? ſiden han lader ſin Tiener kalde. Du Alfaders Tiener, meldte Syvald, du, til hvilken jeg betroer alt, hvad der ligger mig paa Hiertet, du ſom adſpørger Alfader for mig, ſig, hvorfor vil han nu ei ſvare, nu da det gielder min Ære, mit Liv, min Velfærd, min Glæde, nu da jeg ſkal ſøge en Mand til min Datter? Siden Alfader tier, ſiden Guderne ei ville tale, ſiden Nornerne ſelv ere blevne ſtumme, ſaa vær du Alfader, vær Norne. Oraklet ſiger jo, at et bedre Orakel ſkal tale; ſaadant findes virkelig ei paa Jorden, med mindre viſe Folk forſtaaes herved. Maaſkee Guddommen taler rigtigere igiennem dem, end igiennem de Stene, de Billeder, ſom de beboe. Bliv derfor ſelv Orakel, og forklar mig,

hvor

hvor jeg skal finde en Mand for min Datter, en Støde-stav for mig selv, og en Beskytter for mit Folk. Himlen, svarede den Gamle, indskyde mig at forklare mig saaledes, som du er det værd! Din Alder, din Søns spæde Aar, udfordre en Mand til din Datter, der kan forsvare hende, dig, Søn, Kone og Rige. Et saadant Val kan derfore best skee ved hende selv. Vi ere ei uvante til, at vore Fruentimmer selv vælge; de ære Tapperhed, de kiende Fortieneſter. Ei sette de Priis paa den bløde Mand, som aldrig har seet Solen opgaae, som ræddes for at lade Dug og Regn befugte sit Legeme, som trættes ved at følge den hurtige Raae og den modige Hiort, som aldrig haver vovet sit Liv paa Havet, og aldrig favnet Ægirs Døttre, som ei haver turdet see vred Mand under Øine. Saadan een afskye de, saadan een foragte de. Nei, vore Skioldmøer, vore Danske Heltinder, de ansee Heltenes Saar for deres ædelste Smykker, de rose den Mand, der død hiembæres paa sit Skiold, frem for den Mand, der levende kommer tilbage uden Skiold. Dit satte Sind, din Hustrues Stolthed, din Datters Sindighed og den gode Opdragelse, hun har faaet, de gode Mønstre, hun har for sig, og frem for alt, vore Sæder, vore mandige Sæder forsikre mig om, at hun vil vælge Mand for sig, Mand for dig, Mand for Riget. Vel an! udraabte Kongen, jeg antager disse dine Ord for det bedre Orakel, og vil følge dit Raad.

Strax gav Kongen sig paa Veien til sin Datters Bolig, der laae nogle hundrede Skridt fra hans, noget inde i Skoven, ved hvis Indgang Kongens eget Huus laae. Da han kom der, var Døren tillukt efter Sædvane. Ved at banke paa, blev spurgt, hvo han var? Sigrids Fader, svarede han. Da han kom ind, fandt han sin Datter siddende ved Ilden midt paa Gulvet, og uddelende Uld til sine Piger. Hun stod strax op, neiede, bad ham sidde, og satte sig selv. — Hvad bevæger min Fader ved denne usædvanlige Tid, da fast alting haver lagt sig til Hvile, at giøre sin Datter lyksalig ved hans Nærværelse? Den Lyst at see dig, var hans Giensvar, dig, min Glæde, min Alderdoms Trøst; den Lyst, at udrette snart noget til din Lyksalighed. Min Datter, du er nu af den Alder, at en Mand . . . En Mand, igientog Sigrid, slog Øinene ned, og farvede Ansigtet med en behagelig Rødme. Ja en Mand, var den Gamles Svar, men ei en Mand, som jeg vil paatvinge dig, ei en Mand, som vil efter vore vilde Sæder røve dig, men en Mand, som du selv skal vælge; thi jeg er vis paa, at du betænker, at du er Sigrid og Syvalds Datter. — Det skal jeg aldrig glemme, og for at vise, at dette er mit Alvor, saa tilsted mig en Bøn. Meget gierne, var Faderens Svar, thi jeg er overbeviist om, at den bliver dig værdig. — Du veed, o min Fader, at jeg endnu ei har seet paa nogen fremmed Mands-Person, endskiønt nogle have været tilstede, naar jeg haver været hos dig; lad det derfor blive et Tegn paa mit Val, at jeg kaster mit Slør tilside, og seer paa een. Noget

underlig lader vel denne Begiering, men du kan være vis paa, at ligesom jeg ei vil for Fædrenelandet vælge uden en tapper Mand, saa vil jeg ei heller for mig selv vælge, uden den, der ved Bestandighed, Oprigtighed og Ærbødighed fortiener mit Ja. Lykkalig Dag! udraabte Syvald, da jeg avlede dig, da mig blev sagt, en Datter er fød, Freya saae da paa mig med blide Øine. Thor hindre nu kun, at ingen Jætte, ingen Trold spilde vor Glæde! Dig paakalder jeg, du mægtige Joternes Overvinder, du langt tordnende, du Misl-ners Styrer, beskyt mit Huus, vogt det fra Ulykke! Der er min Haand, min Datter, Odin favne mig saa vist udi Valhalla, som jeg vist skal holde dig det Løfte, frit selv at vælge en Mand. Den graahærdede Konge forlod Prindsessens Sal, Sigrid fulgte ham til Døren, og deres Øine vare heftede paa hinanden, saalænge Rummet og Mørket det vilde tillade.

Ragnhild, sagde Prindsessen, min troe Ragnhild, du, hvis Bryster have givet mig at die, nu er det Tid at gaae til Hvile, men følg mig i Sovekammeret; dine Raad ere mig nu dyre. Under Ærligheds og Oprigtigheds Ham skiulede Ragnhild et falskt og gier-rigt Hierte; den Tanke, at berige sig, var strax op-kommet i hendes Sind, saasnart hun havde hørt Kon-gens Tale. Den Frier skal blive lykkelig, tænkte hun ved sig selv, som giver Ragnhild meest Guld. Min kiere Ragnhild, sagde Sigrid, hældende sig op til hen-des Bryst, hvor lifligt er det at have en tro Veninde,

naar Ære, Nolighed, Fornsielse, Liv staae i Vove. Min Fader haver givet mig Lov, selv at vælge; den beste Fader! Fornsielse, Uroe bespænde paa eengang mit Hierte. Jeg skal vælge, vælge for evig! Et got Val bestemmer Livets Lyksalighed, et slet . . . jeg gruer. Ung, uerfaren, skrøbelig — høimodig Syvalds Datter — Ragnhild! du tier, giv Trøst, giv Raad! føl, hvor dette Hierte slaaer i denne Barm.— Nu, Fosterdatter, vær ved et friskt Mod! Aldrig græd Pigen før, til hvis frie Villie det var overladt, selv at vælge en Mand. Vel sandt, her ere mange Helte, mange raske Mænd, som indbilde sig at være dig værdig, men een kan kun vælges. Siig mig, din oprigtigste Veninde, om du aldrig haver følt noget ved at see paa dem? — Kiereste Fostermoder! Synet er bedrageligt, Kiønhed forfører, Rygtet ophøier ofte en Ting over sin Værdie; mit Syn haver ellers, saa vidt dette Slør tillader mig at see, viist mig udi . . . Her holdt Sigrid inde, et dybt Suk afbrød hendes Tale, Taarene strømmede nu ned. Elskeligste Veninde! min Sigrid! sagde Ragnhild, trykkende hende op til sit falske Bryst, dølg intet, en halv Fortroelighed er ingen; udøs frit dine Klager, dine Tanker i min Barm, jeg skal ei spare de beste Raad for dig. Nævn den Lyksalige, som har rørt dit spæde Hierte. Ak hvor slaae dine Aarer, hvor hæver sig dit uskyldige Bryst! Othar! stønnede Sigrid frem, Blusel bedekte hendes Ansigt, og med Haanden skiulte hun sine Øine. — Othar, Ebbes og Svanhvides Søn? — Ja, var

Sigrids

Sigrids Gienſvar. Nu vel, min Datter. En anden gang ſkulle vi tale mere ſammen herom, nu er det beſt at hvile.

Morgenen efter indfandt Ragnhild ſig, og ſettende ſig paa Sigrids Seng, talede hun ſaaledes: Othar, mit Barn, er ſinuk, Rygtet ſiger og, at han ſkal være tapper; men han er forhadt af din Moder, fordi han ei nok bøier ſig for hende, og din Fader ærer vel hans Fortieneſter, men elſker ham dog ikke. — Det er ſandt, kiere Foſtermoder, men hvor tung er ei min Skiebne! En Moder hader, en Fader elſker ei den, ſom behager mig beſt. Han er kiøn, aldrig glemmer jeg den Dag; der han kom hiem, ſom Seierherre over de Søerøvere, der vilde forurolige vore Kyſter. Stolt gik han frem med Gebærder ſom Frode, efterat han havde overvundet den Huniſke Konge. Hans gule Haarlokker flagrede paa hans Skuldre, han ſyntes høiere end ſædvanlig, en ædel Sved pippede ud af hans Pande; ei vanheldede en kielen Hvidhed hans Kinder, Soel, Arbeide og Støv havde farvet dem brune; han gik med oprakt Hals, Odin tindrede ud af hans Øine. Saadan Mand var mig værdig, ſagde jeg da hos mig ſelv; kiereſte Ragnhild! ſiig, havde jeg Uret? Efter min Faders Befaling rakte jeg ham Velkomſthornet; han tog det, han tømmede det, han ſlog for første gang Øinene ned. En Glød foer igiennem mit Legeme, jeg brændte af en ubekiendt Ild; ſiig mig, min Oprigtige, er det Elſkov? Ja, ulykkelige

Sigrid, ja det er; en Elskov, som vil foraarsage dig megen Sorg, thi vel haver Kongen, din Fader, overladt til dit eget Skiøn at vælge, men han haaber dog, at du vælger, ham og din Moder til Behag. Det bør han og haabe, var Sigrids Giensvar, thi mig paaligger ei alene at vælge for mig, men og for ham, for min Moder, for det ganske Land. Min Fader er gammel, Sigar min Broder er endnu et Barn, Landet behøver Værn. Vel have vi nu paa nogen Tid mere Fred, end vi ere vante til, thi min Faders Retfærdighed og fredelige Sind æres af hans Naboer; men Søe-Røvere giøre os dog ofte usikre, og for at have Fred maa man dog altid være bevæbnet. Othar er den Helt, som kunde beskytte os. Men jeg bør ei bedrøve min Moder; mit Val hænger vel af mig selv, men derfor har min Fader ei løst mig fra mine Pligter. Jeg bør være vis paa, om mit Val behager ham, behager hende; og jeg maa være vis paa, om Othar fortiener min Haand. Hans Tapperhed fyldestgiør min Ære, mit Mod, opfylder mine Pligter imod mine Landsmænd; men mit Hierte maa og være forvisset om hans Bestandighed og Oprigtighed. — Han ubestandig! han uærbødig! — Mon jeg da er i Stand til at vælge? — Enten Othar eller ingen! Men min kiere Datter, vare Ragnhilds Ord, tag dig iagt for Sindsbevægelser. Othar er vel tapper, men Othar har og sine Lige; maaskee andre have giort mere til Seieren, end han selv. Anførerne faae gierne alene Æren, da dog den meste hører Krigs-

mæn-

mændene til. Seer jeg ret paa Othar, da anseer han dig som hans visse Bytte, som en Belønning, der tilkommer hans Tapperhed. Mig er og sagt, at han ei skal have været ubevægelig imod en vis Slavindes Skiønhed; Inségaudes Skiønhed skal ei heller være at foragte. Skulde du for hans skyld leve ugift, ei smage Livets Fornøielser; og han maaskee foragte dig? Vil du bie, til een udviser sin Tapperhed, ved at myrde din Fader, ved at bortslæbe din Moder i Fængsel, ved at legge sig væbnet ved din Side? See, saadan Skiebne hender vore fleste Konge-Møer, naar de enten ei have Frihed at vælge, eller og bie forlænge med at vælge. Dersom du end selv tillader dette, saa tillader din Ragnhild det dog ei. Jeg ikke heller, svarede Sigrid, nei, før skal et Sverd giennembore mit Bryst, førend jeg skal see paa den Mand, som min Siel ei elsker. Vær forsikret, Ragnhild, at Skioldungernes Blod rinder i mine Aarer, at de Guder oplive mit Mod, fra hvilke jeg stammer. Men hvorfor forkleiner du Othar, den tapre Othar? Mon Misundelse raser i dit Bryst? Tilgiv, min Ragnhild, det første haarde Ord, jeg har sagt til dig. Iver udtalte det af Munden, Hiertet havde deri ingen Deel. Min Fader, min Moder, mit Fæderneland bør jeg sørge for. Er Othar mig værdig, faaer jeg ham, da er jeg lykkalig; skeer det ei, da maa jeg see til, hvorledes jeg paa beste Maade kan foreene sammen, Pligt, egen Lykkalighed, og første Elskov.

Denne

Denne Samtale endtes, ved det Prindsessen blev kaldet til Kongen, som ved hendes Ankomst gav i en anseelig Forsamling tilkiende, hvad Beslutning han havde taget, og at Prindsessen havde foresat sig at vælge, vel en tapper Mand, men derhos ingen uden den, som ved sine Opvartninger kunde overtyde hende om hans Trofasthed og oprigtige Kierlighed. Tegnet paa hendes Val skulde være, at hun tog sit Slør af, og saae paa den lykkelige Elsker; en Gunst, som hidindtil ingen fremmed Mandsperson havde nydet. Endeel Dage bortginge paa denne Maade, uden noget Val. Prindsessen fandt ingen hendes Kierlighed værdig, hvortil vel fornemste Aarsag var, foruden hendes Blufærdighed, den Plads, som Othar allerede havde i hendes Hierte. Og hans Oprigtighed var hun endda ei fuldkommen overbeviist om; hun undsaae sig og ved, at giøre sin Moder imod. At alle giorde sig al optænkelig Umag for at vinde hendes Yndest, kan enhver vel tænke, der veed, hvilken Magt Ungdom, Høihed, Skiønhed have over Mandkiønnets Gemytter. Men ingen giorde sig mere Flid, end Othar, og en Kiempe fra Hundingaland. Den første søgte ved alle Leiligheder at behage hende; for hendes Fødder nedlagde han de Hiorter, de Vildsvin, som han fangede, han bredde selv under hendes Sæde i Kongens Sal Huden af en Biørn, som han samme Dag havde dræbt. Paa Jagten udi en forsmædelig Hede, da alle vare ferdige at vandsmægte af Tørst, rakte han hende Vandet af en Kilde; derpaa Kongen, Dronningen og

alle

alle efter deres Rad, og drak selv tilsidst. Han var den første i Salen, og den sidste, som forlod den; ja han flettede endog Blomster-Krandse til at pynte hendes Hoved med. Engang blev der talet om hans Bedrifter og den Fare, som han for Fædrenelandet vovede sig udi. Vel sandt, svarede han med ædel Frimodighed, at jeg altid har søgt at opfylde mine Pligter, og at jeg er vis paa, at ingen skal paasige mig andet, end at jeg har giort hvad en tapper Mand bør; men det synes, at Thor selv vilde ved sin Tapperhed ei kunne overvinde Sigrids Hierte. Den Anseelse, jeg staaer i hos mine Landsmænd, den Frygt hos Fienden, det Navn, som bier mig efter Døden, ja den Selvvidenhed om mine egne Fortieneſter, der forhen opfyldte mit ganske Bryst, give mig nu ingen Fornøielse, da mig fattes det fornemste Skudsmaal; den Deiliges Diekast. Derfor savner du dog ikke mit Bifald, faldt Sigrid ham ind i Talen. Den maatte tænke slet, som vilde negte dig Roes. Siden du giver ham dit Bifald, meldte den stolte Gunhild, saa betænker du dig vel ei heller længe paa, at mænge Lethra-Kongers Blod med Ebbes Slegtes. Sigrid taug, Othar blev rød som Blod, Ebbe blegnede, og Svanhvide hans Hustrue skielvede. Endelig sagde Kongen: Om Sigrid vælger Othar, da gior hun det efter den Magt, som jeg har givet hende, og er det ei nyt, at Konge-Døttre ere blevne giftede med Jarler og Jarlers Sønner.

Oven-

Ovenmeldte Kiempe fra Hundingaland førte sig ganske anderledes op, end Othar. Han søgte ei ved mindste Opvartning at vinde Prindsessen; og som de Bedrifter, han havde giort, vare kun lidet bekiendte, saa talede han ei om dem, men kun om dem, han agtede at giøre. Derimod overhængde han jevnligen baade Kongen og Dronningen om deres Minde, truede grummeligen, hvis hans Ønske ei blev opfyldt, og pukkede paa sine Kræfter og Størrelse. Mange af Frierne, som vidste, i hvilken Anseelse Ragnhild stod hos Sigrid, vendte sig til hende, og søgte ved Skienk at vinde hendes Venskab. Men for ingen lykkedes det bedre, end for den unge Regnar, hvis Sag hun derfor og paa det ivrigste understøttede, men forgieves; thi vel var han af høi Herkomst, derhos ung, rig og deilig, men havde endda ei giort sig navnkundig ved nogen mandig Bedrift, endskiønt han allerede havde opnaaet det fem og tivende Aar. For Othar talte Ragnhild derimod aldrig got; thi han var for modig til at smigre for hende, for ædel til at begaae noget nedrigt. Kiempen fik og tilsidst Underretning om Ragnhilds Sindelav. Ved det mægtige Guld bragte han hende i kort Tid paa sin Side, allerhelst hun mærkede, at hun arbeidede forgieves for Regnar. Hun talte hans Sag for Prindsessen, men blev afviist, ei uden Bebreidelse. Han, som aldrig havde tænkt eller handlet sindig, foreslog da for Ragnhild at bortføre Prindsessen, og forlangede, at hun skulde være ham dertil behielpelig. Onde Mennesker studse undertiden ved alt

for

for onde Gierninger. En Art af Venskab og Ømhed havde endda Sted i Ragnhilds Hierte, men en Mængde Guld, og Løfte om mere, fordrev snart denne Betænkning. Tid, Sted og Leilighed bleve derpaa aftalte. En Aften, da Prindsessen gik fra sin Faders Sal til sin Bolig, ledsaget efter Sædvane alene af Ragnhild, foreslog denne onde Qvinde at gaae lidet dybere ind i Skoven i det smukke Maaneskin. Prindsessen, som just var tankefuld, gav sit Minde dertil, men da kom Kiempen og borttog hende med Magt. Dyden staaer aldrig større Fare, end naar den er i slet Selskab. Uagtet al Prindsessens Raaben, og den Umag, hun giorde sig for at slide sig fra ham, (thi at bede og græde kunde hendes høie Mod ei nedlade sig til,) saa havde han dog fuldbyrdet sin onde Hensigt, hvis ei Othar havde i det samme ilet til, og med blottet Sverd nødet Kiempen at lade sit Bytte fare. Kiempen, stolende paa sin Styrke og Størrelse, vendte sig strax imod Othar, sigende: Vil du Pusling hindre mig! og gav med det samme et stort Hug efter ham, hvilket Othar undvigede ved at bøie sig til Siden. Efter nogle Hug, som de skiftede sig imellem, var Othar saa lykkelig, at tilbringe Kiempen et stort Saar i Underlivet, saa at Indvoldene hange ud af ham, og han segnede til Jorden. Strax var Fiendskabet slukt hos Othar, han sprang til, og spurgte, hvor han havde sin Skade, men fik intet Svar; hvorover han følte sig frem i det halve Mørke, thi Skyer havde skiult Maanen, det beste han kunde, og som han havde in-

tet

tet andet ved Haanden, saa sønderrev han sit eget Klædebon, begyndte at forbinde ham, og at tilstoppe Hullet, hvorudaf strømmede en vældig Mængde Blod. Men Kiempen samlede imedens alle sine Kræfter, og fuld af Forbittrelse og Hevn trak han en Kniv ud, der hang i et Belte ved hans Side, thi Sværdet var faldet ham langt ud af Haanden, og stak dermed i Blinde til Othar, og traf ham i den høire Hæl, hvorover han sin hele Livstid maatte halte. Derhos sagde han: Du skal dog ei rose dig af Seieren, ei heller nyde Sigrid; døe! — Ved dette Saar optændtes Othar til Vrede; han greb Sværdet med begge Hænder og hug af al Magt paa Kiempens Hals, saa at han skilte Hovedet fra Kroppen, og herved sagde han: Far til Hæls og hendes Børn, og vær i Selskab med Loke og alle sorte Alfer! Efter dette saae han sig om efter Prindsessen, men som han merkte ei noget til hende, saa begyndte han at raabe og gaae omkring, men altsammen forgieves. Da Dagen frembrød, søgte han ei uden Møie til Kongens Sal, hvor Ragnhild var den første, som han mødte. Hun gik med udslaget Haar, slog sig for Brystet og rev sig i Hovedet; snart løftede hun Hænderne i Veiret, snart lod hun dem falde plat ned igien; nu vreed hun sine Fingre, saa det knagede i alle Knokler, nu kradsede hun sig i Ansigtet. Hun skreg, hun hylede, hun bar sig ad, som Skade, da hun første gang saae Loke, smiddet til Klippen. Ynkværdige Ragnhild! sagde Othar, din Tilstand spaaer mig min Skiebne. Sigrid er borte,

den

den Elskværdigste er borte! Hvad har du nu for al din Møie? den Omhu, hvormed du opklekkede hende, er spildt. Naar hun sad paa dit Skiød, naar du kielent strøg hendes Kinder, da tænkte du ei paa slig en Løn. Freya, du pleier dog at være medlidende, skaf Sigrid igien, eller tag mig i din Bolig! Men jeg overvindes af Smerte, jeg døer. Ved disse Ord heldede han sig op til Dørposten i Kongens Port, og faldt i Afmagt. Ved megen Flid blev han bragt til sig selv igien, og derpaa henført til hans Faders Gaard.

At beskrive den Sorg, som Kongen fandt, er umuelig. Gunhilds Bebreidelser forøgede den. Hun forekastede ham, at han maatte selv takke sig for denne Ulykke. Det var ei nok, at de havde misset deres Datter; de maatte frygte for, aldrig at see hende mere. Enten var hun død, eller levede et ulykkeligt Liv, vanæret af en fæl Kiempe. Hun havde nok forud sagt, at det vilde gaae saaledes. Det var ei got, at lade Børn have deres egen Villie; det var ret tilpas til ham, han fik Løn, som forskyldt. Den arme Syvald kunde ei svare eet Ord hertil, thi ham syntes, at hun havde nogen Ret. Hans satte Sind lod dog ei Modet falde. Ei overlod han sig til qvindagtig Sorg, men han iverksatte alle Ting, for at finde sin Datter igien, allermeest dertil opmuntret, ved det han fik af Othar at vide, at han havde reddet hende af Kiempens Hænder, og ihielslaget dette Uhyre; hvis døde Krop blev slæbet frem, efterat man længe havde søgt efter den, og givet

Hundene og Ravnene til Føde. Ved dette Syn gik Ragnhild som fra sig selv. Forbandede Othar, raabte hun, hvi lod du ei Kiempen fare, hvi lod du ham ei leve, og bragte os derimod Prindsessen hiem? Vi skulde nok selv have afstraffet dette Spøgelse, dertil behøvede vi ei din Arm. Men det var dig mere om at giøre, at vise din Tapperhed, end at redde Prindsessen. Maaskee du selv har aflivet hende, eller holder du hende indelukt paa et hemmeligt Sted, for at nyde dine fæiske Lyster. Ak min Sigrid! du var deiligere, end de lyse Alfer, du saae ud til at være Baldurs Søster; har jeg saa trolig bevaret din Kydskhed, saa uskyldig opfødt dig, for at blive et Rov for en Trold, for Fenris Ulven, for at omsnoes af Midgards Slangen? Vederstyggelige Othar! forbandet være de Bryster, som du diede, forbandet den Luft, som du første gang trak i dig, alle Nastronds Slanger sønderslide dit Hierte, Hvergelmers Hugorme æde din Lever! Jeg skulde have reddet min Prindsesse, jeg skulde have haaret hende hid paa disse mine Arme, hvis ei den fæle Afmagt havde hindret mig. Ak Skrek! ak grusomme Nat! jeg segnede til Jorden. Gid en evig Nat havde bedækket mine Øine! Nu udstrekker du, min Elskelige! forgieves dine spæde Arme mod mig; Arme, der ei mere skulle omfavne mig, men maaskee omfavne Othar. Fraadden stod hende af Munden, Gnister funklede af Øinene, Næseborene opspiltes, Haaret stod paa Hovedet. Alle havde Medynk med hende, endog Othar selv; han tilgav hende de Forbandelser, som hun udøste

øste over ham, efterdi han tænkte, at de kom af en reen Kierlighed til Sigrid, at Sorgen talte af hendes Mund. Hun var og ynkværdig, thi tusende Sindslidelser bestormede hendes Hierte; Fortrydelse over det, hun havde giort, Frygt for at det skulde opdages, Medlidenhed over Prindsessen, Had imod Othar, Forestilling, at han maaskee havde Prindsessen i sin Magt, Forbittrelse over det, hun maatte miste det hende af Kiempen belovede Guld. En Lastefuld er altid ulyksalig; utallige og sig imodstridende Sindsbevægelser rive ham hid og did, og holde ham bunden, ligesom Hunden til Lænken. Men opvakte Ragnhilds Tale kun Medynk hos alle, saa giorde den anden Virkning hos den stolte Gunhild. Det Had, hun bar til Othar, giorde, at hun letteligen fæstede Troe til Ragnhilds Beskyldninger; hvorfor hun kaldte ham for sig, og forbød ham at lade sig mere see i Kongens Gaard, indtil han skaffede Prindsessen tilbage, truede ham og med Døden, hvis han selv havde tilføiet hende nogen Vold. Ubillige Gunhild! var hans Giensvar, det nytter ei, at jeg beraaber mig paa mine Gierninger, den Ærbødighed, hvormed jeg altid har opvartet Prindsessen, den Omhu, den stille Kierlighed, som jeg har ladet see for hende, den Strid, som jeg vovede med Kiempen, den Seier, jeg erholdt over ham, det Saar, som jeg da fik. Et forud indtaget Sind agter ei saadant, bliver dog ved at være ubillig. Ei klager jeg over Ubilligheb derudi, at du udsender mig til at oplede Prindsessen; herudi kan du ei paalægge mig noget, som jeg ikke allerede har giort.

Otte Dage have vi nu søgt efter hende, men forgieves; jeg skal ei komme tilbage uden hende. Enten skal jeg finde hende igien, eller og skal dette Sverd bane mig Vei til de Lykkaliges, til Heltenes Boliger. Men tænk ei, at jeg gior dette for din skyld, efter din Befaling; thi du er kun min Konges Kone, den fornemste Undersaat, den fornemste, om du vil, men dog kun Undersaat. Din umaadelige Herskesyge bilder dig vel ind, at du regierer tillige med ham, ja over ham; men jeg sværger ved Skiolds Afkom, ved Lethra-Kongers hellige Stoel, ved det Spiir, som de nu i saa mange Aar have holdet, ved den Danske Frihed, ved det frie Blod, som rinder i mine Aarer; og er det ei nok, da ved Alfader selv, ham, som styrer, ham som seer, ham som dømmer alle Ting, at saalænge en Dansk er tilovers, skal du ei komme til at sidde paa Skiolds Throne! Ingen sidde der, uden han stammer fra Odin! Fri er jeg fød, fri vil jeg døe. Ingen haver at befale over mig, uden min Konge og Lovene; de sidste altid, den første, saalænge han regierer efter dem, saalænge han viser sig at være sit Folkes Beskytter, Fader, Regent; naar han skifter Retten i Fred, naar han dømmer ingen uforhørt, naar han ei gior Forskiel imellem sine Børn, uden efter deres Gierninger, naar han er den første i Krigen, den sidste, som vender tilbage, naar han ei forsømmer at vise Alfader sin Pligt, at ofre til ham paa bestemte Tid og Sted. For saadan en Konge vil jeg leve, sigte og døe, men for ham alene; dig vil jeg ei adlyde. Jeg er fød fri, mine

Børn

Børn skulle og være fri; frivillig vil jeg i det mindste ei paalægge dem Trældom. Hvad skammeligere Aag, end at lade sig beherske af en Qvinde, af en fremmed Qvinde! Sæt du dig til at sye, til at spinde, til at væve, og lad Mændene raadslaae og stride. Jeg skal opsøge Sigrid. Hun er min Konges Datter, jeg beiler til hende; hendes Dyd, hendes Skiønhed ere al Umag værd. Elskov, Pligt, byde mig at flyve efter hende, men ei din Befaling. Og hermed forlod Othar Dronningen, og gav sig paa Veien, i Selskab af fire ubevæbnede og letklædte Mænd, som bare Brød, Vand og harsk Flesk, Heltens lekkerste Mad.

Men hvor blev Prindsessen af? — Da Kiempen havde maattet slippe hende, gave Frygt og Undseelse hende Vinger, saa at hun i en Hast kom langt fra de Stridende. Hun var ligesaa bange for den, der hialp hende, som for den, der havde røvet hende; thi hun tænkte at være bestemt til et Bytte for Overvinderen. Og dette tænkte hun saa meget mere, som hun i Mørket ei kiendte Othar, hvis ædle Tænkemaade havde maaskee endda kundet sætte hendes Sind noget i Roelighed. Dog havde maaskee og Blufærdighed over at være alene med en Mandsperson, og Frygt for at ansees som den, der havde bortsneget sig med Othar, endda formaaet hende til at flygte. Vel mueligt og, at hun i saadan Forvirring ei har været i Stand til at gisre sig selv Rede for hvad hun tænkte; uden dette eene, at hun maatte skynde sig fra den

grumme Kiempe, hvis Hænder hun ei kunde undgaae, saafremt han blev Seierherre. Saadan Tanke giorde, at hun fordoblede sine Skridt, men jo mere hun gik, jo mere fordybede hun sig i denne vildsomme Skov, der strakte sig fra det kongelige Slot Lethra til Sundet, som skiller Sielland fra Skaane. Da hun endelig kom noget til sig selv igien, opløftede hun sine Øine til Himmelen, sukkede og sagde: Du store Alfader! i hvilken Nød lader du mig komme! Min egen gaaer mig ei saa meget til Hierte, som min Faders og Moders. Ak hvilke Bebreidelser maa han nu ei udstaae! Hvor dyre maa han ei betale den mod mig udviste Velgierning! den omme Fader! Selv Odin, du har jo været Fader, Fader mere end eengang! Dog kan du lade min Fader komme i saadan Nød. Skulde man vente sligt af Baldurs Fader? Dog maaskee Nornerne tvinge dig, de ubarmhiertige Norner. — Formaaer Bøn ei noget hos eder? ville I have Knæfald? — See, her ligger jeg for eder. — Ak Kiempen kommer! Moder-Jord bedæk mig! ædelsindede Bergboere, tager mig i Forsvar! Den feige, den grumme, den fæle, den stygge! — Dog nei, der er ingen. Elskelige Fader! Slet har jeg belønnet din Omhu. Hvorfor valgte jeg ei før! — Dog — endnu havde jeg ei Beviis nok, for at troe Othar. — Gid jeg havde havt nok. — Men mon Ragnhild har været troeløs, Ragnhild, som jeg saa oprigtig har elsket? Hun syntes jo og at elske mig; og hvorfor skulde hun ei elske mig? Men hun løb bort, afsides; hun taug,

jeg

jeg skreg. Forræderske, dyre skal du betale dette! Min Fader skal lade dig indsperre, Bolt og Lænker skal du bære. — Den bære Bolt og Lænker, hvis Bryster jeg har suet! Nei, døe før, uværdige Sigrid, ja døe kun! — Amme, Fader, Moder, Veninder, Othar — forsvinde. — Dog kan jeg ei finde hiem igien? — Skal jeg aldrig mere uddele Hør til mine Piger? Skal jeg aldrig mere høre Syvalds Røst? — Gunhilds Bebreidelser vilde nu være angenemme for mig. Skal jeg aldrig mere sette min Fod paa den Bisrnehud, som Othar har udbredet for mig? Nei aldrig mere! — Hvorfor? Jeg maa op, jeg vil gaae; saa langt borte kan jeg dog ei være kommet fra min Faders Gaard. Men det er mørkt, maaskee jeg gior best i at sette mig ned, indtil det bliver lyst.

Den øvrige Deel af Natten tilbragte hun under et gammelt Eege-Træe. Tusende Forestillinger ginge da igiennem hendes Hoved. Snart beklagede hun sin Moder, snart ynkede hun sin Fader. Nu forestilte hun sig, hvorledes Othar igiennemsøgte Skoven, for at finde hende. Nu bluedes hun ved at lade sig see for ham med sønderrevne Klæder, og uden Slør; thi hun havde tabt det, da hun brødes med Kiempen. Atter forestilte hun sig, at det var mueligt, at han havde været den, som angreb Kiempen. Slig Tanke giorde, at hun frygtede for, at han var kommet til nogen Skade; dog hans Tapperhed fordrev igien Frygten. Hendes Skarpsindighed fordømte Ragnhild, men hendes Hierte frikiendte hende. Men, spurgte hun sig selv, om Othar er den, som har reddet dig fra Kiem-

pen, der da ganske vist er død, om han igiennemvandrer den ganske Skov for at oplede dig; om han finder dig; vil du da ei see paa ham? bør du da ei see paa ham? Din Tilbøielighed siger, jo. Stort flere Elskovs Prøver kan du ei heller forlange. Han er en anseelig Mand, ung, smuk, riig, af fornem Herkomst. Hans Tapperhed kan ingenlunde drages i Tvivl. Om din Fader ei just hestig elsker ham, saa hader han ham dog ikke heller. Din Fader har og selv givet dig Magt at vælge. — Des forsigtigere bør du jo være. Din Fader kan dog ei meget lide ham. Din Moder hader ham. Vel er han af fornem Slegt, men dog ingen Kongeson. Han elsker dig, det er sandt; men man siger, at han og elsker Insegundis. Elske en Slavinde! maaskee af trælbaaren Slegt, og vist en Vender, en foragtelig Vender! — Nei, med hende vil jeg ei dele hans Kierlighed, med ingen. Deelt Elskov er ingen Elskov; enten Othar heel, eller ingen Othar. Men maaskee han er uskyldig! Kan være, dette Hierte vilde det gierne. Dog herpaa maa jeg være vis, Insegundis maa bort. Han give hende Frihed, han lade hende drage af Landet; og Sigrid er hans! Skulde jeg derfor være hans? Skulde Aabryne formaae mere hos mig, end Tapperhed? Var det ei Ære nok, at være den tapperste Mands Ægtefælle? — Bør Neddæmpningen af min Mistanke overveie min Moders Had? Skal jeg giøre min Moder den Sorg? — Men skal og min Moders ubillige Had hindre al min Fornøielse? Jeg vil være vis paa,

om

om min Mistanke er grundet eller ei, og saa vil jeg see Othar, for at fatte en Beslutning. — Jeg forladte! Jeg taler, ligesom Skiebnen var i min Magt, ligesom Nornernes Dom ei var mig imod, ligesom Alfaders Haand ei var over mig.

Med saadanne Tanker tilbragte Prindsessen Natten. Da det blev lyst, gav hun sig til at gaae, og vandrede om i tre samfulde Dage og Nætter, ei uden Frygt tilsidst at opædes af vilde Dyr. En Frygt, som ei før havde rindet hende i Sinde, formeget bekymret for andre, og formeget indtaget af Othar. Da nu Hungeren ogsaa heftigen satte an paa hende, (thi Søer, Bekke og Kilder havde ledsket hendes Tørst) og hun derover var i en næsten fortvivlet Tilstand, mødte hende en gammel Kierling, som studsede ved at see hende. Prindsessen tiltalede hende strax saaledes: Ynkes over en Ulyksalig, som er færdig at forgaae af Hunger og Mathed! Disse Ord havde hun Møie ved at fremføre. Er du ingen Speider, vil du ei forraade os, spurgte Kierlingen, da kan vi endelig tage imod dig; du seer ogsaa uskyldig og from ud, følg med mig! Prindsessen lod sig ei længe bede. Noget efter kom de til en Hule, hvis Indgang var saa smal, at man maatte krybe paa Hænder og Fødder, og desuden bevoxet med Torne og Busker. Hvor uvant Prindsessen end var til saadant, maatte hun dog krybe herigiennem. Da hun kom ind, sadde tvende midaldrende Mænd og en Kone ved Ilden og stegte en Hare. Den ene

Mand sagde: Hiordys, du fører os altid i Uleilighed. Nylig skilte en gunstig Skiebne os ved den vildfarende Dreng, som din utidige Medlidenhed havde bragt os paa Halsen; han foer til Hæl, og nu bringer du os en anden hid. Vare vi endda i vore blomstrende Aar, da kunde dette lille Nor have fornøiet os. Med det samme udrakte han sin Haand, og klappede Sigrid paa Kinden; men hun slog hans Haand bort, sigende: Forvovne! hvad tør du giøre? Dit Mod, svarede han, og dine Klæder passe sig slet sammen. Du er pialtet, og bærer dig ad, som du var af Skioldunga-Ætten. Dit Liv, din Ære, alt Dit staaer i vor Magt, og endda tør du pukke, endda kan du ei tvinge dig. Nei, var hendes Giensvar, nedrig Forstillelse har endnu ikke besmittet mit Sind. Mit Liv kan du tage, men min Ære er min, saa længe Liv og Død staaer i min egen Magt. Stolte Jomfrue! sagde den anden Mand, sønderrevne Klæder skiule ofte et ædelt Sind; er hun ei ædel fød, da fortiente hun at være det; saadant-Svar kan jeg lide af unge Møer. I min Ungdom var Kydskhed deres Prydelse; ugift og Møe, var eet; Ægtebaandet var ubrødeligt. Men nu har man sagt mig, at de unge Piger see paa Mandfolk, dandse med dem, trykke dem i Hænderne, frie selv, ja at Ægtestanden holdes lidet hæderlig, og at gifte Koner have flere Børn med andre, end med deres Mænd.

Du er vrangt underrettet, min Ven, svarede Sigrid; alle ere, som jeg. Enten leve de tugtig, eller

ansee

anſee Døden for Belønning, et ſødt Tilflugtsſted for dem, der ei paa anden Maade kunne bevare deres Kydſkhed. Maaſkee det Levnet, du talede om, er brugeligt hos vilde Folk, der leve uden Sæder, uden Skik, uden Orden, uden Regimente, uden Alfader. Men kiere! jeg forgaaer af Hunger, have I intet at give mig? den Hare — Ved diſſe Ord ſegnede hun ned og faldt i Afmagt. Hiordys bragte hende ſnart til ſig ſelv igien, ved at kaſte koldt Vand i hendes Anſigt. Derpaa gav hun hende Geddemelk at drikke, og noget Haresteg at ſpiſe. Du ſeer, hvordan vi leve, ſagde Hiordys; behager det Levnet dig, da bliv her, hvis ikke, kan du gaae din Vei. Vil du blive, da ſkal du paſſe vore Gedder op og malke dem; thi jeg bliver nu gammel. Jeg vil gierne herfra, var Prindſeſſens Gienſvar, men I maa viſe mig Veien. Det hverken kunne eller ville vi, ſvarede den Mand, ſom førſt havde tiltalet Prindſeſſen, og var hans Navn Thorgrim. Vi have næſten glemt Veien, fordi vi aldrig vove os meget langt fra denne Hule, og om vi end kunde finde den, ſaa tør vi dog ei drage til Folk. Siig ſnarere, ſvarede den anden, at du ei gierne vil af med denne kiønne Pige; Smukhed har ſtedſe rørt dit Hierte. Du har got ved at tale, Regnald! var Thorgrims Gienſvar; du, ſom har Aslaug ved din Side. Ei bebreidede du mig kielen Elſkov, da jeg bedækkede dig med mit Skiold mod Syvalds grumme Hug, da jeg bar dig ud af Slaget paa min Ryg, da vi begge laae ſkiulte i Moſen, da jeg forlod alleting, for at følge din

Skiebne.

Skiebne. Om jeg nu efter fiorten Aars Forløb fryder mig ved at see Valkyrien, den ranke, den hvide, den blaasiede, den høibrystede Valkyrie, er deri da noget forunderligt? Meget mere, det er naturligt. Deiligste Valkyrie! (din Skiønhed, dit Mod byder mig at troe, at du er saadan een) bliv her, unddrag os ei strax din Nærværelse! Ak Regnald, hvilke Øine! hvilken Ild! De hvide Lokker flagre paa hendes Skuldre, ligesom Rugen bevæges af Vinden! Hendes Hals staaer lige op, ligesom Stevens Klint, Hovedet kneiser, som Norges Fielde; rank er Furrens Vext, men din rankere, o Valkyrie! Melk er i dine Kinder, og Rosen pryder dem ogsaa; Morgenrøden sidder paa dine Læber, Snee-Blomstret viger dig i Hvidhed, og vore Fædres Høie ere ei saa hvælvede, som dine Bryste. Freya selv har sendt dig hid til min Trøst. Den Ild, jeg fordum følte for Thorilde, blusser nu i mit Hierte. Hun er borte; hun er udi Freyas Sal. Der tænkte jeg at fornye min Kierlighed med hende; men du, o du hvidbrystede Jomfrue! du giør, at jeg forglemmer hende. Men frygt ei! min Haand er kun vant til at tvinge Stridsmænd, den truer ei, men klapper den bløde Jomfrue-Kind. Min Tale er spildt; du seer ei paa mig, dit Ansigt blusser af Undseelse. Mon du første gang hører Elskovs-Ord? Din Skiønhed vidner andet. Dog du er kun en Valkyries Billede, uden Sands, uden Liv. Maaskee Tiden kan formilde dit Hierte, og give dig det Liv, som dig nu fattes. Han sukkede dybt og gik bort.

Hver

Hver Dag faldt han Prindsessen besværlig med slige Taler. Han bad, han truede, han bebreidede; men fik intet Ord, og neppe Svar. Hun svede paa ham uden Maade det, som hun havde sat sig for at udvise imod Othar. De fleste Tider skyede hun og hans Selskab, og fulgte med sine Gedder, som hun drev snart hist, snart did. Hun besteg ofte en Klint, som gik midt ud i en fersk Sø, hvor hun havde Vandet baade paa høire og venstre Haand. Midt for strakte Søen sig vidt, og paa eet Sted syntes Diet at tabe sig i Vandet; thi det hang der ved et smalt Sund sammen med en anden Sø. Den hele Sø var omgivet med Skov og Bakker. Hun saae der Solen farve Vandet rødt to gange om Dagen, og tusende Soler i det midt paa Dagen. Fiskene sprunge glade op af Vandet ved Solens Ankomst, og Fuglene qvidrede i Skoven. Paa dette behagelige Sted forslog Sigrid jevnligen sine Tanker. Det ligesom indbød til søde og tankefulde Forneminelser. Der kommer en Baad! raabte hun engang; Othar er i den, ja det er ham; Det kommer nærmere. — Baad og Othar forsvinde; en Spaan flyder paa Havet. Stille Taare rinde da. Ofte spurgte hun sig selv: Hvad vil du? — Det veed du ei selv; du elsker Othar, og dog vil du ikke tilstaae det. Et Ord kan afgjøre Tingen, din Mund har ei nødig at tale, og du vil negte ham et Ord. Ja, hav ham først saa nær! Dog han leder vist efter dig; min Hu siger og, at han finder

der mig. Hvad da? — Endda maa han prøves, Inſegundis maa bort.

Som oftest gik hun alene, og da lod Regnald aldrig Thorgrim gaae for ſig ſelv. Undertiden fulgte de alle med hende, men undertiden kun Aslaug og Hiordys. De overhængte hende ofte, for at faae at vide, hvo hun var; men fange aldrig andet Svar, end at hun var et fattigt Barn, ſom hendes Stifmoder havde jaget fra ſig. De lode derimod ſig tydeligen merke med, at de ei troede dette. Din Kiortel, ſom er af ſaa fiint Vadmel og grønfarvet, lærer os andet. Siden du er en Dødelig efter din Forſikring, og ſom din lange Nærværelſe ogſaa giør troeligt, ſaa maa du dog være af fornem Æt. De havde megen Omhu for hende, og gave hende et Slør, at bedække Anſigtet med, at det ei ſkulde brændes af Solens Hede og ſvies af Veiret. Og ſom hendes Kiortel var ſønderrevet, ſaa ſyede de den ſammen, og hvor hele Stykker vare borte, ſatte de Lapper paa af Ræveſkind. For hende lagde de det første Stykke af Maden, og drak ingen af Hornet, før hun havde drukket. Hiordys ſov hos hende, og fordrev hende de ſøvnløſe Nætter med gamle Eventyre, og med ſin og Regnalds Skiebne. Erik hedte min Fader, vare hendes Ord, han var Kong Halfdans Jarl her i Sielland. Af bare Gierrighed vilde han ei gifte mig; thi han kunde aldrig blive eenig med Frieren om Kiøbet, aldrig kunde han faae nok for min Perſon. Du maa troe mig, min Datter, jeg var ogſaa deilig,

deilig

deilig ligesom du. Men hvad hielper Deilighed, naar ingen har Gavn af den? At være uskatteerlig og ugift, er en tynd Lykke. Jeg fandt det i det mindste saaledes. Derfor gik jeg til min Fader og sagde: Nu er jeg sytten Aar, Fader, og endda har jeg ingen Mand, og en Mand vil jeg have! Faaer jeg ei snart een, da gaaer jeg min Vei med den første den beste. Ikke vil jeg følge vor Tids, vort Lands forkeerte Sædvane; stille mig an, som jeg ikke vilde giftes, blegne ved at høre en ung Karl nævne, slaae Øinene ned for ham, og dog ønske i mit Hierte, at een vilde komme og føre mig bort med Magt. Nei, jeg er ærlig; jeg mærker, at jeg behøver en Mand, og han behøver vel ogsaa en Kone; lad mig følge min Moders Spor, hun tog eder uden mange Ophævelser, jeg vil giøre ligesaa. Min Fader blev bange. Lidt skiønte han om, at jeg vilde løbe bort, og ligemeget var det ham, enten det gik mig ilde eller vel; men han var bange for at miste det Guld og det Sølv, den Hest og de Vaaben, som Frieren skulde give for mig. Inden otte Dage blev jeg gift. Lykkelige Time! endnu tænker jeg paa den med Fornøielse. Stakkels Harald! du er nu i Odins Sal, og drikker Miød med Einherierne, men her ligger jeg forladt, og fryser baade Vinter og Sommer. Astrid, (thi saa havde Prindsessen kaldet sig), du kan ei troe, hvor godt det er at have en Mand. Ak at du var Harald! Dog jeg faaer at give mig til Taals. Bliv du kun saa lykkelig, som jeg var. Han var deilig, høi som Bøgen, stærk som Egen, han

var

var ung, rig, fornem, ogsaa tapper; den Egenskab skal jo endelig være den beste. Ak hvor ofte har jeg ønsket ont over den; thi hvor mange gange var jeg ei nær ved at tabe min Harald! Det blev jo og til Slutning min Skiebne. Saa længe dræbte han andre, saa længe kastede han sig i Fare, indtil han en Aften blev død hiembaaren til mig. Forvorpne Tapperhed! — Skield ei denne ædle Dyd, sagde Sigrid, en Mand uden Tapperhed er ingen Mand, ligesom en Qvinde uden Kydskhed. Ved Tapperhed blive de Æserne lige, ved Kydskhed ophøie vi os til dem. Ja Snak! mit Barn, var Hiordyses Giensvar, udi Tapperhed seer jeg intet andet end Vildhed. Vort Liv er kort og møisommeligt nok, uden at vi have nødig at forkorte det, eller gisre det elendigere. Hvad Kydskhed angaaer, da ærer jeg den; forbandet være den Qvinde, som favner anden end sin Mand! Niflheims Ild kan ei udslukke hendes Brynde. Gid hun døe vanæret, gid hun ei komme i sin Mands Grav! Lad ingen Høi opkastes over hende, lad Krager og Ravne fortære hendes Been! Men hvorfor maa jeg ei elske min Mand? hvorfor maa jeg ei sige det? hvorfor maa jeg ei selv vælge den, som jeg skal leve og døe med? Skal jeg bie, til een kommer og drager af med mig imod min Villie? Nei, jeg friede selv, jeg sagde: Du staaer mig an, jeg vil have dig, om du vil have mig. Dermed var Kiobet giort, og jeg befandt mig vel derved. Men jeg var ham troe, jeg elskte ham alene; og det burde jeg saa meget mere gisre,

som

som jeg havde selv vælget ham. Jeg har intet derpaa at sige, tog Sigrid til Orde, at man vælger selv, naar Forældre give Frihed dertil, men det bør skee med Anstændighed, med Overlæg. Før vil jeg al min Tid leve More, før jeg vil vælge anden Mand, end den, jeg anseer for den tapperste og bestandigste. Du er endnu ung og uerfaren, min Datter, svarede den Gamle; ellers giorde du ei saadant forvovent Løfte. Det er sandelig tungt at leve eenlig; eet Aar er mig nu længere, end fordum ti, da Harald forkortede mig Tiden. Bliv først reiskassen indtaget i en Person; da vil han vist blive af feig tapper, af svag stærk, af fattig riig, af ringe fornem, ja af grim skion, og af intet til meget; kun aldrig af gammel til ung. Det er Thorgrims Feil; den Feil bliver aldrig god i en ung Piges Øine. Tvinges hun til at tage saadan een, lokke visse Omstændigheder hende dertil, hun vil dog altid, i det mindste i sit Hierte, foretaste ham, at hun har maattet opofre sin Ungdom til hans graae Haar. Ved disse Ord sov Kierlingen ind, og overlod Sigrid til sine dybe Betragtninger.

Hvor var det, vi slap? sagde Hiordys næste Nat; nu, nu, det var om min Harald. Ja, han var deilig som Solen, naar den staaer op af dette Vand her næst ved; han var rank som Rugstraaet, fuldkommen, der var ingen Lyde paa ham, min Astrid! Sex Dage feilte mig i det syttende Aar, da vi svore hinanden Troskab; du maa troe mig, det er got at være gift.

Men jeg vil spare din Blufærdighed, dog glemmer jeg aldrig denne første Dag. Du faaer vel og engang en Veninde, som du kan fortælle din tilkommende Skiebne; thi endskiønt du er noget sky, saa er du dog et Fruentimmer. Astrid, tredive Aar forginge som en Drøm; nu maa jeg savne min Elskelige; ak gid du var ham! Ja, jeg sagde dig sidst, at han døde, han døde i Krigen. Vore unge Karle misundte ham hans ærefulde Død, de Gamle sagde, at de aldrig havde seet nogen falde bedre. Men hvad kan det hielpe mig? jeg maa jo dog savne ham. Med ham havde jeg denne Regnald, som saa høit bersømmer din Dyd. Vi havde i alt elleve Børn, men de døde alle i deres spæde Ungdom; og det smerter mig, at Regnald ei fristede samme Skiebne, saa havde han ei nu levet saa kummerlig, saa frygtsom, saa eenlig, saa foragtet; men saa havde jeg og maattet savne ham, mit Barn! og hvem skulde da have taget sig min Alderdom an? Harald er jo borte. Om jeg end vilde grave ham op af Høien, saa var det dog forgieves. Han blev brændt med sin beste Hest, hans Sverd blev og lagt i Høien; ak at jeg havde kundet legge mig med! Dog det er sødt at leve, sødt at see Solen oprinde; kunde kun Harald ogsaa see den! Sov ikke, min Datter! Du synes vel, at jeg taler noget vidtløftig, men saa er gamle Folkes Viis. Desuden taler jeg saa gierne om min Harald, men hav kun lidt Taalmodighed, saa skal jeg strax efter Løfte fortælle dig, hvorledes vi ere komne i denne Skov. Regnald voxte til. Han blev stærk, han blev tapper, han

blev

blev modig, desværre alt for modig, alt for ærekier! Halfdan havde overladt Riget til Ungvin. Maaskee du veed det, maaskee og ikke. Gid jeg heller aldrig havde vidst det! Men man raader ei selv for sin Skiebne. Denne Ungvin var en Fremmed, en Gother; paa Moderne Side skal han dog have været af Skioldunga-Etten. Det samme skal og min Mand have været, og endda noget nærmere, som de sige. Men dette er en Sag, som vore Præster og vore Kapper maa forstaae. Jeg har altid ladet mig nøie med at behandle min Uld og min Hør, at lave Maden til min Mand, paa det han kunde finde alting paa rede Haand, naar han kom hiem af Jagten, og det var jo billigt; han bragte altid eet eller to Stykker Vildt med sig, nu en Hare, nu en Raae, nu et Vildsvin, nu en And, nu en Brokfugl, nu en Biørn. — De slemme Biørne! ofte har jeg bandet dem; de klorede min Mand. Bitte Mand, sagde jeg, de stygge Biørne ere ei Umagen værd, at du skal sette dig i saadan Fare for dem. Om de reve dig ihiel, hvad kunde da deres Hud hielpe mig? Han smilede, den Yndige lagde mig til sit Bryst, og sagde: Frygt ikke, Hiordys, jeg er altid Biørnens Mester, og hans Kiød smager jo vel, du vil og gierne klæde dig i hans Hud; hvor smukt lader det ei den lille Regnald, at slæbe Biørnekloen efter sig! Desuden kommer jeg herved ei udaf Vane, at gaae i Strid. Saa sagde den Elskelige; Odin lønne ham derfor! Ja, Astrid, jeg kæmmede mine Børn, jeg toede dem, og jeg holdt af min Mand, havde jeg da ei nok at giøre?

— Og hvad skulde jeg gjøre andet? Vore mandige Fruentimre have aldrig villet i mit Hoved. De ride en Hest som den beste Karl, de sette over Graver og Grøfter, de gaae i Strid, for at faae Navn af Skiold-Møer. Imidlertid glemme de at opamme deres Børn, at see til deres Qvæg, at elske deres Mænd; ja, somme blive saa vilde, at de aldrig ville gifte sig. Fy vorde dem! Ere saadanne Fruentimre? Jeg derimod havde altid Sengen redet, naar min Mand kom hiem, jeg lagde ofte friske Straae deri, jeg mængde Blomster deriblant, disse vellugtende Ryskker; jeg dekkede ham vel over med Biørnehuder. Aldrig forsømte jeg det, uden naar jeg skulde føde Børn; da maatte en anden rede hans Seng, men han tilstod mig og, at han altid da laae ilde. Du, Datter, kan du dog ei klage over min Vidtlsftighed. Men hvor var det, jeg slap? Ungvin — nei — Harald — nei — Regnald, ja Regnald, min Søn. Han syntes at være ligesaa nær til Kronen, som Ungvin, han mente endog at være nærmere. Han samlede en Krigshær, thi mange holdte med ham; dermed drog han afsted imod Ungvin. Man sagde mig, at der faldt Folk tyk som Snee, og Ungvin var selv iblant de Slagne. Det maa dog være en underlig Ting med en Krone. I Forveien brydte jeg mig ikke herom, og var alene bange for min Søns Liv; hvor skulde jeg Stakkel have kommet afsted, om jeg ogsaa havde mistet ham? Manden var borte; havde jeg og mistet Sønnen, saa havde det jo været reent ude med mig. Men Astrid! da han havde overvun-

det

det sin Modstander, og jeg saae ham sidde paa de gamle Kongers Steel i Leire, da hoppede mit Hierte i mit Liv, jeg giorde mig til af at være en Konges Moder, og mig syntes got om, at man neiede saa dybt for mig. Jeg lod da andre rede min Seng, og jeg lavede selv ei mere min Mad til.

Men vel var det, at det snart fik Ende; thi der fattedes mig altid noget, det var stedse saa underligt for mig, og Tiden faldt mig saa lang. Da jeg havde været noget her, mærkede jeg først, hvorudi det bestod, nemlig at jeg havde intet havt at bestille. Efter nogen Tid kom Ungvins flygtige Søn Syvald tilbage. Der blev atter en stor Strid; Bladet vendte sig, min Søn blev overvundet, et stort Nederlag skede paa hans Folk, han havde selv maattet sette Livet til, hvis ei Thorgrim, hans fortrolige Ven, havde baaret ham ind paa sin Ryg i denne Skov. Her have vi nu siden levet eensomme i fiorten Aar, ei uden Frygt at falde i Syvalds Hænder; hvorfor vi og have valgt os denne Hule til et Opholdssted, fra hvilken vi tør ei langt begive os. Thorgrim var og saa god, at hente mig og Aslaug fra min Gaard; og var det ei uden Graad, at jeg skiltes fra det kiere Sted, hvor hvert et Rum var mærket ved Haralds Fied, og hvor alle Kanter bragte mig min Lykksalighed i Minde. Der havde vi begge drukket af een Kilde; der var ingen Eeg, ingen Bøg, uden vi jo havde sovet under den; ingen Græstørv, uden hvor vi vaagende havde fortalt hinanden alt, hvad

vi indbyrdes følte; ingen Buſk . . . Men jeg vil ei fortælle dig det; thi man bør ikke i Indbildningen forud nyde det, som eens Elſker alene bør lære een; man bør og være kyſk i Tanker. Vel kunde vi have ſiddet rolig paa vor Gaard; thi Syvald havde ladet bekiendtgiøre, at han tilgav alle, at alle ſkulde beholde Liv, Lemmer og Gods. Men han var dog gruſom midt i ſin Naade; thi han undtog Regnald, ſom Formand, og Thorgrim, ſom den, der med egen Haand havde dræbt hans Faber Ungvin. Det var jo at undtage Moder og Kone med; ſkulde vi leve i Fred og gode Dage, naar vor Søn, vor Mand ſvevede i Fare? Du kan ſelv tænke, Aſtrid, at det lod ſig ikke giøre. Vi droge derfore glade afſted med Thorgrim, og have ſiden levet her, og ei hørt videre af Verden, af Syvald, af Ven eller Fiende. For noget ſiden fandt jeg en vildfarende Dreng, ſom var kommet hid ved at følge nogle flygtige Gedder. Jeg tog imod ham og førte ham hid, hvortil Thorgrim ſaae meget ſurt. Noget efter faldt Drengen ned af Klinten, og druknede, men Gedderne have vi endnu, og dem malker du.

Tolv Dage levede Sigrid i ſaadan Tilſtand, og mere end tolv gange hver Dag ſaae hun forgieves ud efter Othar; men den trettende Dag hørte hun tidlig om Morgenen Lyden af et Horn. Uvant hertil blev hun forſkrekket, og ſkiulte ſig derfor iblant Buſkene, hvorfra hun ſaae nogle Mænd komme langt borte. Den ene havde en Heltegang, undtagen at han haltede noget

liidet.

lidet. Jo nærmere han kom, jo mere syntes det for Prindsessen, at han lignede Othar. Det er jo ham, sagde hun ved sig selv, samme Gang, samme Vext, samme Aasyn, som da han kom hiem fra Seieren over Søe-Røverne. — Men Othar halter ikke, Othar seer vel mandig ud, men derhos venligere; denne seer hisser ud, maaskee Længsel kan gisre det. — Men han har jo Vorten paa den venstre Side af Hagen, ligesom Othar. Hun gav da et Skrig fra sig, og kastede hastig Sløret over sig. Mig synes, sagde Othar til sine Folk, at have hørt en Røst, og mon det ei var en Qvindes? Derfra kom den. Han gik derpaa ind i Buskene, og fandt hende strax, men kiendte hende ei, fordi hendes Dragt var forandret. Hvor kommer du i denne vilde og uveisomme Skov, langt fra alle Menneskker? hvad Tilfælde har bragt dig hid, og hvad heder du? Mit Navn er Astrid, svarede hun, jeg vogter Gedder, og mine Forældre boe her. Men aldrig saa snart havde Othar hørt Stemmen, at han jo kiendte hende. Prindsesse! raabte han, du som er Hensigten og Maalet af min Reise! Tak være Alfader, at jeg har naaet mit Ønske, at jeg kan stille Syvalds Kummer, og dæmpe Gunhilds Bebreidelser! Gid du nu saa vist vilde opfylde mit andet Ønske! Men saa længe det forhadte Slør bedekker dit Ansigt, saa længe maa mit Haab staae tilbage. Kan min oprigtige Kierlighed dog ei bevæge dig? Først ledte jeg med de hisset staaende fire ubevæbnede Mænd efter dig i otte Dage, og nu paa ny i trende. Det er min Pligt, kan du

sige. Vel sandt, men alle opfylde ei deres Pligter, og de, som opfylde dem, gjøre det ofte ei med Fornøielse, som jeg. Deilige Sigrid! vil du aldrig gifte dig? holder du dig for god til at foreenes med en Mand, saa slig! Da maa jeg staae fra mit Forsæt, det er da ikke mig, som du hader, men det hele Kiøn. Men er dit Hierte ikke uovervindeligt, vel an da! saa tør jeg haabe, og saa føler jeg hos mig selv, at ingen er dig mere værdig end jeg. Men du stopper dine Øren til for mine Klager, du er døv for Elskerens Røst. Tungt er det at finde sig heri, men jeg bør at adlyde din Villie. Tillad mig nu kun, at rive dig ud af denne jammerlige Tilstand. Følg mig, og forlad disse stinkende Gedder; dine hvide Hænder ere ei dannede til at malke dem. Følg mig, og kom til din gamle Frihed. Dit Jomfrubur bier dig, din kiere Ragnhild længes efter at omfavne dig. Lad Gedderne nu skiøtte sig selv, og til med mig, at kaste dig i din Faders Arme, og at hvile i din Moders Skiød. Men du tier! Er nogen Sammenligning at gjøre imellem denne Udørken, denne skrekkelige Eenlighed, disse Gedder, og imellem din Faders Gaard, Slegt og Frender? Nei, er der ikke, svarede Sigrid; derover betænker jeg mig ei. Men dydige Folk have optaget og huset mig, dem bør jeg først at tage Afsked med, og ei reise uden deres Minde. Aldrig havde du mere talet med mig, om de ei havde ernæret mig. Spørg ei, hvo de ere, følg mig ei, bliv her, jeg skal snart komme igien. Othar lovede dette, og Prindsessen be-

gav

gav sig til Hulen. Hun fandt dem alle der for sig, og tiltalede dem saaledes: Ædle Venner! et vigtigt Ærende fører mig hid. Jeg er ei Astrid mere, men Sigrid, Syvalds Datter, eders Fiendes Datter. En sæl Kiempes Forsølgelse nødte mig til at flye ind i denne Skov, hvor jeg kom paa vilde Stier, og havde maattet døe af Hunger, eller og blive et Rov for vilde Dyr, dersom eders Ædelmodighed ei havde redet mig. Falskhed, Forstillelse have aldrig boet i mit Bryst. Hvor meget har det ei kostet dette Hierte, at jeg saae mig nødt til at fordølge min Stand for eder, af Frygt, at I ellers ikke skulde huse Syvalds Datter. Men nu, da den tapre Othar har fundet mig, efterat han i nogle Dage haver med fire ubevæbnede Mænd ledet efter mig, og nu staaer færdig at føre mig sikker til min Faders Gaard, saa byde baade Pligt og Lyst mig at vende didhen igien. Men min Skyldighed forbyder mig og, at gisre det uden eders Villie. I have opholdet mit Liv; uden eders Hielp havde jeg ei kundet vende tilbage. I antoge eder en Elendig, en Forladt, en Fremmed. See, jeg er i eders Hænder. Ville I beholde mig tilbage til et Pant paa eders Sikkerhed, da have I Magt dertil; men ville I lade mig fare, da gisre I en Gierning, som er eder anstændig. Regnald svarede herpaa: Astrid, (tillad mig heller at bruge dette kiere Navn, end et uvant, som erindrer mig om, at du er min Medbeilers Datter) du har din Frihed, ei er du vor Slavinde, ei have vi fanget dig i Krig. Gaae, hvorhen din Skiebne fører

dig, du er dine Forældre mere skyldig, end os, og tænk undertiden paa det Selskab, du her efterlader. Men, faldt Thorgrim ham ind i Talen, du tænker ei paa, hvilken Fare vi styrte os i! Othar og hans Følge ere saa nær vor Bolig, at de let kunne finde den. Dersom Sigrid ei selv forraader os, saa kan jo nogen af dem gisre det. Hun er desuden et Fruentimmer, hun er ung, hun er Syvalds Datter; hendes Fader blev derved befæstet paa Thronen. Mit Raad skal derfor være, at lokke Othar og hans Følge hid, at bede dem bie Natten over, for at hvile sig ud, og da at dræbe ham i Søvne, og at beholde Sigrid hos os. Nei, raabte Aslaug, Sigrid bør og dør, hun vilde vist søge Leilighed at snige sig bort, og da brænde af Begierlighed efter Hevn. Sandt nok, hendes Død vilde gisre mig ont; thi hun er elskværdig, og jeg elsker hende. Men egen Sikkerhed gaaer for alle Ting, og seer jeg os ei sikre paa nogen anden Maade; hendes Liv er vor Død, og hendes Død vort Liv. Ved disse Ord faldt Hiordys Prindsessen om Halsen, græd og sagde: Ei skal du dø, min Astrid! i det mindste vil jeg dø med dig, og saa ende mit kummerfulde Liv, og fare til min Harald. Længe nok har jeg nu hørt paa eder, sagde Regnald, og reyste sig; men det skal aldrig spørges, at Regnald har begaaet noget Nidingsverk, besudlet sine Hænder med Jomfrueblod, eller forraadt sovende Mænd. Havde I endda foreslaget, at gaae ud og stride med Othar, saa havde I dog tænkt som ædle Folk. Astrid fører sig op som en Mand, som en

Helt,

Helt, og min Ven Thorgrim som en Qvinde. Hvad tabe vi, om vi ende dette kummerfulde Liv? Falde vi som Helte, da leve vi op igien i Odins Bolig; men døe vi som Misdædere, da faae vi aldrig Plads i Gimle, Nastrond bliver vor Deel. Mon Harald, min Fader, mon Erik, mon Halfdan, din Fader, Aslaug! mon Regner vilde kiendes ved deres vanslegtede Børn? Helte ved Vanskabninger? Jeg seer Regner støde Thorgrim fra sig: Du er ei min Søn! Hissет staaer Harald; han er ædel, som da han levede, men han seer ei mild ud. Trudselfuldt er hans Aasyn; for første gang skielver jeg ved at see ham, seer til Siden, og tør ei slaae mine Øine op paa ham. Skrekkelige Pine! en Søn tør ei kiendes ved sin Fader, en Fader kan ei kiendes ved sin Søn; Pine verre end Hvergelmers Bid! Tak være Alfader! endda er jeg ikke skyldig; han gisre mig og før til intet, end at jeg skulde begaae noget nedrigt! Astrid handler oprigtig, hun siger, hvo hun er, hun giver sig i vore Hænder, hun kunde have flyet. Endda kunne I tvivle, endda indbilde eder, at saadan Siel vil forraade eder! En Siel, saa uskyldig, at jeg er vis paa, at slig Tanke ei engang kan oprinde i den. Jeg undres ei over dig, Aslaug. Medvidenhed om sin egen Skrøbelighed gisr mistænkelig, Mistanke gisr feig, og Feighed gisr grum. Den Tappre er aldrig grusom; hvorfor? — han bær Seieren i sin høire Haand, og Æren er ham mere end Livet. Svage Geist! jeg vredes ei over dig, men ynker dig. Men at Thorgrim,

Thor-

Thorgrim min Ven, den tappre Thorgrim, tænker og saaledes, er og saa meget bundet til Livet, det er ubegribeligt for mig. Maaskee Venskab bringer dig hertil; men tænk ei at redde din Vens Liv ved Misgierning! Din Ven setter ei saadan Priis paa Livet; det var alt for dyre at kiøbe det. Hvad taler jeg om Liv? Saadant Liv, som vi føre, er en Død; ved Døden veed jeg vist, at jeg først kommer til Livet. Der skal jeg være i mine Fædres Selskab, der skal jeg favne fordum Tiders Helte, der skal jeg drikke Mjød med Aserne, og sidde paa Bænk hos Odin, og siden efter utallige Aar skal jeg nyde ubekiendte Fornøielser i Gimle hos Alfader. Ak at jeg alt havde dem i Eie! Svage Siele! enten maae I ikke tro dette, eller og maae I ei kunne føle. Men jeg, jeg føler det! Saa vist som jeg seer eder her for mig, saa vist skal jeg ved en let Flugt svinge mig op til Gimle, langt over alle Guders Bolig. Naar Hav, Luft, Jord, Vand, Soel og alle Stierner ere ikke mere, naar Surtur spyer Ild over den ganske Verden, naar Midgards Ormen hæver sig, naar Fenris Ulvens Gab opfylder det vide Rum; da skal jeg lee af eder, og stolt see ned paa det Sted, hvor Verden før var. — Astrid kom hid, frygt ikke! Ei redder jeg dit Liv for din Faders skyld, Thronen hører mig til, og han besidder den med Uret; men jeg redder dig for min egen Æres skyld, fordi det er ret, fordi jeg er vis paa at belønnes derfor i Gimle. Din egen Yndighed, din Deilighed, din Ungdom, din Uskyldighed, og allermest din Ædelmodighed, have ei

heller

heller liden Deel herudi. At du er Syvalds Datter, Tyrannens Datter, giver mig ingen Ret til at dræbe en Uskyldig. Aldrig kan det blive retfærdigt, at overtræde Gieste-Retten. Hiordys, min ømme Moder, slip kun Astrid! hun er sikker, saa længe jeg lever, og vilde Thorgrim, vilde Aslaug ei staae fra deres ubillige Forsæt, saa følger jeg med hende, og da vil jeg see paa den, som tør angribe hende, som tør overfalde Othar; da følger jeg til Syvalds Hof. Kiender du Regnald? vil jeg sige; her bringer han dig din Datter igien, ei for din skyld, men for sin egen skyld, for hendes skyld. En Hule har bevaret hendes Uskyldighed ligesaa vel, som dit eget Hof, som din egen Omsorg, som din Dronnings vaagende Øine, fordi jeg var i Hulen. Nu fordrer jeg ingen anden Belønning af dig, end at du vil møde mig i Kredsen, og lade der Guderne ved Sverdenes Odde afgiøre, hvo af os der tilkommer Riget. Ved disse Ord kastede Helten et radsomt Øiesyn paa Thorgrim, tog Sigrid ved Haanden, saae mildt og hvidmodigt paa hende, og begyndte at gaae. Regnald, min kiere Mand! raabte Aslaug, forlad ei din Aslaug, styrt dig ei i Fare; hun indseer sine Feil, hun har alene syndet af Skrøbelighed, bliv hos mig! Med det samme kastede hun sin venstre Arm om hans Hals, og med den høire holdt hun ham fast tæt om Livet. Nogle Taare fulde da af Heltens Øine. Jeg kiender min Ven, begyndte da Thorgrim, den ædle Regnald er altid den samme. Naar du trodser Døden, saa kan jeg vel ogsaa; mit

Liv

Liv er ei saa dyrebart som dit. Frygt for dit Liv gierde mig alene strafværdig, om jeg og er det, og Kierlighed til Sigrid forvoldte, at jeg og gierne vilde redde hendes. Da jeg har opofret alting for dig, saa syntes mig, at din strenge Dyd kunde vel unde mig denne nydelige Pige, for at forsøde mit Livs Eensomhed. Anseer du da Besiddelsen for noget, faldt Regnald ham ind i Talen, naar Hiertet ei følger med, og mener du, at Syvalds Datter var i Stand til at skienke det bort til Regnalds Ven? Mener du og, at Regnald vilde tilstede sin Ven, at indgaae saa nær Forbindelse med sin Fiende? Nei, Regnald og Astrid have ædle, men ei nedrige Fornemmelser. De kunne aldrig begaae Uret, aldrig forgribe sig paa deres Fiender; men de vide derhos altid at skielne imellem Venner og Fiender. Hvad tænker du herom, Astrid? Hun svarede: At agte Dyden er en let Sag, og vilde jeg ogsaa elske Regnald, naar han blev min Faders Ven. Regnald smilede og sagde: Man maa tilgive Fruentimrets medfødte Mildhed noget. Endelig blev besluttet, at Hiordys skulde følge Sigrid hen til det Sted, hvor Othar biede paa hende. Førend Sigrid forlod dem, tilbød hun sig at ville forsone dem med sin Fader, saa at de maatte faae Frihed til at vende hiem til deres Gaarde, og leve der i Rolighed. Hun gav selv tilkiende, at hun havde Haab herom, men frygtede alene for Regnalds høie Siel. Hendes Frygt var ogsaa vel grundet; thi de toge alle med Glæde og Taknemmelighed herimod, al-

lerhelst

lerhelst hun forsikrede dem om, at Syvald skulde aldrig faae at vide, hvo og hvor de vare, saafremt han imod Forhaabning ei vilde lade sig forsone; men Regnald forkastede Tilbudet. Skulde jeg ydmyge mig for Syvald, da det tilkommer ham at ydmyge sig for mig, da jeg er Konge og han Undersaat! Fornøiet maatte han være, om jeg tilgav ham hans Forseelse i at besidde med Uret Lethra-Kongers Stoel. Misdæderen bør skielve, og ei den Retfærdige. Forundre maa jeg mig over dig, Sigrid (thi nu fortiener du dette Navn), at du tør, at du vil giøre mig saadant Forslag, da du kiender mit Sind, min Ret. Men Kiønnets Ømhed, en Datters Kierlighed tilgiver jeg dette. Du vil giøre Syvald stor paa Regnalds Bekostning. Jeg oppebære Velgierning af Syvald! af Syvald, som ei har Ret til at bevise mig Velgierning! Enhver Velgierning var en ny Forhaanelse. Nei, slaaer alting feil, da veed min Haand at finde Veien til Odins Bolig. Regnald kan døe. Ei tviler jeg paa din Oprigtighed, o Sigrid! du kan ei forraade os; men jeg frygter for din Ømhed, for dit ædle Hierte, for din Taknemmelighed.

Ved Skilsmissen gik det haardt til, thi ædle Fiender beundre og høit agte hinanden, og ønske, at de turde elske. En mere end sædvanlig Alvorlighed bredte sig ud i Regnalds Ansigt, blandet med Sorg og dyb Eftertanke. Udi Thorgrims Øine stod Smerten malet; han kastede dem affides til Prindsessen, og han fulgte hende til Udgangen af Hulen, og blev der

staaende,

staaende, indtil han havde tabt hende af Sigte, som snart skeede, formedelst de mange Buske og Træer, og indtil han ei kunde høre hendes Stemme mere. Aslaug græd, og Hiordys Ord kunde man ei forstaae for hendes Hulken. Sigrid vilde hart ad gaade, og Bekymring bredede sig ud paa hendes Kinder, Ømhed og Taknemmelighed strak hende ud af Øinene, halv afbrudte Ord gave hendes Hiertes Tilstand tilkiende. Dog Glæden standsede Graaden; Natur og Elskov holdte Ligevægten med Taknemmelighed. Men efterat hun havde revet sig los fra sit Selskab, og var med Hiordys paa Veien, vunde Natur og Elskov; hun ilede med fordobblede Skridt til det Sted, hvor Othar var, og mærkede ei, at hun var gaaet det noget forbi, ved det han havde sat sig ned i Græsset, førend en hende bekiendt Røst kom for hendes Øren. Sigrid, raabte han, flyer du din Othar? Da standsede hun, og han kom til hende. Hvo er denne fremmede Qvinde? spurgte han. Det er min Velgiverske, fik han til Svar, men spørg ei videre. Maaskee Omstændighederne tillade mig engang at sige dig mere; men blive de, som de nu ere, da forbinder Taknemmelighed mig til evig at tie. Du maa ei heller sige for dit Selskab, at jeg haver været hos Folk, eller at her boer nogen i denne Skov; men spørger det dig, da svar, at jeg haver opholdet mig med Frugter og Rødder, og sovet i Træernes Toppe. Nu, Veninde! hils din Søn, og sig, at jeg begynder at opfylde mit Løfte om Tausshed, og forsikre ham og de andre om mit Hiertes evige

Tak-

Taknemmelighed. Herpaa omfavnede de hinanden, grædde og skiltes ad. Underveis bad Hiordys hende, at formaae sin Fader til at give dem Frihed, at leve sikker hvor de vilde. Sigrid svarede, at hun gierne vilde giøre det, men at hun frygtede for Regnalds Beslutning. Hiordys bad hende kun være rolig derfor; deres Bønner, deres Forestillinger, hans Kierlighed til dem, skulde nok rokke hans Bestandighed, hvor fast den end var. Herved lod Sigrid sig overtale, og tilsagde hende at giøre sit Beste.

Da nu Sigrid befandt sig alene med Othar, bad hun ham om, ei at kalde sig ved Navn, men at nævne hende Astrid, paa det at de Mænd, som fulgte ham, ei skulde kiende hende, saa og at de stedse maatte gaae noget forud. Før mig nu snart til min Faders Gaard! thi mig længes nu efter at omfavne min Moders Knæ, at drikke Taarene paa min Faders Ansigt. Een Ting vil jeg bede dig om, Othar; merk vel Veien, der fører til det Sted, hvor du fandst mig! thi det bør mig at giengielde de gode Folks Velgierning, som jeg var hos. Din Begiering er billig, o Astrid! var Othars Giensvar, men hvad skal jeg have til Belønning for al min Møie? Vil du dog aldrig kaste dette forvorpne Slør tilside, vil du aldrig opløfte dine Øine paa mig? Fortiener jeg ei et eneste Øiekast? Kydskhed er priisværdig, men det er og Kyskhed at elske sin Mand; giør mig til din Mand, og du bliver derfor lige kysk. Men Prindsessen blev ved at afslaae hans Begiering,

sigende, at hun maatte endnu være vissere paa hans Oprigtighed og Bestandighed, at Mandfolk vare bedragelige, og at hun burde vælge med megen Overlæg; siden Valget var overladt til hende selv. Overladt til dig selv! raabte han med Heftighed. Er du ei i mine Hænder? Kunde jeg ei handle med dig paa samme Maade, som saa mange stolte Møer ere blevne behandlede? Vor Lov, vore Skikke, vort Fæderneland tillade mig det. Retten ligger i min høire Haand, og jeg vil see paa den, som turde rive dig ud af mine Hænder. Er du fri? bør du ei elske mig? Har nogen lidt saa meget for dig, som jeg? Blev Freyr begegnet saaledes? Dage syntes ham en Mands Alder; og jeg forsmegter uden Haab. Hvad bryster du dig af? Er du kyst, jeg er tapper; du er hvid, jeg er brun; du er blød, jeg er bleven haard ved Øvelser; du er Møe, jeg er Svend; du er Konge-Datter, min Fader er Jarl. Jeg har reddet din Ære, din Ære bør være min Belønning. Driv mig ei til det Yderste! Jeg kunde gisre det saa, at du af Skam ei turde opløfte dine Øine paa mig, som du nu ikke vil af Trodsighed. Han taug, og var rød i Ansigtet som Blod. Den vilde Othar kiender jeg nu, svarede hun med en sat Stemme, den ædle Othar er forsvundet. Vist nok er jeg i din Magt; men min Villie, mit Hierte er dog mit, og vilde da evig blive mit. Synes du at den tappre Othar havde da Belønning nok? ønsker Othar sig ei anden Belønning, end Kiempen? Maaskee Insegunde har lært ham, ei at gisre Forskiel paa Fruentimmer. Du

seer

seer bister ud; ved Frygt vinder du ei mit Hierte. Othar, forspild ei i et Øieblik Frugten af din lange Møie! For svag er jeg at staae dig imod; men jeg svær ved Leires Kongehøie, ved Skioldungernes hellige Aske, ved de Gravstene, som ere Danske Møer saa kiere, at Othar skal da aldrig blive min. Jeg vil sette mig paa hans Forfædres Høie, jeg vil væde deres Krukker med mine Taare, til Hevn skal jeg fremkalde dem, med min Faders Sverd vil jeg giennembore mig, dine Fædres Aander skulle svæve om dig; de ville skrige, hyle dig i Ørene: Uværdige Søn! hvem haver du forgrebet dig imod! — Er det dig, Othar? lagde hun til med en bevæget Røst; du kunde føre saadan Tale til mig? Taarene stode i hans Øine, og Svaret blev: Sigrid (hvad siger jeg) Astrid har ladet mig finde mig selv igien, en Dosighed, et Raserie havde bragt mig ud fra mig selv. Heftig var jeg, ulig mig selv, men det var for dig, Astrid! (hvilken Pine ikke at maa nævne det kiere Navn!) Alting er mig betaget; men min Dyd, min Ædelmodighed skal aldrig noget i Verden betage mig; aldrig skal det siges om mig, at jeg har forvoldet min Elskedes Død; men lev — om du og ei vilde leve for mig.

Derpaa ginge de et Stykke Vei stiltiende sammen. Sigrid, som merkede paa sin Elsker, at en Levning af Fortrydelse giorde ham tankefuld, brød først denne Taushed, og talede venligen til ham om alt, hvad som kunde give Anledning dertil. Hans Svar vare

sømmelige og korte. Imidlertid begyndte det at aftnes. Med Umag overtalte han hende til at tage Natte-Herberge i hans Faders Gaard, saasom det var for langt til Kongens. Han maatte love, ei at sige, hvo hun var, men at udgive hende for et Tiggerbarn, hvilket hendes Klæder og kunde vidne. Underveis tog hun Anledning af hans gode Egenskaber at spørge ham; hvorledes det var mueligt, at han kunde holde saa deiligt et Fruentimmer, som Rygtet beskrev Inſegunde at være, udi Trældom, og om han ei vilde sette hende i Frihed? Hertil svarede han, at han ei kunde, saasom han havde skienket hende til sin Fader. Dette Svar opvakte hendes gamle Mistanke, og hun blev meget urolig i sit Sind. Da de nærmede sig Ebbes Gaard, gik han med sine Mænd noget i Forveien, og bad hende blive tilbage. Ved Samlingen med sin Fader og Moder fortalte han dem, at han havde ledet forgieves, og vilde derfor ud igien i Morgen, at han havde maattet søge hiem, saasom hans Lærnetsmidler vare slupne for ham; og at han derimod havde fundet et fattigt vildfarende Pigebarn, som han bad, at de vilde unde Lye. Hertil gave de strax deres Samtykke, og Svanhvide gik selv ud, for at hente hende ind. Men neppe havde hun seet og talet noget med hende, førend hendes ædle Gang, hendes Stemmes Sødhed, endskiønt hun forvendte den, og den Majestæt, hvormed hun bar sit Legeme, overtydede hende om, at hun ei havde noget ringe Barn for sig. Hun tiltalede derover sin Søn saaledes: Hvi vilde du skiule for mig,

at

at du havde fundet vor Kongedatter? Kan Forstillelse boe i dit ædle Bryst? Forstillelse, Trællenes Last, men Heltenes Afskye. Mener du, at Svanhvide ei kan tie, ligesaavel som Othar? Han forklarede derpaa, at han havde maattet love ei at røbe hende. Videre fortalte han, hvorledes hun endda var ubevægelig, at hun maaskee nok elskede ham, men at hendes Trodsighed og Mistanke til Mandfolk syntes at være uovervindelig. Han sagde og de Ord, hun havde ladet falde om Inselgunde. Vi have vundet! raabte Svanhvide. Har Nidkierhed listet sig ind i hendes Hierte, saa maa hun snart give sig tabt. Derpaa overtalede hun sin Søn med megen Møie til, at han skulde lade, ligesom han vilde ægte Inselgunde, og iagttage alle ved et Bryllup brugelige Høitideligheder. For hans Fader maatte dette ogsaa aabenbares, og gav han snart sit Minde dertil. Men førend dette Spøg begyndte, skar Svanhvide et stort Stykke af en Side Flesk, stak med samme Kniv en god Deel Smør og føiede dertil to store Stykker Rugbrød, sorte som Kul; hvilket altsammen hun fremsatte paa en Træetallerken for Prindsessen, og lagde Kniven hos. Saaledes pleier man ei at beværte Betlerbørn, sagde Sigrid, Flesk og Smør er formeget, een af Delene er nok, jeg er ei saa vel vant. Mit Barn! svarede Svanhvide, dette er en Festdag; alle bør nu være glade; Othar gifter sig. Vel var det for Prindsessen, at et Slør skiulte hendes Ansigt, thi det blev rødt som Blod. Med en skielvende Stemme spurgte hun: Hvem er da den Lykkelige, som han vil

ægte? Hvem skulde det være, svarede Svanhvide hastig og med en glad Stemme, uden den yndige Insegunde? Hendes Deilighed, hendes Modgang, hendes Byrd ere ham værdige, ere en bedre Skiebne værde. Sandt nok, han elskede Prindsessen Sigrid, men denne Stolte havde giort sig en Lov, at foragte alle Mandfolk, at troe sig ophøiet over alle, at ansee sig selv for Freya; dog Freya var medlidende — hun vilde ei engang kiære ham med et Diekast. Desuden har hun nu været borte i mange Dage, og ventelig er hun ei mere til. Herpaa burde man dog være vis, svarede den forstilte Betlerinde. Hvad om hun levede, hvad om hun bar Godhedfor Othar? havde man da ei giort hende Uret? Aldeles ingen, fik hun til Svar, hun havde sig selv at takke. Andre Piger røves, man spørger ei engang om deres Samtykke, det bliver dem en Pligt at adlyde; de ere den Stærkes, den Tapperes Belønning. Sigrid har længe nok drillet min Søn, for hende har han udstaaet Hede, Nattevaagen, Regn, Hagel, for hende har han ligget paa den haarde Jord, for hende har han havt saa mangen træt Fod, for hende har han vovet sit Liv. Og hans Bryst, o hvor har Elskov raset i det! hvilken Ild har fortæret hans Lever! Hans Siel har stedse svevet om hende; og den Utaknemmelige foragtede ham. Med megen Møie har hans Fader og jeg bragt ham til at indsee sit eget Beste, og at love os, at dersom han denne Gang ikke fandt Prindsessen og fik hendes Ja, da vilde han strax ægte Insegunde. Nu fuldbyrdes dette Løfte, nu har han glemt hende. Glemt hende! — Disse Ord kunde Sigrid

neppe

neppe fremføre, I Skoven sagde han mig dog anderledes, hans Elskov laae ham stedse i Sinde, til alle maatte han fortælle den, saa sagde hun hos sig selv. Har jeg ikke Ret? Mandfolk ere ubestaudige. — Han forlade Sigrid! sin Konges Datter! Skioldunga Ætten beskiemmes ved ham! Glem denne Stolte, sagde Svanhvide med en haan Stemme; hendes Moder vilde desuden ikke, at hun skulde have min Søn. Vær nu glad, min Datter, og tag Deel i vor Glæde. Men een Ting har jeg at bede dig om. Det er en Skik ved fornemme Folks Bryllupper, at fire Piger holde Brudelysene; nu har jeg kun tre, vær du den fierde. — Jeg være nærværende, jeg staae med et Lys, imedens Othar ægter Inſegunde! — Hvorfor tager du dig dette saa nær? Misunder du Inſegunde hendes Lykke, eller synes dig, at Othar farer for vel? — Den Lykke er ei at misunde. En Slavinde til Kone! Men mig synes, at Othars Ære besmittes. En stor Hæder for en Dansk adelig Slægt, at kalde en Vendisk Slavinde sin Datter! Smukt vil det lade Ebbe, at sige Barn til Inſegunde; kierlig vil Svanhvide sette paa Knæe den Vendiske Afkom; uvisse ville eders Børn blive, om de skulde dyrke Odin eller Svantevit. Dog er hun eder god nok, saa kan hun og være mig; ved Lyset kan jeg desbedre beskue hendes Skiønhed, og prise Othars Lyksalighed.

Imidlertid blev Inſegunde indkaldet. Ebbe tiltalede hende saaledes: Krigen har givet dig i vor

Magt, vi have dog ei behandlet dig efter Krigens Ret, ei bundet dine Hænder med Reb, ikke udvalgt dig til et Offer for Odin; ja din Ære har været ligesaa sikker hos os, som i din Faders Gaard. Min Søn har fundet Behag i din Deilighed; han kunde nyde dig uden din Villie, men hans ædle Sind vil have alting frievilligt. Han vil derfor have dit Ja, for at foreene sig med dig, og naar du har givet det, da lade sig efter vort Lands Skik vie til dig. Min Lykke, svarede hun med nedslagne Øine, overgaaer mit Haab, og bør jeg anseе denne Dag for lyksalig, da jeg blev taget af min Faders Huus, og ført hid; thi derved bliver jeg forenet med den tapperste og deiligste Mand i Verden. Ret svarede du, sagde Ebbe. Ak at Sigrid havde tænkt saaledes: da var hun nu ei borte, og ei havde vi da haft nødig at see Syvalds Taare flyde. Men paa det en Slavinde ei skal bestige min Søns Ægteseng, saa giver jeg dig herved din Frihed, og med det samme kastede han en Pind i hendes Skiød. Hidindtil har det været anstændigt for dig, blev han ved, at gaae med blot Ansigt, thi du var Slavinde; men nu som Jomfrue og Brud bør du skiule dig. Med det samme blev et Slør kastet over hende. Ebbe satte sig derpaa i Høisæde, Svanhvide ved hans Side, derpaa Othar, saa Insegunde, og siden saa mange Mænd og Qvinder, som Bænken var lang. Et Bord blev indbragt; derpaa stode to Sider Flesk, hvoraf nogle Stykker vare skaarne forhen, en Fleskeskinke, som var brav harsk, en heel stegt Hare, nogle Bær nyeligen

pluk-

plukkede af Marken, altsammen paa Træfade, og udi Træskaaler blev Øl frembaaret, men udi en Steenskaal Miød, som blev sat for Ulf, Freyas Præst, der sad alene midt for Bordet paa den anden Side. Fire Piger, og deriblant Sigrid, stode to paa hver Side af ham, og holdte Tællelys i deres Hænder. Ulf stod da op, øste Miød i Hornet, skænkede noget deraf paa Gulvet, og sagde: Dette giver jeg dig, Freya! vær gunstig mod dette Huus og dette Par! Derpaa drak han vældig af Hornet, Miøden slød ned af hans lange Skæg, og han samlede den op med Fingrene. Dereſter fyldte han atter Miød i Hornet, og rakte Ebbe det, som drak kun lidet, gav Svanhvide det, af hvilken det blev neppe rørt med hendes Læber. Othar drak efter sin Rad, og siden Inſegunde, som atter gav Begeret til Othar, der udøste Resten af Begeret paa Jorden, sigende: Odin giengielde mig med Suttungs Drik! Ulf begyndte paa samme Maade med Øllet, som han havde giort med Miøden, og rakte det siden til den Mandsperſon, som sad nærmeſt Inſegunde. Pigerne drukke og, alene Sigrid negtede det, under Paaskud, at hun ei var tørstig, og vilde ei lade sig overtale, endskiønt man foreſtillede hende, at hun burde være glad paa saadan Dag. Derefter blev et Røgelsekar indbaaret, Ulf gik selv til Ilden, som brændte midt paa Gulvet, tog Gløder deraf, og fyldte Karret, og derpaa lagde han Enebærqviſter, hvormed han berøgede Othar og Inſegunde, sigende: Siofn være eder gunstig! Da vendte Sigrid sig til Siden, en Taar faldt af hendes Øie og hun

sukkede: Hæl verde din Deel, Inſegunde! mit Hierte er for ſvagt at ønſke dig Ont, Othar. Imidlertid blev Maaben fortæret med megen Fryd, Ebbe fortalte ſine Ungdoms Bedrifter, og blev oplivet ved at tale om ſin Ungdoms Ild og ſit Frierie til Svanhvide. Ei gav hun ſaa villigen ſit Ja, ſom Inſegunde; thi hun var Danſk Møe, Fromhed er de Vendiſke Jomfruer mere medfødt; men ei heller var hun ſaa gienſtridig, ſom Sigrid. Det første havde været mig væmmeligt, og det ſidſte havde giort mig nedſlaget. Nok elſkte jeg at ſukke for en Møe, du veed det vel Svanhvide; men det frydede mig og at høre, da jeg belurede dig under hin Eeg, at du ſukkede for mig. Du tænkte at tale eene, men jeg ſtod bag dig; du talte i Løndom, og dog hørte jeg det. Frydefulde Øieblik! Har Othar ei ſukket for Inſegunde, ſaa har han dog ſukket for Sigrid. Hun er ei mere til, bild dig derfor ind, Othar, at Inſegunde er Sigrid. Othar ſvarede intet, men falmede ſom et Liig; thi Sigrid ſtod lige over for ham, og hans Hierte, uvant til Forſtillelſe, kunde neppe bære denne Byrde. Han talede intet over Maaltid, men Inſegunde merkede det ikke, fuld af Glæde over ſin Lykke. Sigrid merkede det ei heller; thi Forbittrelſe, Hevn, Fortvilelſe, Smerte beſtormede hendes Bryſt. Ingen af hendes Bevægelſer undgik Svanhvides ſkarpe Øine; hun glædede ſig over Fremgangen af ſit Anſlag, og var vis paa et lykkeligt Udfald. I Morgen ſkulle vi ofre et Par Øren til Alfader blev Ebbe ved, een Øre for dig, min Søn, og een for din

Brud.

Brud. Om en Kniv havde faret igiennem Sigrids Hierte, saa havde den ei kundet giøre saa ont. I Morgen! sagde hun ved sig selv, gid mine Øine ei see den Dag! De Arme omfavne Inſegunde! de Arme, ſom jeg havde beſtemt for mig! Skal jeg da aldrig ſige, Othar du er min? Var det derfor, at han vilde have mig hid? I Skoven viſte han, af hvad Art den Elſkov var, han bar til mig. Dog hvem kan jeg anklage, uden mig ſelv? Jeg har ført Inſegunde til Brudeſengen. Utidige Strenghed! — Men hvor falſk! — Kan den Tappre være falſk? Nylig raſede Othar af Elſkovsbrynde, for mig alene levede han; nu lever han for en anden. — Og du lever endda! Lykkelig holdt jeg mit Øiekaſt tilbage, lykkelig ſkuede jeg ei paa den Mand, ſom ikke ſkulde blive min. At raſe, at brænde, at ſukke, at hige, at vove ſit Liv for Sigrid, og dog ægte Inſegunde! — Ubegribeligt! — Mandfolkenes Hierter ere et bundløſt Hav. — Midgards-Ormen ligger om dit. — Døe, Inſegunde, døe i første Favnetag! Ak at jeg kunde døe i Othars Arme! — Skal du døe der? En anden, end jeg? Var det for dig, han ſtreed med Kiempen? Det ſortner for mine Øine. — Hiſſet, hiſſet ſeer jeg Hæl komme; hendes Heſt er bleg, fælt er hendes Aaſyn; med Glæde kaſter jeg mig i dine Arme. Kunde kun Inſegunde følge med, døe, førend hun fik Othars første Kys! Gruelige Tanke! Othar kyſſe, Othars Læber hefte til Læber, ei til mine! De vare jo dog al din Attraae. — Falſke Othar! mit Hierte briſter for dig,

endda

endda er du utro! Et Øieblik har tilintetgiort din Bestandighed. Ak! du har aldrig elsket. En Slavinde, en Vendisk Qvinde, hun fylde dit Bryst! Ja enten vil jeg have det heelt, eller intet. Et deelt Hierte er nok for Insegunde, ei for Sigrid. Himmel! Hevn, Freya! Du bespottes, og du tier — Jeg dør —

Tusinde Sindslidelser sønderrevne Sigrids Hierte; nu var Lyset færdig at falde hende af Hænderne, nu løftede hun det i Veiret; hun skiftede Farve, Haaret stod paa hendes Hoved, Knæerne rystede, Pulsen var stundom borte, og stundom jagede den afsted, hun kunde ei udgive et Suk, ei tale, ei græde, ei tænke. Og med alt det vilde hun dog tvinge sig; thi hun tænkte paa, at hun var Syvalds Datter. Da nu Giestebudet var endt, stod Ulf op, tog fire Kieppe, mumlede endeel Ord over dem, og udskar nogle Runer deri, hvorpaa han kastede hver mod sin Verdens Kant, sigende: Viger bort, alle Jætter, alle Trolde, alle Qvættir! alle I, som galdre! kommer aldrig til dette Huus! Thor styrke det, Freya udøse sin Velsignelse over det! Lad alle følgende Dage være for Othar og hans Brud, som denne! Lad dem blive gamle, men lad ham tilsidst falde som en Helt, og mandigen fare til Odin, og lad hans Elskelige vise den største Prøve paa Ægtekierlighed, ved frivilligen at følge ham i Døden, for siden at fornye deres Elskov i det andet Liv! Alle raabte hertil: Det skee, det skee! men Sigrid taug.

Svan-

Svanhvide sagde derpaa til hende: Som Giest vil jeg unde dig den Ære, at bære Lyset for Brudeparret, og at følge dem til deres Seng. Sigrid nikkede alene, thi hun formaaede ei at tale; hun gik foran med Lyset, og Othar og Insegunde fulgte efter. Brudekammeret var i en Krog, man steg nogle Trin op til det. I et Hiørne deraf stod Sengen. Tre Trin ginge op til den, og var den lukt som et Skab, og ei bredere, end at to Personer kunde vel ligge deri; thi Ægtefolk holdte det endda ikke for en Lykke, at være langt fra hinanden. I Bunden var den strøet med vellugtende Blomster, hvorover var lagt en Biørnehud, Klæderne vare af Ræveskind og stoppede med Uld, under Hovedet laae Skindet af en Ulv. Insegunde besaae alting nøie, og ved hvert Stykke udraabte hun: Det er kongeligt! hvilken Pragt! hun kom i en Hast af Klæderne, og kastede sig i Sengen. Hun længtes. Othar var langsom, hans Øine vare heftede paa Sigrid, saa meget mere som Sløret var faldet af hende; men hun mærkede det ei, thi hun var fordybet i Bekymring. Snart blev hendes Ansigt hvidt som Snee, snart bredede en pludselig Rødme sig ud over det, hendes spæde Bryst hævede sig, og hun heldede sig op til Dørstokken. Imidlertid var Lyset næsten udbrændt, men hendes Forvirrelse og indvortes Hede foraarsagede, at hun ikke mærkede, at det brændte hende paa Fingrene. Othar kunde da ei holde sig længere, han saae paa hende med Øine, som en Elsker seer paa sin Brud, hvilken han længe har sukket efter, som han nu tænker at omfavne,

men som styrter med en Hast, i det han iler mod hende. Længsel, Attraae, Skrek, Fortvilelse, staae malede i hans Øine. Med en kielen Stemme, saa kielen, som det er mueligt for en Helt, sagde han: Sigrid, spar dine Fingre, din Othar føler din Smerte. Sigrid slog da sine Øine op paa ham. Min Othar! var hendes Gienſvar, og Inſegunde er her! Nu er du min! raabte Othar, lad os nu fuldføre Brylluppet! Til dig blev jeg viet, Inſegunde har kun fremlokket dit Samtykke. Staae op, Inſegunde, giv en anden Rum; den, som har mit hele Hierte. Hvad, faldt Inſegunde ham ind i Talen, har man drevet Spot med mig? Er denne Sigrid? den kyſke Sigrid, den mandſkye? Nu vel, jeg vil vige; den ſom ei elſker mig, elſker jeg ei heller. Imidlertid fik jeg min Frihed, og handle I ret, saa give I mig en Mand, iſteden for den jeg miſter. Haſtig ſtod hun op, kaſtede Klæderne paa ſig, og vilde gaae ud. Nei, bie Inſegunde, ſagde Sigrid; den ſtrenge Sigrid vil være den bluſærdige Sigrid indtil Enden. Mit Hierte har du, Othar, fra dette Øieblik; men mere bør du ikke forlange, til jeg haver Fabers og Moders Samtykke, til Ebbe og Svanhvide give dig deres Velſignelſe. Den have I allerede begge to, ſagde Svanhvide, og traadde med det ſamme ind i Kammeret, ved hvilken Leilighed Inſegunde liſtede ſig bort. Saa megen Gienvordighed, blev hun ved, ſaa megen Beſtandighed bør krones med en lykkelig Ende, Men, min Søn, min Othar, hvi tager du ei ved et Kys den Belønning, der med ſaa megen Ret tilkom-

mer

mer dig? Elskov taaler ingen Ophold. O min Moder! var hans Gienſvar, I tale, ſom jeg burde. Mit Hierte føler det og langt mere, men den ſande Elſkov er og ærbødig. Føel mit Hierte, yndige Sigrid! og med diſſe Ord tog han hendes Haand og lagde paa det. Hver Blodsdraabe, ſom ſlaaer deri, ſlaaer for dig. Endnu vil jeg bie, men lad os ile, ſaaſnart Dagen frembryder, at forkynde Kongen dette glade Budſkab, at muntre Gunhilds Sind, og da — jeg ſeer paa dine Øine, at da vil du giøre mig lykkelig. Sigrid ſmilede, tog hans Haand, trykte den, og ſagge; Elſkværdige Othar! elſkværdig, fordi du er tapper og beſtandig, da ſkal alting være dig tilladt; nogle Øieblikks Forhaling vil giøre vor Lykke ſtørre. Men det er vor Pligt, at haſte til Ebbe, for at meddele ham vor Lykſalighed. Da de mødte ham, ſagde Sigrid: See her din Datter, om du vil ſtadfæſte din Søns Val. Ebbe omfavnede hende. Taare hindrede ham fra at ſige mere end: Min Datter, omfavn din Fader! En dyb Taushed fulgte herpaa; Tankernes Mængde hindrede dem i at komme til Virkſomhed, og at bryde ud i Ord. Endelig ſagde Sigrid: Mit Val er nu giort, et Val, der viſt aldrig vil fortryde mig. Inſegunde ſkulde bruges ſor at udlokke min Mening. Nidkierhed ſønderſled mit Hierte, Bekymringer opfyldte det, Sorg beſtormede det, ſaa at tilſidſt tænkte jeg intet. Gruſomme Syn! En Medbeilerſke lykkelig i min Elſkedes Arme, Othar i en andens end mine! Og jeg ſee det, tie og leve! Saaledes tænkte jeg,

mørkt

mørkt tænkte jeg, om jeg og tænkte; det gyſede i mig, hvert Øieblik tænkte jeg at ſee det mig ſaa forhadte Syn. Men Othar tøvede — En Elſker tøve! — Maaſkee jeg da haabede paa ny. Dette veed jeg, at Luen følte jeg ikke til; dig alene tænkte jeg paa. Og hermed ſlog hun Haanden om hans Hals. Min Siel var nedſiunket i den Smerte at miſte dig. Utro, utro er Othar! klingede uophørlig for mine Øren; midt i denne Smerte hørte jeg en liflig Røſt: Sigrid, ſpar dine Fingre, din Othar føler din Smerte. Ingen uden Othar kunde tale ſaa. Drømmen forſvandt, jeg ſaae paa den, jeg elſkte, og han ſaae paa mig; Kierlighed blusſede af vore Øine, de vare heftede paa hinanden. Jeg ſaae, du var min, men jeg ſaae og Inſegunde. Og hvorledes vil du blive af med hende? Forſkyde hende? — er det dig anſtændigt? — beholde hende? da miſter du Sigrid. Ei tager jeg mit Hierte tilbage, det er eengang dit; men Udgangen af Livet er mangfoldig for den, der ſøger Døden. Lev! raabte Othar, min Tanke har aldrig været at elſke Inſegunde, Ulf ſkal fuldkommen løſe denne Knude. Man havde Møie med at finde denne Mand; Misden og Ulket havde ført ham i en Afkrog, hvor han ſov indſvøbt i Straae. Da han kom, ſagde han: Othars Tanke har aldrig været at ægte nogen anden end Sigrid; og Sigrid vilde enten døe Jomfrue, eller have Othar. Mig var den hele Sag bekiendt; derfor nævnede jeg aldrig Inſegunde men alene Brud, og viede i mine Tanker Sigrid og Othar ſammen. Og ſkulde

ne-

nogen Tvivl endda være tilovers, saa kan jeg forsikkre, at denne Gierning er Freya ei ubehagelig. Sigrid var hermed fornøiet; thi de, som elske, lade sig letteligen overtale til at troe hvad de ønske.

Da Morgenen kom, gave Othar og Sigrid, Ebbe og Svanhvide sig paa Veien til Leire; men Insegunde havde allerede forekommet dem. Hun vilde først bringe did denne glade Tidende, og derhos forsikkre sig Kongens Løfte om at faae en Mand. Hun fortalte, hvorledes Othar havde ført Sigrid did; hvorledes hans Moder havde sagt, at han vilde ægte hende; at Ebbe havde sat hende i Frihed; at hun havde havt Bryllup med Othar; at Sigrid havde været een af Brudepigerne; at hun havde fulgt dem til Brudekammeret, og at Othar havde derpaa kiendt Sigrid, forladt hende, og erklæret Sigrid for sin Brud. Maatte hun da ei, faldt Gunhild hende ind i Talen, betræde din Plads? betiente Othar sig ei af Leiligheden? Han vilde nok, svarede hun, men Sigrid satte sig derimod, og jeg listede mig bort; dog troer jeg gierne, at han fik sin Villie. Men nu er kun min Begiering, at jeg maa bekomme en Mand igien; thi en Mand har jeg mistet, og en Mand vil jeg igien have; at være Brud og dog døe Møe, det er utaaleligt. En Mand skal du faae, var Gunhilds Giensvar, hvis du kun vil sige til Kongen, at du saae Othar voldtage Sigrid. Maaskee han og har giort det. Den Stolte! For ham har jeg opflekket min Datter, for en Vreskiender! Han vilde

jo bruge Vold? — Overtale vilde han hende, svarede Insegunde, men at han vilde bruge Vold, saae jeg ei. Det er nok, brød Dronningen ud, han er Døden værdig, den Uforskammede! At ville mænge Ebbe og Skioldunga Slegten! Hun gik strax til Kongen og sagde: Din Datter er fundet; men ingen Sigrid lever mere for os, den uskyldige, den rene Sigrid er bleven Othars Bole. Frugten af din Opdragelse, af din utidige Ømhed! Børn, helst Døttre, de bør ei vælge; de bør adlyde. Othar har villet overtale hende til det, jeg blues ved at tænke paa. Han har været med hende i Skoven alene, hvo veed hvor længe? Eene kom han hiem med hende. Her er Insegunde, hun kan bevidne alt dette. Denne deilige Pige skulde tiene ham til Abespil; han lod sig vie til hende; og endte hendes Lyst med at voldtage din Datter. Ved saadanne og flere Ord bragte hun Kongen til en rasende Vrede; des heftigere, som den var ham usædvanlig, og efter Hviden af den Fornærmelse, som han mente at have lidt.

Imidlertid nærmede Sigrid og hendes Følge sig Kongens Gaard. At fortælle alt, hvad hun og Othar sagde underveis til hinanden, hvad de følte, hvad de fornummie, er overflødigt at beskrive for dem, der have elsket, uføleligt for dem, der ei have elsket, og ekkelt for dem, der ei kunne elske. Dog kan jeg ei undlade at anføre hendes Svar paa dette hans Spørsmaal: Om hun ikke nu mistænkte ham, som tilforn, at have havt utilbørlig Kierlighed til Insegunde? Nei,

sva-

svarede hun, med Undseelse tilstaaer jeg at have mistænkt dig, min Othar, for hende; men da du saaledes haver behandlet hende, som min heftige Elskov selv neppe kan undskylde, saa er jeg vis paa, at du aldrig har elsket hende. Vel mueligt, at den oprigtige, den bestandige Othar kunde engang elske een, der ei var ham værdig, der elskede Manden og ei ham, saadan een, der saae en Othar i hver en ung, velskabt og kiøn Karl; men det er umueligt, at den ædelmodige Othar kan forhaane den, som han eengang har elsket, og ligesaa umueligt, at den kræsne Othar kan favne den, som han ei elsker. Men om jeg ei havde seet paa dig, om Sløret ei var faldet af, hvad vilde du have da giort? Jeg vilde, svarede Othar, have blevet ved at elske dig, blevet ved at være ligegyldig imod Insegunde; mine Bønner, min Bestandighed skulde dog tilsidst have bevæget dig. Let kunde det have skeet, var Sigrids Giensvar; jeg var allerede længe siden bevæget, fra den Dag, du overvandt Søerøverne; og hvo skulde ei kunne elske dig? Hun trykte hans Haand, og saae paa ham med Øine, ved hvilke Othar fandt sig belønnet for al sin Møie, følte ingen uden Sigrid, og fornam til intet andet i Verden. Lyksaligste Øieblik! Ak at I ere kun Øieblik!

Da de vare endda et got Stykke fra Leire, besluttede Othar at gaae i Forveien, for at erlange Kongens og Dronningens Samtykke, og at glæde sin Sigrid dermed ved hendes Ankomst. Ved Afskeden tog

han det første Kys paa den jomfruelige Mund. En behagelig rød Farve bredte sig ud paa hendes Kinder; halv lukte sig hendes Øine to gange. Hun vilde gierne see paa den, hendes Siel elskede, men Tingens Usædvanlighed bortvendte hendes Aasyn. Munden vilde smile, men Blusel hindrede de smilende Træk. En sagte Haandtrykken gav hendes Hiertes Tilstand tilkiende. Saasnart Othar kom ind i Kongens Sal, bukkede han sig først for Kongen, dernæst for Dronningen. Sigrid er fundet! sagde han med høi Røst, min Tapperhed reddede hende fra Kiempens Vold; anden gang reddede jeg hende fra en nedrig Forretning, og førte hende ud af Skoven til min Faders Gaard. Hvorfor ei hid? faldt Kongen ham hastig i Ordet, nedrige Voldsmand! Nedrig! — de Ord kan ei være talte til mig, var Othars Giensvar. Jeg kommer for at fordre min Løn, Sigrids Person. Min Tapperhed, og den Fare, jeg har reddet hende af, bør saadan Belønning; saa have vore vise Forfædre budet. End mere, hun har selv overgivet sig til mig, hun har seet paa mig med hendes blide Øine; jeg er hendes Val. Med Ære og Hæder burde jeg overgydes; i det Sted byder man mig Spot. Den ærefiere Othar, sagde Grumhild spodsk, taaler ei Forhaanelse; sligt anstaaer ei en Æreskiender. Den tappre Mand bliver udødelig ved at beseire Jomfruer; først besmærer han Insegunde, siden voldtager han Sigrid. Voldtaget Sigrid! skreg Helten, og reiste sig derved som en Løvinde, fra hvilken man har taget hendes Unger. Grumhed tin-

drer

drer af dens Øine, Fraadden staaer af Munden, Haarene reise sig, den slaaer Jorden med Halen, og knirker med Tænderne. Saadan var Othar. En Stund kunde han ei tale mere, endelig sagde han: Gid jeg havde giort det! da havde jeg havt Belønning for min Umag. Den Belønning tilkom mig med Rette. Tvende gange havde jeg Forsæt; tvende gange hindrede hun mig selv deri. Da maatte du vel have ladet mig beholde hende; med Knæfald skulde du da have bedet mig derom. Nei, dette gaaer for vidt, sagde Syvald, og reyste sig i sit Sæde; en trodsig Undersaat forhaane mig, min Dronning, i vort eget Pallads! Du afsiger selv din Dom; du gisr Gierningen trolig, ved at tilstaae Forsættet. Desuden, hvor fandt du Sigrid i Skoven? fra hvilken nedrig Gierning reddede du hende? Det maa jeg ei sige, var hans Giensvar, hun selv har forbudet mig det. Gienstridige Othar! raabte Syvald og fnysede af Vrede, din Trodsighed overvinder ret nu min Godhed; hvad om jeg dømte dig til at dse? Mig! det kan du ei, dertil har du ingen Magt, meldte Othar; hverken jeg eller nogen erkiender dig for Konge, uden saa længe du regierer vel. Bliver du Tyran, da nedstig af din Throne, og lad en bedre sidde paa den. Smukt takker du Ebbe, fordi han drev Regnald paa Flugt for dig; han vovede sit Liv, paa det du skulde slagte hans Søn. Forvovne! raabte Syvald, springer op alle I mine Kapper, binder denne Formastelige, og hænger ham op i det høieste Træ! Det skal aldrig skee, saa længe jeg er til! raab-

te Sigrid, styrtende sig ind i Salen og i Othars Arme. Bange slog mit Hierte for dig, Othar! blev hun ved, og snoede sine Hænder om hans Liv; midt i Glæden følte jeg en lønlig Smerte, uvidende, hvad det var; men nu for tilig — Barbar og ei Fader! — Gierne vil jeg oprive Stenene paa Skioldungehøiene, sønderbryde de ærværdige Krukker, bortsprede den hellige Aske, knække de stolte Been — heller det, end Othar døe — Jag mig fra dit Ansigt, bortstød mig af din Gaard! endda lykkelig, naar Othar er min. Under Egetræerne ville vi hvile sammen, Jorden skal være min Biørnehud, og Himlen mit Ulveskind. Og hvad haver han giort? Selv har jeg valgt ham, og selv har du givet mig Lov at vælge. — Hofmændene vare imedens traadte tilside, af Undseelse for Kiønnet, og ingen var i Salen, undtagen Kongen, Dronningen, Sigrid, Othar, og Ebbe og Svanhvide, som strax kom efter hende. Et Syn saa rørende, og Prindsessens egen Tilstaaelse, at hun selv havde valgt Othar, havde meget formildet Kongens Hierte, hvorover han sagde: Vel har jeg selv givet dig Lov at vælge, men dog ei Frihed at fuldbyrde dit Val, førend dine Forældre samtykte det. Hvo siger og, at det er skeet? svarede Sigrid heftig; den er en Løgner, som foregiver det. Ved disse Ord saae Kongen til Dronningen, og hun falmede som et Lig, men kunde for Harme ei tale eet Ord. Merker I nu, Herre, sagde Othar, at jeg forhen foer med Sandhed? Prindsessen alene hindrede denne Feil, om det og var en Feil; thi fra

det Øieblik, hun saae paa mig, var hun min. — Hører du, Datter, hvor han trodser mig? — Han trodser ei, men Elskov og Mod tale af ham. Derefter fortalte hun omstændeligen, hvad der havde hendet hende, siden hun kom til Ebbes Gaard; og Ebbe og Svanhvide understøttede hendes Fortælling. — Men hvad hendede dig, min Datter, i Skoven, efterat du havde flebet dig løs fra den fæle Kiempe? hvor var du saa længe? hvem opholdte dig? hvor fandt Othar dig? — Jeg vogtede Giedder, da han fandt mig, men mere tillader Taknemmelighed mig ei at sige; et mindre oprørt Sind maa høre derpaa. Othar har vel underviist dig, fnysede Dronningen frem, og sprang op i Vrede; dit Hierte er allerede hans, giv ham nu Riget med. — Før talte Othars Brud og Hustrue, nu taler jeg Datteren; føl, Gunhild, ogsaa, du er min Moder! De røde Kinder blegnede, Taare fordunklede de klare Øine, de runde ned paa Kinderne, Smerte hemmede Tungen. Disse Taare, denne Taushed, sagde Kongen, sige mere end din heftige Tale, de tale til Hiertet uskyldigen; heller seer jeg dig, Sigrid, saa, end hører dig bortsprede Forfædrenes Been. Elskeligste Gunhild! Forseelse seer ei saaledes ud; Othar havde ei heller tiet, han, som setter sin Ære i Forsættet. Lader os derfor bekræfte det Val, som Sigrid har giort, lader os giøre vore Børn lykkalige! — Længe nok, feige Syvald! tag Kronen af dit Hoved, og sæt paa Othars! lad Gunhild falde sin Datter til Fode! og ved disse Ord sank Dronningen ned i

sit Sæde, hvor hun af Vrede ei kunde tale mere. Alting overbeviser mig om din Uskyldighed, blev Syvald ved, min kiere Datter. Det alene falder mig mistænkeligt, at du ei vil sige mig din Tilstand i Skoven, da du dog ei bør dølge noget for mig; dette alene hindrer mig fra at give mit fuldkomne Samtykke. Oplys mig herom; og du, og Othar, skulle blive lykkalige.

Førend Sigrid kunde svare herpaa, kom Inſegunde ind med en Fart, og nedkastede sig for deres Fødder. Forlad, sagde hun, at jeg ved min Uforsigtighed har givet Anledning til saa megen Splid og Forvirring. Forbittret over den mig tilsviede Haanhed, har jeg talt halv afbrudte Ord, som ere blevne endda værre udlagte, end de vare talte og mente. Dine Hofmænd, Syvald, have fortalt mig alle Ting. Min Hevn gaaer ei til at see Othar i Galgen *); nei, jeg vil lee, og glemme ham, naar mig kun efter Løfte bliver givet en anden Mand. Den skal du faae, svarede Othar, nærmende sig til hende, og reysende hende op; og jeg vil end mere forsikkre dig, at jeg ei har nødig at glemme dig. Ret saa, snyfede Dronningen, Inſegunde taler som Sigrid burde, og Sigrid taler som en Slavinde. Dog hun har ret. Othars majestætiske Gang maa jo indtage enhver; Skade kun, at han halter lidt! Sandt, Dronning, at jeg halter,

gav

*) Det var paa de Tider den sædvanligste Dødsstraf. See om et Fald, ligt dette, Saxo, Lib. 7. p. 131.

gav han til Gienſvar; men jeg bryſter mig deraf. Hvert Trin, jeg gaaer, bringer min Tapperhed i Minde. Jeg gaaer Heltegang; uden den havde du ei Sigrid. Heller ſaae jeg hende død, end i dine Hænder, ſvarede hun. Othar vilde have ſvaret, men Sigrid trykte ham i Haanden, ſigende: Hun er min Moder og din Dronning. I det ſamme hørtes et forſkrækkeligt Skrig, en Hylen, lig Vinden, naar den blæſer i de trange Dale. Dette Skrig kom alt nærmere og nærmere; endelig forſtod man diſſe Ord: Jeg Elendige! Biergene falde over mig og ſkiule mig! Ak at mine Been vare brændte til Aſke, og at min Siel maatte blive til Intet! Og ved diſſe Ord faldt Ragnhild ind i Salen. Hun var næſten nøgen, Klæderne hang i Stumper, Haaret var revet af hendes Hoved, Blodet flød ned af hendes Kinder. Min Ragnhild! ſagde Prindſeſſen, hvo har ſat dig i ſaadan Tilſtand? ſtat op! Og hermed rakte hun hende ſin Haand. Min Ragnhild! igientog denne Ulykſalige, diſſe Ord igiennembore mit Hierte. Jeg vil ligge, jeg bør ligge; i Jorden kryber jeg ned, i min Faders Aſkekrukke vil jeg ſkiule mig, Solen bør ei ſkinne paa mig, jeg forraad — Kiempen — Guld — Sigrid. — Hun kunde ei tale videre, heftige Ryſtelſer betoge hendes ganſke Legeme, og derpaa faldt hun i Aſmagt. Sigrid holdt Haanden for Øinene, og havde ſegnet ned, hvis ei Othar havde underſtøttet hende. Min Ragnhild, ſagde hun med en ſagte Stemme; vel havde jeg tænkt at græde for din Død, men for din Utroſkab —

Svage Formodninger havde jeg om dette, min Forstand lod mig see et Glimt heraf, men mit Hierte forkastede saadanne Tanker. Ragnhild opfød mig, og dog sælge mig for Guld! Paa hvem kan man mere troe? — paa dig, Othar! Og hermed saae hun paa ham med Øine, hvori Tillid, Længsel og Elskov stode afmalede. Den kyske Sigrid, sagde Dronningen spodsk, hun, som ei før kunde opløfte sine Øine, kan nu see Ungkarlene brav i Øinene. Saa meget har Skoven lært hende. Ei har Skoven lært hende dette, svarede Othar, men Ægtekierlighed. Som Mø bluedes hun ved at see paa Mandkiønnet; som Brud vilde hun skammes ved ei at see paa sin Mand og Elsker. At Skoven ei har lært hende noget, kan Insegunde bevidne dig, kan de fire Mænd vidne, som fulgte os der. Han gik derpaa ud og lod hente sine Mænd, som vare ei langt borte; thi af Nysgierrighed og Venskab havde de fulgt strax efter, for at see, hvordan det vilde gaae, og at tage Deel i deres Herres Glæde. Imidlertid bar Ebbe Ragnhild ud, og Insegunde fortalte omstændeligen alt hvad hun vidste; ligeledes de fire Mænd. Kongen blev overtydet, og tilstod det. Dronningen blev og overtydet, men tilstod det ikke, og hendes Vrede og Forbittrelse forvandledes til en nagende Sorg, saa meget mere nagende, som hun vel indsaae, at hendes Vrede var afmægtig.

Kongen gav nu tilkiende, at intet stod tilbage, som kunde hindre Sigrids og Othars lykkelige Foree-

ning,

ning, uden denne eene Tvivl, at Othar var bleven viet til Insegunde, som vel ei var bleven nævnet af Ulf, men som dog havde stödet ved Othars Side, havde selv anseet sig for Bruden, og i den Tanke lagt sig i Brudesengen. Got nok, at Othars Tanke var ei, at lade sig vie til hende, men dog havde han rakt hende Beggeret; og det som meest var, Ulf havde bersget hende og Othar. Derimod vil Othar ingen anden have end Sigrid, og Sigrid ingen anden end Othar. Efter vore Skikke, kan vel en Mand have mere end een Kone; men Sigrid vil ei have noget delt Hierte, og Othar vil ei dele sit Hierte. Insegunde har desuden afstaaet sin Rettighed. Knuden bestaaer derfor egentlig derudi, om man, uden at fortørne Guderne, kan sige, at denne Vielse, som udvortes sigtede til Insegunde, bør dog komme Sigrid tilgode, siden den hemmeligen sigtede paa hende. Den mindste hellige Skik bør være hæderlig, og Skrømt og Underfundighed ei have Sted, naar man handler med Guderne. Den som tænker at bedrage dem, bedrager sig kun selv; Odin overseer paa Hlidskialf alle Menneskers Gierninger, og læser i deres Tanker. Intet Middel er derfor tilovers, uden at adspørge den vise Thorkil, til hvilken Guderne have betroet deres hemmelige Ting. Thorkil blev hentet, og esterat han havde nøie udforsket alle Omstændigheder, sagde han: Guderne have eengang svaret, at et bedre Orakel skulde tale. Mig har du, o Konge, arseet derfor, og i Følge mit Raad overladt til Sigrid selv at vælge.

Ei har hun valgt hastig, ei uden Prøve. En ung Pige har valgt Mand til sig, som om det hele Rige havde valgt sig en Konge. Othar er tapper, han er stærk, han er ung, han er modig, han er høi af Byrd, han er en indfødt Dansk Mand, han er trofast. Hvad vil du have mere? Du har givet dit Løfte. En ringe Mand rokker ei sit Løfte; bør da en Konge gisre det? Du kan ei gisre det; Løfter ere hellige, hevnende Guder ere til. Guderne have talt igiennem Sigrids Mund, thi de ere altid hos de Fromme. Ei havde de ellers sendt Othar i rette Tide, for at redde hende fra den afskyelige Kiempe. De lode Othar finde hende i Skoven; de styrede hendes Sind til at kaste sine Øine paa ham, ved en Leilighed, da maaskee en anden havde afvendt dem for stedse. Hun er det bedre Orakel, eller rettere, Guderne ere det; hun satte i Verk, og de styrede Verket. Men som intet er saa hæderligt, som vore hellige Love, og intet Spilfigterie haver Sted derudi, saa bør Ebbe ei alene ofre de udlovede to Stude, men han bør og ofre to Stude for sig, fordi han var Medvider i dette Paafund, og fire for Svanhvide, fordi hun opfandt det. Othar bør og ofre en Qvie, fordi han lod sig bruge hertil; thi hverken Elskov eller nogen Sindslidelse kan ophæve vore Pligter imod Guddommen. Sigrid derimod vidste intet heraf, hun er reen og uskyldig, og et Mønster for sit Kisn. De følgende Slegter ville anføre hende som et Mønster for Ægtetierlighed og for Blufærdighed; om den blufærdige Jomfru ville de sige:

Hun

Hun nærmer sig Sigrid; og om den kierlige Ægtefælle: Hun er lig Sigrid. Ei heller liber Insegunde nogen Forurettelse, naar hun efter Begiering og Løfte faaer en Mand. Saaledes talede den vise Thorkil; alle gave ham Bifald. Dronningen alene taug; og giorde Vreden hende syg, saa hun ei kunde, ei heller vilde bivaane det glade Maaltid, der samme Dag blev holdet. Vielses Skikkene bleve ei igientagne, thi man holdte for, at de eengang giorte vare nok. Studene og Qvien bleve derimod ofrede, og hver Mand af Folket syntes, at Sigrid havde vælget for ham. Alle frydede sig, hun sukkede dog undertiden, hvorvel Glæden havde Overhaand i hendes Ansigt. Othar spurgte: Hvorfor sukker min Sigrid? hvorhen gaaer dette Suk? Til min Moder, svarede hun. Kongen bragte over Borde Ragnhild paa Bane, og sagde, at hun fortiente at dse. Nei, faldt Sigrid ham ind i Talen, nei, min Fader, lad den ei dse, hvis Bryster jeg haver diet! Elsker du din Datter, hvorpaa hun har saa mange Prøver, da leg denne Godhed til de forrige, tilgiv Ragnhild, lad hende leve, lad hende blive hos mig, lad nogle Dages Feil ei udslette hendes forrige Velgierninger! Maaskee jeg, ved at beholde hende, kan faae min egen Ragnhild igien. Det skee som du vil, min Datter! var Kongens Svar; men lad dette dog blive hendes Straf, at hun ei faaer sin Benaading at vide før i Morgen. — Ak, min Fader, skulde jeg svømme i Vellyst, og en anden lide, og denne anden være Ragnhild? Ofte har hun trykket mig til

sit

sit Bryst, mange vaagne Nætter har hun havt for min Skyld, i hendes Barm udøste jeg mine Bekymringer, hun vaagede over mit Liv, næst dig, maa jeg takke hende for det jeg er. En kort Tid aflod hun at være min Veninde, men jeg er altid hendes; Venskabs Baand kan, bør ei brydes. O I udødelige Guder! raabte Syvald, kan min Lykke voxe? jeg føler allerede Gimles Glæde; at være hos dig, er Gimle. Min faderlige Omhu bliver mere end belønnet; disse Taare rinde for dig, min Datter, af Glæde rinde de. Din Bøn er bønhørt. Guderne høre ogsaa min, og lade dig føle samme Glæde paa dine Børns Bryllupsdag! — Ragnhild blev bragt ind, mere død end levende. Sid hos mig, sagde Sigrid, du min anden Moder! glæd dig med mig og min Brudgom. Skielvende svarede Ragnhild: Nu først kiender jeg ret min Brøde, ingen veed at straffe sine Fiender som du, dette er mig bittrere end Døden. Hvorledes skal jeg kunne see paa dig, paa Othar? Men jeg vil forkynde min egen Skam, jeg vil gaae til Bekiendelse, jeg vil omstrændelig fortælle alle Ting. Ingen Brøde, ingen Skam, ingen Bekiendelse, var Sigrids Giensvar; jeg veed ei, hvad alt dette vil sige. Min Ragnhild har ei forseet sig; jeg var borte, jeg er kommet igien, Ragnhild havde mistet mig, og jeg har fundet min Ragnhild igien; herudi er intet uden Aarsag til Glæde. Eiegode! svarede Ragnhild, og kunde ei sige mere. Prindsessen vendte sig til Othar og sagde: Min Othar bør og glæde Ragnhild i Dag. Det skal jeg

og gisre, svarede han, den lykkelige Othar bør ei tænke paa den ulykkelige Othars Skiebne. See der, Moder, sagde han, og skienkte Mjød i et Begger, drik heraf eder til Styrke og os til Beste. Ragnhild tog Beggeret, drak og velsignede. De eiegode! sagde hun; mere kunde hun ei fremføre. Hun drak igien, og stirrede stedse paa dem, med Øine fulde af Glæde, Forvirring og Forundring. Denne tause Taknemmelighed virkede mere paa alles Hierter, end om hun havde været i Stand til at holde den meest udpyntede Taksigelses-Tale. Sigrid blev ført ind i Brudesalen. Hendes Hierte var opfyldt af hendes Brudgom. Et hemmeligt Ønske, at hendes Moder maatte igien blive gunstig, havde dog Sted derudi. En inderlig Taknemmelighed imod hendes Fader ihukom hun og; og til Freya ofrede hun sin Tak og sine Bønner for hendes mægtige Beskiermelse, og bad, at Othars sidste Dag maatte og blive hendes, og at alle Dage maatte blive som denne. Da Othar traadte derind, sagde han: Alfader! du som seer alle Ting, for hvilken intet er skiult, du seer mit Hierte, mine Tanker ere aabenbare for dig; du veed, at jeg elsker Sigrid, og at jeg evig vil elske hende; du veed, at hun elsker mig. Gisr denne Elskov bestandig! lad mig stedse see hende med de Øine, som jeg saae hende, da hun første gang saae paa mig! — At fortælle deres Lykke, er ingen mueligt; den nydes, den føles kun, men beskrives ikke. De nøde alt hvad to lykkelige Elskende kunne nyde.

Efter

Efter to Dages Forløb sagde Kongen til Sigrid: Men, min Datter, hvorledes opholdt du dig i Skoven? maa jeg ei faae at vide, hvad dig hendte der? — Jo vist, min Fader, men førend jeg aabenbarer det, saa giv mig dit visse Løfte, at benaade nogle Ulykkalige, som boe der. Det skal jeg gierne gisre, svarede han; ved min Lykke, ved mit Sverd, ved den Kierlighed, jeg bær for dig, og om det er ikke nok, da ved Odin og alle Æser tilsværger jeg dig, at ville benaade dem, som opholde sig i Skoven, hvo de endog ere. — Got, min Fader, Regnald lever der. Regnald! raabte han, og stødsede derved. Ja Regnald, svarede hun, og paatog sig alle de Ydigheder, som da hun første gang favnede Othar, Regnald den sande Helt; jeg veed, min Fader kan ei bryde sit Løfte. Det kan jeg ei heller, var hans Giensvar, og naar jeg tilgiver ham, saa kan du være vis paa, at jeg tilgiver alle dem, som ere hos ham. Hun fortalte ham derpaa alle Ting, og det blev afgiort, at hun, Othar, og Ingegunde, som hun tilkiendegav at have udseet til Kone for Thorgrim, skulde give sig paa Veien did. De funde den let, ved det Othar havde lagt Merke til den. Regnald og hans Selskab stode uden for Hulen, thi Veiret var got, og Solen skinnede meget klar. Ædle Møe, vær velkommen! sagde Regnald; men hvo er den Helt, som følger dig? han seer ud og han bær sig som en Helt; og hvo er denne, der vilde være deilig, om du ei var hos? Ja vist deilig, brød Thorgrim ham ind i Talen, begge ere deilige,

og

og vanskeligt at vælge; men en anden Omsorg qvæler nu mit Hierte. Sigrid kommer igien, fører andre med sig; til hvad Ende, uden at forraade os? Kan en Konge-Datter forraade? svarede Regnald; er mindste Træk af Forræderie i dette Ansigt? Og hvad frygte vi for? — For mig frygter jeg ikke; for dig, for Aslaug, for Hiordys, frygter jeg. For eder har jeg levet, tusinde Veie stode ellers aabne for mig, at slippe ud af dette Liv. Vare I ei, da havde jeg allerede i mange Aar kundet leve glad i Odins Bolig. Regnald er sig altid selv lig, sagde Prindsessen. Men tillad, store Helt, at jeg bekiender en Feil for dig, som jeg har begaaet. Syvald veed, at du lever, at du er her, ved mig veed han det. Ved mig lader han dig tilbyde, at komme til hans Gaard, at drikke Øl og Mjød med hans Kiemper, at tage hvad Jarldømme du selv vil. Eller om dette ei staaer dig an, da bliv i denne Skov, men tillad, at han formilder din Skiebne, at han lader dig bygge en bequem Bolig, og sørger for din sømmelige Underholdning. Det staaer og i din Villie, om du vil forlade dette Sted, og fare til et andet Land; Veien er sikker og aaben for dig. Og vil du blive, som du er, da udbeder han sig dog dit Venskab, og at du vil aflegge det Fiendskab, du haver baaret til ham. Men at jeg nu skal besvare dine Spørsmaal, da er denne Helt min Mand, Othar er hans Navn, min rette Lyksalighed regner jeg først fra den Tid, da jeg fik ham. Hvor gierne ønskte jeg

nu, før at have seet paa ham! Men maaskee min Lykke var da ei blevet saa stor, nu føler jeg den i sin ganske Vide. Dette forstaaer ei vore Skov-Venner, men, Othar, du forstaaer det. Denne Pige heder Insegunde, og hun vil have Thorgrim, saafremt han tænker, som hun. Aldrig afslog jeg, var Thorgrims Svar, en nydelig Pige, og dig kan jeg ei mere tænke paa, siden du hører en anden til. Jeg kiender min Ven, sagde da Regnald, vel er han skrøbelig imod Kiønnet og Smukhed, men aldrig lastefuld. Han stræber kun efter dem, som ere sig selv mægtige, og det er aldrig rundet ham i Sinde, at begiere en andens Kone. Nedrig Misgierning! En Hoerkarl er altid en Morder; Leilighed fattes ham kun. Men kom nærmere, Prindsesse! hvil dig og dit Følge, og tag til Takke med vor ringe Kost, som jeg nu første gang ønsker bedre. Saa vil jeg gisre, svarede hun, hvorvel vi ingen Mad behøve, thi sex Karle bære den med sig; men jeg har ladet dem blive et Stykke herfra, og de ere alle ubevæbnede, ligesom og min Othar; thi jeg har ei vildet, at mindste Skin af Vold skulde lade sig tilsyne. Du har handlet ædelt herudi, svarede Regnald, men hvad mig angaaer, da frygter jeg for ingen Vold. Da du kom tilbage igien og gav dig i vor Magt, udviste du en ret ædel Gierning, og den, som kan udøve den eengang, udøver den og stedse, og er ei i Stand til at begaae nogen Nedrighed. Derpaa satte de sig ned, og aade sammen med megen Fornøielse. Den gamle Hiordys gav da sin Mund Tvilen efter Sædvane.

vane. Sagde jeg det ei nok, sagde hun, at du var for smuk, Sigrid, til at blive længe Mø? Du har eg faaet en smuk Mand. Ak jeg husker derved paa min gode Harald! gid kun Odin være god ved ham! Nu, Sigrid, det er dog bedre, at være gift end ugift. Du smiler; ei som en Jomfru, men som en Kone. Hvorfor har du Øinene altid paa Othar? Den Lykke vil jeg ønske dig, at du maa aldrig blive kied af at see paa ham. Ei! Othars Øine ere endnu ligesaa begierlige, som en Brudgoms. Net ligesaa var Harald. Den sidste Nat, vi sove sammen, (ak at jeg maa sige, den sidste!) da var det lyst, Maanen skinnede ind til os; jeg holder lige saa meget af et smukt Maaneskin, som af en klar Dag. Den gode Mand sagde til mig: Hiordys, holder du noget af mig? Jeg svarede, er det at spørge om, da jeg nu i saa mange Aar har været din? ja vist elsker jeg dig. Saa sagde den kiere Mand, det var just det, jeg vilde, at du skulde sige. Ak den deilige Mand! han var altid mod mig ligesom en Brudgom imod en Brud. Othar være altid saa mod dig! Engang havde vor Kat kloret mig, der satte sig Edder og Gift i; tænk engang, den kiere Mand suede selv Saaret! En Kat klore ogsaa dig, da skal din Othar og læge dig. Men aldrig kan han være saa imod dig, som Harald var imod mig. Een Ting vil jeg bede Guderne om, at de ville give dig saadan Søn, som Regnald er, undtagen hans Ulykke. Othar og Sigrid fornøiede sig over den Gamles Oprigtighed og ønskede, at alle Enker maatte saaledes stedse tænke paa

deres Mænd. De bade derpaa atter Regnald og hans Selskab, at følge med sig, overladende dog til dem selv, at handle efter eget Behag. Hiordys viste en stor Længsel efter at komme til sin Mands Gaard, for at græde paa hans Grav, og at krone den med Blomster; og jeg, sagde Thorgrim, vil gierne leve med Insegunde paa et got Sted, thi det var ei at byde hende, at leve her. Min Mands Villie er min Lov, sagde Aslaug, men et got Jarlsømme var dog ei at foragte. Nu har jeg hørt eders Mening, lod Regnald sig forlyde med, strax skulle I faae min Beslutning at høre, følger mig til næste Klint. Han gik foran, og de fulgte alle efter, indtil det Sted, hvor Næsset gik længst ud i Søen, og var bratteſt *). Med et roligt Aasyn sagde han da: Syvald tilbyder os sin Naade; Aslaug, Hiordys, Thorgrim tage derimod. Det glæder mig, jeg føler deres Lykke, som det var min egen. Lever heldigen, lever lykſaligen! Jeg seer Hiordys paa Haralds Grav kysse det ædle og kiere Støv; hendes Aske seer jeg blandet med hans; forud seer jeg deres Siele glæde sig over deres Legemers nøie Foreening, og helligholde denne nye Bryllups-Fest. Jeg seer Aslaug omvandre i de stille Lunde, hvor vi svore hinanden evig Troskab, hvor vor Ungdoms Tid nød sande Fornøielser, ublandede, fuldkomne, fordi de vare retmessige. Thorgrim seer jeg, Thorgrim, min elskelige Ven, blive ung igien, finde i Insegunde en anden Thorilde;

lyk-

*) Her har jeg tænkt paa Næsset ved Fur-Søen, liggende paa Dronninggaards Grund.

lykſalig er jeg, ſom har oplevet ſaadan Dag. I handle ret, mine Venner; I ſette Pris paa Livet, nyder det derfore! Jeg beder dig, Hiordys, jeg beſværger dig, Thorgrim, jeg befaler dig, Aslaug, lev! lad Syvalds Dyd ei ſkinne forgieves. Denne Gierning kunde maaſkee give ham Ret til Kronen, derſom den egentlig var hans; men nu tilkommer Æren Sigrid. Den dydige! Men — her forandrede Regnalds Anſigt ſig fra en ſtille Rolighed til en modig; det viſte, at hans Sind var ligeſaa ophøiet over alle jordiſke Ting, ſom den Bakke, de ſtode paa, pegede i Veiret over de omliggende Egne. Han blev ved: Mon det anſtaae Regnald, ſom anſtaaer eder? For mig er intet tilovers, uden at døe. Døe! raabte de alle; Aslaug vædede hans Fødder med ſine Taarer, Hiordys ſlog Haand i Haand, og ſkreg: Nu døer Harald anden gang for mig! Thorgrim vreed ſine Fingre, ſigende: For dig har jeg forladt alle Ting, men Inſe — Othar ſaae paa ham med en ſat Mine; hvilken Mand! udraabte han. Sigrid kunde ei vende ſine Øine fra ham, hun ſaae paa ham med Forundring, og vilde ligeſom indſee hans Siel. Min Siel voxer ved din, ſagde hun. Inſegunde var næſten ligegyldig. I Morgen ſkulle vi holde Bryllup, hviſkede hun til Thorgrim, og nedſlukke denne Sorg i et Begger Miød. Aslaug og Hiordys bleve ved længe at bede ham, at han dog ſkulde leve, leve for dem, ſpare Aslaugs ømme Sind, ſpare Hiordyſes graae Haar. Endelig ſagde Sigrid: I kiende ei Regnald, han er ubevægelig. Dette er

ei noget hastigt, flyvende Forsæt, men et vel overvejet og besluttet Raad. See I ei Helten, ubekymret for sig selv, og bekymret alene for eder, ile med stærke Skridt Evigheden i Møde? Paa sig selv seer han ubevægelig, paa eder medlidende. Han vil sige: Det fryder mig, at Syvald setter eder i Sikkerhed; min er i min høire Haand. Ophøiede Siel! raabte Regnald, Skade, at du er min Fiendes Datter, men jeg elsker dig, thi jeg beundrer dig. Mit Forsæt er fattet; jeg behøver ei at legge Grunde frem for min Siel, men I behøve dem. Jeg har levet længe nok, for at efterlade mig et udødeligt Navn. Denne sidste Gierning skulle vore sildigste Skalde omsiunge. Livet er ei saa dyrebart i mine Øine, at jeg, for at kiøbe det, skulde besudle min Ære. Og hvad er Liv? Ære er Liv; i Valhalla er det rette Liv. Glad iler jeg did; paa Bænk skal jeg sidde hos Odin; selv legger han for mig, selv rekker han mig Hornet. Der skal jeg sigte, med Syvald skal jeg sigte — Her funklede hans Øine, Øienbrynene trak sig sammen, og noget opad, den høire Arm løftede han i Veiret, Skiegget reiste sig paa ham, han blev rød i Ansigtet; med faa Ord, han saae ud, som naar han gik i Slag. Der skulle vi stride, blev han ved, der skal det afgiøres, hvo af os hør Riget til med Rette; evindelig skal jeg der seire over ham, evindelig, indtil Ragnarokr kommer. Syvald give mig Livet! Dertil har han ingen Ret; kun retmessige Konger kunne uddele Velgierninger. Han! — Velgierninger! —

mod

mod mig! — Mig tilkommer det at vise ham Naade. Leve? — heller døe i mit Land! min Jord drikke mit Blod! Har du feilet i noget, Sigrid, du, som fortiente at være min Datter, da har du feilet deri, at du tænkte, jeg kunde ydmyge mig for Syvald. Endda kiendte du ei den hele Vide af min Siel; men kiend den nu! — Ved disse Ord drog han sit Sverd; Aslaug og Hiordys grebe om hans Haand. Han saae paa dem med Medynk. Misunde I mig, sagde han, den Lykke, der bier paa mig? Saa vist, som jeg holder dette Sverd i min høire Haand, saa vist, som jeg nu taler med eder, saa vist er Valhalla til, saa vist skal jeg der tale med eder, saa vist skal Odin belønne sine Helte, hvoraf jeg er een, saa vist skulle vi favne hinanden i Gimle, saa vist er der Belønning for de Gode, Straf i Nastrond for de Onde. Guderne spøge ei med Menneskет, denne Forsikring er for dybt dertil nedlagt i min Siel, jeg seer, jeg føler, jeg fornemmer, jeg smager den. Aslaug har mit Minde; Hiordys Haralds Grav; Thorgrim vort Venskab og Indsegunde. — En liden Smil bredede sig ud paa hans Læber, mænget med Medlidenhed — Othar, Sigrid (thi dem regner jeg og blant mine Venner) have sig selv, Dyden, mit Mønster. Men hvad tøver jeg efter? Herved rev han sig med Magt løs fra dem, kom i et Øieblik noget bort, og giennemborede sig. Blodet strømmede ud med en Fart; han kastede noget deraf op mod Solen, før han faldt. Et Offer

for Solens Herre, sagde han. Alle hans Venner vare i det samme om ham; han rakte sin Haand til hver. Fald saa udi Strid, Othar! sagde han; eller og møder hverandre, du og Sigrid, i eet Øieblik i Valhalla, uden at have merket Skilsmissen; eders Dyd fortiener slig Belønning. Du, min Ven, fornøi dig med Insegunde, og glem ei Regnald; jeg skal hilse Harald fra dig. I Valhalla skulle vi fornye vor Elskov, kiære Aslaug! Nu Odin vinker ad mig. Her er jeg, du mægtige As! Helten lukte sine Øine til, og sagte var hans Aandedræt. Ædelt var dit Liv, ædel din Død, græd Aslaug, lad mig følge dig efter! Hun vilde falde paa hans Sverd, men Othar tog det bort. Nu taler Regnald med Harald, raabte Hiordys; var han ei min Søn, da misunnte jeg ham denne Lykke. Men burde han have forladt mig uden min Tilladelse? Jeg er jo hans Moder, og Livet er saa sødt. Dets Kierlighed er os indprentet af Guderne, mon forgieves? Hans Død er smuk; men mon han havde Ret til den? Burde han ei have biet? Jeg længes efter min Harald, men jeg bier dog, til Guderne sende mig til ham. Dog hans Sial var for reen, at Guderne skulde derfor være vrede paa ham. Høit bersømmer jeg din Død, vare Thorgrims Ord, og jeg vilde følge dig efter, om du ei havde befalet mig at leve, og om denne yndige Pige ei var. Med Glæde-blandet Sorg saae han til Insegunde. Hun loe, som den, der finder Fornøielse, og tænker ikke. Helten er død, sagde Othar; lader os oprette hans Minde en Gravhøi, la-

der

der os samle Stene dertil, de største, vi kunne finde, lader os nedlegge ham der med Sværdet i hans Haand, og kaste Jord oven paa. De giorde saa, og begrove ham ei langt derfra. Sødt hvile dine Been! sagde Hiordys, de hvile, ligesom Haralds! Første gang bedrøvede du mig nu. Aslaug græd, een Taareflod fulgte efter den anden. Nu først er jeg i en Ørk, Solen skinner klart for andre, men for mig er den mørk. Thorgrim istemmede en Sang sin Ven til Ære; han sang til Venskabs Roes, han priste den Afdøde lykksalig, han ophøiede hans mandige Bedrifter, han fremsatte ham til et Mønster for Efterslegten. Inségunde vilde indbryde ham; thi dette begyndte at blive hende for alvorligt. Men han stødte hende tilside, sigende: For dine deilige Øine er jeg blevet en svag Ven; vort Venskab udfordrede, at jeg burde have fulgt ham i Døden; men utaknemmelig Ven skulle de dog ei giøre mig til. Paa en anden Tid skulle vi lesle. Hun gik bort misnøiet, dog græd hun ei, thi dertil tænkte hun for lidet, men Tiden faldt hende lang for første gang; og satte hun sig ned i Græsset noget derfra, og morede sig med at plukke Græsset op. Othar hialp til at legge Dækstenen paa Regnalds Grav. Vare nu Ulf eller Thorkil her, de skulde da med Runer udhugge hans Navn. Vore Hierter ere bedre Runer, svarede Sigrid, Heltene see helst i dem deres Navne indprægede. Dit Navn, o Regnald! kan ei forgaae, saa længe Dannemark eier tappre Mænd; til Ragnarokr vil det altsaa vare.

Da nu alting var til Ende, begave de sig alle tilbage til Kongens Gaard, og fortalte Kongen, hvorledes det altsammen var tilgaaet. Han lod Aslaug boe paa Regnalds Gaard, og Hiordys paa Haralds, og gav dem desuden anseelige Indkomster. Thorgrim havde Bryllup med Insegunde, og det blev overladt til ham, at opholde sig ved Kongens Hof, eller at nedsette sig hvor det lystede ham, og at faae Underholdning af Kongen. Han valgte at rødde op i den store Skov, hvor hans Ven havde boet; thi jeg taaler ei at see paa min Vens, hvorvel uskyldige, Banemand, sagde han. Mange nedsatte sig der tilligemed ham, og ved den Leilighed blev denne Egn beboet. Han levede vel med Insegunde; hun knurrede aldrig, hun var aldrig bedrøvet, men hun var heller aldrig glad. Dog kunde ingen bedre fornøie Sandserne, end hun, og de vare Thorgrims eneste Sigte i Elskov. Naar Tiden faldt ham lang hos hende, som skeede ofte, saa gik han paa Jagt, paa Fisserie, til sin Agerdyrkning. Hende faldt Tiden aldrig lang, hun kunde fordrive den med alting. Alting var Overflade for hende, og aldrig trængte hun til Marven af noget. Hun fødde mange Børn, de forlystede hende; samme Behag havde hun i andres. Hun var kysk, uden at vide det; hendes Mand var hende nok, fordi Tanken gik ei uden for det, hun havde for Øine. Aslaug levede ei længe; hendes svage Helbred kunde ei udstaae Sorgen over hendes Mands Død. Hiordys levede i nogle

Aar

Aar rolig. Da hun skulde døe, lod hun sig bære paa sin Mands Grav. Nu kommer jeg til dig, min Harald! vare hendes sidste Ord. Insegunde blev over hundrede Aar gammel. Efter endeel Aars Forløb mistede hun Thorgrim. Det var Skade, at den gode Mand skulde døe, sagde hun; han kunde vel have levet noget længere. Samme Aften gik hun ud at malke sine Kver. Den Melk smager deilig, meldte hun ved Hiemkomsten, og gav sine Børn at drikke af den, uden at savne Thorgrim. Undertiden var hun dog noget urolig om Natten. Lother friede til hende; hun sagde strax Ja; thi han var en Mand. Han jog Børnene bort; hun saae det, og taug, og legte med dem, som han havde havt af første Ægteskab. Efter mange Aars Forløb døde han ogsaa; i ham fandt hun end mindre Savn.

Kort efterat Sigrid var hiemkommet, døde hendes Moder, beholdende det samme stive og ubøielige Sind til det sidste, som hun havde eiet imedens hun levede. Nogen Tid efter giftede Syvald sig anden gang med Gyrithe, Othars Søster, dertil overtalet af sin Datter. Faa Aar derpaa døde Kongen, og efterlod Riget til sin umyndige Søn Sigar, udi hvis Mindreaarighed Othar forestod Regimentet med megen Held og Myndighed, saa at de Mægtige bleve holdte i Ave, Landet var indvortes roligt, og Sørøverne bleve dæmpede. Endeligen døde baade Sigrid og

Othar

Othar kort efter hinanden udi en god Alder, efterladende sig mange velartede Børn, et got Lov blant alle Menneſker, og den Roes, at de altid havde levet saa kierlig, oprigtig og beſtandig sammen, at de med Billighed kunde freinsettes til Mønster, paa et ret vel sammenføiet Ægtepar.

Forklaring over de mythologiske Navne, der forekomme i dette Skrift.

Freyr var egentlig Gud for Aarsens Grøde, men nogle ansaae ham og for Kierligheds Gud. Han maatte bie i ni Dage, inden Gerdur vilde sige ham Ja.

Lauguren eller Mæleren er en Søe i Sverrig. Efter en gammel Fabel skal Siælland have forhen lagt der, og Gefion ved sine fire Sønner have trukket den ud derfra, og lagt den, hvor den nu ligger. Derfor kaldes den Siellandske Konge Laugurens Beboer og Gefions Søn.

Ås var et af Odins Tilnavne.

Egir var Havets Gud, og bruges ofte af de gamle Poeter for Havet selv, de kalde og Bølgerne Egirs Døttre. Da nu Havet omgiver Siælland, saa kan ders Konge gierne kaldes Egirs Hersker.

Alfa-

Alfader var et af Odins Tilnavne.

Nornerne vare Skiebnens Gudinder, og stod Odin selv under deres Dom.

Skiold-Møer kaldtes de Nordiske Fruentimmer, som ginge i Krig, af det de bare Skiolde.

Freya var Gudinde for Kierlighed; til hende kom alle de, som afsivede sig selv, og alle Fruentimmer.

Thor var Gud for Torden og Styrke. Med Hammeren Mislner ihielslog han sine Fiender, Joter, Jetter, Troller.

Odin var den øverste Gud, saa og Krigens.

Valhalla var alle tappre Mænds Bolig efter Døden, indtil Verdens Undergang.

Frode Fredegode overvandt den Huniske Konge, som Saxo fortæller.

Hundingahand laae, efter vore Forfædres Tanker, henne ved Jishavet.

Hæl var Dødens Gudinde, og hos hende var ei got at være.

Loke var en meget ond Gud, som er af de andre Guder bleven fæstet til et Bierg, ved at igiennembores med en Jernstang. Skade var hans Kone.

Alferne vare to Slags, sorte, og hvide eller lyse. De vare Aander.

Baldur var Odins Søn, og den deiligste blant Guderne.

Fen-

Fenris Ulven var Lokes Barn, og skal hielpe til at ødelegge Verden og Guderne i Ragnarokr. Med Midgards-Slangen eller Ormen har det sig ligeledes.

Nastrond er det Sted, hvor de Ugudelige skulde være efter Verdens Undergang.

Huergelmer var en Brønd i Niflheim, fuld af Slanger under Roden af det Asketræe Ygdrasil.

Bergboere vare efter de Gamles Mening Væsener, der boede i Bierge.

Valkyrier kaldtes de Jomfruer, som tiene Heltene i Valhalla.

Einherier kaldtes Heltene i Valhalla.

As kaldtes vel Odin især, men dog kaldtes alle Guder Aser.

Niflheim var det Sted, hvor de Ugudelige skulde være indtil Verdens Undergang.

Kapper kaldtes Kongernes Hofmænd eller Stridsmænd.

Gimle ansaae vore Fædre for det Sted, hvor de Gode skulde være efter Verdens Undergang.

Surtur var en Geist, som meget skulde tiene til at ødelegge Verden.

Suttungs Drik var den reareste Miød, som Guderne nøde, for at blive Poeter.

Siofn var den Gudinde, som bevægede Mandfolk og Fruentimmer til Kierlighed.

Hvæs

Dvættir vare et Slags onde Aander.

At galdre var et Slags Troldom.

Hlidskialf var et Sted, hvorfra Odin overſaae den ganſke Verden.

Ragnarokr kaldtes Verdens Undergang.

IV. Abu Taleb.

— — — Hic murus aëneus eſto
Nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa.

(ſtreven 1773.)

Abu Taleb var en rig Kiøbmands Søn udi Bagdad. Den store Formue, han arvede efter sin Fader, forførte ham til at overlade sig til Vellyst, og at skye alt Arbeid. Han levede herligen, og udi Glæde hver Dag; havde stedse en Mængde af Giester og Venner omkring sig, og forlystede sig ideligen med al Slags Strengeleg, Dandsere og Dandserinder. Han nød alle muelige Arter af Vellyst, allene det smukke Kiøn havde han en ugemen Afskye for, hvorfore og Dandserinderne maatte dandse for ham med bedækte Ansigter. Hans Fader havde været ilde gift, og dog havde Skiønheden af Ajesha, hans Moder, været saa stor, at Othman derover aldrig kunde gribe til at forskyde hende. Efter hende dømte Abu Taleb det hele Kiøn, og besluttede derfore at flye det ved alle Leiligheder.

Efter nogle Aars Liv i saadán Overflødighed begyndte hans Midler at formindskes, og tilsidst var

han ganske fattig; da forsvunde alle Giesterne, Hyklerne forstukke sig, Vennerne bleve borte, og Abu Taleb befandt sig alene. Fuld af Fortvivlelse udbrød han derover med disse Ord: For veed jeg paa tusinde Cameler, nu er endog den skabbede Mule usynlig. Hvor ere Vennerne? De søde Ord qvæles, Piberne tie, Strengeleg er borte; Maanen viser sig ikke i Dandsernes Sving; fæle Ørk! og Bagdad omkring mig! Eene blant tusinde. See Stiernerne falde af Himmelen: jeg mente at være grundfæstet som China-Muur, men Støtterne falde, Huset er borte. Dødens Engel skriver i sin Bog; Israel seer suurt: See han udstretter; mit Liv forsvinder; Skiebnens Dom er fældet! Hvi tøver du Ulykkalige, Abu Taleb — hast, skynd dig, Fiskene lure paa dig. — I eet Øieblik var han ved Tigerfloden. Tag o Israel, dit Bytte! raabte han; og langt ud i Floden kastede han sig, men til sin Forundring fandt han sig siddende fast tværs over en Stok, og blev med en ubegribelig Fart ført ned af Floden, og i eet Øieblik ud i det store Hav; hvorhen det kan være mig ligesaa let at lade ham komme i eet Øieblik, som i eet Aar; og finder jeg desuden best min Regning ved det første, thi derved sparer jeg mig den Umag, at opfinde Hændelser for at fylde dette Tidsrum, og mine Læsere befrier jeg for den Kiedsommelighed at læse alt dette. Tilsidst standsede Stokken paa en ubebort Ø, hvis Navn er mig ubekiendt, og som maaskee heller ingen skiotter om at vide; og foer denne forunderlige Stok frem med saadan Fart, at den kastede

stede den gode Abu Taleb langt op paa Landet. Mine Læsere vente maaskee nu, at han anden Gang skal gaae hen og kaste sig i Vandet, men det lod han vel blive. Hvor hastig end hans Fart havde været, saa havde han dog faaet Tid til at gisre denne alvorlige Betragtning, at Livet er ikke at skiemte med, og Døden ei saa let, som man bilder sig ind: Han saae sig derover allevegne om paa Øen, men blev til sin største Skræk intet andet vaer end bare Sand. Herover faldt han i Graad, og udbrød med disse Ord: Skal jeg nu døe her af Hunger; mon Forsynet derfore har ført mig hid? En Røst svarede ham: grav. Jeg har intet at grave med, svarede han, og fik til Giensvar: grav Jorden op med dine Hænder. Jeg Elendige, sagde da Abu Taleb, jeg grave med mine Hænder, som aldrig forhen har brugt dem; andre klædede mig paa, andre klædde mig af, andre skare Maden for mig, andre lukte Dørre op for mig; jeg være saa ulykkalig at grave; jeg som ikke engang veed, hvorledes jeg skal bruge mine Hænder, og hvorledes jeg skal fange dette Arbeid an. Nu vel da, raabte Røsten, vend dig om. Abu Taleb var ikke seen, og see et Træe, fuldt af de deiligste Abricoser, stod bag ham. Han indbød sig strax til Giest, men o Forundring, af hver Abricosteen, som han kastede fra sig, blev strax et heelt Træe, fuldt af de skiønneste Abricoser, og inden en kort Tid befandt han sig midt i en Abricosskov, saa stor, at han var nær ved at forvildes i den. Nu glædede Abu Taleb sig overmaade, og han ansaae sig som særdeles yndet og

beskyttet af Himlen frem for alle Mennesker, fordi den gav ham saa herlig en Føde uden Møie, og han altsaa uden Bekymring kunde fornøie sig. Men det varede ei længe, førend han kiededes over altid at nyde samme Kost, og knurrede høit, sigende: I Bagdad levede du dog langt bedre, mange forandrelige Spiser dækkede der hver Dag dit Bord, men her altid den samme; mig væmmes nu ved disse Abricoser. Nu vel, sagde samme Røst: ønsk dig hvad Spise du vil have, og strax skal du faae den. Han ønskede sig da Dadler, Ris, Lammekiød, Pistagier, og hver Time nye Forandringer. Abu Taleb levede nu herlig; ved hver nye Spise raabte han over sig af Glæde, og ansaae sig for lykkelig. Men en ulidelig Tørst begyndte at plage ham; han vred sine Hænder, og utaalmodig udbrød: Monne Gud have ført mig hid for at forsmægte af Tørst, og udi sin Misfornøielse stampede han tvende Gange paa Jorden, og saae til sin Forundring tvende Kilder flyde, den ene med Vand, og den anden med Mælk. Utaknemmelige, sagde Røsten, den Gud, som forskaffede dig Maden, monne han ei ogsaa kunne forskaffe dig Drikke; ønsk dig hvad du vil, dog ei fra denne Øe, og du skal faae det uden Umage og Arbeide, og da blive ligesaa lykkelig, som du var i Bagdad. Abu Taleb vidste af Glæde ikke, hvilken Fod han vilde staae paa, og nu løbe Tankerne ham kun om i Hovedet, hvad han skulde først ønske; det ene Ønske fordrev det andet; han var ikke tilfreds med noget, og det varede længe, inden han kunde indrette sit

Liv

Liv, som han vilde, thi jeg vil, sagde han, leve det lyksaligste Liv, langt lyksaligere end det i Bagdad, uden Bekymring, uden Arbeide, uden Fruentimmer, og det, som er det fornemste, uden Hyklere og uden Venner. Hver Time opfandt han noget nyt Ønske; nu bygde han sig høie Huse, nu lave, nu Marmorpalladser, nu Træehytter, nu saae han sig omgivet af en Mængde Opvartere, hvoraf dog ingen talede eet Ord for ei at hykle, nu spiste han ti Retter, nu hundrede. Gangene i hans Hauger vare nu bedækte, nu aabne; Vandspringene fløde med lutter Rosenvand; Honning dryppede af Træerne, og stegte Vagteler fløve ham i Munden. Og det glædeligste ved alt dette var, at det ikke bestod i blot Indbildning, men at alle hans Ønsker strax bleve virkelige.

Dog uagtet alt dette fornam han alt mere og mere en Slags Uroe hos sig, han kiededes ved at ønske, ham fattedes Ønsker tilsidst, og det æklede ham at see dem strax opfyldte. En Tid havde det vel forsøget ham at mangfoldiggiøre og forandre sine Ønsker, men nu kiededes han herved. Menneskket er dog fød til Ulyksalighed, brød han melancholisk ud, thi naar det vænnes ved et Liv uden Bekymring og uden Arbeide, og fuldt af Forandring, hvorlunde er det da mueligt, at det kan blive lyksaligt. I det samme saae han tvende Turteldver at sidde paa et Træe og snable. Monne det være mueligt, sagde han med et Slags Eftertanke, at et Fruentimmer skulde fattes dig, at saadant

Dyr behøvedes til din Lykſalighed: Alting kommer an paa et Forſøg; gid da den deiligſte, den yndigſte, den meeſt belevne, og fornemmelig den frommeſte Pige, ſtaae for mine Øine. Hvilken Houris er det, jeg ſeer: Aldrig har Guds Prophete kunnet være ſaa indtaget af ſin Ajesha. Elſkeligſte, hvad er dit Navn, hvor er du fød, og mon du og elſke mig? — Zainab er mit Navn, Moſul min Fødeby, og Abdollah min Fader, Gabriel, ſom flyttede mig hid, har befalet mig at elſke dig, og hertil behøves ingen Befaling. — Liſligſte, mere end Adam elſkte Eva, elſker jeg nu dig, mine Ønſker ere nu fyldte, ei kan Himlen forøge min Glæde, min Siel ſøger ud af ſit Legeme og hefter paa dine Læber. — Strax hævede Jorden ſig noget under dem, Roſer voxede under deres Leie, Caprifolier overſkyggede dem, at intet Levende ſkulde forſtyrre deres Henrykkelſer, Nattergaler ſiunge Brudeſange, og Vindene bleve tauſe. Abu Taleb ſvor evig Troſkab, evig, beſtandig vil jeg elſke dig, du haver forſonet mig med dit hele Kiøn. Men denne Evighed varede to Timer. Hvorledes er denne blun, ſom nyelig var ſaa hvid, hendes Læber vare bløde ſom Silke, men nu haarde ſom Flint, nyelig en Houris, nu en Vanddragerſke i Bagdad. Himmel! ſkil mig ved Zainab, og giv mig en anden Pige; de ſorte Haar ere hæslige, men de lyſe ſkinne ſom Solen. Endnu ſeer jeg Zainab, og Himlen hører ei mit Ønſke. Uværdige, brølede Røſten, Zainab forſvinder, men vid, at du har ønſket for ſidſte Gang, og at dette Sted bliver til ſin naturlige

Ørk.

Ørk. En stærk Hvirvelvind kom, Zainab foer op i den, Pallads, Hauge, Opvartere forsvunde, og Abu Taleb var alene i en Sand-Ørk. Af Skræk segnede han til Jorden. Da han kom sig igien, løb han i første Fortvivlelse til Havet, for at styrte sig i det, men det blev haardt under hans Fødder; i Forstningen agtede han det ikke, thi han tænkte at løbe paa det faste Land; men da han saae sig noget ude paa Havet, og temmelig langt fra Landet, blev han i Begyndelsen forskrækket, og følte Lyst til Livet; dog siden trøstede dette Underværk ham, og han blev ved at gaae med dristige Skridt. Himlen maae dog have besluttet at redde dig, sagde han til sig selv, men den tugter tillige; uden Tvivl for Zainab! Ak gid hun nu var min. Alene med hende i en Ørk vilde jeg være fornøiet med daglig Føde. Men der seer jeg Land. Han fordoblede sine Skridt, og da han kom did, fandt han en lystig Lund, hvorigiennem slangeviis snoede sig en raslende Bæk. Med Bugen til Jorden kastede han sig ned, og drak; dette smager bedre, udraabte han, end Vin fra Schiras, dog Zainab er borte. Han saae i Veiret, og see Zainab stod øverst paa et Cocostræe. Strax skar han sine Klæder i Strimler, knyttede dem sammen, og bandt dem om sig og Træet, og ved deres Hielp klyngede sig op i det; efterat han længe havde giort dette, saae han ned, og blev vaer en skrækkelig Dybde under sig; han saae op, og det syntes ham, at Zainab var end længere borte. Utaalmodig udbrød han: Til Trods for Himlen skal jeg dog naae Zainab. En mørk Taage omgav ham,

et Knald skeede, han blev hovedsvimlet, faldt i Afmagt, og fandt sig efter nogen Tid vaagende paa sin gamle Sand-Pe. Retfærdige Himmel, klagede han, du veed at tugte; Abu Taleb haver syndet, ustadig var han, men hos dig er ingen Forandring; ei beder jeg om min forrige Velstand, mindre om mine forlorne Ønsker; giv mig Nøisomhed og Zainab, og lad din Villie blive min. Med hvad er jeg Ussle, at du skulde see ned fra din Herligheds Throne paa en Maddike, et Støv, en besielet Jordklimp. Ak! hvor jeg seer hen, skrækker mig din Magt, din Storhed; du boer i Sandet, du boer i Himlen; ingensteds kan jeg flye fra dig: Ak! at jeg kunde undflye mig selv. Synd, Død, Angest, Smerter, Helvede — alt bespænder mig. En stærk Rusen, som af tusinde Vinger, opvakte ham af hans dybe Betragtning; et hvidt glimrende Skimt foer forbi ham, og en Røst hørtes: Abu Taleb staae op, vandre og haab. Godgivende Geist, raabte han, du opliver mit svage Hierte. Strax var han paa Benene, og begyndte at gaae. Langt borte viste sig en grøn Plads, og tvende Træer, det ene et Nødde- og det andet et Palmetræe. Ak, hvi vare de ei Abricos- eller Viintræer, saa kunde jeg have lødsket mig paa Frugten, og bedre naaet den. I Øieblikket forsvunde de, og see tvende Tornebuske stode i Stedet. Lad af Abu Taleb at ønske, sagde han til sig selv, og underkast dig ganske Himlens Villie; Forsættet har du, Evnen fattes: Vanen er mægtig; endnu tænker du, at Ønsker ere i din Magt. Paa disse Tornebuske sadde nogle smaae sorte Bær.

De

De vare søde. Himlen være lovet, som gav mig denne Føde, udbrød Abu Taleb; strax bleve Tornebuskene til Persikker, og der sagdes: De Nøisomme lønnes af Gud. Nu gjorde Abu Taleb et høitideligt Løfte, stedse at være fornøiet med den Skiebne, som Himlen tilsendte ham; og som hans Sind nu var mere roligt, og han desuden var mat af udstandne Besværligheder, faldt han i Søvn. Da syntes ham, at han trættede med en om Veien til Lyksalighed, han satte den i Rolighed og Vellyst, og den anden i Arbeide og Møie; hvilken ogsaa tilsidst blev saa heftig, at han i Vrede kastede en Spade til ham, og sagde: Denne forhverver Lyksalighed. Men hvor stor var ikke hans Forundring, da han vaagnende fandt en Spade ved Siden af sig. Uden Tvivl vil Himlen, sagde han, at du til Straf for dine Synder skal grave. Han stod op, tog Spaden fat, grov noget, stønnede, tørrede Sveden af sig: Ak hvor tungt er det at arbeide, sagde han, men det er Himlens Villie, og du faaer at troe, at dette er Veien til Lyksalighed. Længe grov han, førend han lærte at holde Spaden ret, at stikke den dybt i Jorden, og at opkaste en Mængde Jord med den. Men efter nogen Tid merkede han, at han blev sundere, stærkere, smidigere, at Arbeidet blev lettere for ham, at han nu havde roligere Søvn end nogen Tid forhen, at Rødder, Frugter smagte bedre end de fordum allerherligst tillavede Retter af Kokkene.

Engang traf han ved en Hændelse paa en Urt, som bar et modent Frøe; han tog noget deraf og saaede i en opspadede Jord, hvilket en Tid derefter frembragte en stor Mængde af samme Frøe, som han ved at kaage i varmt Vand, mærkede paa Smagen at være Hirse. Nu syntes ham aldrig at have smagt noget saa behageligt. Nogen vil vel spørge, hvor han kom til at kaage denne Hirse? Det forstaaer sig, at han hertil behøvede Træe, og deraf voxede adskillige Torne hist og her; han behøvede og Ild, og den bragte han ved Flintestene tilveye. Kilde var der ogsaa. Men hvori kaagte han da, ville vel nogle utaalmodige Læsere spørge. Spørsmaal, da Aander og Genier staae baade mig og ham til Tieneste; saadan en bragte ham engang en Steenskaal. Hvorledes gaaer det til med sligt i tusinde og een Nat? Dersom enten jeg eller Abu Taleb holdte et Dagregister, da skulde alt dette have være meldet først, men nu da vi skrive en ordentlig, sandfærdig pragmatisk Historie, saa er det en anden Sag. Jeg seer vel, at nogle af mine Læsere smile og mumle ved sig selv: En sandfærdig Historie, som Uglspil. Men jeg kan forsikre Dem paa min Ære, at denne er udskrevet af Staden Basra dens Archiv, og at den er ligesaa tilforladelig, som Carl den Tolvtes og Peter den Stores Levnets Beskrivelser ved Voltaire.

Nu levede den gode Abu Taleb ligesom en Herremand, som man pleier at sige for et gammelt, og maaskee urigtigt Ordsprog, og han vidste ikke, hvad han

vilde

vilde giøre for Glæde. Han spiste, og foraad sig ikke; hans mange Retter afbrøde ikke hans Sovn; han var frisk, forngiet, Maden smagte ham vel, thi han aad ikke, uden naar han var sulten. Alene Zainab fattedes ham, baade en Zainab i Almindelighed, saa og en vis Zainab; han var nu i samme Tilstand, som vor første Fader Adam. Men jeg seer en høilærd Criticus med Rynker i Panden sige: Dette er ikke Østerlandsk, men plat Siellandsk. Om Forladelse, høivise Doctor, det er tungt, altid at have Buen spændt, Armene trættes, men hør nu til: Neppe havde den gyldene Soel bebudet Dagens Komme, før Abu Taleb opreist fra det moderlige Leie (herved mener jeg Jorden, thi Siellandsfarerne bør og forstaae det) gik Dagens Fader i Møde; lig Sultan Adam, Jordens Monark, udstrakte han sin Magt (det er sin høire Haand, thi deri sidder vor Magt og Styrke), og ønskede sig den, som forsøder Livet, der som en Perledug befugter alting, hvis Aandej er Vmak, og hvis Hovedprydelser trætte med Solens Søster om Glands, hvis Elphenbeens Taarne beskiemme Ceylons Stridsmænd udi Hvidhed, og hvis hvælvede store Æbler bøvner mere end Sneemosen (see Reiskes Proben orientalischer Poesie), hvis — men nok, jeg haaber, at de allerede allesammen forstaae, at jeg beskriver et Fruentimmers Skiønhed; og dette Fruentimmer var Zainab for Abu Taleb. Kortelig, denne sidste var lykkelig, undtagen at hans Zainab fattedes ham. Tiden faldt ham nu ikke mere lang, thi han havde lært at arbeide og forrette noget.

Skade,

Skade, at han ei forstod Latin, thi ellers havde han sagt: Dii posuerunt sudorem ante virtutem. Nu sagde han det paa Arabisk, hvilket jeg baade for min egen, og for mine Læseres Skyld ikke anfører.

Men maaskee mine Læsere, eller Læser, længes ligesaa meget efter Slutningen af denne Tildragelse, som jeg selv. Kun Taalmodighed eet Øieblik. Engang Abu Taleb gik paa Marken, alene, det forstaaer sig, skeede et stærkt Lynild; en Mand i skimmende Klæder lod sig see i Lynilden. En Tordenrøst hørtes: Du Søn af Othman, hvi smelter din Siel for Zainab, den utroe Zainab vælter sig i Machmuds Arme. I det samme forestiltes dette for Abu Taleb. Han vendte Øinene bort, og raabte: Mægtige Aand, skil mig ved Livet. Nei, ikke skal du døe, du Bagdads Indvaaner, hundrede Zainaber skulle være dine i Stedet for den eene. Strax befandt han sig i et Pallads, opbygt af pure Guld (thi det koster mig ikke at bygge); der laae paa Senge af Elphenbeen og Sølv, bedækte med Purpurtepper, de skiønneste Piger, ligesom Apelles tegnede dem med Farver, og Polycletus udhug dem i Marmor, men disse vare levende, og deres spæde Hud og bløde Kiød vigede for, og blev rød ved mindste Fingers Indtryk; de vare fuldkommen deilige, og intet Skiul bersvede Abu Taleb den Fornøielse, at betragte alle deres Yndigheder. Bordene vare af Perlemor, beklædte med Silkeduge, og — dog maaskee mine Læsere skiøtte ikke om at høre det mindre Skiønne

beskri-

beskrive, efterat de have hørt det Større. Saa gik det Abu Taleb; han var lutter Die for disse Skiønheder, og jordiske Gudinder. Forsætter, Standhaftighed, Viisdom, Dyd, alt blev nu borte. Bløde Senge, kostelige Retter, Vin, Lediggang, Piger bragte Abu Taleb til at glemme alt, Verden, ja sig selv. I nogle Dage levede han i al Vellyst; men da begyndte Væmmelse, Kiedsommelighed, Fortrydelse at indtage hans Sind. Alt hvad der var hændet ham, randt ham nu i Tanker; han ønskede sin forrige Sands-De, Arbeide, Sinds Roelighed, tilbage, og Zainab troe. Den mægtige og gode Genius lod sig da tilsyne: Abu Taleb! Du har feilet, sagde den, men du har feilet menneskelig; du troede Zainab at være utroe, dine gamle Lyster forestilte sig for dig, Zainab havde lært dig at elske Kiønnet, det er let at falde tilbage til gamle Vaner; men jeg seer din Anger, du blev kun henrevet, men ei undertrykt; vil du komme herfra? Af Hiertet ønsker jeg dette, svarede Abu Taleb. Strax satte Aanden ham paa sin ene Vinge, og førte ham i eet Øieblik til Mosul i Zainabs Kammer. Denne Deilige laae næsegrus og bad med mange Taarer om sin Abu Talebs Kierlighed og Tilbagekomst. Uformodentlig omfavnede han hende; slig Glæde kan kun føles, men ei beskrives. Aanden forklarede ham, at hun langt fra at give Machmud Bifald, havde tvertimod stedse viset sig streng imod ham. Aander bør troes; Abu Taleb troede af ganske Hierte, og var derfore lykkelig. Men det er ikke nok, sagde Aanden,

at

at du har faaet Zainab igien; jeg har og vundet dit Pallads og dine Midler i Bagdad tilbage. Utroe Tienere, skielmskagtige Giældnere havde mere ødelagt dig, end din Overdaad. Jeg har paataget mig en Procurators Skikkelse, og jeg forlanger intet derfor, uden at du stedse vil følge Dyden, og det er jeg overbeviist om, at du vil gisre, thi din Dyd er prøvet. Ak, at nogen Aand vilde og hos os forestille en Procurator, thi da var man dog engang vis paa at have en ærlig Procurator. Aanden førte derpaa baade Abu Taleb og Zainab til hans Pallads i Bagdad, hvor han forefandt alting i den gamle Stand. De levede begge fornøiede sammen, thi de havde havt Umag for hinanden, og de troede hinanden. Og Abu Taleb blev ved at leve dydig, efterat have prøvet Lasterne, og erfaret, at de ingen sand Fornøielse give; og han havde ved egen Overbeviisning lært, at intet er bedre end Arbeide, og nogen Modgang, og intet farligere og værre, end Lediggang og lutter Medgang. Dog forurolligede Lasterne, som han havde begaaet, ham undertiden, og han prisede dem lykkelige, der aldrig vare vegne fra Dydens Vei.

V. Frode.

Nunc Dea (Concordia) regnorum numen commune duorum.

(Anledningen er taget af Saxonis 5te Bog, Side 81:84, og 86.

(Skreven 1774.)

Imellem Frode, den Fredegode kaldet, som regierede i Sielland, og Gøthar, Konge paa Jedderen i Norge, havde været et langvarigt Fiendskab, foraarsaget derved, at den første havde bortsnappet den sidstes Dotter Alvilda, og endskiønt han derpaa havde giftet sig med hende, saa kunde det dog ikke stille den Norske Konges Vrede; thi en vis Asbiørn, Thors Præst, og en berømt Skald paa de Tider, opvarmede den ved sine Sange, og opflammede jævnligen det Had, som da blussede imellem de Danske og Norske over de idelige Forurettelser, som de giorde hinanden. Nordmanden, stolt af sine Fielde, af sine Kræfter, af de sikre Befæstninger, som Naturen havde givet ham, foragtede den Danske, hvis aabne Marker, og vidtstrakte Søekyster gave enhver Fiende let Adgang til at overile ham. Eyvind, en Dansk Skald hævnede sine Landsmænds Ære ved at gisre Nid-Viser over de Norske. I en af dem sagde han:

Bag Fielde Nordmand boer,
Han der sig sikker tænker,
Paa denne Formur trodser,
Og Fienderne beleer;
Paa aaben Mark han ikke
Tør vred Mands Øie see,
Han ikke overveier,
At Død blant Klipper lurer,
Naar han adspredet der
Ved Danskes Hænder falder.

Op, op, I Danske Mænd,
I Frodes Hofmænd stolte,
De Silke-Seil opvinder
Høit i forgyldte Raae,
Til Norge lader stande,
Og viser Klippemand,
At mod de Danske Helte
Slet intet Skiul for Døden
Og för de blanke Sverde
Frygtagtig Nordmand hielper.

Denne Sang blev optaget med saadant Bifald, at de fleste Danske lærte den uden ad, og sjunge den ved alle Leiligheder. Herpaa fortrød Erik, en tapper Norsk Herre, som da opholdte sig ved Frodes Hof, og havde ægtet hans Syster Gunvara. Han gik til Kongen, og besværgede sig. Kongen mente, at de Danske kunde have Ret til at giøre Nid-Viser over de Norske, siden de Norske havde giort lige saadanne over de Danske, og siden den Norske Konge paa Tidsberen var da deres Fiende; men Erik forestillede, at

de

de som nu vare Fiender, kunde om føie Tid blive Venner, at saadanne forargelige Sange tiente ikkun til at vedligeholde det gamle og ubillige Had imellem begge Folk; at man skyldede endog sine Fiender en vis Høiagtelse, at Kongen dog havde en Norsk Prindsesse til Egte, at der altsaa vilde rinde Norsk Blod i den Danske Thronfølgers Aarer, og endeligen, at Erik selv og de flere Norske Misfornøiede, som opholdte sig ved hans Hof, og der ei lidet vilde bidrage til den Seier, man haabede at erlange, maatte over saadan Haanhed, man udviste imod deres Landsmænd, nødes til at forlade Dannmark, og at vende tilbage til deres Fæderneland. Herved formaaede han Kongen til at give sin Mishag tilkiende udi saadanne Viser og mod de Personer, som sjunge dem; hvorover de da ei heller bleve mere aabenbare sjungne, men alene i Løndom.

Da Tidende kom til Norge om den Danske Flodes Udrustning, befielede en nye Iver Asbiørns Blod; han søgte ved sin Sang at opmuntre sine Landsmænd til at stride, som han dog ikke havde nødig, og som han ogsaa kunde have giort uden at tale foragtelig om deres Fiende, ei betænkende, at han derved forringede sit Folks Tapperhed; thi det er ingen Kunst at overvinde den Feige, og den som flyer, men at fælde den Tapre, at drive den tilbage som staaer, det kan ingen uden en Heldt. Dog Asbiørn fulgte sin Alders Fordomme, og sang:

Fra Sønden Hær fremskrider
Udaf det blode Folk,
Det Folk paa Sletter boer;
Formasteligt det tænker
Steengierdet Land at vinde,
Den kiekke Nordmand kue,
Til Lethræ Rige føie
Gors seierrige Trop.
Saa tænker Myg at jage
Den vrede snysend Bisrn;
Mon brummend Giedehams
Forjage rivend Varg?
Nei Vargen stolt gaaer frem,
Og frygtsomt Faar opæder;
Den seiervisse Vamse
Ei tusind Fluer agter.
Langt bedre var det hiemme
I Fruer-Stuer sidde,
Med Mae paa kielent Knæe;
Langt bedre var det hiemme
I Dands paa Slet at gange,
Og Mjod af Hornet tømme;
Langt bedre var det hiemme
For Jer, I feige Danske
Paa Bænk at strække Eder,
End staalsat Nordmand møde
I Hilders Leeg den haarde;
At komme, see og flye.

Gsthar, som brændte af Begierlighed efter Hævn, som ansaae Frode for en Ransmand, en nedrig Ransmand, og som maalte Folket efter Kongen, gav denne Vise sit Bifald, og tænkte derved des sikrere at

op-

oppuste Tapperheds Glød i sine Undersaatters Hierter, og at blive altsaa des vissere paa Seieren. Han erindrede ikke, at Foragt gior sikker, og Sikkerhed Seieren uvis.

Frode derimod, oplært af Erik, befoel sine Folk, at stride med samme Mod som deres Fiender, at være grumme i Slaget, men milde efter Seieren, at bruge Forsigtighed, saasom de havde med tapre og kloge Mænd at giøre.

Ved Rennesøe kom det til en haard Sammenstødning, Seieren var længe tvivlraadig, og Gøthar begegnede de Danske med al muelig Haanhed, kaldende dem bløde og frygtagtige Folk, uvante til at see Geirsodde vendte mod Brystet, og blinke for Øinene; mere skikkede til at knytte Kierligheds Knuder af Elskerinders Haar, end at staae, hvor Pilehagelen forduukler Solen. Da Erik med sine Skibe fulde af misfornøiede Norske lagde imod ham, sagde han: Nu begynder Striden, thi Nordmænd figte imod Nordmænd. Ved Slagets Begyndelse tog Asbiørn med skielvende Haand sine Vaaben, og ved første Vaabenbrag, som skeede, faldt han afmægtig paa Dækket, og blev der liggende, indtil alting var forbi. Eyvind gik det ikke bedre, thi han bad ved Slagets Begyndelse at maatte blive sat i Land, eftersom han havde noget nødvendigt der at forrette. Frode, som gierne vilde skaane sin Skald, lod ham ved en Baad bringe did. Disse

tvende Helte vare altsaa tapre i Munden, men feige i Gierningen.

Slaget varede saa længe, at fast alle Pile og Stene bleve bortskudte; Vandet flød fuldt af Skiolde og af døde Kroppe, og alle Arme vare trætte. Man syntes at see Odin stride for de Danske, og Thor for de Norske. Midt i denne Uvished blev Gøthar ved en Pil dødeligen saaret, og var det i den Tummel ikke mueligt at sige, hvo der havde udskudt den; hvorover det Rygte udkom, at han var bleven fældet af Odin selv. Ved dette Fald komme Krigsfolkene paa hans Skib i Uorden; deres Mod svandt ei, men de figtede nu uden Anfører, og derfore og uden Orden. Da de nu mærkede, at Modstand var forgieves, og de frygtede for at blive indklemte imellem Skioldene og tagne til Fanger, saa gave de paa eengang et Raab fra sig, holdte sig i Hænderne, og sprunge over Bord; de skiøde deres Skiolde over sig, sunke derved hastig ned, og bleve saaledes uovervundne i Døden, og vedligeholdte det Norske Navn og Troeskab imod deres Konge indtil det sidste. De øvrige Norske Skibe bleve deels borttagne, deels skudte i Grund, og nogle faa reddede sig med Flugten. Dog fulde de Norske ei uhævnede, thi Frode mistede de Ædelste og Tapperste af sin Hær, og ingen var usaaret i den, undtagen Eyvind.

Ef-

Efterat Asbiørn var kommet til sig selv igien, og havde faaet at vide, hvordan det var tilgaaet, udbrød han i disse Ord: Den forvorpne Daanelse; havde jeg kunnet bruge mine Arme, de Danske skulde ei have vundet. Eyvind var ei mindre tapper ved Tilbagekomsten; havde jeg ikkun været tilstede, da skulde det ei have været uvis, hvo der fældte Norges Konge.

Frode vidste ei alene at vinde Seier, men og at benytte sig af sin Seier. Ufortsvet seilede han til Jedderen, og som Gøthar havde ingen Søn efterladt sig, og de Norske saae udi Frode deres Prindsesses Mand, og han desuden lovede ei at ville beholde Riget alene for sig, men at overlade det paa en vis Maade til Roller Erics Broder, som var en fød Normand, saa bleve de saa meget des villigere til at overgive sig.

Nu vorte Modet paa den Danske Hær; den meente ved egen Styrke alene at have undertvunget Jedderen, og i Jedderen saae den ganske Norge. Nu begegnede den derover de Norske haanligen, og talede om at giøre dem til Trælle. Frode, som viseligen vilde foreene begge Folk sammen, kunde med al sin venlige Tiltale ei formaae den til anden Opførsel. Lykkeligen kom Religionen ham til Hielp, thi Guden Balder aabenbarede sig i Drømme for sin Præst Asgaut, og befalede ham at føre sit Erin-

de til begge Folk, hvilket og Asgaut giorde ved følgende Sang:

I tvende Første Helte-Folk
I Nordens vidtstrakt Snee,
Hvi hade og bekrige I
Med grusomt Mod hinanden.
See Tiden nærmer sig,
Hvorvel med langsom Skridt,
Da fælles Styrer, Troe
Og fælles Kierlighed
Med eenigt Baand skal knytte
Adskildte Folkeslag
Fra Elvens vide Mund
Til Grønlands evig Snee,
Til Dofres høie Top,
Til Finnens flygtig Boe.
Da Dansk og Norsk skal være
Eet Selskab og eet Folk,
Og evig Forbund skrives
Paa Fienders blodig Ryg.
Men evig Venskab, Fred
Skal herske iblandt dem;
Da Dansken Fortrin giver
Til Fieldets ædle Søn,
Og Fieldets ædle Søn
Til Dansken Fortrin giver;
Da kiæppes kun om Dyd,
Om Ære udi Troskab,
Om Kierlighed til Land,
Til Kongen og sit Folk.
Da fælles Sværd kun hvæsses
Mod hint det mægtig Folk,
Ved Mælers Strande boer,

Af Gothisk Herkomst brammer,
Dog da det sielden drages,
Da Folk meer fredelig
I sidste Tider tænker,
End nu da Jernet hersker.
O at en evig Fred
Lyksalig giorde Verden;
Dog det kun Ønske bliver.
I Haab af kommend Fred,
Af Fryd, Samdrægtighed,
Saa lader Avind fare;
Spot sømmer ikke Helte;
I ere begge Helte,
Og ædelt Blod mon flyde
I eders svolne Aarer;
At boe paa Bierg og Slette
Ei Mod og Manddom gir,
Ei heller dem bortjager.
En god Opdragelse,
Et fast og modigt Øie,
Som uden Frygt paa Døden seer,
Uskyldigt henbragt Liv
Det Dyden bringer frem,
Og Dyden elsker op,
Den sande Tapperhed.
Derfor I Danske, Norske,
Udstrækker Samfunds Hænder,
Og tager broderlig
Hinanden udi Favn!

Bulder blev i begge Forsamlinger, Glædes Bulder; de omfavnede og kyssede hinanden. Saa længe Frode levede, var al Tvedragt imellem dem aflagt,

og

og de elskede hverandre, som tvende Folk, tvende Riger, der havde fælles Konge. Dog Fred og Eenighed bleve lagde med ham i Graven, og det blev efter Spaadommen forbeholdet de senere Tider, at tilveiebringe et stadigt Venskab imellem disse tvende ædle Folk, som vi ville ønske, at maatte vedvare indtil Verdens Ende, og aldrig at spildes ved nogen Misforstaaelse.

Ind-

Indhold af anden Deel.

Moralske og philosophiske Afhandlinger.

	Side.
Om Satyrer	3
Beviis, at Videnskaber ere unyttige og skadelige, helst for Standspersoner	11
Om Bibelen	18
Gudelig Tale om Kierlighed	25
Verdens Bygning	54
Om Selskab, Omgang	105
Ægteskab	121
Om Dyden	139
Forsvar for Fritænkerne	147
Christendommen	157
Tarvelighed	174

Fortællinger.

Den forlibte Philosophus, eller Galli og Lycoris Elskov, deelt i 36 Bøger	183
Aletophilus eller Religionen	213
Sigrid eller Kierlighed Tapperheds Belønning	239
Abu Taleb	336
Frode	353

Tryk-

Trykfeil i første Deel.

Side 133 Lin. 12, læs: Lad mig sue din Aande i mig.
— 165 — 3, neden fra, læs: Lyden af Lurer og Piber tone allevegne i mine Øren.
— 187 — 18, læs: Uventet Lyd mit Øre treffer.
— 189 — 1, neden fra, læs: Thi stille Glæde boer.
— 338 — 6, læs: Gebærder.
— 341 — 3, læs: Vellysten selv flyer forskjem.

